

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in priimek: Matjaž Oven
Naslov naloge: **Pojav »institucionalne nevroze« ter drugi negativni vplivi življenja v Azilnem domu na prosilke in prosilce za mednarodno zaščito**
Mentor: izr. prof. dr. Vito Flaker
Kraj: Ljubljana
Leto: 2010
Št. strani: 215 Št. tabel: 1 Št. slik: 6 Št. zgledov: 3
Št. bibl. opomb: 11 Št. virov: 99 Št. prilog: 26
Deskriptorji: Azilni dom, totalna ustanova, prosilci za azil, institucionalna nevroza, psihične motnje, psihosomatske motnje, begunci, mednarodna zaščita, azilna politika, dezinstitutionalizacija, neodvisno življenje

Povzetek:

Teoretski uvod naloge posvetim Azilnemu domu z vidika konceptov totalne ustanove in posledic življenja v njej. Vprašam se, zakaj so se tovrstne ustanove pojavile ravno v času deklarirane dezinstitutionalizacije. Kritično pregledam tudi pravno ureditev mednarodne zaščite begunk in beguncev. V nadaljevanju raziščem negativne posledice življenja v Azilnem domu, dejavnike, ki vplivajo nanje in možne spremembe. Kvalitativna raziskava potrjuje, da življenje v Azilnem domu resno škoduje njegovim stanovalkam in stanovalcem. Opazni so številni znaki »institucionalne nevroze«, poleg njih pa tudi razne psihične in psihosomatske motnje. Problematika je kompleksna, zato zahteva široko in usklajeno delovanje na različnih ravneh in različnih področjih dejavnosti: od pravne ureditve do socialnega dela s prosilkami in prosilci za mednarodno zaščito.

Title: **»Institutional neurosis« and other negative impacts of living in the Asylum Home on asylum seekers**
Descriptors: Asylum Home, total institution, asylum seekers, institutional neurosis, psychological disorders, psychosomatic disorders, refugees, international protection, asylum policy, deinstitutionalisation, independent life

Abstract:

In the introduction to this paper Asylum home is analysed in terms of the concept of the total institution and consequences of living in one. The question of the emergence of such institutions in the epoch of declared deinstitutionalisation is posed and followed by a critical review of the legal regime of international protection of refugees. Further I explore the negative consequences of living in the Asylum Home, factors affecting them and possible changes and improvements. The qualitative research confirms that living in the Asylum home seriously harms its residents. We can observe many signs of »institutional neurosis« and also various psychological and psychosomatic disorders. The problem is complex and requires a broad and concerted action at different levels and different spheres of activity: from legal regime to social work with asylum seekers.

DIPLOMSKA NALOGA

Pojav »institucionalne nevroze« ter drugi negativni vplivi življenja v Azilnem domu na prosilke in prosilce za mednarodno zaščito

Mentor: izr. prof. dr. Vito Flaker

Matjaž Oven

Ljubljana 2010

*Vsem, ki so jih iz Republike Slovenije
»odstranili« kot tumorje iz živega telesa*

*Noben človek ni ilegalen!
Svet za vsakogar*

Predgovor

Kot prostovoljec in praktikant v Azilnem domu v Ljubljani ter sodelavec v gibanju »Svet za vsakogar« sem imel v zadnjih petih letih kar precej stikov s prosilkami in zlasti prosilci za mednarodno zaščito (oz. po starem za azil). Z nekaterimi se družim tudi zasebno. Pri delu z njimi sem opazil pojave, ki ne izhajajo zgolj iz dejstva, da so bili zaradi preganjanja prisiljeni zapustiti svoje države, temveč so povezani tudi z njihovim bivanjem v Azilnem domu. Zato sem se odločil te pojave tudi podrobneje raziskati. Zlasti me je zanimal pojav tako imenovane institucionalne nevroze.

V tej nalogi (pa tudi sicer) sem izhajal predvsem iz pravice do človeka vrednega življenja, spoštovanja različnosti in svobode izbire. Prav zaradi sledenja tem načelom so nekateri ljudje zapustili svoje domovine in prišli v Slovenijo, zato jih ne bi smeli odrivati na rob družbe. Že samo s tem, ko so se odločili zapustiti svoje domove, zbrali denar za pot in v zelo težkih razmerah premagali velike razdalje, so pokazali veliko poguma, iznajdljivosti in moči. V nasprotju s prepričanjem mnogih imajo tudi bogata in raznovrstna znanja. Njihove močne strani bi morali spoštovati in jim omogočiti, da se dejavno vključijo v našo družbo kot njene enakopravne članice in člani. Ti ljudje pomoči niti ne potrebujejo. Potrebujejo predvsem solidarnost.

Življenje v Azilnem domu škodljivo vpliva na njegove stanovalke in stanovalce. Kljub nekaterim posebnostim je namreč ena od totalnih ustanov. Različni avtorji so pokazali, da življenje v totalnih ustanovah povzroča omrtvičenje osebne identitete, odvisnost od osebja, osebno nazadovanje, »institucionalno nevrozo«, različne psihične in psihosomatske motnje ter druge negativne posledice. Pri prosilkah in prosilcih za mednarodno zaščito moramo poleg tega upoštevati še posledice preteklih travmatskih izkušenj, zaradi katerih so zbežali s svojih domov, in stalno negotovost glede prihodnosti, ki je posledica zelo majhnega deleža pozitivnih odločitev o njihovih prošnjah. Dlje kot traja postopek odločanja, bolj se škoda stopnjuje. Dolgotrajno bivanje v Azilnem domu lahko v skrajnem primeru povzroči celo trajno nezmožnost za delo in za samostojno življenje.

Problematika je zelo kompleksna, saj ima globoke ekonomsko-politične korenine na globalni ravni. Kompleksna problematika pa zahteva tudi kompleksno reševanje. Potrebno je široko in usklajeno delovanje na različnih ravneh in različnih področjih. Pomembno vlogo igra tudi

socialno delo, čeprav je jasno, da samo po sebi ne zadostuje. Naj pred zaključkom predgovora navedem kratko zgodbo Stanleya Cohena iz knjige *Visions of social control*:

Spomnim se, da sem približno v tem času¹ slišal prisposodbo, ki jo je pripovedoval Saul Alinsky, radikalni ameriški organizator skupnosti. Šla je nekako takole: Človek hodi ob bregu reke, ko opazi človeško telo, ki plava navzdol po reki. Ribič skoči v reko, izvleče telo na obalo, ga oživlja usta na usta, s čimer reši človeško življenje. Čez nekaj minut se zgodi isto. In spet in spet. Navsezadnje mimo priplava še eno človeško telo. Tokrat ribič popolnoma prezre utapljajočega človeka in začne teči ob obali proti vodnemu toku. Opazovalec vpraša ribiča, kaj vendar počne. Zakaj ne poskuša rešiti utapljajočega? »Tokrat«, odgovori ribič, »grem navzgor po reki, da vidim, kdo za vraga suva te uboge ljudi v vodo.«

Prepričljivo sporočilo socialnim delavcem: dokler ničesar ne storite glede prvotnih vzrokov, boste nenehno zgolj vlekli človeška telesa iz vode, reševali nesrečne primere. Tukaj več obeta sociologija: spoznati strukturo, moč, zgodovino in politiko – pravi predmet socialnih problemov. Toda zgodba Alinskega vsebuje preobrat: kdo naj bi, medtem ko je bil ribič tako zaposlen s tekom ob rečni obali, da bi odkril temeljni vir problema, pomagal tistim nesrečnežem, ki so še naprej plavali po reki navzdol? (Cohen 1985: 236-237; naš prevod.)

Zahvaljujem se vsem prosilkam in prosilcem za mednarodno zaščito, ki sem jih spoznal v zadnjih letih. Brez njih te diplomske naloge ne bi bilo. Posebno mesto med njimi imajo tisti, ki so sodelovali v raziskavi. Prav tako se želim zahvaliti mentorju Vitu Flakerju za nasvete in usmeritve, ki so mi pomagali pri pisanju naloge.

¹ ko je Stanley Cohen postal sociolog

Kazalo vsebine

1. Teoretski uvod (pregled problematike)	8
1.1. Azilni dom je totalna ustanova.....	8
1.2. Totalne ustanove skozi čas.....	12
1.3. Čemu Azilni dom?	18
1.4. Življenje v Azilnem domu v luči teoretskih konceptov	22
1.5. Kritični pregled pravne ureditve	33
1.5.1. Univerzalni pravni viri.....	33
1.5.2. Pravni viri Evropske unije	34
1.5.3. Notranji pravni viri	38
1.6. Položaj Azilnega doma v okviru Ministrstva za notranje zadeve in njegova notranja organizacijska struktura	53
2. Problem.....	55
3. Metoda.....	57
3.1. Vrsta raziskave.....	57
3.2. Merski instrumenti in viri podatkov	57
3.3. Populacija in vzorec	61
3.4. Zbiranje podatkov	64
3.5. Analiza podatkov	68
4. Rezultati (ugotovitve).....	71
4.1. Poskusna teorija o pojavu tako imenovane institucionalne nevroze in drugih negativnih vplivih življenja v Azilnem domu na prosilke in prosilce za mednarodno zaščito	71
4.2. »Kariera« prosilke oz. prosilca za mednarodno zaščito.....	79
4.2.1. Obdobje pred vstopom v Azilni dom.....	80
4.2.2. Obdobje bivanja v Azilnem domu	83
4.2.3. Obdobje po zapustitvi Azilnega doma.....	94
5. Razprava.....	98
6. Sklepi.....	103
7. Predlogi	104
8. Viri.....	113
9. Priloge	121
10. Povzetek	211

Kazalo tabel

Tabela 3.1. Vzorec kvalitativne raziskave (poizvedovalni in glavni del)	64
---	----

Kazalo slik

Slika 1.1. Organigram Ministrstva za notranje zadeve Republike Slovenije	54
Slika 4.1. Druženje v družinski sobi (foto: otroci iz Azilnega doma)	85
Slika 4.2. Ples otrok v skupnem prostoru (foto: otroci iz Azilnega doma).....	85
Slika 4.3. Oddelek za omejitev gibanja (iz videa otrok iz Azilnega doma)	86
Slika 4.4. Prostovoljka in otroci (foto: otroci iz Azilnega doma).....	90
Slika 5.1. Svet za vsakogar (foto: Socialni center Rog)	99

Kazalo zgledov

Zgled 3.1. Naključno izbran izsek iz seznama enot kodiranja (pripadajo osebama E in F) ...	69
Zgled 3.2. Naključno izbran izsek iz tabele kod (iz sklopa Značilnosti/pojavne oblike).....	69
Zgled 3.3. Izsek iz seznama definicij, nanašajočih se na kode, ki jih prikazuje Zgled 3.2. ...	70

1. Teoretski uvod (pregled problematike)

1.1. Azilni dom je totalna ustanova

Tako kot domove za slepe, stare, sirote in revne, sanatorije za bolnike s tuberkulozo, psihiatrične bolnišnice, bolnišnice za gobavce, zapore, popravne domove, taborišča za vojne ujetnike, koncentracijska taborišča, vojašnice, ladje, internate, delovne tabore, kolonialne naselbine, večje graščine (z vidika tistih, ki živijo v prostorih za služinčad) ter različne vrste samostanov (Goffman 1991: 16) lahko tudi Azilni dom uvrstimo med totalne ustanove. Totalno ustanovo je Erving Goffman (*op. cit.*: 11; naš prevod) definiral kot »prostor prebivanja in dela, kjer veliko število posameznikov v podobnem položaju, za precejšnje obdobje odrezanih od širše družbe, skupaj preživlja ograjeno², formalno vodeno obdobje življenja.«

Da je neka ustanova totalna, mora torej v skladu z definicijo zadostiti naslednjim kriterijem:

- *V njej se prebiva in dela.* Bolje rečeno, zajema »tako rekoč vse vidike posameznikovega življenjskega kroga (delo, zabavo, rekreacijo itn.)« (Flaker 1998: 18). V nekaterih totalnih ustanovah varovanke in varovanci namreč ne delajo ali pa se od njih zahteva tako malo dela, da se skrajno dolgočasijo (Goffman 1991: 20). To velja tudi za Azilni dom, kjer je edino delo pomoč pri vzdrževalnih delih za simbolično denarno nagrado (Zakon o mednarodni zaščiti (ZMZ), Uradni list RS, št. 111/2007 in nasl.: 82. člen), ki pa je le redko na voljo.
- *V njej prebiva veliko število posameznic oz. posameznikov.* Temeljna naloga totalne ustanove je zadrževati večje število ljudi na istem kraju (Flaker 1998: 235). V Azilnem domu sicer število prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito niha med 20 in 200, vendar pa v vsakem primeru lahko govorimo o večjem številu.

² Za besedo *enclosed* se v literaturi večinoma uporablja prevod prisilno, sam pa uporabljam dobesednejši prevod ograjeno. Oba prevoda se mi zdita ustrezna, saj je življenje v totalni ustanovi tako ograjeno (vsaj simbolno, včasih pa tudi fizično – z ograjo) kot tudi prisilno.

- *Vsi so v podobnem položaju.* Združujejo jih določene sorodne okoliščine, ki so jih privedle v podoben položaj. Prosilci so vsi pribežali iz svojih izvornih držav v Slovenijo in v Azilnem domu čakajo na odločitev v postopku za pridobitev mednarodne zaščite.
- *Za daljše obdobje so odrezani od širše družbe.* Flaker piše o zapori prostora:

Z njo totalna ustanova ne le loči svoje varovance od širše skupnosti, jih zapre in omogoči nadzor nad njimi, temveč tudi ustvari dialektiko »zunaj« in »znotraj«. Ločitev oz. izločitev pretrga vezi, odvzame vloge, pretrga slog in kulturo življenja. Z zaporo totalna ustanova omeji življenje svojih varovancev na en sam prostor, ga naredi preglednega in ga vključi v celoto. (Flaker 1998: 235.)

Azilni dom je v nasprotju s Centrom za tujce ustanova odprtega tipa. Med 6:00 in 23:00, ob vikendih in praznikih pa do 2:00 zjutraj, je namreč dovoljen prost izhod (Hišni red Azilnega doma 2008: 9. člen). Kljub temu pa lahko govorimo o zapori. »Ko je pacient, obsojenec 'na izhodu', načelno še vedno sodi v ustanovo in ji pripada. [...] Njegovim postopkom sodijo po merilih, ki veljajo v ustanovi, ne pa s splošnimi merili civilne družbe.« (Flaker 1998: 118.) Zaprtost ne pomeni le fizične zaprtosti. »Čeprav niso vse totalne institucije fizično izolirane od zunanjega sveta, je zaprtost pred zunanjim svetom (v smislu socialnih stikov) zelo velika. [...] Goffman govori o moralni zaprtosti« (Mali 2006 b: 21).

Azilni dom se nahaja na skrajnem koncu mesta, na samem robu Ljubljanskega barja, onstran obvoznice, nekje vmes med zavetiščem za živali Gmajnice in deponijo odpadkov. Mimogrede, geografska lega med »zunaj« in »znotraj« mesta ima tudi simboličen pomen: »Dejansko predstavlja totalna institucija rob družbe, saj totalne institucije niso izločene iz družbe, ampak označujejo njen rob.« (*ibid.*) Do najbližje avtobusne postaje je vsaj 15 minut hoje, do viškega Interspara in Hoferja pa kar 25 minut. V tem pogledu spominja na zavode in domove za stare, ki so jih v Sloveniji po drugi svetovni vojni odpirali v starih gradovih in graščinah. V njih so ljudje zaradi oddaljenosti od mestnih središč ostali brez kulturnega razvedrila in so bili povsem izolirani iz družbenega dogajanja (Mali 2006 a: 288-289).

Podobno velja za prosilke in prosilce za mednarodno zaščito. Njihovo izolacijo pa lahko še poveča pomanjkanje denarja. Ne dobivajo nikakršne žepnine. Razen redkih srečnežev,

ki jim zelo restriktiven predpis o zaposlovanju in delu (ZMZ: 85. člen) dovoljuje legalno zaposlitev, in tistih, ki si pomagajo z delom na črno, so vsi ostali odvisni od prihrankov, ki so jih prinesli s seboj. Ti pa hitro skopnijo, tako da predvsem starim ljudem in materam samohranilkam grozi enolično ždenje v ustanovi. Starim ljudem je morda še težje, ker so odrezani tudi od svojih vrstnikov. Poleg tega je bilo njihovo civilno življenje že zelo utečeno, saj so 60 let in več razvijali in utrjevali svoj življenjski slog in svojo socialno mrežo. Z vstopom v totalno ustanovo pa so bili naenkrat odrezani od vsega tega. Novim razmeram se veliko težje prilagodijo kot mladi, ki svoj življenjski slog šele oblikujejo.

Časovno obdobje, za katerega so prosilci odrezani od širše družbe, je od primera do primera zelo različno. Odvisno je od trajanja postopka za pridobitev mednarodne zaščite. Prvostopenjski organ naj bi odločil čim prej, praviloma v šestih mesecih, ta rok pa lahko tudi podaljša (*op. cit.*: 31. člen). V praksi preživijo v Azilnem domu od le nekaj tednov pa vse do skoraj petih let. V prvem primeru sicer ne moremo govoriti o daljšem obdobju, v drugem primeru pa vsekakor. Povprečno dolžino bivanja v ustanovi je zelo težko oceniti, vendar ocenjujem, da znaša dobrih pol leta.

- *Skupaj preživljajo ograjeno (oz. prisilno) in formalno vodeno obdobje življenja.* »Položaj posameznika se v skupinskem bivanju izkaže kot enolično in formalno utapljanje v zakonitosti domskega reda.« (Mali 2002: 319.) Stanovalke in stanovalci ne morejo samostojno odločati o svojih dejavnostih (Flaker temu pravi »osebna ekonomija« dejavnosti), ampak tudi najmanjše podrobnosti urejajo sankcije, urnik, pravila (Flaker 1998: 27). V totalni ustanovi vlada t.i. sistem privilegijev, ki ima tri temeljne elemente: »hišna pravila« (razmeroma jasen in formalen niz predpisov in prepovedi, ki narekujejo vedenje in strogo rutino življenja varovancev), nagrade za njihovo spoštovanje in kazni za kršitve (Goffman 1991: 51-53).

»Prosilci, ki bivajo v azilnem domu, morajo spoštovati določbe hišnega reda, ki ga izda minister [za notranje zadeve].« (ZMZ: 80. člen.) Hišni red stanovalkam in stanovalcem Azilnega doma nalaga predvsem dolžnosti. Poleg pravic in dolžnosti vseh – tako varovancev na eni strani kot tudi osebja na drugi strani – določa tudi pravila gibanja znotraj ustanove in ukrepe v primeru kršitev.

Eden od pomembnih vzvodov urejanja življenja v totalni ustanovi je brez dvoma tudi urnik.

Čas v ustanovi je ciklični, ponavlja se iz dneva v dan, iz tedna v teden, iz leta v leto. Ponavljajo se obedi, vedno ob isti uri, ponavljajo se vizite, ponavljajo se praznovanja, terapevtske dejavnosti, institucionalne ceremonije. Institucionalni ureditvi daje trdnost, kajti vsakdo ve, kdaj se bo kaj dogajalo. (Flaker 1998: 121.)

S Hišnim redom Azilnega doma (2008) je tako določen tudi časovni razpored vstopa in izstopa (9. člen), obiskov (12. člen) ter časovni okvir dejavnosti (8. člen). Podrobnejši vsebinski in časovni razpored dejavnosti pa določi vodja Azilnega doma (*ibid.*).

Bistvo totalnih ustanov je torej totalno zajetje, po katerem jih je Goffman tudi poimenoval (*op. cit.*: 18). Nekateri avtorji (npr. Castel v francoskem prevodu Azilov in Lokar ob različnih priložnostih) za izraz *total institution* uporabljajo prevod totalitarna ustanova, s čimer se navezujejo na totalitarne režime (*ibid.* – op. 4). Nejasen občutek totalitarnosti dobimo tudi ob prvem vstopu v Azilni dom. Ograje, kamere, varnostniki v uniformah, ostali uslužbenci v belih haljah, rešetke na oknih oddelka za omejitev gibanja ipd. nekoliko spominjajo na realsocialistične gulage in nas navdajajo z rahlo tesnobo. Občutek tesnobe sicer še zdaleč ni tako intenziven kot v Centru za tujce, prisoten pa je vendarle. Kot je zapisal Flaker (*op. cit.*: 234): »Ko stopimo v totalno ustanovo, je namreč ne le analiziramo in na podlagi simptomov in pokazateljev sklepamo, da je to totalna ustanova, temveč tudi začutimo, kako učinkuje na nas.«

Prav glede totalnega zajetja pa ima Azilni dom nekatere posebnosti, s katerimi nekoliko odstopa od že omenjenega Goffmanovega idealnega tipa. Nekaterih vidikov življenja namreč ne pokriva. Kot (vsaj formalno) odprta ustanova ne zajema nujno celotnega časa svojih stanovalk in stanovalcev. Izjema je oddelek za omejitev gibanja. Prav tako pa ustanova v glavnem poskrbi samo za najosnovnejše življenjske potrebe: bivališče, hrano, obleko, za šoloobvezne otroke pa še za šolanje. V zelo omejenem obsegu omogoča tudi delo (pomoč pri vzdrževanju) in rekreacijo (zelo majhno igrišče, nekaj žog in fitnes naprav). Vse ostalo pa je prepuščeno iznajdljivosti posameznika ali (v najboljšem primeru) nevladnim organizacijam. Te posebnosti pa ne pomenijo, da Azilni dom ni totalna ustanova v pravem pomenu besede. Pravzaprav nobena od konkretnih totalnih ustanov nima vseh značilnosti totalne ustanove, tako kot tudi nobene od teh značilnosti nimajo le totalne ustanove. Pojem totalne ustanove predstavlja zgolj idealni tip (Goffman 1991: 17).

1.2. Totalne ustanove skozi čas

Kljub temu, da so podlago za današnje totalne ustanove predstavljali že srednjeveški samostan, dvor, špital in gobavišče (leprozorij) (Flaker 1998), pa lahko njihovo »rojstvo« umestimo šele v sedemnajsto stoletje, ko je po vsej Evropi potekal proces, ki ga je Foucault v svojem delu *Zgodovina norosti v času klasicizma* poimenoval »veliko zapiranje«. Takrat so predvsem na krajih, kjer so se nekoč nahajala gobavišča, vpeljali velikanske zaporne ustanove – azile, ki so kot socialno ekološka inovacija čistili mesta odvečne in nedelovne populacije, s čimer so ustvarjali red, potreben za delovanje mest v času razsvetljenega absolutizma (Tratnjek 2005: 9). Foucault (1998: 43) navaja, da so v Parizu v samo nekaj mesecih pozaprla več kot en odstotek prebivalstva. Za istimi zidovi so se znašli revni, brezdomni, ljudje, ki so živeli od miloščine, prostitutke, telesno in duševno ovirani, sirote, stari ljudje in drugi, ki niso sami skrbeli zase s svojim delom. Foucault (op. cit: 44) piše, da so imeli upravniki azilov »vso moč avtoritete, vodenja, upravljanja, usmerjanja, policije, sojenja, popravljanja in kaznovanja« nad revnimi v ustanovah, pa tudi zunaj njih. »Splošni špital« ni bil medicinska ustanova, temveč napol sodna struktura, nekakšna upravna enota, ki je sama odločala, sodila in izvrševala (op. cit.: 44-45). »To je bila vsekakor nova rešitev: prvič so povsem negativne ukrepe izključevanja zamenjali z ukrepi zapiranja; brezposelneža niso več preganjali in kaznovali; poskrbeli so zanj na stroške nacije, vendar za ceno osebne svobode.« (op. cit.: 52.)

Na prelomu osemnajstega v devetnajsto stoletje so se na področju družbenega nadzora dogajale velike spremembe, ki jih Cohen (1985: 13-14) povzema v štirih ključnih sprememb:

1. *Naraščajoča udeležba države v nadzoru »odklonskosti«*. Razvil se je centraliziran in racionaliziran birokratski aparat za nadzor in kaznovanje zločina in prestopništva ter skrb ali zdravljenje drugih vrst »odklonov«.
2. *Naraščajoče razločevanje in razvrščanje »odklonskih« in odvisnih skupin v ločene tipe in kategorije*, ki imajo vsak svoje jedro »znanstvenih« spoznanj in svoje lastne priznane in pooblašene strokovnjake-profesionalce, ki postopno pridobijo specializirane monopole.
3. *Naraščajoče ločevanje odklonskih oseb v azile – kaznilnice, ječe, psihiatrične bolnice, poplajševalnice in druge namensko zgrajene zaprte ustanove*.
4. *Upad kaznovanja, ki vsebuje prizadevanje telesnih bolečin pred javnostjo*. Namesto telesa postane objekt kazenske represije duh in pojavijo se pozitivistične teorije, katerih namen

Ljudi, ki so bili do tedaj zaprti v skupnih azilih, so začeli razvrščati v ločene tipe in kategorije. Uporabili so tako imenovani viličasti model [*bifurcatory form*]: Kriminal so ločili od revnih, revne so razdelili na zaslužno in nezaslužno revne, kriminal pa so delili na hudoben in blazen. Začetno, najbolj grobo razvrščanje so izvršili v azilu. Potem so začeli znotraj azila razvijati najrazličnejše dovršene in zapletene sisteme razvrščanja. Logičen zaključek tega procesa je bila samica – vsak v svojem razredu (*op.cit.*: 192).

Okrog posameznih kategorij so se začele razvijati ločene »znanstvene« panoge, ki so prevzele monopol nad njimi. Že leta 1793 je Philippe Pinel v pariškem azilu Bicêtre osvobodil norce okov. Skupaj z angleškim kvekerjem Williamom Tukeom velja za utemeljitelja sodobne psihiatrije in psihiatričnih ustanov. Njuna moralna obravnava duševnih bolezni temelji na utopičnem prepričanju, da lahko urejen prostor popravi razrvan um (Foucault 1998). Podobno so tudi v Jacksonovi³ Ameriki osebe z različnimi »odkloni« pojmovali kot proizvode družbenega reda brez norm, zato so azil razumeli kot mikrokozmos popolnega družbenega reda, nekakšen utopični eksperiment, v katerem bi jih ločili od slabih vplivov in jih spremenili z režimom discipline, reda in predpisov. Pesimistično, kalvinistično stališče o prirojeni izprijenosti je tako nadomestil bolj optimističen pogled na ljudi kot plastične stvore, ki jih lahko oblikuje njihovo okolje (Cohen 1985: 19-20). V tem obdobju so si Howard, Bentham, Paul, Fry in drugi prizadevali za spremembe na področju kaznovanja, s katerimi bi odpravili barbarska obešanja in bičanja (Philips 1985: 60).

»Fizično trpljenje in bolečina samega telesa nista več tvorna elementa kazni. Kazen se je iz umetnosti neznosnih občutkov spremenila v ekonomijo odvzetih pravic.« (Foucault 1984: 17.) Kaznovanje je prešlo na področje abstraktne zavesti. Učinkovalo naj bi zaradi usodnosti, ne zaradi intenzivnosti. Ljudi naj bi od zločina odvračala neizbežnost kazni in ne več ceremonija mučenja (*op. cit.*: 15). Za razliko od naivnega, idealističnega pogleda, po katerem so rojstvo zapora in spremembe sistema nadzora nad zločinom kljub nekaterim napakam in zlorabam pojmovani kot zmaga človečnosti nad barbarstvom ter znanstvenih spoznanj nad predsodki in nerazumnostjo (Cohen 1985: 15-18), ter Rothmanove »žalostne zgodbe« o

³ Andrew Jackson (1767-1845), sedmi predsednik ZDA (1829-1837)

neuspehu, po kateri so dobri nameni prinesli pogubne posledice (*op. cit.* 19.21), so številni avtorji (Rusche in Kirchheimer, Melossi in Pavarini, Ignatieff, Foucault idr.) prepričani, da je sistem bil in je še naprej »uspešen«, vendar ne v smeri zgodbe o napredku, temveč v smeri izpolnjevanja popolnoma drugih ciljev kot jih je razglašal.

Novi sistem nadzora je služil zahtevam nastajajoče kapitalistične ureditve po nenehnem zatiranju neposlušnih pripadnikov delavskega razreda, hkrati pa je vse, vključno s samimi reformatorkami in reformatorji, vodil v varljivo prepričanje, da so bile te spremembe pošteno, humane in napredne (*op. cit.*: 21-29). Človekoljubje reformatork in reformatorjev ni bilo zgolj moralna izbira, temveč tudi dejanje avtoritete, ki ustvarja vez odvisnosti in dolžnosti med bogatimi in revnimi (Ignatieff 1978 v: Philips 1985: 60). Uveljavila se je še ena v nizu totalnih ustanov devetnajstega stoletja – kaznilnica. V njej je kazen tehnika za prisiljevanje posameznikov in uporablja postopke dresiranja telesa s sledovi, ki jih v obliki navad »vtiskuje« v obnašanje (Foucault 1984: 130). Ignatieff trdi, da je bila kaznilnica skupaj z ubožnico, norišnico, posebno šolo in tovarno namenjena discipliniranju odklonskih pripadnikov delavskega razreda (Philips 1985: 61). Disciplina pa včasih zahteva *zaporo*, specifikacijo zavarovanega kraja disciplinske monotonije (Foucault 1984: 141), poleg tega pa tudi *časovni razpored* (*op. cit.*: 148), ki je prav tako značilen za vse omenjene ustanove.

Proti koncu devetnajstega stoletja se je izkazalo, da reformatorskih utopij ni moč uresničiti. Duševne bolnišnice, zapori, prisilne delavnice in druge podobne ustanove, niso postale tovarne zdravja, poštenja, narodnega bogastva, temveč so postale predvsem odlagališča odvečne delovne sile (Scull 1993 v: Flaker 2010). Medtem ko so se zaprte ustanove vse bolj oddaljevale od prvotnih zamisli, se je nov val reformne energije posvetil iskanju alternativ. Ideal posamične obravnave, metoda posameznega primera in vstop psihiatričnih doktrin so pripeljali do cele vrste inovacij – poskusov humanizacije zapora, pogojnih kazni in pogojnih izpustov, obsodb za nedoločen čas, sodišč za mladoletne – ki so ostale praktično nedotaknjene in do pred kratkim nespremenjene (Rothman 1980 v: Cohen 1985: 20). Na področju duševnega zdravja se pojavijo organske smeri psihiatrije ter različne smeri psihoterapije (Žust, Kunčič: 8). Rehabilitacija, ideal zdravljenja [*treatment ideal*], »terapevtska država« [*therapeutic state*], medicinski model, napredna penologija itn. so vse stvaritve, značilne za dvajseto stoletje (Cohen 1985: 139-140).

Šestdeseta in sedemdeseta leta dvajsetega stoletja so prinesla številne nove ideje in nova družbena gibanja, med njimi tudi antipsihiatrijo in različna uporabniška gibanja. Na področju

družbenega nadzora je bil prišlo je od ideološkega zasuka od smeri, ki si jo je sistem izbral ob koncu osemnajstega stoletja. V splošnem lahko govorimo o štirih skupinah gibanj oz. ideologij destrukture, od katerih je vsaka usmerjena proti eni od izvirnih preobrazb: stran od države, stran od strokovnjaka, stran od duha in *stran od ustanov*. Pri slednji gre torej za ideje dezinstucionalizacije, dekarceracije, nadzora v skupnosti, skupnostne obravnave ipd. Izhaja iz pomanjkanja vere v totalne ustanove in poziva k njihovi nadomestitvi z ukrepi, ki ne izločajo (Cohen 1985:31). Teorije stigmatiziranja in etiketiranja so namreč pokazale, da bolj kot je oseba podvržena sistemu, težje jo je vrniti v normalno življenje. Njena »odklonskost« je dejansko proizvod sistema nadzora. Zato so zaželeni ukrepi, ki minimalizirajo prodor v formalni sistem (in še posebej v zaprto ustanovo) in osebo kar se da dolgo zadržujejo v skupnosti (*op. cit.*: 33-34).

Nekatere izboljšave so bile priznane, v splošnem pa destrukture gibanja niso bila najbolj uspešna, zato so dobila protisloven, dvomljiv ali celo negativen status. Stopnja institucionalizacije ni padala tako, kot bi morala. Dezinstucionalizacija oz. dekarceracija je bila pogosto izpeljana pretežno iz finančnih razlogov. Vsaj na področju kriminala ni bilo dokazano, da so skupnostne alternative učinkovitejše. Nove metode niso bile vedno bistveno cenejše, prav tako pa zaradi prikrivanja prisile, naraščanja nevidne diskrecije ali zavrženja duševno bolnih niso bile nujno niti bolj humane. V celoti gledano se sistem celo povečuje s podrejanjem vedno novih skupin moči države in povečevanjem intenzivnosti nadzora nad tistimi, ki so ji bili podrejeni že prej (*op. cit.*: 37-38).

Cohen povzema zgodovino kaznovanja, kot je bila zamišljena, s štirimi R. Maščevanju [*revenge*] je v prvi polovici devetnajstega stoletja sledilo omejevanje svobode [*restraint*], omejevanju svobode od konca devetnajstega do začetka dvajsetega stoletja popravljanje [*reformation*], popravljanju pa v drugi polovici dvajsetega stoletja reintegracija [*reintegration*] (*op. cit.*: 76). Pri tem pa opozarja, da je dejansko zgodovinsko zaporedje nekoliko drugačno od zgodbe o štirih R. Najprej je nadzor potekal v skupnosti. Potem je bil osredotočen na zapor – izoliran, posebej za ta namen zgrajen model dobre skupnosti. Zapore so kasneje reformirali, da bi bili manj izumetničeni in bolj podobni običajnim skupnostim, kar pomeni, da je bila skupnost na nek način vpeljana v zapor. Zdaj je zaporski način nadzora razpršen in spet izvožen nazaj v skupnost (*op. cit.*: 78). Podoben zgodovinski razvoj je potekal tudi na drugih področjih družbenega nadzora. Vzporedno je seveda potekal tudi temu ustrezen razvoj totalnih ustanov.

Kakšno je torej stanje danes? Če se omejim na Slovenijo, lahko ugotovim, da proces dezitucionalizacije teče že nekaj desetletij. Najprej na področju mladostnikov in otrok, ki so jih iz ustanov preseljevali v rejniške družine. Proces se je nadaljeval v začetku devetdesetih let dvajsetega stoletja, ko so bile ustanovljene prve stanovanjske skupine, različne nevladne organizacije ipd.

»Lotili smo se preseljevanja iz posebnih zavodov. V pičlih štirih letih smo preselili v skupnost vsaj 400 stanovalcev (2001). Poskušali smo z neposrednim financiranjem storitev, začela se je spreminjati zakonodaja (nov Zakon o duševnem zdravju, priprava Zakona o dolgotrajni oskrbi).« (IZ-HOD: O nas – Manifest IZ-HODa.)

Vendar pa se zdi, da je proces preseljevanja stanovalk in stanovalcev posebnih zavodov v skupnost zastal. Tudi mladostnikov je še vedno preveč v zavodih, kljub temu da so se kapacitete precej zmanjšale. V drugih vrstah ustanov pa proces dezitucionalizacije v glavnem sploh še ni zares stekel. V psihiatričnih bolnišnicah se število postelj sicer počasi niža, vendar niso ustvarili potrebnih skupnostnih služb. Samo v javnih socialnovarstvenih zavodih je bilo leta 2008 skupno 20.729 oskrbovank oz. oskrbovancev, od tega 15.235 v domovih za stare, 2.478 v posebnih socialnovarstvenih zavodih in 3.016 v varstveno-delovnih centrih (Statistični urad Republike Slovenije: Demografsko socialno področje – Socialna zaščita – Javni socialnovarstveni zavodi, Slovenija, 2006 - 2008). Psihiatrične bolnišnice so imele istega leta skupno 11.329 sprejemov (Psihiatrična bolnišnica Begunje: O bolnišnici – Katalog IJZ – Seznam dokumentov – Poročilo o poslovanju za leto 2009: 17, Javni zdravstveni zavod Psihiatrična bolnišnica Idrija: Letno poročilo – Strokovno poročilo – 2008: 3, Psihiatrična bolnišnica Ormož: Katalog informacij – Letno poročilo za leto 2008: 12, JZ Psihiatrična bolnišnica Vojnik: Informacije – Letno poročilo za leto 2009: 18, Psihiatrična klinika Ljubljana: Koristne informacije – poslovanje – Letno poročilo 2008: 25, Univerzitetni klinični center Maribor: Bolnišnica – Informacije javnega značaja – Letno poročilo – Letno poročilo 2008: 25). Upoštevati moramo seveda tudi ponovne sprejeme, tako da je število hospitaliziranih oseb v psihiatričnih bolnišnicah nekoliko manjše, vendar je kljub temu zelo veliko. Na zaporno kazen je bilo leta 2008 obsojenih 1.251 polnoletnih oseb (pogojne kazni seveda niso vštete), 13 mladoletnih pa je bilo obsojenih na mladoletniški zapor (Statistični urad Republike Slovenije: Demografsko socialno področje – Kriminaliteta – Polnoletne in

mladoletne osebe, zoper katere je bil postopek pred senatom pravnomočno končan, podrobni podatki, Slovenija, 2008). Leta 2008 pa je bilo vloženih tudi 260 prošenj za mednarodno zaščito (Prošnje 2007-2009), kar pomeni, da je bilo prav toliko ljudi tudi nastanjenih v Azilni dom. Te številke seveda ne vključujejo vseh totalnih ustanov, tako da si upam trditi, da je več kot odstotek in pol prebivalcev Slovenije vsaj občasno nastanjenih v takšnih ali drugačnih ustanovah.

V zadnjih letih število mest v ustanovah raste, obseg skupnostne obravnave pa ostaja enak. Preseljevanje ljudi iz ustanov se je praktično ustavilo. Projekt individualnega financiranja je naletel na kup težav in odporov. Skoraj celotna psihiatrična stroka, vključno z varuhinjo človekovih pravic, se upira zagovornicam in zagovornikom, ki jih uvaja Zakon o duševnem zdravju, saj naj bi se s tem kršile njihove pravice. Tudi Zakona o dolgotrajni oskrbi in osebni asistenci čakata na uveljavitev že več let (IZ-HOD: O nas – Manifest IZ-HODa).

Kljub vsemu so nekatere vrste totalnih ustanov v Sloveniji v zatonu (npr. ustanove za sirote in vojašnice), kar nakazuje na spremembo paradigme oskrbe in obravnave ljudi, ki imajo take ali drugačne težave ali stiske. Temu v prid govori tudi dejstvo, da za bolnice in bolnike z AIDS-om, ki je hkrati nalezljiv in stigmatiziran, niso uvedli karantene ali celo zaprtih ustanov, kar bi bilo v nekem drugem zgodovinskem trenutku običajno.

Da pa totalne ustanove še zdaleč niso na smetišču zgodovine in gre še vedno za mešani režim, pa priča obstoj nekaterih novih totalnih ustanov (Flaker 2010). V teh ustanovah so predvsem tujke in tujci. Delavski domovi oz. kar celotna podjetja, v katerih delajo skoraj izključno državljanke in državljani drugih držav (zlasti gradbena podjetja), tako dobivajo vse več značilnosti pravih totalnih ustanov. Zaradi obstoječe zakonodaje o zaposlovanju tujcev so v njih delavke in delavci osebno odvisni od delodajalcev, zato spijo v njihovih delavskih domovih (in jim v obliki stanarin vračajo velik del svojih plač), z organiziranim prevozom se vozijo na delo, kjer preživijo večji del dneva, tam se tudi organizirano prehranjujejo, zvečer pa se spet organizirano vrnejo spat v delavske domove. Njihovo življenje je torej pod nadzorom delodajalcev. Po osamosvojitvi Slovenije pa so ustanovili tudi povsem novi totalni ustanovi, kakršnih prej nismo poznali – Center za tujce in Azilni dom.

1.3. Čemu Azilni dom?

Postavlja se torej vprašanje, zakaj so nekatere totalne ustanove v zatonu (npr. za sirote in vojake), drugih sploh ne ustanavljajo (za obbolele za AIDS-om), pojavil pa se je Azilni dom. Vodja Sektorja za mednarodno zaščito pri Ministrstvu za notranje zadeve Tonček Kopše je večkrat (npr. v Autor 2010 ali v osebnem pogovoru, 9.6.2010) izjavil, da želijo prosilke in prosilce za mednarodno zaščito predvsem zaščititi. To naj bi bila njihova glavna naloga, ki naj bi opravičevala celo zapiranje, če varnosti ni mogoče zagotoviti drugače. Vendar pa se mi zdijo taki argumenti popolnoma neprepričljivi, saj Azilni dom nikakor ni ustanova, ki bi lahko nudila popolno varnost. Kakšen je torej pravi namen Azilnega doma? Komu je v resnici potreben? Čigave interese zadovoljuje?

V zadnjih desetletjih potekajo v svetu intenzivni globalizacijski procesi. Vendar pa je mišljenje, da globalizacijo vzporedno spremlja povečevanje tako materialnih in nematerialnih kot tudi človeških cirkulacijskih tokov, povsem napačno. Medtem ko je gibanje blaga, sredstev in informacij tako rekoč povsem prosto, pa je premikanje ljudi predmet čedalje ostrejših omejitev. Ta statusna razlika je bistvena za »obrambo« suverenosti držav na političnem in diplomatskem polju. Spremlja jo vse intenzivnejša *funkcija družbene diskriminacije* mej. Svet bolj kot kdaj koli potrebuje meje, da lahko porazdeljuje bogastvo in revščino po teritorialnih območjih. Ob vstopu na najbogatejša ozemlja je treba najrevnejše ljudi sistematično sortirati in regulirati (Balibar 2007: 136-137).

Iz ekonomskega vidika (v najširšem pomenu) Balibar (*op. cit.*: 28) sledi Wallersteinovi razlagi iz knjige *The Politics of The World-Economy: The States, the Movements and the Civilizations*, da svetovna ekonomija v nasprotju z liberalnim mitom ne more biti homogena celota brez meja, pač pa mora biti razdeljena na več političnih enot, ki omogočajo koncentriranje ekonomske moči in obrambo monopolnih položajev z neekonomskimi sredstvi. Skratka, ni trga brez monopolov in ni monopolov brez političnih ali pravnih instrumentov prisile, kar v praksi pomeni brez nacionalne države.

Bistvo *forme-nacije*, kakor Balibar imenuje nacionalno družbeno formacijo, ki jo razlikuje od *nacije* in *nacionalizma* (*op. cit.*: 27), je prav izključevanje oziroma vsaj neenak dostop do nekaterih dobrin in pravic, pri čemer imajo državljanke in državljani po rojstvu prednost pred tujkami in tujci. Forma-nacija ustvarja diferenciacijo, potem pa jo tudi ohranja, zahteva, da jo branimo. Zato se upira odpravi mej, saj je meja institucionalno sredstvo za ohranjanje *pravila izključevanja*, načina, kako tujke in tujce odriniti ven, ali obratno, kako jih sprejeti in jih bolj

ali manj prisilno »integrirati« ali »asimilirati« (*op. cit.*: 34). Meje tako v prvi vrsti vzpostavljajo dihotomno opozicijo »mi-oni« (Zavratnik Zimic 2003: 18). Lahko se strinjamo z Balibarjem (2007: 35), da nobena država-nacija ne more obstajati brez nacionalizma. Za vse je značilno zavračanje tujega.

Da pa bi kapital zmanjšal stroške usposabljanja nekvalificirane delovne sile, jo uvaža iz perifernih regij svetovne ekonomije, kjer vladajo deloma netržni načini produkcije in pomanjkanje socialnih pravic. Prav ta diferencialni način reprodukcije delovne sile uradno podpira Evropska unija in bi ga rada tudi zaščitila (*op. cit.*: 177). Izoblikoval se je sistem več krogov držav. Prvi krog naj bi bila »prava« Evropa, sledi pa ji več krogov »zunanje Evrope«, ki naj bi jo bilo še treba »evropeizirati«. Najprej je tu območje ekonomske integracije, ki ga sestavljajo države kandidatke za vstop v Evropsko unijo, sledi mu območje notranje kolonizacije, tretje pa je območje plenilskega kapitalizma (*op. cit.*: 233).

Razlike med različnimi deli sveta v življenjskem standardu in plačah se bolj ali manj uspešno izkoriščajo s pomočjo različnih mehanizmov izključevanja iz državljanstva, a vključevanja v ekonomijo (*op. cit.*: 235-236). Ti mehanizmi sledijo dvema osrednjima ciljema evropske politike ekonomskih migracij. Po eni strani snujejo učinkovite mehanizme za privabljanje migracij – zaradi demografskih sprememb, zaradi povpraševanja delodajalcev po delavkah in delavcih v deficitarnih dejavnostih ali tistih z visoko izobrazbo. Po drugi strani pa z mehanizmi, ki naj bi učinkovito preprečevali stalno naselitev na območju Evropske unije, zagotavljajo začasnost migracij (Mozetič 2009 a: 31).

Objektivni pomen 'nacionalnih' izključevanj se spremeni, ko se *seštejejo* v evropskem merilu: 'evropsko državljanstvo' je zdaj videti kakor mehanizem, ki vključuje nekatere populacije, ki so bile v zgodovini navzoče na evropskem ozemlju, zavrača pa druge, ki – večinoma že dolgo – prav tako prispevajo k razvoju 'civilne družbe' in novega političnega prostora. (Balibar 2007: 145; poudarek v izvirniku.)

Kljub ambiciji vzpostaviti demokratični model na kontinentalni in svetovni ravni namreč geslo »evropsko državljanstvo«, ki je zapisano v temeljne listine Evropske unije in pogodbe s skorajda ustavno vrednostjo, ne pomeni pravega *državljanstva z avoljo bivanja* v Evropi, temveč temelji na podedovani nacionalnosti ene izmed držav članic (*op. cit.*: 62).

Diskriminacija je torej »del *same narave Evropske skupnosti*« (op. cit.: 170; poudarek v izvirniku).

Številne evropske države, tudi Republika Slovenija, so v zadnjem obdobju sprejele nove, še restriktivnejše politike priseljevanja, s katerimi želijo omejiti pritok tujk in tujcev na svoje ozemlje. V Evropi se širi strah pred njimi, ker naj bi Evropejkam in Evropejcem odvzemali delovna mesta, zasedali stanovanja, živeli »na njihov račun«, ogrožali njihovo kulturo, zviševali stopnjo kriminala ipd. (Bešter 2003: 83). Vzporedno z razvojem formalnih institucij »evropskega državljanstva« se razvija pravi pravcati *evropski apartheid* (Balibar 2007: 144). Ta izraz je Balibar uporabil zaradi procesa ustvarjanja inferiorizirane populacije (zlasti priseljenjskih delavk in delavcev ter prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito), ki je lahko podvržena nasilnim oblikam »varnostnega« nadzora in mora ves čas živeti »na meji« – ne povsem znotraj in ne zares zunaj (op. cit.: 145).

Vse bolj se razvija to, kar Balibar (op. cit.: 180) imenuje *aparat varstva pred negotovostjo* – administrativni, policijski in pravni aparat, ki varuje en del prebivalstva, hkrati pa povečuje tveganje za drugi del prebivalstva. Sistem nadzora nad preseljevanjem dejansko reproducira ilegalizem. Še več, ilegalizem najprej producira z oviranjem prizadevanja priseljenk in priseljencev za ureditev legalnega statusa, kar povzroči »sindrom nevarnosti«, ki postane razlog za obstoj varnostnega aparata (op. cit.: 82).

Politika zapiranja zunanjih meja Evropske unije je postala po uveljavitvi »Schengenskega sporazuma«, s katerim so postopoma začeli odpravljati nadzor na notranjih mejah držav članic, še ostrejša, saj je »Schengenski informacijski sistem« (SIS) olajšal boj proti nezakonitemu prestopanju meja (Nauditt 2002: 24-25). Zavratnik Zimic (2003: 37) piše o »elektronskem schengenskem zidu« okrog Evropske unije, več avtoric in avtorjev (npr. Milohnić v 2002 in Mozetič v 2009 b) pa celo o »novi železni zavesi«. Vzroki za elektronsko zagrajevanje Evrope so predvsem strah pred migracijskimi gibanji ter regionalna varnostna politika in iz nje izvirajoča politika okrnjene mobilnosti po 11. septembru 2001 (Zavratnik Zimic 2002: 75).

Z okrepljenimi varnostnimi praksami je nastala tako imenovana *trdnjava Evropa*. »Izraz 'trdnjava Evropa' [*Fortress Europe*] se uporablja za označevanje politik in ukrepov, katerih namen je, da bi prosilci za mednarodno zaščito, nedokumentirani priseljenci in drugi 'neželeni' tujci ostali 'zunaj'« (Mozetič 2009 b: 124 po Broeders 2007 in Broeders, Engbersen 2007). Njene meje varujejo post-socialistične države, ki so se po širitvi »EU-15« na »EU-25«

znašle na zunanjih mejah Evropske unije, v prostoru, znanem kot *schengenska periferija* (Zavratnik Zimic 2003: 15). Te države so postale nekakšni »novi evropski vratarji«, ki podiranje »železne zaves«¹, ki je bila v preteklosti na njihovih zahodnih mejah, plačujejo z graditvijo nove na svojih vzhodnih in južnih mejah (Milohnić 2002: 15).

Na »schengensko periferijo«² seveda uvrščamo tudi Slovenijo. Prav to dejstvo pa, poleg ksenofobije in nacionalizma, ki sta bila vedno prisotna (gl. str. 19), bistveno določa slovensko migracijsko politiko. Prenos »evropske«³ migracijske politike v slovensko pravno ureditev v procesu priključevanja Slovenije Evropski uniji je v praksi po eni strani pomenilo začetek prve resnejše regulacije ekonomskih migracij, po drugi strani pa postrožitev ureditve in prakse azilnih postopkov, postopkov zadrževanja, pridržanja in deportacij (Beznec 2009: 17). Del te politike je tudi totalna ustanova, imenovana Azilni dom. Zmanjševanje letnih kvot tujih delavk in delavcev, zakonsko vzpostavljanje njihove osebne odvisnosti od delodajalcev (gl. Zakon o zaposlovanju in delu tujcev (ZZDT). *Uradni list RS*, št. 66/2000, in nasl., 76/2007 – UPB2), izrazito majhno število podeljenih statusov begunca ali vsaj subsidiarnih zaščit in postopno upadanje števila prošenj za mednarodno zaščito v zadnjih letih, pa tudi sam obstoj totalnih ustanov, kakršni sta Azilni dom in Center za tujce, dokazujejo, da je slovenska migracijska politika skrajno restriktivna.

Prosilke in prosilci za mednarodno zaščito so pravzaprav »kolateralna škoda«⁴ restriktivnega uravnavanja priseljevanja. Zaradi zapiranja meja postane mednarodna zaščita ena od redkih možnosti za dokumentirano bivanje v državi, kar lahko povzroči porast števila prošenj. S tem se države znajdejo v precepu, saj si po eni strani prizadevajo omejevati priseljevanje, po drugi strani pa morajo upoštevati vsaj minimalnih standarde azilnega prava. Da bi jih odvrnili, prosilke in prosilce za mednarodno zaščito kriminalizirajo (Mozetič 2009 b: 124 – op. 8). Namesto da bi jih azilna politika varovala, jih obravnava kot osebe, ki »zlorablajo«⁵ azilne postopke in s tem tudi državo (Pajnik 2009: 142). Prav zato jih nastanjujejo v totalne ustanove na robu družbe (Azilni dom je na skrajnem robu Ljubljane, Center za tujce pa v Velikem otoku pri Postojni), gradijo okrog ustanov visoke kovinske ograje, postavljajo nadzorne kamere, zaposlujejo uniformirane varnostnice in varnostnike, nameščajo rešetke na okna prostorov, iz katerih ni prostega izhoda (oddelek za omejitev gibanja v Azilnem domu in celoten Center za tujce), zato jih tudi za več mesecev zapirajo v te prostore itn. Vse z namenom, da po eni strani »kaznujejo«⁶ sedanje in hkrati zastrašijo bodoče prosilke in prosilce

za mednarodno zaščito, po drugi strani pa v okoliškem prebivalstvu ustvarjajo vtis, da so zares nevarni in ne sodijo v širšo skupnost.

1.4. Življenje v Azilnem domu v luči teoretskih konceptov

Da je Azilni dom kljub nekaterim posebnostim totalna ustanova, sem pokazal že v poglavju *1.1 Azilni dom je totalna ustanova*. Totalne ustanove imajo številne skupne značilnosti, ki bolj ali manj veljajo tudi zanj. »Posebej so poudarjene tri značilnosti totalnih institucij, in sicer zaprtost pred zunanjim svetom, racionalizacija vsakdanjega življenja in organizacijska birokratizacija.« (Mali 2006 b: 21.) O zaprtosti sem že pisal (gl. str. 9), zato se bom omejil na preostali dve značilnosti.

Racionalizacija vsakdanjega življenja poleg tega, da različni vidiki življenja potekajo na enem mestu in pod eno samo avtoriteto, pomeni tudi to, da so različne vsiljene dejavnosti združene v en sam racionalen načrt, ki je smotrno oblikovan, da izpolni uradne cilje ustanove (Goffman 1991: 17). V Azilnem domu nekega smotrno oblikovanega načrta skorajda ni opaziti. Na to kaže tudi že omenjena izjava gibanja »Svet za vsakogar«, v kateri lahko med drugim preberemo, da so prosilke in prosilci za mednarodno zaščito prepuščeni samim sebi (NjetWork: Svet za vsakogar – Izjava prosilcev in prosilk za azil v RS, ki so se povezali v gibanje »Svet za vsakogar«). To je po svoje razumljivo in izhaja že iz opredelitve pojma Azilnega doma, ki je »objekt ministrstva, pristojnega za notranje zadeve, namenjen nastanitvi prosilcev za mednarodno zaščito« (ZMZ: 3. člen). Očitno je edini cilj ustanove, da do konca postopka za pridobitev mednarodne zaščite zadrži prosilke in prosilce na enem mestu, kar ji razmeroma dobro uspeva.

Organizacijska birokratizacija se ne nanaša na avtoritarnost, ampak na razkol med osebjem in uporabniki. Ljudje v totalni instituciji so ločeni na dva razreda, med katerima ni prehodnosti in zamenljivosti. Odnosi so natančno urejeni. En razred ima oblast, drugi je predmet te oblasti. [...] Osebe ravna z uporabniki kot s predmeti in ima moč. Lahko govorimo o dveh ločenih svetovih – svetu osebja in svetu uporabnikov ustanove. (Mali 2006 b: 21-22, gl. tudi Goffman 1991: 20, 22.)

Razcep na dva svetova zaznamujejo tudi zunanje insignije (Flaker 1998: 236). Večina osebja Azilnega doma nosi bele halje, varnostnice in varnostniki, ki prihajajo iz zunanje varnostne službe, pa uniforme. Svojo oblast osebje najbolj očitno kaže ob jutranjem pregledu sob in preverjanju prisotnosti, ko ob 7:30 »vdirajo« v sobe (NjetWork: Svet za vsakogar – Izjava prosilcev in prosilk za azil v RS, ki so se povezali v gibanje »Svet za vsakogar«).

»Posredovanje informacij je omejeno, še zlasti glede načrtov, ki jih ima osebje glede varovancev. Zanje je značilno, da so izločeni iz odločanja o svoji usodi. To omogoča osebju distanco in nadzor.« (Flaker 1998: 21.) Prosilke in prosilci za mednarodno zaščito so tako v stalni negotovosti glede svoje usode. Negotov položaj, odsotnost prihodkov, oddaljenost Azilnega doma od mestnega središča in še marsikaj jih naredijo izrazito odvisne od osebja. Tovrstna odvisnost, vselej večja od stopnje odvisnosti, ki bi utegnila biti posledica bolezni, prizadetosti ali stiske, pravzaprav dominacija (gospostvo) osebja nad varovanci, je ena od značilnosti totalnih ustanov, kar so eksperimentalno dokazali Haney, Banks in Zimbardo (*op. cit.*: 7).

Za lažji nadzor se osebje zateka tudi k nekakšni vseobsegajoči identifikaciji stanovalk in stanovalcev. Pri tem je glavna težava osebja, kako najti zločin, ki ustreza kazni (Goffman 1991: 82). Posledica vsega tega je, da imamo v totalni ustanovi opravka z dvema različnima in ločenima kulturama. Na videz jih poskušajo združiti s pomočjo skupnih institucionalnih obredov, kot so institucionalni časopisi, vsakoletne zabave, dnevi odprtih vrat, uradni obiski ipd., pri čemer pa je sodelovanje le formalno in stiki uradni (Mali 2006 b: 23). Dnevi odprtih vrat in uradni obiski zunanjemu svetu ponujajo »institucionalno podobo« [*institutional display*] ustanove, ki naj bi ublažila nezaveden strah obiskovalk in obiskovalcev pred neprostovoljnimi ustanovami, hkrati pa varovankam in varovancem sporoča, da so povezani z najboljšo ustanovo svoje vrste (Goffman 1991: 96-98). Vse to lahko opazimo tudi v Azilnem domu.

Goffman je v odnosu osebja do varovank in varovancev opazil nekaj zanimivih pojavov. Prvi je tako imenovan cikel prizadetosti [*involvement cycle*]. Začenši z mesta socialne distance do varovank in varovancev, s katerega je težko opaziti težko prikrajšanost in institucionalne težave, članica oz. član osebja ugotovi, da nima nobenega razloga za opustitev graditve tople povezanosti z njimi. Ta povezanost jo oz. ga pripelje v položaj prizadetosti zaradi tega, kar varovanke in varovanci počnejo, in zaradi česar trpijo, s čimer pa lahko ogrozi oddaljeno stališče do njih, ki ga zavzema preostalo osebje. Posledica je občutek »izgorelosti« in umik v

rutinsko delo, ki poteka v zaprtem krogu osebja. Čez čas se lahko ta cikel stika in umika spet ponovi (*op. cit.*: 79).

Iz pogovorov s prosilkami in prosilci za mednarodno zaščito sem razbral, da se to v Azilnem domu dogaja predvsem socialnim delavkam in delavcem. Kdor se ne umakne v rutinsko delo in ne vzpostavi socialne distance do uporabnic in uporabnikov, običajno kmalu zapusti ustanovo. Prostovoljno ali pa zaradi pritiskov. Osebje, ki je v stalnem stiku z varovankami in varovanci, pa je poleg tega postavljeno še pred protislovno nalogo, da jih siliti k poslušnosti, hkrati pa mora dajati vtis, da spoštuje humane norme in da so cilji ustanove, ki jih udejanja, smotrni (*op. cit.*: 88).

Flaker (1998: 237-238) navaja šest atributov totalne ustanove: totalnost, negospodinjskost, homogenost, artifičelnost, nebesednost in kaznovalnost. Na tem mestu se bom nekoliko zaustavil samo pri drugi in tretji.

Negospodinjskost je v Azilnem domu zelo očitna. Tudi družine (nekateri so kar velike) živijo v eni sami sobi. Že iz opreme je razvidno, da je soba namenjena predvsem spanju. Spolni odnosi lahko potekajo le pred očmi otrok. Kuhanje v sobah je prepovedano. Dovoljeno je samo v skupnih čajnih kuhinjah. V vsakem nadstropju je po ena. Skupne so tudi kopalnice, stranišča, pralnica in jedilnica. Vse to seveda onemogoča gospodinjsko življenje.

O homogenosti stanovalk in stanovalcev pa po drugi strani v Azilnem domu praktično ni mogoče govoriti. Iz dveh razlogov: Prvič, prosilke in prosilci za mednarodno zaščito pripadajo različnim etničnim in jezikovnim skupinam, med katerimi pogosto vlada večstoletno sovraštvo ali celo vojna. In drugič, za ustanovo je značilna velika prehodnost. Njene stanovalke in stanovalci se pogosto menjajo. Zato se v glavnem homogenizirajo kvečjemu znotraj svojih etničnih, jezikovnih ali »rasnih« skupin, stiki med različnimi skupinami pa so bolj ohlapni. Zdi se, da si osebje Azilnega doma niti ne prizadeva pretirano za večjo homogenizacijo.

Glede na namen Goffman (1991: 16) v grobem loči pet vrst totalnih ustanov. Prve so ustanove, ki so bile ustanovljene, da bi v njih skrbeli za tiste, ki veljajo tako za nemočne kot tudi za neškodljive. Druge so ustanovljene, da bi v njih skrbeli za osebe, ki naj bi bile nesposobne skrbeti same zase, hkrati pa nevarne družbi, četudi nenamerno. Totalne ustanove tretje vrste so namenjene zaščiti družbe pred namernimi grožnjami, pri čemer blagor oseb, ki so vanje zaprte, ni v prvem planu. Četrte so ustanove, katerih namen je dosega določenih delovnih ciljev in svoj obstoj opravičujejo zgolj na tej instrumentalni podlagi. Zadnje pa so

ustanove, ki so bile oblikovane za umik pred svetom, čeprav pogosto služijo tudi kot baze za urjenje redovnic oz. redovnikov.

Težko bi rekel, kam bi lahko uvrstil Azilni dom. Tako kot sam pojem totalne ustanove, so očitno tudi vrste totalnih ustanov idealni tipi, od katerih lahko konkretne ustanove v marsičem odstopajo. Azilni dom prav gotovo ne sodi v četrto ali peto skupino. Zaznati pa je moč vsaj nekatere elemente prvih treh. Predvsem sem v dilemi, ali družba v prosilkah in prosilcih za mednarodno zaščito vidi nevarnost ali ne. Meni osebno se zdi, da družbe prav z ničimer ne ogrožajo. Azilni dom se mi torej zdi še najbližji prvi vrsti totalnih ustanov. Vprašanje pa je, če nanje enako gleda tudi zakonodajalec. Stroge omejitve pri zaposlovanju kažejo na to, da se morda boji za delovna mesta domačega prebivalstva. Spričo njihove maloštevilnosti je to sicer absurdno, a druge razlage ne vidim. Določba o omejitvi gibanja prosilcem (ZMZ: 51 člen) pa kaže, da vsaj v nekaterih zakonodajalec vidi neposredno nevarnost. S tega vidika bi Azilni dom sodil v drugo vrsto, oddelek za omejitev gibanja pa morda celo v tretjo vrsto totalnih ustanov.

Mimogrede bi se zaustavil še pri nemoči varovank in varovancev, ki jih Goffman omenja v zvezi s prvima dvema vrstama totalnih ustanov. Sektor za mednarodno zaščito pri Ministrstvu za notranje zadeve kot kaže zagovarja mnenje, da so prosilke in prosilci za mednarodno zaščito nemočni, saj večkrat (tudi v javnosti) poudarja, da jim nudijo celotno oskrbo in zato ne rabijo niti denarja niti česar koli drugega. Strinjam se, da je med njimi načeloma res lahko nekaj takih, ki ne morejo (več) skrbeti sami zase, vendar so to le izjeme, ki potrjujejo pravilo. Velika večina, pa naj gre za mlade ali stare, je bila nemočna kvečjemu pred preganjanjem v matični državi, zaradi česar so tudi pribežali v Slovenijo. Tukaj pa bi ob določeni začetni podpori po večini lahko živeli popolnoma samostojno izven ustanove. V pogovoru mi je marsikdo izrazil tako željo. Zaradi bogatih – čeprav težkih – življenjskih izkušenj so namreč vsi po vrsti zelo iznajdljivi. Nemočne jih morda dela kvečjemu totalna ustanova, v kateri morajo živeti.

Vse totalne ustanove, ne glede na namen in vrsto, močno vplivajo na stanovalke in stanovalce.

Bivanje v zavodu je za človeka *škodljivo*. Institucionalni postopki pripeljejo do socialnega omrtničenja osebne identitete in jo nadomestijo z institucionalno identiteto bolnika, varovanca, obsojenca, oskrbovanca ali gojenca. Institucionalni način obravnave zaradi

velikega števila varovancev in mehaničnih, ne posamezniku prilagojenih postopkov človeka razosebi, ga spremeni v predmet obdelave. Pretrgajo se stiki z varovančevim izvirnim okoljem (z znanci, svojci, vsakdanjimi rutinami), kar še poveča izoliranost in zavrženost. Varovanci ne izgubijo samo preteklosti, temveč tudi *prihodnost*. V totalni ustanovi ne morejo gojiti nobenih osebnih želja, načrtov, upov. (Flaker 1998: 7; poudarki v izvirniku.)

Socialno omrtvičenje osebne identitete – mortifikacija jaza – se začne že takoj po vstopu v ustanovo. Novinke in novinci pridejo v sistem z lastnimi koncepti samih sebe, ki so jih omogočile stalne socialne ureditve v domačih okoljih. Podpora teh ureditev pa jim je takoj odvzeta. Začne se sistematičen, čeprav pogosto nenameren, niz ponižanj, degradacij, sramotitev in onečaščenj jaza (Goffman 1991: 24). Prva okrnitev jaza je že zapora med varovankami in varovanci ter širšim svetom (*ibid.*). Sledijo tako imenovani obredi lomljenja volje [*will-breaking ceremonies*] in sprejemne procedure [*welcome practices*] (*op. cit.*: 85). Po prepričanju osebja bo namreč oseba bolj vodljiva, če jo že takoj po prihodu pripravijo do izražanje skrajne podredljivosti in ustrežljivosti.

V Azilnem domu temu služi namestitev v sprejemne prostore (ZMZ: 37. člen), kjer novinke in novinci ob suhi hrani in zgolj najnujnejših higienskih potrebščinah do dva dni dolgo čakajo na tako imenovani sanitarno-dezinfekcijski in preventivno-zdravstveni pregled ter na vložitev popolne prošnje (*op. cit.*: 38. člen). Ljudje že tam začnejo izgubljati določene telesne udobnosti, ki jim nekaj pomenijo – npr. udobna postelja ali tišina ponoči. Izguba tega niza udobnosti se bo verjetno odrazila tudi v izgubi njihovih samoopredelitev, kajti ljudje težimo k zagotovitvi teh udobnosti vedno, ko imamo za to potrebne vire (Goffman 1991: 47).

Pomemben vir mrtvičenja osebne identitete je vdor v zasebnost, ki poteka ves čas bivanja v totalni ustanovi. Že na začetku se podatki o prosilkah in prosilcih za mednarodno zaščito ter o njihovih preteklih življenjih – še posebej dejstva, ki škodijo ugledu – zberejo in zabeležijo v dosjejih, ki so dostopni osebju. Dejstva in občutja o sebi, ki so običajno tajna, morajo razkriti novemu občinstvu (*op. cit.*: 32). Pri prosilkah in prosilcih za mednarodno zaščito se to zgodi že vnaprej – še pred vložitvijo prošnje, celo pred nastanitvijo v Azilni dom. 36. člen ZMZ namreč določa: »Tujca, ki izrazi namen, da prvič vloži prošnjo za mednarodno zaščito, se napoti na policijo, ki ugotovi njegovo istovetnost, pot, po kateri je prišel v Republiko Slovenijo, in sprejme izjavo o razlogih za mednarodno zaščito.«

Goffman (1991: 36-37) navaja še vrsto različnih oblik »kontaminacije«, ki predstavljajo vdor v zasebnost in vznemirjanje jaza: vsiljene osebne preglede in preglede spalnic, prakso mešanja starostnih, etničnih in rasnih skupin v istih prostorih, naslavljanje z intimno ali skrajšano obliko imena, vsiljevanje hrane, ki je nekomu tuja ali nečista in podobno.

Vse naštetu lahko opazimo tudi v Azilnem domu. O jutranjem preverjanju prisotnosti po sobah sem že pisal (gl. str. 23), ob vstopu ali izstopu pa lahko varnostna služba po lastni presoji izvaja tudi osebne preglede prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito. Zaradi nevarnosti etničnih konfliktov socialne delavke in delavci pri nastanitvi sicer praviloma poskrbijo, da ne pride do etničnega ali rasnega mešanja, manj pa upoštevajo starostne skupine. Predvsem na moškem oddelku stari ljudje pogosto prebivajo v isti sobi z dvakrat ali celo trikrat mlajšimi od sebe. Predvsem nekateri varnostniki tudi starejše osebe včasih – čeprav bolj redko – naslavlja s skrajšanimi imeni ali vzdevki. V Azilnem domu je sicer poskrbljeno za »*halal*«⁴ prehrano muslimanov, ne upošteva pa se, na primer, drugačnih prehranskih navad Afričanov. Kvašenega kruha, kislega zelja in druge »tipično slovenske« hrane niso vajeni in jim povzroča težave s prebavo.

Varovanke in varovance številnih totalnih ustanov mrtvi tudi močan občutek, da je čas, ki ga preživljajo v ustanovi, izgubljen, uničen oz. ukraden (*op. cit.*: 66). Ta čas je »izpraznjen, je velika nepregledna časovna gmota, ki mora čim prej miniti (npr. štetje dni v vojski, čakanje na sireno v tovarni, čakanje na odpust).« (Flaker 1998: 122.) V totalnih ustanovah namreč ločimo racionalni čas osebja ter izgubljeni čas varovank in varovancev. Urnik je prilagojen osebjem, da lahko svoj čas izrabi čim bolj racionalno, čas varovank in varovancev pa je čas čakanja in podrejanja (*op. cit.*: 122-123). Praznega, neizkoriščenega časa je v Azilnem domu vse polno. Prostočasnih dejavnosti, ki so prepuščene prostovoljkam in prostovoljcem, je veliko premalo. Občutek mrtvega časa verjetno tudi pojasnjuje, zakaj se stanovalke in stanovalci ustanove tako pogosto poslužujejo tako imenovanih odstranitvenih dejavnosti [*removal activities*], prostovoljnih, nepomembnih opravil, ki pa so dovolj napeta in vznemirljiva, da za nekaj časa pozabijo na svoj dejanski položaj. Če redne dejavnosti v totalnih ustanovah lahko označimo kot mučenje časa, ga te dejavnosti milostno ubijajo (Goffman 1991: 67).

⁴ ar. *حلال*, *alāl*, *halaal*: dovoljena, čista

Med viri mrtvičenja osebne identitete, ki jih je proučil Goffman, je tudi »luping« [looping]. Če se varovanke in varovanci na okoliščine in ukaze, ki nasprotujejo njihovemu konceptu samih sebe, odzovejo samozaščitno, jih lahko osebje neposredno kaznuje, pri čemer je kljubovalnost ali predrznost izrecno navedena kot podlaga nadaljnjega kaznovanja. To pomeni, da se ne morejo braniti na običajen način, z vzpostavitev distance med sabo in situacijami, ki jim mrtvičijo identiteto (*op. cit.*: 40-41). V totalnih ustanovah so sfere življenja združene, tako da osebje stanovalkam in stanovalcem njihovo ravnanje v enem kontekstu dogajanja upošteva tudi pri presoji njihovega ravnanja v povsem drugih kontekstih (*op. cit.*: 41-42).

Pasivnost, pretrgani stiki, odvisnost od avtoritarnega osebja, nestimulativno okolje, pretirana uporaba zdravil in pomanjkanje življenjskih ciljev proizvedejo, kar je Barton poimenoval *institucionalna nevroza*, ki se kaže v apatiji, pomanjkanju iniciativnosti, izgubi zanimanja za zunanji svet, podredljivosti in resignaciji. Človek začne zanemarjati svoj videz in svoje navade. Drža postane sključena, hoja drsajoča, gibi medenice, bokov in kolen omejeni. To se lahko stopnjuje v radikalen umik vase, depresijo ali celo v popolno avtistično držo, katatonijo, ritmično gibanje. (Flaker 1998: 7-8; poudarek v izvirniku.)

Russel Barton, ki je »institucionalno nevrozo« proučeval na pacientkah in pacientih psihiatričnih bolnišnic, to »bolezen« pripisuje sedmim dejavnikom: izgubi stika z zunanjim svetom, vsiljenemu brezdellju, oblastnosti zdravstvenega in negovalnega osebja, izgubi osebnih prijateljev, lastnine in osebnih dogodkov, pretirani uporabi zdravil, zaporniškemu vzdušju ter izgubi perspektiv zunaj ustanove (Goldstein, Goldstein 1984: 224).

Totalne ustanove oskrunijo prav tiste okoliščine, ki v okviru civilne družbe posameznici oz. posamezniku, pa tudi drugim prisotnim, potrjujejo, da ima določen nadzor nad svetom, v katerem živi – da je torej oseba z »odraslo« samoopredelitvijo, avtonomijo in svobodo ravnanja. Nezmožnost ohraniti tovrstno odraslo izvršilno sposobnost ali vsaj njene simbole, lahko pri človeku povzroči grozo pred občutkom popolnega nazadovanja na starostni lestvici (Goffman 1991: 47). Pri dolgotrajnem bivanju v ustanovi se lahko pojavi tako imenovana diskulturacija – odučevanje [*untraining*]. Posledica je vsaj začasna nesposobnost za

obvladovanje določenih posebnosti zunanjega vsakdana tudi potem, ko se vrne vanj (*op. cit.*: 23).

Med svojim prostovoljskim delom v Azilnem domu sem zlasti med samskimi moškimi, s katerimi sem bil največ v stiku, opazil nekaj znakov, ki spominjajo na »institucionalno nevrozo«. Nekateri so velik del dneva prespali ali vsaj poležavali v posteljah, pri čemer so celo izpuščali obroke hrane. Opazil sem tudi brezvoljnost, apatijo in pomanjkanje iniciative. Prostovoljke in prostovoljci smo imeli težave pri ugotavljanju, katerih dejavnosti si želijo. V glavnem so samo čakali, kaj jim bomo ponudili. Tudi na dogovore so pogosto pozabili ali pa so se v zadnjem trenutku premislili. Čeprav je takšno vedenje verjetno odvisno tudi od značajskih lastnosti, menim, da ima velik vpliv dolgotrajno bivanje v totalni ustanovi.

Sistem privilegijev in procesi mrtvičenja osebne identitete predstavljajo okoliščine, ki se jim morajo stanovalke in stanovalci totalnih ustanov prilagoditi. Goffman ugotavlja, da te okoliščine omogočajo različne individualistične načine prilagajanja. Pri tem tudi ista oseba v različnih obdobjih uporablja različne poti prilagajanja, lahko pa se celo istem časovnem obdobju izmenično poslužuje različnih taktik. Prva taktika je »situacijski umik«, pri kateri oseba umakne svojo pozornost od vsega, razen od dogodkov, ki jo neposredno obkrožajo in v njenih očeh nimajo nobene zveze z ostalimi prisotnimi. Druga je »drža nesprejemanja«, kar pomeni, da varovanka oz. varovanec namerno izziva ustanovo z očitnim zavračanjem sodelovanja z osebjem. Posledica je stalno izražena nespravljalivost, včasih podprta z visoko osebno moralno. Nesprejemanje je navadno samo začasna in prva faza odzivov na totalno ustanovo. Tretja je »kolonizacija«: oseba v celoti sprejema to, kar ji ponuja ustanova, in si ustvari solidno in relativno zadovoljno bivanje. Druge varovanke oz. varovanci jo lahko obravnavajo, kot da je »našla svoj dom« ali da se »še nikoli ni imela tako dobro«. Četrty način prilagajanja pa je »konverzija«, pri kateri se zdi, da oseba prevzame uradno mnenje oz. mnenje osebja o sebi in poskuša odigrati vlogo vzorne varovanke oz. varovanca. Medtem ko kolonizirana varovanka oz. varovanec izrablja vse (sicer omejene) možnosti, da si okrog sebe zgradi kar najbolj svobodno skupnost, pa se »konvertitka« oz. »konvertit« drži bolj disciplinirane, moralistične in enosmerne poti, pri čemer se predstavlja kot oseba, ki je osebju vedno na voljo z navdušeno privrženostjo. Omenjeni štirje modeli predstavljajo čiste usmeritve, vendar pa le redke varovanke in varovanci strogo sledijo eni od njih. V večini totalnih ustanov se v glavnem poslužujejo taktike, ki jo nekateri imenujejo »ohraniti mirno kri« [*playing it cool*]. Gre za izogibanja težavam, kar vključuje preračunljivo kombinacijo

pomožnih modelov in zvestobo skupini varovank in varovancev, tako da ima oseba v danih razmerah kar največje možnosti, da iz ustanove pride telesno in duševno nepoškodovana (*op. cit.*: 61-65).

V vseh totalnih ustanovah pa se ne razvijejo nujno take oblike prilagoditve, kot jih je opisal Goffman. Irwin, ki je raziskoval zaporniško življenje v Kaliforniji, razlikuje številne prilagoditve na zaporniško življenje (»odsedeti svojo kazen«, »paberkovanje« [*gleaning*] idr.), vendar za razliko od Goffmana, ki v svoji analizi totalnih ustanov nekoliko zanemara kontekst širše družbe, meni, da moramo za pravilno razumevanje odzivanja varovank in varovancev na bivanje v totalnih ustanovah poznati tudi njihove izkušnje iz časa pred prihodom vanje (Haralambos, Holborn 2005: 315). Enako ugotavljata Cohen in Taylor v raziskavi najbolj varovanega oddelka zapora Durham. Poleg tega njuna raziskava kaže, da je za študijo zapora Durham uporaben samo del Goffmanove teorije. Cohen in Taylor sta opazila predvsem večje upiranje avtoriteti kot Goffman in navajata kar pet različnih vrst upiranja: samozaščito, bojevanje za svoje pravice [*campaigning*], poskus pobega, gladovno stavko, in konfrontacijo (*op. cit.*: 315-316).

Razen konfrontacije, ki predstavlja najbolj neposreden način upiranja avtoriteti, lahko vse opazimo tudi v Azilnem domu. V okviru bojevanja za svoje pravice se prosilke in prosilci za mednarodno zaščito vsaj ob dveh priložnostih niso omejili zgolj na individualni boj, ampak so družno nastopili v bran svojih pravic. To dejstvo nasprotuje Goffmanovim (1991: 60) ugotovitvam, da so težnje po skupinski morali in solidarnosti v totalnih ustanovah zelo omejene. V začetku leta 2008 so celo segli izven Azilnega doma, se povezali s Socialnim centrom Rog in organizirali gibanje »Svet za vsakogar«, ki je izvedlo obsežno kampanjo z javnimi razpravami po ljubljanskih fakultetah, pogovori s poslankami in poslanci, informativno akcijo pred viškim Intersparom in javno manifestacijo v središču Ljubljane.

Azilni dom se od ostalih totalnih ustanov loči po tem, da so njegove stanovalke in stanovalci tako rekoč hkrati z vstopom v ustanovo vstopili tudi v popolnoma novo kulturno okolje. Harrell-Bond (1986: 290) navaja, da vlada ZDA resno svari uslužbenke in uslužbence svoje diplomacije pred škodljivimi psihičnimi učinki zaradi začasne izgube domovine in izpostavljenosti tuji kulturi. Vpliv na prosilke in prosilce za mednarodno zaščito bi moral biti kvečjemu še večji. Na mnoge med njimi namreč močno vpliva tudi dejstvo, da so pred prihodom v Slovenijo doživljali težke travme. Zaradi preganjanja ali vojn so nekateri izgubili svoje bližnje ali pa so bila ogrožena celo njihova lastna življenja. Tako kot večina psihološke

literature tudi de Waal v svojem prispevku *After the Carnage* (v: Willson 1985 v: Harrell-Bond 1986: 288) trdi, da škodljivi življenjski dogodki povzročajo depresijo, vendar obstajajo zapleteni dejavniki, ki nekatere ljudi naredijo bolj ranljive od drugih. Odkrili so tesno povezavo med depresijo in obsegom izgub, grobo izmerjenih s številom oseb v posameznikovi ožji družini, ki so izgubili življenje od izbruha vojne (*ibid.*).

V takem položaju jim nastanitev v totalno ustanovo, kjer so podrejeni hišnemu redu, odvisni od osebja, brez pravega zdravstvenega varstva, brez dohodkov in brez pravice do dela, prav gotovo ne koristi.

Negativne posledice ima že omejitev svobode gibanja, kar je še posebej pomembno v primeru nastanitve na oddelek za omejitev gibanja. Vsakršno pridržanje in izguba svobode lahko povzročita občutke izolacije in nemoči ter vznemirjujoče spomine na preganjanje v domovini. Na psihično zdravje pa močno vplivata tudi čas pridržanja in negotovost glede njegovega trajanja (Physicians for Human Rights, Bellevue 2003: 5).

Tudi delo je zelo pomembno, saj ljudem omogoča neodvisnost od države in lastno potrditev. Brez dohodkov pa jim je onemogočen dostop do drugih virov, ki bi olajšali njihovo osamosvojitve. S tem, ko jim država nudi osnovno preskrbo, jim hkrati odreja njihove osnovne potrebe in jih s tem nadzoruje (Zlobko, Uran, Rupnik, 2009: 167).

Kaj se zgodi, ko je begunec postavljen v položaj, ko je prisiljen biti povsem odvisen od pomagajočih služb, ki mu povedo, kaj in koliko naj je ter kdaj in kje naj spi? Na koncu bo pustil, da službe celo 'mislijo' namesto njega. To pomeni, da nima več upoštevanja vredne osebnosti. (Appe 1984 v: Harrell-Bond 1986: 300; naš prevod)

Helman v svoji knjigi *Culture, Health and Illness* piše, da izguba avtonomije upravljanja s svojim življenjem poveča tveganje za nastanek duševnih bolezni (v: Jazbinšek, Palaić, 2009: 159 – op. 9). Harrell-Bond (1986: 283) omenja celo tako imenovani *sindrom odvisnosti*, kar je splošen izraz za vse nezaželeno socialno vedenje, opaženo v begunskih naselbinah, ki so po svojih stanovalkah in stanovalcih ter drugih značilnostih še najbolj sorodne Azilnemu domu. Vključuje predvsem dejansko ali navidezno pomanjkanje medsebojne podpore, zavračanje sodelovanja v okoliščinah, v katerih bi bilo sodelovanje koristno, in prevlado razdiralnega in protisocialnega vedenja. Vendar pa opozarja, da lahko ta izraz, podobno kot vsi splošni izrazi, več prikrije kot razkrije, in na podlagi izkušenj z begunkami in begunci iz Ugande, ki so

pribežali v Sudan, ugotavlja, da razvrščanje vedenja v tovrstne kategorije lahko vodi k napačnim presojam in s tem neizbežno tudi k zgrešenim projektom pomoči. Navaja pozitiven zgled Alžirije, ki je begunkam in beguncem iz Zahodne Sahare dopustila popolno avtonomijo na ozemlju, ki so ga naseljevali. Uspeh te skupnosti pri mobiliziranju lastnih virov za obvladovanje težav zato daje slutiti, da je »sindrom odvisnosti« morda prav posledica postopkov, ki jih humanitarne službe uporabljajo pri nudenju pomoči (*op. cit.*: 3).

Če izgubi poklicnega statusa dodamo še izgubo moči in avtonomije, je povsem možno, da se proces postopnega psihičnega okrevanja po težkih travmah ne samo upočasni, ampak celo obrne, v že omenjenem prispevku *After the carnage* opisuje de Waal (v: Willson 1985 v: Harrell-Bond 1986: 302). Prosilke in prosilci za mednarodno zaščito bi zato morali obdržati osebno in kolektivno odgovornost za življenje v skupnosti. Dobiti bi morali največjo možno svobodo pri prepoznavanju svojih težav. Razlog, zakaj jim je tako težko pomagati, je prav v tem, da že od vsega začetka ne čutijo nobene odgovornosti zase. Torej jih ne bi smeli naseljevati v ustanove, temveč bi jim morali dopustiti, da se poskusijo sami naseliti (Appe 1984 v: Harrell-Bond 1986: 300). Če že ni bilo zbranih empiričnih dokazov, da begunke in begunci, ki niso bili deležni nobene podpore, kažejo manj znakov slabega psihičnega zdravja kot tisti v begunskih naselbinah, pa Harrell-Bond (1986: 301) ne dvomi o tem, da so se vsaj izognili škodljivim učinkom skoraj popolne izgube avtonomije. Ob obiskih domačij samonaseljenih je pogosto dobila vtis, da nekateri med njimi celo uživajo občutek blagostanja. Mnogi so izražali ponos, da so kljub vsem težavam uspeli preživeti, medtem ko na obiskih begunskih naselbin običajno ni dobila takega vtisa.

Za konec naj navedem še dve priporočili za delo z begunkami in begunci, ki bi ju morali v Azilnem domu prav gotovo upoštevati:

Psihofarmaki bi morali biti dostopni tistim, ki jih potrebujejo. Sedaj je običajen pristop, da Valium predpisujejo na slepo.

Odločevalci si ne bi smeli privoščiti neupoštevanja tradicij in običajev begunskih skupnosti, za katere načrtujejo programe pomoči. Če naj tuje osebe še naprej obvladuje procese pomoči, potem mora biti ustrezno usposobljeno. (*op. cit.*: 323; naš prevod.)

1.5. Kritični pregled pravne ureditve

V tem poglavju bom kritično ocenil predpise, ki urejajo mednarodno zaščito in ki vplivajo na prosilke in prosilce. Pravne ureditve ne bom presojal s pravnega vidika, saj za kaj takega nisem usposobljen, temveč s socialno-delavskega vidika. Pri presoji se bom torej opiral na etiko in koncepte, ki veljajo v socialnem delu. V pregled bom vključil mednarodne in notranje pravne vire na različnih nivojih.

1.5.1. Univerzalni pravni viri

1.5.1.1. Splošna deklaracija človekovih pravic

Pravica v drugih državah iskati in uživati pribežališče pred preganjanjem je ena temeljnih človekovih pravic, saj je zapisana v 14. členu Splošne deklaracije človekovih pravic, ki jo je 10. decembra 1948 razglasila Generalna skupščina Organizacije združenih narodov.

1.5.1.2. »Ženevska konvencija«

Temeljni listini na področju mednarodne zaščite sta Konvencija o statusu beguncev, Uradni list FLRJ-MP, št. 7/1960, podpisana v Ženevi 28. julija 1951, in Protokol o statusu beguncev, Uradni list SFRJ-MP, št. 15/1967, podpisan v New Yorku 31. januarja 1967. Obe sta v javnosti znani tudi pod skupnim imenom »Ženevska konvencija«, saj je Protokol o statusu beguncev predvsem razširil okvir veljavnosti Konvencije o statusu beguncev, s tem da je odpravil njene časovne in geografske omejitve.

»Ženevska konvencija« v splošnih določbah najprej definira pojem begunca (1. člen) in nato opredeli nekatera temeljna načela. V nadaljevanju opredeli pravni status begunk in beguncev, pridobitno zaposlitev, blaginjo, upravne ukrepe itn. V večini členov določa, da država podpisnica begunkam in beguncem, ki so na njenem ozemlju zakonito, zagotovi čim ugodnejšo obravnavo, včasih tudi enako kot svojim državljankam in državljanom, sicer pa vsaj ne manj ugodne kot jo zagotavlja ostalim tujkam in tujcem.

1.5.2. Pravni viri Evropske unije

Na pravno ureditev mednarodne zaščite v Sloveniji vplivajo tudi uredbe in direktive Sveta Evropske unije. Medtem ko uredbe učinkujejo neposredno in v celoti, direktive določajo cilje, ki jih morajo države članice doseči s svojo zakonodajo. Direktive dopuščajo državam članicam določen »manevrski prostor« pri pisanju zakonov, zato se pogosto odločajo za »minimalne standarde« pravic v okviru danih direktiv. Uredbe in direktive, na katerih temelji slovenska zakonodaja o mednarodni zaščiti, bom samo na kratko navedel, nekoliko pa se bom zaustavil samo pri tistih določbah, za katere menim, da so za pričujočo nalogo najpomembnejše.

1.5.2.1. Uredba Sveta glede ustanovitve Eurodaca za primerjavo prstnih odtisov za dejansko izvajanje Dublinske konvencije

Uredba Sveta (ES) glede ustanovitve Eurodaca za primerjavo prstnih odtisov za dejansko izvajanje Dublinske konvencije št. 2725/2000 z dne 11. decembra 2000 (Uredba 2000/2725/ES), *Uradni list L*, št. 316/2000, opredeljuje tako imenovani sistem *Eurodac*, ki vsebuje centralno bazo prstnih odtisov prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito. Namenjen je lažjemu ugotavljanju, katera od držav članic je v skladu z Dublinsko konvencijo odgovorna za odločanje o določeni prošnji za mednarodno zaščito. Menim, da se z jemanjem prstnih odtisov in vodenjem centralne baze, ki je dostopna iz vseh držav članic, prosilke in prosilce za mednarodno zaščito s tem sistemom kriminalizira.

1.5.2.2. Uredba Sveta o vzpostavitvi meril in mehanizmov za določitev države članice, odgovorne za obravnavanje prošnje za azil, ki jo v eni od držav članic vloži državljani tretje države

Uredba Sveta (ES) o vzpostavitvi meril in mehanizmov za določitev države članice, odgovorne za obravnavanje prošnje za azil, ki jo v eni od držav članic vloži državljani tretje države, št. 343/2003 z dne 18. februarja 2003 (Uredba 2003/343/ES), *Uradni list L*, št. 50/2003, je v javnosti znana kot Dublinska uredba. Leta 2003 je nadomestila prej veljavno Dublinsko konvencijo. Dublinska uredba vzpostavlja pravila za določitev pristojne države za vodenje postopka mednarodne zaščite. O vsaki prošnji za mednarodno zaščito bi morala

namreč odločati le ena od držav članic. Na odločitev o pristojni državi prosilke in prosilci za mednarodno zaščito seveda nimajo prav nobenega vpliva, čeprav bodo v primeru pozitivne odločitve o prošnji živeli v tej državi.

Uredba 2003/343/ES v 2. členu tudi definira pojem državljanka oz. državljan tretje države. Pod ta pojem spadajo vsi, ki nimajo državljanstva katere od držav članic Evropske unije. Uredba 2003/343/ES predstavlja pravno podlago za omejevanje pravice do mednarodne zaščite v Evropski uniji le na državljanke in državljane tretjih držav, medtem ko jo na podlagi implicitne predpostavke, da znotraj Evropske unije ne more priti do preganjanja na podlagi določenih osebnih okoliščin, odreka državljankam in državljanom njenih članic.

1.5.2.3. Direktiva Sveta o minimalnih standardih za sprejem prosilcev za azil

Direktiva Sveta 2003/9/ES z dne 27. januarja 2003 o minimalnih standardih za sprejem prosilcev za azil (Direktiva 2003/9/ES), *Uradni list L*, št. 31/2003, se nanaša na pravice in obveznosti prosilcev za mednarodno zaščito. Kar nekaj njenih določb se mi zdi spornih, saj omogočajo ožjenje pravic.

V 7. členu vzpostavlja pravni okvir za omejevanje gibanja prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito s strani držav gostiteljic. Prvi odstavek tega člena namreč določa, da se lahko svobodno gibljejo na ozemlju države gostiteljice *ali na območju, ki ga določi država*. Drugi odstavek istega člena pa določa, da države članice lahko *odločajo o njihovih prebivališčih* v skladu z javnim interesom in javnim redom, po potrebi pa tudi zaradi hitrejši obravnave in učinkovitejšega nadzora njihovih prošenj. To seveda omogoča tudi nastanitev v totalnih ustanovah. Tretji odstavek 7. člena državam članicam omogoča, da v skladu z nacionalno zakonodajo posameznicam oz. posameznikom celo omejijo gibanje na določeno območje, če se to pokaže potrebno iz pravnih razlogov ali zaradi javnega reda. Ta odstavek seveda omogoča ustanavljanje oddelkov za omejitev gibanja (tako imenovanih zaprtih oddelkov).

11. člen Direktive 2003/9/ES omogoča omejevanje zaposlovanja prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito in s tem pridobivanja finančnih sredstev, ki so bistveni za dostojno življenje. Prvi odstavek omenjenega člena namreč določa, da lahko država članica določi obdobje po vložitvi prošnje, v katerem prosilka oz. prosilec nima dostopa na trg dela. V skladu z drugim odstavkom pa lahko država članica določi pogoje za dostop na trg dela, če v

enem letu ni bila sprejeta odločitev o prošnji na prvi stopnji brez krivde vlagateljice oz. vlagatelja.

V 14. členu Direktiva 2003/9/ES določa tudi standarde naselitve prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito, kjer v prvem odstavku kot eno od treh možnih oblik nastanitve navaja tudi nastanitvene centre, kakršen je tudi Azilni dom v Ljubljani. Ta člen med drugim tudi zagotavlja zaščito družinskega življenja, možnost komunikacije z UNHCR in nevladnimi organizacijami (drugi odstavek), vstop pravnih svetovalk in svetovalcev (sedmi odstavek), določa, da mora biti osebje ustrezno usposobljeno (peti odstavek) ipd.

15. člen Direktive 2003/9/ES pa v prvem odstavku določa, da morajo države članice zagotoviti potrebno zdravstveno varstvo, ki mora obsegati najmanj nujno oskrbo in osnovno zdravljenje bolezni. »Minimalni standardi« so torej postavljeni precej nizko, kar čutijo tudi prosilke in prosilci za mednarodno zaščito v Sloveniji.

1.5.2.4. Direktiva Sveta o pravici do združitve družine

Direktiva Sveta 2003/86/ES z dne 22. septembra 2003 o pravici do združitve družine (Direktiva 2003/86/ES), Uradni list L, št. 251/2003, usmerja določanje zakonskih pogojev za združevanje družine za osebe s priznano mednarodno zaščito. Ta status doseže le izrazita manjšina prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito, zato je Direktiva 2003/86/ES v zvezi z večino manj pomembna. Poleg tega ta diplomatska naloga obravnava osebe, ki še nimajo priznanega statusa begunca ali subsidiarne zaščite.

1.5.2.5. Direktiva Sveta o minimalnih standardih glede pogojev, ki jih morajo izpolnjevati državljani tretjih držav ali osebe brez državljanstva, da se jim prizna status begunca, ali osebe, ki iz drugih razlogov potrebuje mednarodno zaščito, in o vsebini te zaščite

Direktiva Sveta 2004/83/ES z dne 29. aprila 2004 o minimalnih standardih glede pogojev, ki jih morajo izpolnjevati državljani tretjih držav ali osebe brez državljanstva, da se jim prizna status begunca, ali osebe, ki iz drugih razlogov potrebuje mednarodno zaščito, in o vsebini te zaščite (Direktiva 2004/83/ES), Uradni list L, št. 304/2004, postavlja okvir za določitev pogojev za pridobitev mednarodne zaščite in njeno vsebino. Nanaša se torej na formalne postopke odločanja o mednarodni zaščiti. Ker ne vpliva bistveno na življenje prosilk in

prosilcev za mednarodno zaščito, se v podrobnosti Direktive 2004/83/ES na tem mestu ne bom spuščal.

1.5.2.6. Direktiva Sveta o minimalnih standardih glede postopkov za priznanje ali odvzem statusa begunca v državah članicah

Direktiva Sveta 2005/85/ES z dne 1. decembra 2005 o minimalnih standardih glede postopkov za priznanje ali odvzem statusa begunca v državah članicah (Direktiva 2005/85/ES), Uradni list L, št. 326/2005, usmerja postopke za priznanje ali odvzem mednarodne zaščite.

Sporna se mi zdi alineja (d) drugega odstavka 11. člena, po kateri »lahko pristojni organi preiščejo prosilca in predmete, ki jih ima pri sebi«, saj menim, da gre za nedopusten poseg v telesno nedotakljivost človeka, ki ni osumljen nobenega kaznivega dejanja.

15. člen Direktive 2005/85/ES, ki ureja pravico do pravne pomoči in zastopanja, v prvem odstavku omogoča državam članicam, da postavijo številne omejitve glede brezplačne pravne pomoči. Tako glede vrste postopkov (alineja (a)), premoženjskega stanja prosilk in prosilcev (alineja (b)) in konkretnih pravnih zastopnic oz. zastopnikov (alineja (c)) kot tudi glede verjetnosti, da bo pritožba uspešna (alineja (d)). Z vsemi temi omejitvami lahko države članice bistveno zmanjšajo možnost pridobitve statusa begunca. Še posebej sporna se mi zdi zadnja od naštetih alinej, ki omogoča popolnoma arbitrarno odločanje o dodelitvi pravne pomoči.

V Direktivi 2005/85/ES se mi zdita neprimerna tudi koncepta varne tretje države (27. člen) in varne izvirne države (31. člen). Menim, da nobene države, niti držav članic Evropske unije, ni mogoče že vnaprej (apriori) razglasiti za varno državo. Skupni in nacionalni seznam varnih tretjih in izvornih držav zgolj omogočajo Evropski uniji in njenim članicam, da se po hitrem postopku iznebijo prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito, s čimer samo še utrjujejo »trdnjavo Evropo« (npr. Balibar 2007).

1.5.2.7. Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta o skupnih standardih in postopkih v državah članicah za vračanje nezakonito prebivajočih državljanov tretjih držav

Posredno se na prosilke in prosilce za mednarodno zaščito navezuje tudi Direktiva 2008/115/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 16. decembra 2008 o skupnih standardih in postopkih v državah članicah za vračanje nezakonito prebivajočih državljanov tretjih držav (Direktiva 2008/115/ES), Uradni list L, št. 348/2008, saj na ozemlje Slovenije pogosto pridejo nezakonito.

»Besedilo direktive med drugim ne zagotavlja varnosti in dostojanstva ilegalnih migrantov pri izgonih in celo določa največje obdobje pridržanja v obsegu leta in pol in prepoved ponovnega vstopa v EU za obdobje petih let za izgnane migrante. Direktiva tudi nima zadostnih garancij v postopkih mladoletnikov brez spremstva in je zaskrbljujoča tudi s številnih drugih vidikov.« (Amnesty International Slovenia: Izjava slovenskih NVO ob svetovnem dnevu beguncev.) Vsako pridržanje je vprašljivo tudi z vidika svobode gibanja, ki jo zagotavlja že 13. člen Splošne deklaracije človekovih pravic, pa tudi 32. člen URS.

1.5.3. Notranji pravni viri

1.5.3.1. Ustava Republike Slovenije

Tudi Ustava Republike Slovenije (URS), Uradni list RS, št. 33/1991 in nasl., tujim državljanom in osebam brez državljanstva priznava pravico do pribežališča v mejah zakona (48. člen).

Za položaj prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito je z načelnega vidika pomemben še 13. člen URS, ki določa, da imajo tujci »v Sloveniji v skladu z mednarodnimi pogodbami vse pravice, zagotovljene s to ustavo in z zakoni, razen tistih, ki jih imajo po ustavi ali po zakonu samo državljanji Slovenije.« Težava je ravno v tem, da lahko pravice omeji tudi zakon, kar zakonodajalcu pušča skorajda proste roke pri omejevanju pravic tujk in tujcev.

1.5.3.2. Zakon o mednarodni zaščiti

Temeljni zakon s področja mednarodne zaščite je v Sloveniji Zakon o mednarodni zaščiti (ZMZ), Uradni list RS, št. 111/2007 in nasl., ki je leta 2007 nasledil starejši Zakon o Azilu (ZAzil), Uradni list RS; 61/1999 in nasl., pri čemer je tudi nadomestil izraz prosilec za azil z

izrazom prosilec za mednarodno zaščito. ZMZ »je v primerjavi s prejšnjim Zakonom o azilu tako zaostrel pogoje in v imenu usklajevanja slovenske zakonodaje z evropskim pravnim redom znižal standarde, da je pravica do mednarodne zaščite postala privilegij.« (Amnesty International Slovenia: Izjava slovenskih NVO ob svetovnem dnevu beguncev.)

V I. poglavju ZMZ so splošne določbe, ki določajo vsebino zakona, pravico do mednarodne zaščite, pomen različnih pojmov, prenehanje, izključitev in odvzem statusa begunca oz. subsidiarne zaščite. Sporen se mi zdi že 2. člen ZMZ, ki opredeljuje pravico do mednarodne zaščite. Tako status begunca kot status subsidiarne oblike zaščite omejuje zgolj na državljanke in državljane tako imenovanih tretjih držav ter na osebe brez državljanstva, medtem ko državljanke in državljanom članic Evropske unije odreka vsakršno zaščito.

Tudi II. poglavje ZMZ, ki opredeljuje temeljna jamstva v postopku mednarodne zaščite, po mojem mnenju vsebuje nekatere sporne določbe.

Tretji odstavek 10. člena ZMZ med drugim določa, da se v jezik, ki ga prosilka oz. prosilec za mednarodno zaščito razume, ne prevede celotna pisna odločitev, temveč le izrek, kratek povzetek obrazložitve, in pravni pouk. S tem ji oz. mu je brez razloga onemogočena celovita seznanitev z vsebino odločitve.

Prav tako se ne strinjam z drugim odstavkom 12. člena ZMZ, ki pravi, da lahko Ministrstvo za notranje zadeve za pomoč pri tolmačenju v jezik, za katerega v Republiki Sloveniji ni mogoče zagotoviti tolmačenja, zaprosi drugo državo članico Evropske unije ali uporabi celo tolmačenje preko sodobnih elektronskih medijev. Menim, da to lahko povzroči številne nesporazume, ki lahko v nekaterih primerih celo bistveno vplivajo na odločitve.

ZMZ v skladu s 15. členom Direktive 2005/85/ES v svojem 13. členu omejuje brezplačno podporo in pravno pomoč le na postopke na Upravnem sodišču Republike Slovenije in Vrhovnem sodišču Republike Slovenije, torej na drugostopenjske in tretjestopenjske postopke, ne pa tudi na prvo stopenjske, kjer sta najbolj potrebni. Na prvi stopnji namreč poteka osebni razgovor, ki je za odločitev bistven. Prosilke in prosilci za mednarodno zaščito se takrat še slabo znajdejo v novem okolju in se ne zavedajo v popolnosti pomena tega razgovora, poleg tega pa so pogosto še utrujeni od poti in zbegani. Ker ne dobijo brezplačne pravne pomoči, plačane pa si praviloma ne morejo privoščiti, saj ves denar porabijo za pot, ne navedejo vedno vseh pomembnih dejstev ali pa se v njihovih zgodbah znajdejo neskladja. »Zaradi neprimerne zakonske ureditve pa tudi pravica do brezplačne pravne pomoči na drugi in tretji stopnji ostaja mrtva črka na papirju. Nerealno je namreč pričakovati, da se bodo

svetovalci za begunce (večinoma odvetniki) za polovično plačilo, do katerega so upravičeni v azilnih postopkih, trudili enako kot za druge stranke.« (Amnesty International Slovenia: Izjava slovenskih NVO ob svetovnem dnevu beguncev.)

III. poglavje ZMZ ureja ugotavljanje pogojev za mednarodno zaščito. 21. člen ZMZ omogoča pristojnemu organu veliko stopnjo diskrecije. Če namreč prosilka oz. prosilec za mednarodno zaščito nima materialnih dokazov, ki utemeljujejo strah pred preganjanjem ali resno škodo, tretji odstavek tega člena določa, da pristojni organ upošteva stvari kot so: »da se je kar najbolj potrudil za utemeljitev svoje prošnje« (prva alineja), »da je podal utemeljene razloge zakaj ni mogel predložiti dokazov« (druga alineja), »da so njegove izjave skladne in verjetne, ter ne nasprotujejo dostopnim specifičnim in splošnim informacijam, povezanimi z njegovim primerom« (tretja alineja), »da je zaprosil za mednarodno zaščito kakor hitro je bilo to mogoče, razen če lahko izkaže utemeljen razlog, zakaj tega ni storil« (četrti alineja) ter »da je bila ugotovljena njegova splošna verodostojnost« (peta alineja). O teh stvareh enostavno ni mogoče objektivno odločati. Poleg tega uradne osebe pogosto glavno skrb posvetijo prav iskanju »lukenj« v pripovedih. »[P]rošnje se kot po tekočem traku zavračajo kot očitno neutemeljene iz (predvsem) formalnih razlogov, na katere prosilci večkrat nimajo nobenega vpliva.« (Amnesty International Slovenia: Izjava slovenskih NVO ob svetovnem dnevu beguncev.)

V IV. poglavju ZMZ določa postopek za pridobitev mednarodne zaščite.

Prvi odstavek 31. člena določa, da »[p]ristojni organ prve stopnje v postopku odloči v najkrajšem možnem času, razen če bi to vplivalo na ustreznost in celovitost obravnavanja«, kljub temu pa poznam več primerov, ko odločitve niso sprejeli niti v letu in pol. Daljše bivanje v totalni ustanovi in daljše obdobje negotovosti pa seveda negativno vplivata na prosilke in prosilce za mednarodno zaščito.

Nesmiselna se mi zdi tretja alineja drugega odstavka 45. člena ZMZ, ki določa, da uradna oseba v osebni razgovoru ugotavlja pot, po kateri je prosilka oz. prosilec za mednarodno zaščito prišla v Republiko Slovenijo. Menim, da med to potjo in razlogi za mednarodno zaščito ni prav nikakršne povezave. Uradne osebe pa prav neskladjem v izjavah glede poti v Slovenijo posvečajo izredno veliko pozornost in ravno zaradi njih izdajo veliko negativnih odločb.

46. člen ZMZ v prvem odstavku določa primere, ko osebni razgovor ni potreben. Mislim, da bi bil osebni razgovor nujen pred vsako odločitvijo, saj je osebni razgovor edini način, ki

prosilki oz. prosilcu za mednarodno zaščito omogoča izraziti osebne razloge za vložitev prošnje.

Šesti odstavek 48. člena ZMZ uradni osebi omogoča, da odloči o prošnji tudi v primeru, ko kdo od prisotnih na osebni razgovoru noče podpisati zapisnika. To se mi zdi sporno, ker omogoča zlorabe.

Kot popolnoma neustreznega ocenjujem 51. člen ZMZ, ki ureja omejitev gibanja. Ker prošilke in prosilci za mednarodno zaščito niso obsojeni zaradi kaznivega dejanja (niso niti obtoženi), menim, da ta člen nasprotuje prvemu odstavku 13. člena Splošne deklaracije človekovih pravic, ki določa da ima vsakdo pravico do svobodnega gibanja in izbire prebivališče znotraj meja določene države. Predvsem je sporna prva alineja prvega odstavka 51. člena ZMZ, ki omogoča omejitev gibanja zaradi »ugotavljanja istovetnosti prosilca«. Menim, da ni v skladu z 32. členom URS, ki določa, da ima vsakdo pravico, da se prosto giblje in si izbira prebivališče, da zapusti državo in se vanjo kadar koli vrne. Svobodo gibanja se sme omejiti z zakonom, vendar samo, če je to potrebno, da bi se zagotovil potek kazenskega postopka, da bi se preprečilo širjenje nalezljivih bolezni, se zavaroval javni red, ali če to zahtevajo interesi obrambe države. Menim, da ugotavljanje istovetnosti ne sodi v nobenega od naštetih primerov.

V. poglavje ZMZ ureja postopek na prvi stopnji pri ugotavljanju pogojev za pridobitev statusa begunca oz. subsidiarne oblike zaščite. Ne strinjam se s 54. členom ZMZ, ki omogoča odločanje po pospešenem postopku. Menim, da gre pri prošnjah za mednarodno zaščito za zelo občutljive primere, tako da lahko preuranjena odločitev na podlagi nepopolnih informacij ogrozi celo življenje prosilk in prosilcev. O vseh prošnjah bi morali odločati v rednem postopku. Med razlogi za zavrnitev prošnje v pospešenem postopku, ki jih opredeljuje 55. člen ZMZ, so namreč tudi taki, ki jih je težko objektivno preveriti: če »je prosilec v Republiki Slovenijo prišel izključno iz ekonomskih razlogov« (prva alineja), če »je očitno, da prosilec ne izpolnjuje pogojev za mednarodno zaščito, kot jih določata 26. in 28. člen tega zakona« (tretja alineja; poudarek naš), če »je prosilec vložil prošnjo z namenom, da bi odložil oz. onemogočil odstranitev iz države« (šesta alineja), če »je prosilec *namerno* uničil ali odsvojil potno listino, osebni dokument s fotografijo, ki izkazuje njegovo istovetnost ali državljanstvo ali drug dokument s fotografijo, ki lahko pomaga pri izkazovanju njegove istovetnosti ali državljanstva« (deveta alineja; poudarek naš), če »je prosilec *namerno* uničil ali odsvojil druge dokumente (listine, vozovnice, potrdila), ki bi bili lahko pomembni za

ugotavljanje njegove istovetnosti, državljanstva ali upravičenosti za pridobitev mednarodne zaščite« (deseta alineja; poudarek naš) ipd.

V VI. poglavju ZMZ je posvečeno posebnim postopkom. 56. člen ZMZ, ki ureja ponovno prošnjo, je prvotno dopuščal vložitev ponovne prošnje samo v primeru novih dokazov o izpolnjevanju pogojev za pridobitev mednarodne zaščite, novela zakona (ZMZ-A) pa jo dopušča, če so se medtem okoliščine za prosilko oz. prosilca za mednarodno zaščito bistveno spremenile. Sprememba se mi zdi smiselna, saj je pred začetkom ponovnega postopka težko oceniti, kaj je dokaz o izpolnjevanju pogojev za pridobitev mednarodne zaščite in kaj ne. O tem se namreč odloča med samim postopkom.

VII. poglavje ZMZ obravnava koncepte varnih držav in druge institute. Kot sem napisal že pri obravnavi Direktive 2005/85/ES, se mi zdijo koncepti varnih držav nesmiselni, saj za nobeno državo ne moremo vnaprej trditi, da je varna. Povsod prihaja do kršitev človekovih pravic in povsod je možno preganjanje na podlagi okoliščin, ki jih določa »Ženevska konvencija«.

ZMZ svoje VIII. poglavje posveča državljanom in državljanom tretjih držav in osebam brez državljanstva, ki izpolnjujejo pogoje za priznanje statusa begunca in so sprejeti v Republiko Slovenijo na podlagi letne kvote. V skladu z 2. odstavkom 70. člena ZMZ Vlada Republike Slovenije na predlog Ministrstva za notranje zadeve določi letno kvoto oseb, ki jim prizna status begunca ob pogojih, ki jih določa 71. člen ZMZ: če izpolnjujejo pogoje za pridobitev statusa begunca, vendar se nahajajo v državi, kjer so sicer varni pred preganjanjem, pogoji bivanja pa niso primerni za integracijo beguncev. Tovrstna ureditev se mi zdi smiselna, vendar po razpoložljivih podatkih Vlada Republike Slovenije še nikoli ni določila letne kvote. Tudi te določbe so torej »mrtve črke na papirju«. Podobno velja za 73.a člen ZMZ, ki ureja delitev bremen med državami članicami Evropske unije.

IX. poglavje ZMZ ureja postopek sodnega varstva in se mi zdi korektno.

X. poglavje ZMZ pa je posvečeno pravicam in dolžnostim prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito.

78. člen ZMZ določa, da imajo prosilke in prosilci za mednarodno zaščito pravico do prebivanja v Republiki Sloveniji, spremljanja postopka v jeziku, ki ga razumejo, informiranja, osnovne oskrbe v primeru nastanitve v Azilnem domu, finančne pomoči v primeru razselitve izven Azilnega doma, brezplačne pravne pomoči v postopkih pred upravnim sodiščem in vrhovnim sodiščem do pravnomočne odločitve, zdravstvenega varstva, izobraževanja, dela in zaposlovanja ter do humanitarne pomoči.

Pravica do osnovne oskrbe v Azilnem domu v skladu z 79. členom ZMZ obsega le nastanitev, prehrano, obleko in obutev ter higienske potrebščine.

82. člen ZMZ določa, da lahko prosilke in prosilci za mednarodno zaščito v Azilnem domu pomagajo pri delih, povezanih z vzdrževanjem in nastanitvijo, za kar prejmejo nagrado v skladu s sprejetim cenikom ministrstva. Vendar pa je vzdrževalnih del premalo, nagrade so prenizke, stanovalke in stanovalci Azilnega doma pa nimajo nobenega vpliva na izbiro razpoložljivih del.

Razselitev ureja 83. člen ZMZ. Ravno v času raziskave so se dogajale pomembne spremembe, zaradi katerih je bilo stanovalkam in stanovalcem Azilnega doma stanje nejasno. V ZMZ je takrat še pisalo, da je razselitev možna samo, če prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito ni mogoče nastaniti v Azilnem domu ali iz zdravstvenih in podobnih razlogov, vendar pa je Ustavno sodišče Republike Slovenije z Odločbo št. U-I-95/08-14, Up-1462/06-39 že 15.10.2008 odločilo, da je prva alineja drugega odstavka omenjenega člena v neskladju z Ustavo in da do odprave tega neskladja pristojni organ ne sme zavrniti namestitve na zasebnem naslovu zgolj zato, ker lahko zagotovi namestitev v Azilnem domu ali v njegovi izpostavi. Z novelo zakona (ZMZ-A) je bil 83. člen spremenjen v skladu z omenjeno Odločbo Ustavnega sodišča, tako da pristojni organ *lahko* odobri razselitev na zasebni naslov, če je ugotovljena istovetnost prosilke oz. prosilca za mednarodno zaščito, ima na zasebnem naslovu zagotovljene ustrezne pogoje bivanja in je bil že opravljen osebni razgovor. Beseda *lahko* pa pristojnemu organu seveda daje diskrecijsko pravico, da prošnjo za razselitev zavrne. Poleg tega se prosilke in prosilce za mednarodno zaščito vse premalo seznanja z možnostjo razselitve.

Pravica do zdravstvenega varstva, ki ga ureja 84. člen ZMZ, je v splošnem omejena samo na nujno medicinsko in zobozdravstveno pomoč, nujne reševalne prevoze ter nujno zdravljenje po odločitvi lečečega zdravnika, ki je omejeno na ohranitev življenjsko pomembnih funkcij, zaustavljanje večjih krvavitev oz. preprečitev izkrvavitve, preprečitev nenadnega poslabšanja zdravstvenega stanja, ki bi lahko povzročilo trajne okvare posameznih organov ali življenjskih funkcij, zdravljenje šoka, storitve pri kroničnih boleznih in stanjih, katerih opustitev bi neposredno in v krajšem času povzročila invalidnost, druge trajne okvare zdravja ali smrt, zdravljenje vročinskih stanj in preprečevanje širjenja infekcije, ki bi utegnila voditi do septičnega stanja, zdravljenje oz. preprečevanje zastrupitev, zdravljenje zlomov kosti oz. zvinov ter drugih poškodb, pri katerih je nujno posredovanje zdravnika, zdravila s pozitivne

liste v skladu s seznamom medsebojno zamenljivih zdravil, ki so predpisana na recept za zdravljenje navedenih bolezni in stanj. Ženske so poleg tega upravičene še do kontracepcijskih sredstev, prekinitve nosečnosti ter zdravstvene oskrbe v nosečnosti in ob porodu. Vseh ostalih zdravstvenih storitev so deležne le ranljive osebe s posebnimi potrebami, ostale prosilke in prosilci za mednarodno zaščito pa le izjemoma, o čemer odloča posebna komisija.

Problematičen je tudi 85. člen ZMZ, ki ureja pravico do zaposlitve in dela. Njegov prvi odstavek se glasi: »Prosilec lahko opravlja delo, če je njegova identiteta nesporno ugotovljena. Z delom lahko prične eno leto po vložitvi prošnje, če v tem času ni bila sprejeta odločitev pristojnega organa in te zamude ni mogoče pripisati prosilcu.« Težava je v tem, da takih primerov skorajda ni. Velika večina prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito pred potekom tega roka dobi negativno odločbo, zato ne morejo uveljavljati pravice do zaposlitve. Tudi tisti, ki jim uspe dobiti delovno dovoljenje, pa ga morajo v skladu s tretjim odstavkom 85. člena ZMZ podaljševati vsake tri mesece, kar je zelo kratko obdobje.

86. člen ZMZ zagotavlja pravico do osnovnošolskega izobraževanja ter omogoča pravico do izobraževanja na poklicnih in srednjih šolah, ne omenja pa višješolskega in visokošolskega izobraževanja.

Dolžnosti prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito določa 88. člen ZMZ. Najbolj sporna se mi zdi četrta alineja, ki jim nalaga dolžnost, da uradni osebi pri vstopu v Azilni dom dovolijo osebni pregled in pregled predmetov, ki jih imajo pri sebi. Menim, da ta določba ni v skladu z 12. členom Splošne deklaracije človekovih pravic, ki določa, da se nikogar ne sme nadlegovati s samovoljnim vmešavanjem v njegovo zasebno življenje, v njegovo družino, v njegovo stanovanje ali njegovo dopisovanje in tudi ne z napadi na njegovo čast in ugled. Podobno tudi URS v 35. členu zagotavlja nedotakljivost človekove telesne in duševne celovitosti, njegove zasebnosti ter osebnostnih pravic.

V naslednjih poglavjih ZMZ ureja še pravice in dolžnosti oseb z mednarodno zaščito (XI. poglavje), postopek za podaljšanje in zavrnitev podaljšanja subsidiarne zaščite (XII. poglavje), postopek za prenehanje in odvzem mednarodne zaščite (XIII. poglavje), listine (XIV. poglavje), evidence (XV. poglavje), varstvo osebnih podatkov (XVI. poglavje), ter prehodne in končne določbe (XVII. poglavje). Ta poglavja so za to delo manj pomembna, saj se bodisi ne nanašajo neposredno na prosilke in prosilce za mednarodno zaščito bodisi v tem pogledu niso sporna. Omenil bi le 92. člen ZMZ, ki ureja nastanitev v nastanitvenih

zmogljivostih ministrstva, predvsem v tako imenovani integracijski hiši, kjer lahko begunci in begunke z že podeljenim statusom živijo še eno leto, če nimajo zagotovljene zasebne nastanitve. Menim namreč, da potrebe po integracijski hiši praktično ne bi bilo, če bi spodbujali njihovo razselitev že od trenutka, ko so vložili prošnjo, in jih pri tem tudi ustrezno podprli. Integracijska hiša pa je le še ena totalna ustanova, čeprav ima manj stroga pravila.

1.5.3.3. Zakon o tujcih

Na večino prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito posredno vpliva tudi Zakon o tujcih (ZTuj-1), Uradni list RS, št. 61/1999 in nasl., 64/2009 – UPB6. Z njim se »srečajo« pred vložitvijo prošnje ali po pravnomočni negativni odločitvi o prošnji za mednarodno zaščito – preden jih izženejo iz države. Prvi odstavek 56. člena ZTuj-1 določa, da jim policija v primeru, ko države ne zapustijo v določenem roku in jih iz kakršnih koli razlogov ni mogoče takoj *odstraniti*, odredi nastanitev v Centru za tujce, a ne dalj kot za šest mesecev. Vendar pa 58. člen ZTuj-1 omogoča podaljšanje tega roka za nadaljnjih šest mesecev, če je realno pričakovati, da jih v tem obdobju ne bo mogoče *odstraniti*. Moti že beseda *odstraniti*, ki ljudi spušča na nivo predmetov. Še bolj problematično pa je razmeroma dolgo obdobje šestih ali celo dvanajstih mesecev življenja v totalni ustanovi zaprtega tipa (v praksi je to obdobje včasih še daljše). Tujke in tujci, ki imajo lastna sredstva morajo za to neprostoVOLjno bivanje v Centru za tujce v skladu z 62. členom ZTuj-1 še celo plačati.

1.5.3.4. Podzakonski akti

ZMZ ima tudi več podrejenih predpisov: odlok, uredbo in tri pravilnike.

1.5.3.4.1. Odlok o razglasitvi Republike Hrvaške za varno tretjo državo

Odlok o razglasitvi Republike Hrvaške za varno tretjo državo, Uradni list RS, št. 50/2008, je čisto kratek, saj zgolj razglašča Republiko Hrvaško za varno tretjo državo.

1.5.3.4.2. Uredba o načinih in pogojih za zagotavljanje pravic osebam z mednarodno zaščito

Uredba o načinih in pogojih za zagotavljanje pravic osebam z mednarodno zaščito, Uradni list RS, št. 67/2008, se nanaša na osebe, ki so že dobile mednarodno zaščito, begunke in begunce ter osebe s subsidiarno zaščito, zato je za to diplomsko nalogo manj pomembna.

1.5.3.4.3. Pravilnik o pravicah prosilcev za mednarodno zaščito

Pravilnik o pravicah prosilcev za mednarodno zaščito, Uradni list RS, št. 67/2008 in nasl., je izdal minister, pristojen za notranje zadeve v soglasju z ministrico, pristojno za zdravje, ministrico, pristojno za delo, družino in socialne zadeve, ter ministrom, pristojnim za šolstvo in šport. Menim, da od vseh podzakonskih predpisov še najbolj vpliva na prosilke in prosilce za mednarodno zaščito, zato se mu bom posvetil nekoliko podrobneje.

V I. poglavju vsebuje splošno določbo, ki določa njegovo vsebino. 1. člen namreč določa, da Pravilnik o pravicah prosilcev za mednarodno zaščito ureja pogoje, način in obseg zagotavljanja pravic prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito do prebivanja v Republiki Sloveniji, do spremljanja postopka v jeziku, ki ga razumejo, do informiranja, do osnovne oskrbe v primeru nastanitve v Azilnem domu, do brezplačne pravne pomoči v postopkih pred upravnim in vrhovnim sodiščem do pravnomočne odločitve, do finančne pomoči v primeru nastanitve na zasebnem naslovu, do zdravstvenega varstva, do izobraževanja, do dela in zaposlovanja ter do humanitarne pomoči, pa tudi način zagotavljanja za to potrebnih finančnih sredstev.

II. poglavje ureja pravice prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito. Če v času raziskave pristojni organ na podlagi Odločbe Ustavnega sodišča Republike Slovenije št. U-I-95/08-14, Up-1462/06-39, nekoliko pozneje pa tudi na podlagi spremenjenega 83. člena ZMZ, ni več smel zavrniti namestitve na zasebnem naslovu zgolj zato, ker lahko zagotovi namestitev v Azilnem domu ali v njegovi izpostavi, pa je v letu 2010 spremenjeni 8. člen spet zmanjšal možnosti razselitve prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito. Ta člen namreč po novem zelo natančno opredeljuje ustreznost pogojev za bivanje na zasebnem naslovu, ki jo na podlagi fotografsko dokumentiranega ogleda prostorov ugotavlja pristojni organ. Nanj se sklicuje tudi 9. člen, ki se nanaša na prosilke in prosilce za mednarodno zaščito z utemeljenimi zdravstvenimi ali drugimi razlogi, ki jih ugotovi pristojni organ. Razlika je le v

tem, da se slednji načeloma lahko razselijo že pred ugotovljeno istovetnostjo in pred opravljenim osebnim razgovorom, vendar samo, če pristojni organ odloči, da so njihovi razlogi utemeljeni. Z 8. in 9. členom se prosilkam in prosilcem za mednarodno zaščito odreka sposobnost samostojne presoje ustreznosti pogojev, v katerih bi sami živeli. To je v popolnem nasprotju z ravnanjem iz perspektive moči (Saleebey 1997) in torej s socialno-delavskega stališča popolnoma neprimerno. V ozadju se po mojem mnenju skriva želja oblasti, da bi stanovalke in stanovalce Azilnega doma zadržali znotraj ustanove, kjer so kot nekakšen moteči element umaknjeni iz družbe in nadzorovani.

13. člen Pravilnika, ki ureja prehrano stanovalk in stanovalcev Azilnega doma, med drugim določa celo energetska vrednost dnevnih obrokov, ki mora znašati med 8800 in 9700 KJ. Z izjemo »ranljivih skupin«, ki so upravičene do posebnih ali dodatnih obrokov (*Priloga 19*), pri tem ne upošteva razlik med ljudmi. Niti razlik v telesni konstituciji niti različnih potreb. Posledica je, da ljudje niti takrat, ko hrana ostaja, ne dobijo dodatne.

Podobno velja za obleko, obutev in higienske potrebščine, katerih izdajo ureja 14. člen. Vsak dobi vnaprej določen »nastanitveni paket«. Če so potrebe po teh dobrinah večje, je treba prositi socialno delavko oz. delavca, da jih dodeli s posebnim obrazcem (*Priloga 20*), o izdaji blaga iz skladišča pa se vodi tudi evidenca. Vse to ljudem jemlje osebno identiteto. Glede pravic do zdravstvenega varstva in dela Pravilnik o pravicah prosilcev za mednarodno zaščito seveda sledi ZMZ.

Zanimiva pa sta četrti odstavek 17. člena, ki določa, da o dodatnem obsegu zdravstvenih storitev odloča ista komisija kot o razselitvah, ter drugi in tretji odstavek 18. člena, po katerih so dolžni obveščati pristojni organ o zaposlitvah tako Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje kot prosilke in prosilci za mednarodno zaščito. Menim, da gre za pretiran nadzor, ki ni z ničimer utemeljen.

20. člen pravilnika pa ureja pomoč pri vzdrževalnih delih v Azilnem domu. V prvem odstavku določa, da pristojni organ enkrat letno odobri vrsto in cenik vzdrževalnih del. Na ta način ni mogoče učinkovito slediti potrebam po vzdrževalnih delih, poleg tega pa stanovalke in stanovalci Azilnega doma nimajo nobenega vpliva na vrsto del, ki jih lahko opravljajo, čeprav gre za vzdrževanje objektov, v katerih sami živijo. Tudi ta določba jim torej jemlje moč odločanja o lastnem življenju.

III. poglavje Pravilnika o pravicah prosilcev za mednarodno zaščito se nanaša na komisijo, ki odloča o razselitvah in dodatnem obsegu zdravstvenega varstva, v IV. poglavju pa sta končni določbi.

1.5.3.4.4. Pravilnik o obliki, vsebini in načinu sprejema prošnje za mednarodno zaščito

Naslednji podzakonski predpis je Pravilnik o obliki, vsebini in načinu sprejema prošnje za mednarodno zaščito, Uradni list RS, št. 68/2008. Po splošni določbi, ki določa vsebino Pravilnika, v naslednjem poglavju ureja način sprejema prošnje glede na kraj, kjer tujka oz. tujec izrazi, da namerava v Republiki Sloveniji vložiti prošnjo za mednarodno zaščito.

Nato se Pravilnik posveti sprejemnim prostorom Azilnega doma, kjer tujke in tujci čakajo na sprejem njihovih prošenj za mednarodno zaščito, kar v praksi traja dan ali dva. Tukaj se postopno začne krnitev jaza.

V skladu s tretjim odstavkom 14. člena sprejemnih prostorov v tem času ne smejo samovoljno zapustiti, sicer velja, da odstopajo od namena vložitve prošnje. Z drugimi besedami: Pravilnik jim v tem času omejuje svobodo gibanja.

Med čakanjem na sprejem prošenj opravijo tudi sanitarno-dezinfekcijski in preventivno-zdravstveni pregled (15. člen), ter se seznaniijo (*Priloga 13* in *Priloga 14*) s postopkom priznanja mednarodne zaščite, svojimi pravicami in dolžnostmi (16. člen). Prav tako jih fotografirajo in jim odvzamejo prstne odtise. Gre za sprejemne procedure [*welcome practices*] (Goffman 1991: 85), ki so značilne za totalne ustanove in s katerimi se posega v njihovo zasebnost.

Pravilnik se nato posveti še samemu sprejemu prošnje (18. in 19. člen) ter načinu podajanja in obliki izjave, ki jo poda prosilka oz. prosilec za mednarodno zaščito (20. člen). Pri tem mora novemu, tujemu občinstvu razkriti številna dejstva in občutja o sebi, ki so običajno tajna (Goffman 1991: 32). Vse podatke iz prošnje se vnese v azilni register (21. člen). Celoten postopek sprejema prošnje je torej nov poseg v zasebnost.

1.5.3.4.5. Pravilnik o nagrajevanju in povračilu stroškov svetovalcem za begunce

Pravilnik o nagrajevanju in povračilu stroškov svetovalcem za begunce, Uradni list RS, št. 34/2009 določa kriterije za nagrajevanje in povračilo stroškov svetovalkam in svetovalcem za begunce za pravno pomoč prosilkam in prosilcem za mednarodno zaščito pred Upravnim

sodiščem Republike Slovenije in Vrhovnim sodiščem Republike Slovenije (1. člen). Na prosilke in prosilce za mednarodno zaščito neposredno ne vpliva, posredno zaradi nizkih nagrad svetovalcev zmanjšuje njihove možnosti pred upravnim in vrhovnim sodiščem.

1.5.3.5. Interni akti

1.5.3.5.1. Hišni red Azilnega doma

Na podlagi tretjega odstavka 80. člena ZMZ minister oz. ministrica za notranje zadeve izdaja tudi Hišni red Azilnega doma, ki natančneje ureja življenje v ustanovi.

I. poglavje vsebuje splošne določbe. Določa vsebino Hišnega reda, območje veljavnosti, navede posamezne dele Azilnega doma ipd.

V 5. členu med pristojnostmi službe varovanja navaja tudi površinsko pregledovanje vrhnjih oblačil in prtljage (točka c.). Menim, da je to podobno kot četrta alineja 88. člena ZMZ (gl. str. 44) v neskladju z 12. členom Splošne deklaracije človekovih pravic in 35. členom URS. Sporna je tudi točka g. istega člena, ki službi varovanja daje pristojnost izvajanja omejitve gibanja prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito ter preprečevanje fizičnih stikov in izmenjave predmetov s stanovalkami in stanovalci ostalih oddelkov Azilnega doma. Gre poseganje v svobodo gibanja, ki jo zagotavlja 13. člen Splošne deklaracije človekovih pravic, vrh tega pa še 32. člen URS.

Svobodo stanovalk in stanovalcev Azilnega doma krati tudi 6. člen, ki jim nalaga, da so dolžni spoštovati navodila in ukrepe pristojnih oseb, ki jim lahko nalagajo naloge in dejavnosti, potrebne za organizacijo, izvajanje in vzdrževanje hišnega reda.

V avtonomijo odločanja o lastnem življenju posega tudi »urnik« dejavnosti in nočnega počitka, ki ga ureja 8. člen Hišnega reda. Dejavnosti potekajo od 7:30 do 21:30, čas za »nočni mir« in počitek pa je od 22:00 do 6:00 zjutraj. Vsebinski in časovni raspored dejavnosti in razdelitve obrokov določa vodja Azilnega doma.

V II. poglavju Hišni red ureja vstop, izhod in nočitev zunaj Azilnega doma. Prosilke in prosilci za mednarodno zaščito lahko v skladu z 9. členom vstopajo in izstopajo »z veljavno izkaznico samo skozi recepcijo, in sicer ob delavnikih od 6.00 do 23.00 ure ter ob vikendih in praznikih do 02.00 ure zjutraj.« Vstop in izstop izven tega časa je ter nočitev izven Azilnega

doma so možni samo s posebnimi dovolilnicami (*Priloga 23, Priloga 24 in Priloga 25*), ki jih na predlog socialne delavke oz. delavca izda vodja Azilnega doma (10. člen). Celotno poglavje torej posega v svobodo gibanja stanovalk in stanovalcev.

Gibanje v Azilnem domu in obiski so urejeni v III. poglavju Hišnega reda.

11. člen prepoveduje vstopanje v prostore, ki so označeni z oznako »PREPOVED VSTOPA«, kar je samo še ena od omejitev gibanja.

Obiski so v skladu z 12. členom dovoljeni vsak dan od 10:00 do 12:00 in od 15:00 do 18:00 v majhnem prostoru pri recepciji, ki ne dopušča prav nobene zasebnosti. V sobah so obiski dovoljeni samo izjemoma s predhodno izdano dovolilnico, ki jo izda socialna delavka oz. delavec. Obiskovalke in obiskovalce ob vstopu legitimirajo, ves čas obiska pa morajo nositi kartico z napisom »OBISKOVALEC PROSILCA« (13. člen). Ta člen torej povsem neutemeljeno posega celo v svoboščine ljudi, ki se jih ZMZ sploh ne tiče, saj je Azilni dom ustanova odprtega tipa.

IV. poglavje Hišnega reda, ki ureja bivanje v Azilnem domu, predpisuje stanovalkam in stanovalcem kar 17 različnih dolžnosti (15. člen) in 22 prepovedi (19. člen). Kot so spomladi 2008 zapisali sami: »V hišnem redu Azilnega doma je zapisano, da imajo prosilci za azil samo eno svobodo: svobodo religioznega obreda. Vsi ostali členi so obveznosti prosilcev za azil.« (NjetWork: Svet za vsakogar – Izjava prosilcev in prosilk za azil v RS, ki so se povezali v gibanje »Svet za vsakogar«.) Pa še svoboda religioznega obreda je v 20. členu omejena, saj morajo verske dejavnosti izvajati na način, ki ne moti okolice, njihov razpored pa določi vodja Azilnega doma. Menim, da način in razpored verskih dejavnosti lahko določajo edino verska pravila. Nekatere dolžnosti in prepovedi posegajo v človeško dostojanstvo (npr. dolžnost omogočiti pregled prtljage in površinski pregled ali prepoved oviranja kontrole prisotnosti v sobi), večina pa kaže na omalovažujoč odnos do prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito, saj jim odrekajo zrelost za obvladovanje zasebnega življenja in življenja v skupnosti.

Podobne dolžnosti in prepovedi veljajo tudi za osebe, ki so še v sprejemnih prostorih (V. poglavje) ter za prosilke in prosilce za mednarodno zaščito, ki imajo omejeno gibanje (VI. poglavje).

VII. poglavje predpisuje ukrepe zaradi kršitev hišnega reda, ki jih deli na težje in lažje kršitve (26. člen). Ukrepi so naštet v 27. členu. To so pisni opomin, ukrepčasne ukinitve izdaje dovolilnice iz 10. in 12. člena (*Priloga 23, Priloga 24 in Priloga 25*), ukrep trajne izdaje

dovolilnice iz 10. in 12. člena, ukrep razselitve v izpostavo Azilnega doma ter povrnitev povzročene škode.

Postopek ob kršitvah določb Hišnega reda je določen v VIII. poglavju. V skladu s 30. členom ga vodi uslužbenka oz. uslužbenec Referata za operativne zadeve na predlog uslužbenk in uslužbencev Referata za oskrbo, njim pa predloge posredujejo uslužbenke in uslužbenci Azilnega doma in službe varovanja. V referat za oskrbo spadajo tudi socialne delavke in delavci, kar pomeni, da morajo po Hišnem redu Azilnega doma predlagati disciplinske postopke. Menim, da je to v nasprotju s temeljnimi načeli socialnega dela, zlasti pa s 4. členom Kodeksa etike socialnih delavk in delavcev Slovenije, po katerem morajo vselej delovati v pomoč in korist uporabnicam in uporabnikom.

V IX. Poglavju je opredeljena Domska skupnost, ki naj bi pomagala pri organizaciji življenja v Azilnem domu (31. člen). Sestavljajo jo predstavnice in predstavniki nastanitvenih oddelkov ter predstavnice in predstavniki Azilnega doma (32. člen). V skladu s 33. členom Domska skupnost spodbuja medsebojno povezovanje stanovalk in stanovalcev Azilnega doma in njihovo povezovanje z zunanjimi institucijami, sodelovanje pri načrtovanih dejavnostih v Azilnem domu, skrb za dosledno spoštovanje Hišnega reda ter dejavnosti na kulturnem, izobraževalnem, športnem in drugih področjih. Gre torej bolj za izvrševanje volje vodstva Azilnega doma kot za dejanski vpliv na organizacijo življenja v ustanovi. Podrobnejše pogoje za delovanje Domske skupnosti pa določi vodja Azilnega doma (34. člen).

X. poglavje Hišnega reda Azilnega doma vsebuje še končne določbe.

1.5.3.5.2. Navodilo o pomoči pri delih povezanih z vzdrževanjem in nastanitvijo v Azilnem domu

Na podlagi drugega odstavka 82. člena ZMZ in 20. člena Pravilnika o pravicah prosilcev za mednarodno zaščito je ministrica, pristojna za notranje zadeve, izdala Navodilo o pomoči pri delih povezanih z vzdrževanjem in nastanitvijo v Azilnem domu, ki med drugim podrobneje določa postopek za izvajanje vzdrževalnih del.

V 3. členu določa, da Sektor za mednarodno zaščito najprej skladno s potrebami razpiše vrsto potrebnih vzdrževalnih del z njihovim obsegom in rokom za izvedbo ter jih v jezikih, ki jih

prosilke in prosilci za mednarodno zaščito razumejo, objavi na oglasnih deskah poleg vrste in cenika vzdrževalnih del.

Kdor želi opravljati razpisano vzdrževalno delo, se v skladu s 4. členom javi pri pristojni socialni delavki oz. delavcu, ki jo oz. ga v skladu s 5. členom napoti na delo z obrazcem »Napotitev na vzdrževalno delo in obračun« (*Priloga 26*).

Navodilo o pomoči pri delih povezanih z vzdrževanjem in nastanitvijo v Azilnem domu podrobneje ureja tudi nadzor nad izvajanjem vzdrževalnega dela in način izplačila nagrade. V 6. členu določa, da izvajanje vzdrževalnega dela nadzira uslužbenka oz. uslužbenec Azilnega doma, ki skrbi za vzdrževalna dela, ki takoj po opravljenem vzdrževalnem delu na podlagi opravljenih ur in cenika vzdrževalnih del izračuna višino nagrade ter zaključi obrazec. Vrsto in cenik vzdrževalnih del objavi vodja Sektorja za mednarodno zaščito pri Ministrstvu za notranje zadeve. V praksi nadzor nad izvajanjem vzdrževalnega dela pogosto vrši socialna delavka oz. delavec, kar se mi zdi nekoliko sporno. Ne toliko zaradi kršitve internega navodila, kot zato, ker nadziranje ni delo socialnih delavk in delavcev, prav tako pa zanj niso niti usposobljeni.

Ko je obrazec zaključen, v skladu z 8. členom uslužbenka oz. uslužbenec finančne službe Azilnega doma v treh dneh posreduje računovodstvu Ministrstva za notranje zadeve zahtevek za dvig gotovine. Računovodstvo mora gotovino posredovati najkasneje v sedmih delovnih dneh, potem pa jo mora takoj izplačati prosilkam in prosilcem za mednarodno zaščito. V praksi so z izplačilom pogosto težave. Nagrade se ponavadi izplačujejo dvakrat mesečno, pa še to ne v celoti. Nekaterim prosilkam in prosilcem za mednarodno zaščito Ministrstvo za notranje zadeve tudi po več mesecev dolguje denar, ali pa jim ga sploh ne izplačajo, ker že prej zapustijo Slovenijo.

Navodilo o pomoči pri delih povezanih z vzdrževanjem in nastanitvijo v Azilnem domu se mi torej zdi v celoti neustrezno, saj prosilkam in prosilcem za mednarodno zaščito jemlje moč. Čeprav gre za vzdrževanje objekta, v katerem živijo, nimajo nanj nobenega vpliva. Drugi razpišejo vrsto potrebnih vzdrževalnih del, drugi določajo cenik del, drugi jih nadzirajo pri izvajanju dela, pa tudi pri izplačevanju nagrad so popolnoma odvisni od drugih.

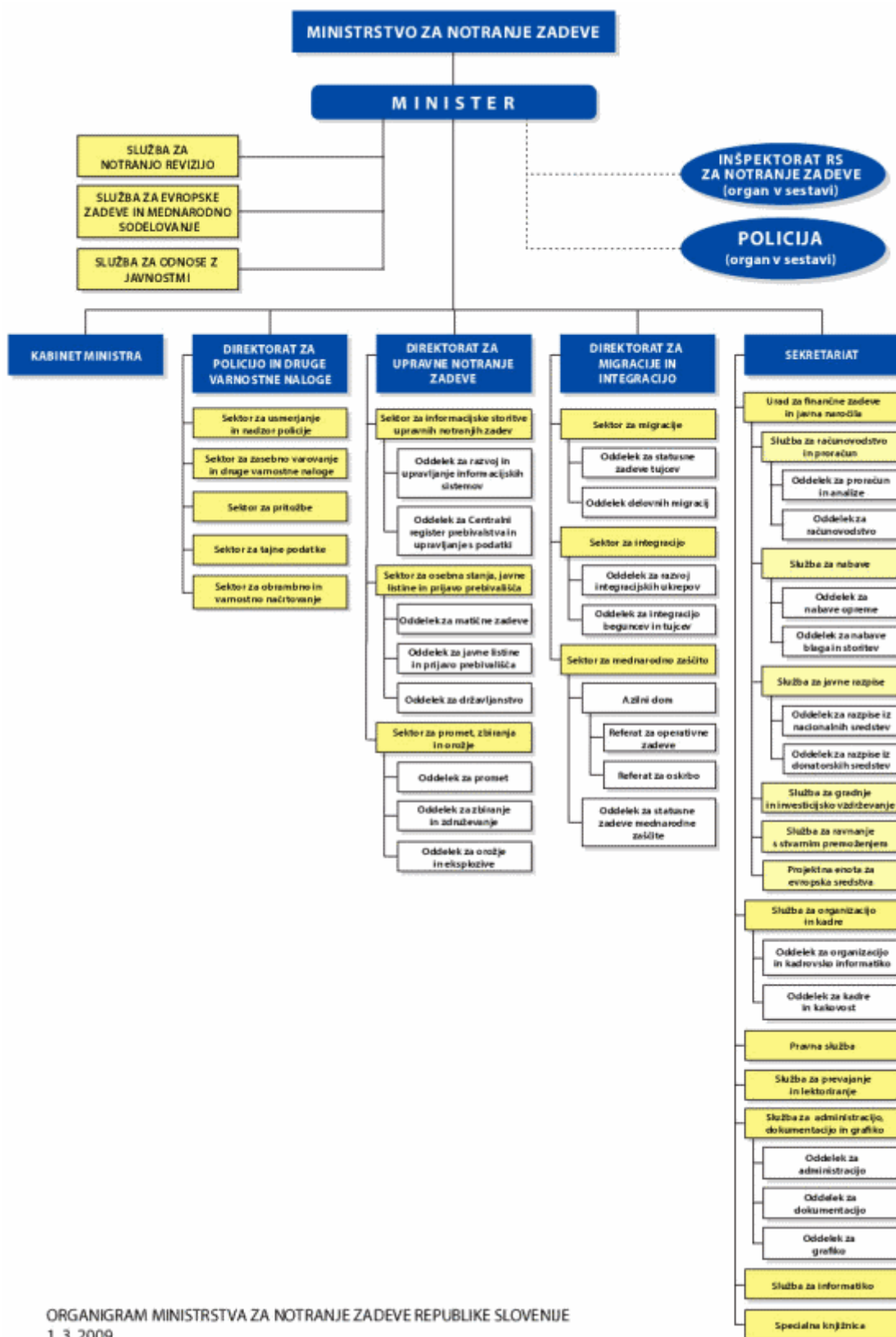
1.6. Položaj Azilnega doma v okviru Ministrstva za notranje zadeve in njegova notranja organizacijska struktura

Azilni dom, podobno kot tudi Center za tujce, sodi pod pristojnost *Ministrstva za notranje zadeve Republike Slovenije*. Vendar pa za razliko od slednjega, ki je pod pristojnostjo Policije, sodi v enega od treh direktorátov Ministrstva za notranje zadeve – v *Direktorát za migracije in integracijo*. Direktorát je razdeljen na tri enote oz. sektorje: Sektor za migracije, Sektor za integracijo in *Sektor za mednarodno zaščito*. Del Sektorja za mednarodno zaščito pa je poleg Oddelka za statusne zadeve mednarodne zaščite tudi Azilni dom.

Znotraj ustanove delujeta *Referat za operativne zadeve* in *Referat za oskrbo*. Prosilke in prosilci za mednarodno zaščito Referat za operativne zadeve običajno imenujejo kar administracija. Vanj sodijo predvsem tako imenovane uradne osebe, ki z njimi opravljajo osebne razgovore, preverjajo v razgovorih dobljene podatke in odločajo o njihovih prošnjah. V okviru referata za oskrbo pa delajo tudi socialne delavke in delavci, saj Azilni dom nima samostojne socialne službe. Poleg štirih socialnih delavk in delavcev, v ta referat sodijo še čistilke, vzdrževalec, delavke in delavci v kuhinji, skladišču in morda še kdo.

Celotna organizacijska shema je razvidna iz organigrama Ministrstva za notranje zadeve Republike Slovenije.

Slika 1.1. Organigram Ministrstva za notranje zadeve Republike Slovenije

2. Problem

Na podlagi lastnih opažanj in prebrane strokovne literature se mi je postopno izkristaliziral sam problem. Zanimalo me je torej, kako vpliva življenje v Azilnem domu na prosilke in prosilce za mednarodno zaščito. Zlasti me je zanimal pojav tako imenovane institucionalne nevroze, njena razširjenost v Azilnem domu, pojavne oblike, vzroki in posledice ter možnosti, da bi jo omejili ali vsaj zmanjšali njene škodljive posledice na ljudi.

Menim, da je problem stvaren, saj ima vse sestavine problemske situacije:

1. *udeleženke in udeležence*: Uporabnice in uporabniki raziskave so stanovalke in stanovalci Azilnega doma, s katerimi sem nameraval v okviru študijske prakse izpeljati skupnostni (akcijski) projekt. Raziskovalec sem bil jaz. Prvotno sem načrtoval še uporabniško kvantitativno raziskavo, kjer bi pri zbiranju podatkov sodelovalo tudi nekaj prosilcev za mednarodno zaščito, vendar je zaradi nedosegljivosti predvidenih sodelavcev nismo izvedli. Drugi udeleženci, na katere bo vplival izid raziskave, so vsaj posredno še socialna služba Azilnega doma in Sektor za mednarodno zaščito pri Ministrstvu za notranje zadeve, saj bodo morebitne spremembe vplivale tudi na njihovo delo.
2. *cilje udeleženk in udeležencev*: Cilj uporabnic in uporabnikov raziskave, vsaj tistih, ki jim bivanje v ustanovi še ni pustilo večjih posledic, je »normalno življenje«. »Normalno« v tem primeru pomeni, da živijo kot večina ljudi, izven ustanove, da sami »krmarijo« skozi svoje življenje, skrbijo zase in za svoje družine, ter se enakopravno vključujejo v družbo. Ker pa to zahteva večje spremembe, tudi zakonske, za kar je potrebna širša družbena akcija, bi bil v danih razmerah zadovoljiv cilj že to, da bi jim bivanje v ustanovi čim manj škodovalo in da bi Azilni dom zapustili s čim manjšimi poškodbami osebne identitete.
3. *različne možne ukrepe za doseg ciljev*: Če pojavov, ki sem jih opazil tekom svojega prostovoljskega dela, uporabnice in uporabniki ne vidijo kot problem, ki si ga želijo rešiti, potem niso potrebni nobeni ukrepi in nobene nadaljnje raziskave. V nasprotnem primeru je potrebno raziskati možne ukrepe, s katerimi bi lahko te probleme v danih razmerah najlažje rešili ali vsaj ublažili.
4. *negotovost glede učinkovitosti možnih ukrepov*: Negotovost je vsekakor prisotna, sicer bi se že lotili skupnostnega projekta.

5. *okolje problemske situacije*: Na problemsko situacijo vplivajo predvsem obstoječi predpisi, zlasti ZMZ, ki ureja to področje. Poleg tega življenje v ustanovi omejujejo Hišni red Azilnega doma ter razna druga napisana in nenapisana pravila. Posledice pa se poglobljajo zaradi dolgotrajnih postopkov podelitve mednarodne zaščite, ki podaljšujejo čas prebivanja v totalni ustanovi.

Problem sem formuliral v obliki raziskovalnih vprašanj, ki se nanašajo na štiri sklope:

1. značilnosti in pojavne oblike negativnih vplivov prebivanja v Azilnem domu na prosilke in prosilce za mednarodno zaščito;
2. vzroki teh negativnih vplivov in dejavniki tveganja;
3. dolgoročne posledice oz. škoda, ki jo prosilke in prosilci za mednarodno zaščito čutijo še potem, ko zapustijo ustanovo;
4. zaželeno spremembo oz. potrebni ukrepi za ublažitev oz. preprečitev negativnih vplivov bivanja v Azilnem domu.

Zanimale so me torej tako kratkoročne posledice prebivanja v totalni ustanovi, ki se kažejo že v Azilnem domu, kot tudi dolgoročne posledice, ki ostanejo še potem, ko ga prosilke in prosilci za mednarodno zaščito že zapustijo. Nič manj pomembni niso vzroki in dejavniki tveganja. Samo če jih poznamo, se jim lahko poskušamo izogniti. Bistvenega pomena pa so predvsem spremembe, s katerimi bi lahko škodo preprečili oz. jo vsaj zmanjšali.

3. Metoda

3.1. Vrsta raziskave

Da bi svoja lastna spoznanja, pridobljena z večletnim opazovanjem, nadgradil še z neposrednim pogledom »strokovnjakov iz izkušenj« (Čačinovič Vogrinčič 2007), sem najprej opravil poizvedovalno (eksplorativno) raziskavo, ki mi je pomagala »ločiti zrna od plev« in poriniti v ospredje vprašanja, ki so pomembna za uporabnike. Kljub nekajletnim izkušnjam v Azilnem domu namreč nisem bil prepričan, da moja (sicer precej široko zastavljena) vprašanja zajemajo bistvo. Prosilke in prosilci za mednarodno zaščito prihajajo iz različnih, meni manj znanih kultur, zato se mi zdi pomembno, da »analiza njihove izkušnje temelji na njihovih in ne naših izkušnjah« (Boas 1943 v: Canals 1995: 100). Poizvedovalna raziskava mi je tudi nekoliko olajšala izbiro ustrežnejših merskih instrumentov v nadaljnji raziskavi. Uporabil sem kvalitativni pristop s skupinskim intervjujem.

Kvalitativno raziskavo sem potem nadaljeval še z individualnimi intervjuji, s čimer sem pridobil še nekaj poglobljenih mnenj prosilcev za mednarodno zaščito. Opravil sem še tri pogovore in s tem bistveno obogatil zbrane podatke.

Sprva sem poleg kvalitativne nameraval izvesti tudi kvantitativno raziskavo, s čimer bi zbral podatke o celotni populaciji. V mislih sem imel uporabniško raziskavo, pri kateri bi aktivno sodelovali tudi nekateri prosilci za mednarodno zaščito. Kot anketarji bi s svojim znanjem jezikov olajšali zbiranje podatkov, vsaj delno pa bi lahko sodelovali tudi v drugih fazah raziskave. Zaradi nedosegljivosti velikega dela prosilcev za mednarodno zaščito, med njimi tudi predvidenih sodelavcev, pa sem kvantitativno raziskavo zaenkrat opustil, saj vzorec nikakor ne bi mogel biti dovolj reprezentativen zanjo. Morda jo bomo poskušali izvesti kdaj v prihodnosti.

3.2. Merski instrumenti in viri podatkov

Viri podatkov so bili v poizvedovalni fazi skupinski intervju, v nadaljevanju pa individualni intervjuji.

Kot vodilo sem uporabil pet skupin vprašanj, ki sem jih uporabil v obeh fazah, saj se je v poizvedovalnem delu raziskave izkazalo, da so bila relevantna za raziskavo. Ta vprašanja so:

1. Vam življenje v Azilnem domu povzroča kakšne težave? Jih opazate pri drugih prosilkah in prosilcih za mednarodno zaščito? Kako se kažejo? V kolikšni meri je v Azilnem domu razširjena tako imenovana institucionalna nevroza, s katero označujemo učinke bivanja v ustanovah na prebivalke in prebivalce? Ljudje začnejo kazati znake brezvoljnosti, apatije, in pasivnosti, pomanjkanje zanimanja za različne dejavnosti, izgubijo samoiniciativnost, nekateri veliko časa prespijo, ne hodijo ven ipd. Kakšne primere poznate?
2. Kaj po vašem mnenju vpliva na te pojave in kateri so dejavniki tveganja? Katere so značilnosti ter (osebne in zunanje) okoliščine ljudi, pri katerih so ti znaki najbolj izraziti?
3. Kakšne (predvsem dolgoročne) posledice pušča bivanje v Azilnem domu na prosilkah in prosilcih za mednarodno zaščito? V kolikšni meri in kako dolgo te posledice po vaši oceni ostanejo po zapustitvi Azilnega doma? Bi jih bilo treba preprečevati oz. vsaj blažiti?
4. Kaj bi bilo potrebno storiti, da bi posledice zmanjšali, ne da bi pri tem kršili veljavne predpise? Kako bi lahko vi prispevali k temu?
5. Kaj se vam še zdi pomembno poudariti v zvezi s pričujočo temo?

Z zadnjim, odprtim vprašanjem sem že vnaprej predvidel možnost, da moji intervjuvanci spregovorijo tudi o stvareh, ki jih vnaprej nisem mogel predvideti.

Na ta vprašanja sem se opiral tudi v poznejši raziskavi, vendar sem jih dopolnil z nekaterimi podvprašanji, ki so se nanašala predvsem na dvoje:

- na konkretne pojavne oblike tako imenovane institucionalne nevroze in
- na dejanski vpliv življenja v Azilnem domu na vedenje osebe glede na morebiten obstoj tovrstnega vedenja že v obdobju pred prihodom v ustanovo.

V intervjuje sem vpletal tudi moje pretekle izkušnje s prosilkami in prosilci za mednarodno zaščito.

Poleg sklopov spremenljivk, ki izhajajo že iz prvih štirih vprašanj, sem na podlagi intervjujev kasneje izluščil še dva sklopa – varovalne dejavnike, ki stanovalce in stanovalke varujejo pred škodljivimi posledicami prebivanja v Azilnem domu, ter pomisleke oz. dvome, povezane z

zaželenimi spremembami. Znotraj posameznih sklopov sem spremenljivke potem še razčlenil na več nivojev.

Spremenljivke:

1. ZNAČILNOSTI/POJAVNE OBLIKE

1.1. vplivi na osebnost

1.1.1. vplivi na osebnost na osebni ravni

1.1.1.1. apatija, brezvoljnost, pasivnost

1.1.1.2. psihične motnje in težave

1.1.1.3. psihosomatske motnje in težave

1.1.1.4. nagnjenost k samomorilnosti

1.1.1.5. čustva in občutki

1.1.1.6. vzgojni vplivi

1.1.2. vplivi na medosebne odnose

1.2. vplivi na materialnem področju

2. VZROKI/DEJAVNIKI TVEGANJA

2.1. sistemski dejavniki

2.1.1. omejene pravice

2.1.1.1. pravica do zdravstvenega varstva

2.1.1.2. pravica do socialne varnosti

2.1.1.2.1. delo

2.1.1.2.2. socialna pomoč

2.1.1.3. druge pravice/splošno

2.1.2. drugi sistemski dejavniki/splošno

2.2. dejavniki na ravni ustanove

2.2.1. vplivi totalne ustanove

2.2.1.1. vizualni dejavniki

2.2.1.2. pravila

2.2.1.3. drugi dejavniki/splošno

2.2.2. zadovoljevanje potreb

2.2.2.1. prehrana

- 2.2.2.2. izobraževanje
 - 2.2.2.3. druge potrebe/splošno
 - 2.3. osebni dejavniki zaposlenih
 - 2.3.1. socialna služba
 - 2.3.2. služba varovanja
 - 2.3.3. uradne osebe
 - 2.3.4. vodstvo Azilnega doma
 - 2.3.5. drugi osebni dejavniki zaposlenih/splošno
 - 2.4. osebni dejavniki prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito
- 3. VAROVALNI DEJAVNIKI
 - 3.1. družina
 - 3.2. socialna mreža
 - 3.3. informiranje
 - 3.4. motiviranost
 - 3.5. dvom v obstoj varovalnih dejavnikov
 - 3.6. vera
- 4. DOLGOROČNE POSLEDICE/ŠKODA
 - 4.1. psihične motnje in težave
 - 4.2. psihosomatske motnje in težave
 - 4.3. težave pri integraciji
 - 4.4. druge posledice/splošno
- 5. ZAŽELENE SPREMEMBE
 - 5.1. povečanje vpliva na lastno življenje
 - 5.1.1. življenje izven Azilnega doma
 - 5.1.2. življenje v Azilnem domu
 - 5.1.2.1. vzdrževanje Azilnega doma
 - 5.1.2.2. financiranje
 - 5.1.2.3. druge spremembe življenja v Azilnem domu/splošno
 - 5.1.3. druge želje glede vpliva na lastno življenje/splošno
 - 5.2. zadovoljevanje potreb
 - 5.2.1. prehrana
 - 5.2.2. dohodki

- 5.2.2.1. delo
- 5.2.2.2. socialna pomoč
- 5.3. druge spremembe v Azilnem domu
 - 5.3.1. kadrovske spremembe
 - 5.3.2. vizualne spremembe
 - 5.3.3. manj nadzora
- 5.4. druge želje/splošno
- 6. POMISLEKI/DVOMI
 - 6.1. glede možnosti
 - 6.2. glede interesa
 - 6.3. glede učinka

Pripravil sem tudi osnutek anketnega vprašalnika v slovenščini (*Priloga 8*), srbohrvaščini (*Priloga 9*) in angleščini (*Priloga 10*) za kvantitativni del raziskave. V njej so me zanimala predvsem vprašanja, na katera v kvalitativnem delu nisem dobil povsem jasnih odgovorov ali so si med seboj nasprotovali. Gre predvsem za dilemo, v kolikšni meri je na različne psihične značilnosti prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito dejansko vplivalo življenje v ustanovi, in v kolikšni meri življenje in dogodki pred vstopom v Azilni dom. Tega dela raziskave iz objektivnih razlogov nismo opravili.

3.3. Populacija in vzorec

Populacijo sestavljajo polnoletne prosilke in prosilci za mednarodno zaščito v Republiki Sloveniji, ki so v času zbiranja podatkov oz. na dan 14.4.2009 prebivali v Azilnem domu v Ljubljani. Čeprav sem podatke zbiral več kot en mesec (skupinski intervju sem opravil 2.3.2009, ostale intervjuje pa med 7.4.2009 in 14.4.2009), so bili namreč vsi sodelujoči 14.4.2009 še zmeraj prisotni.

Pri izbiri vzorca sem upošteval vsebinski in praktični vidik. Z vsebinskega vidika se mi je zdelo po eni strani pomembno, da so v vzorcu osebe, ki so že dalj časa v Azilnem domu, kar jim daje potrebne izkušnje, po drugi strani pa naj bi bili med seboj čim bolj različni, kar prinaša bogastvo mnenj. Idealno bi bilo, če bi bili iz različnih kulturnih okolij, različnih spolov, različnih starosti, z različno stopnjo izobrazbe, različnih poklicev ipd. Iz praktičnih

razlogov pa sem se moral prilagoditi nekaterim omejitvam. Prva omejitev je seveda jezik. Izključiti sem moral vse tiste, s katerimi nisem našel skupnega jezika, v katerem bi se lahko sporazumevala brez nevarnosti, da bi prihajalo do nesporazumov. Omejiti sem se moral tudi na moški spol. Stanovalke Azilnega doma veliko svojega časa posvetijo skrbi za otroke in gospodinjskim opraviлом, poleg tega pa večinoma izhajajo iz izrazito patriarhalnih okolij, zato je z njimi težko vzpostaviti medsebojno zaupanje in delovni odnos. Tudi glede starosti nisem imel veliko izbire, ker ima velika večina odraslih med 20 in 30 let. Vsaj občasno je v Azilnem domu tudi nekaj starejših, ki pa se večinoma držijo bolj zase. Z nekaterimi sem v preteklosti vzpostavil pristen stik, vendar jih v času raziskave ni bilo več v Sloveniji.

Posledica navedenih omejitev je, da raziskava ni pokrila prav tistih oseb, ki bi utegnile biti najbolj podvržene delovanju totalne ustanove. Menim, da so prav ženske, stari ljudje in tisti, ki ne govorijo nam razumljivih jezikov, najbolj izolirani od širše družbe, saj praviloma redkeje zapuščajo Azilni dom. Ženska z nekaj otroki ali star človek že iz fizičnih razlogov težje odideta v mesto, saj je od Azilnega doma do najbližje avtobusne postaje več kot 15 minut hoje, ob počasni hoji pa še bistveno več. Zlasti »pravoverne« muslimanke pri navezovanju stikov z ljudmi zunaj ustanove omejuje tudi kultura, poleg tega pa nanje marsikdo gleda z nezaupanjem, ker so zakrite. Ljudje, katerih jezikov velika večina prebivalstva Slovenije ne razume, načeloma lahko gredo kamorkoli, vendar so tam osamljeni. Ker se z nikomer ne morejo pogovarjati, se težje znajdejo v njim tujem svetu, zato je razumljivo, da veliko večino časa ostajajo v »varnem zavetju« Azilnega doma. Iz vseh naštetih razlogov se te »skupine« ljudi le stežka vključujejo v zunanjo družbo in postajajo vse bolj odvisne od ustanove in njenih zaposlenih. Z izjemo žensk-mater, ki svoj čas zapolnijo s skrbjo za otroke, so obsojeni na enolično ždenje v ustanovi. Brezvoljnost, apatija, pomanjkanje samoiniciativnosti in pasivnost se zdijo logična posledica. Stari ljudje so poleg tega še odrezani od svojih vrstnikov.

Izmed razpoložljivih sogovornikov sem izbral tiste, za katere sem domneval, da problematiko dobro poznajo. To so predvsem tisti, ki že dolgo prebivajo v Azilnem domu, in tisti, za katere sem vedel ali slišal, da imajo zaradi bivanja v ustanovi večje težave. Ker se mi je zdelo pomembno, da me sogovorniki že dobro poznajo in mi zato tudi zaupajo, sem dal prednost svojim starim znancem, čeprav se nisem omejil izključno na njih. Zato tudi ni bilo osipa, saj so se odzvali vsi, ki sem jih prosil za sodelovanje.

V poizvedovalni raziskavi sem uporabil priročni vzorec. Pogovarjal sem se s prosilci za mednarodno zaščito, s katerimi sem bil vsaj v posrednem stiku, saj v tistem času nisem imel prostega vstopa v Azilni dom. Ker smo uporabili skupinski intervju, sem moral upoštevati tudi jezike, ki jih govorijo, da ne bi porabili preveč časa s prevajanjem. Tako sem postavil omejitve, da pogovor poteka v največ dveh jezikih, po možnosti v slovenščini in srbohrvaščini, ki ju govori ali vsaj razume velika večina prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito. V okviru teh omejitev pa sem poskušal izbrati sogovornike, ki so si med seboj čim bolj različni, saj raznolikost prinaša bogastvo mnenj. Eden od štirih izbranih sogovornikov se zaradi dela pogovora ni mogel udeležiti, vendar sem z njim kasneje opravil individualni intervju.

Skupinski intervju sem torej opravil s tremi moškimi, starimi okrog 30 let, ki sem jih poimenoval kar s črkami A, B in C. A in B prihajata iz Osrednje Azije, oba imata družini, sta razmeroma dobro izobrazena, v Azilnem domu sta bila v času našega pogovora približno dve leti in pol, delala sta na podlagi delovnega dovoljenja in sta tudi sicer zelo aktivna. C pa je z Balkana, je samski, njegova »kariera« prosilca za mednarodno zaščito je trajala že tri leta in pol, je skoraj brez šol in nima delovnega dovoljenja, zato samo občasno dela na črno, veliko časa posveti spanju in zabavi, v času bivanja v Azilnem domu pa se je že zdravil zaradi depresije.

V nadaljevanju kvalitativne raziskave sem uporabil disproporcionalni kvotni vzorec. Vzorec iz poizvedovalnega dela raziskave sem dopolnil na podlagi kulturnega porekla, družinskega statusa in stopnje izobrazbe. Spola in starosti iz že opisanih razlogov žal nisem mogel upoštevati. Na konkretno izbiro so vplivali tudi dostopnost v času moje prisotnosti v Azilnem domu, znanje jezikov ter medsebojno poznanstvo in zaupanje.

Individualne intervjuje sem opravil še s tremi prosilci za mednarodno zaščito, ki sem jih poimenoval s črkami D, E in F. D prihaja z Bližnjega vzhoda, je samski in visoko izobražen, v času najinega pogovora je bil v prosilec za mednarodno zaščito nekaj manj kot leto dni, zato še ni imel pravice do delovnega dovoljenja in ni delal, v času bivanja v Azilnem domu pa je že poskušal storiti samomor. E je prav tako z Balkana, v Slovenijo je prišel z družino, več sorodnikov pa je že bilo razseljenih, je brez vsake izobrazbe in nepismen, prosilec za mednarodno zaščito je bil že skoraj štiri leta, brez delovnega dovoljenja je delal na črno, imel pa je različne psihične in celo psihosomatske težave. Tudi F je skupaj z družino prišel iz ene od balkanskih držav, končal je poklicno šolo, v Azilnem domu je s presledki preživel skoraj

štiri leta, ker je bil brez delovnega dovoljenja, je občasno delal na črno, sicer pa se je rad družil in šalil z ljudmi.

Tabela 3.1. Vzorec kvalitativne raziskave (poizvedovalni in glavni del)

Šifra	Kulturno poreklo ⁵	Družinski status	Izobrazba	Skupaj v AD
A	Osrednja Azija - aktiven musliman	poročen z otroki	srednja	3. leto
B	Osrednja Azija - aktiven musliman	poročen z otroki	visoka	3. leto
C	Balkan - pasiven musliman	samski	brez	4. leto
D	Bližnji vzhod – ateist	samski	visoka	1. leto
E	Balkan - pasiven musliman	poročen z otroki	brez	4. leto
F	Balkan - pasiven musliman	poročen z otroki	poklicna	4. leto

Kvantitativni del raziskave smo načrtovali na celotni populaciji z morebitno omejitvijo na tiste, s katerimi bi se sodelavci raziskave lahko dovolj učinkovito sporazumevali. Tudi v tem primeru bi torej šlo za neke vrste priročni vzorec. S tem bi, sicer manj poglobljeno, pridobili podatke tudi od oseb, ki jih v kvalitativni raziskavi zaradi že opisanih omejitev nisem dosegel. Stanovalke in stanovalci Azilnega doma se med seboj bolje poznajo in si bolj zaupajo, zato bi z uporabniško raziskavo prišli praktično do vseh. Še zlasti to velja za ženske, saj bi jih v uporabniški raziskavi anketirali njihovi možje ali znanci (ob prisotnosti njihovih mož). Kvantitativne raziskave iz že navedenih objektivnih razlogov nismo izvedli.

3.4. Zbiranje podatkov

V predhodni raziskavi sem podatke zbral s skupinskim intervjujem (*Priloga I*). To se mi je zdela primerna osnova za nadaljnje raziskovanje. Pristop uporabnikom pušča odprte možnosti, da spregovorijo o sebi, svojih težavah in stiskah, zato lahko pridemo do novih spoznanj. Ker poteka v manjših skupinah, lahko v razmeroma kratkem času spoznamo več

Skupinski intervju smo načrtovali 2.3.2009 ob 19:00 v prostorih Socialnega centra Rog. Ker pa tam ta dan izjemoma ni bilo nikogar, jaz pa sem se ob obilici drugih obveznosti pozabil dogovoriti za ključ, smo čez po dvajsetminutnem čakanju odločili, da intervju opravimo kar v avtu, s katerim sta se pripeljala A in B. Kljub temu, da je avto razmeroma majhen, je bilo v njem možno delati. Sedeži so bili dovolj udobni, pa tudi svetloba je zadostovala. Če sem se obrnil postrani, sem lahko naenkrat videl vse tri.

Že med čakanjem smo začeli z vzpostavljanjem delovnega odnosa. Pojasnil sem jim namen našega srečanja in o čem bomo govorili. Potem smo se dogovorili še za način komuniciranja. Ker se vsi že dolgo poznamo in smo že dolgo »na ti«, smo se tudi med pogovorom tikali. Odločili smo se, da bomo govorili slovensko, pri čemer sem opozoril, naj vsak pove, če česa ne razume, da bomo poskušali prevesti. Vprašal sem jih tudi, če smem pogovor snemati, da bom lahko lažje in natančneje zapisal pogovor. Ob tem sem jim zagotovil, da je posnetek namenjen zgolj lažji in natančnejši analizi ter da ga bom takoj po zapisu izbrisal, tako da jih nihče ne bo prepoznal. S snemanjem so se vsi trije strinjali. Preden sem vklopil diktafon, smo še enkrat ponovili dogovor, da lahko vsak brez zadržkov izrazi svoje mnenje, da se ne bomo prekinjali, da bomo spoštovali zaupnost podatkov, da se bomo pogovarjali v slovenščini, da lahko vsak zaprosi za pomoč, če česa ne bo razumel, in da bom pogovor posnel.

Pogovor je stekel tekoče, tako da ni bilo nobenih mučnih premorov. Edini večji motnji sta bili, ko je v bližini avtodom trčil ob steno in ko je B dobil telefonski klic. Tudi vprašanj in drugega gradiva, ki sem ga imel s seboj, sploh nisem potreboval. Vse je potekalo spontano, zato pogovor ni imel toge strukture: vprašanje – odgovor A – odgovor B –odgovor C itn. Pogovor je nekoliko preskakoval s teme na temo in se spet vračal, večkrat pa smo se tudi oddaljili od osnovne teme pogovora. To je razumljivo, saj mojim sogovornikom marsikaj »leži na srcu«. Zato tudi nisem prekinjal debate, češ da to ni naša tema, čeprav me je nekajkrat zaskrbelo, da bomo odtavali predaleč. Raje sem jo poskušal z občasnimi

⁵ S kulturnim poreklom označujem regijo, od koder oseba prihaja, in vero. Zaradi varovanja zasebnosti ne navajam držav. Aktivni verniki so tisti, ki redno opravljajo verske obrede, pasivni pa tisti, ki sicer

podvprašanji vrniti nazaj k osnovnemu vprašanju. Koliko sem bil pri tem uspešen, težko ocenim.

Ko smo prišli do realnih možnosti reševanja problematike sem malo pomagal s svojimi idejami, ki so se mi porodile tekom mesecev in let. Pričakoval sem namreč, da si želijo predvsem velikih sistemskih sprememb, ki so sicer zelo pomembne, a onkraj mojih moči. Pri tem pa sem bil tudi pozoren na to, da ne bi pretirano vsiljeval svojih rešitev, saj ne živim v Azilnem domu in potrebe njegovih stanovalcev poznam samo iz njihovih pripovedi. Ideje sem torej poskušal pustiti čim bolj odprte za diskusijo.

Seveda sem opazil tudi razlike v aktivnosti članov skupine, kar je za diskusijske skupine nekaj običajnega. Najbolj aktiven je bil že od vsega začetka A. B je sprva vzporedno z intervjujem še nekaj tipkal po računalniku, vendar je sledil pogovoru in se je bolj dejavno vključil pozneje. C pa je po pričakovanjih zelo malo govoril. A in B sta namreč bila (in sta še) aktivna v gibanju prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito »Svet za vsakogar«, medtem ko je C pogosto prespal tako zajtrk kot tudi kosilo. K pogovoru ga nisem povabil zgolj zato ker ga poznam in ker so se pri njem že kazali pojavi, o katerih smo se pogovarjali, temveč tudi zato, da bi ga spodbudil k večji aktivnosti. Med pogovorom sem ga večkrat vprašal po njegovem mnenju in ga s tem poskušal aktivneje vključiti v diskusijo. Še posebno po tem, ko se mi je v nekem trenutku zazdelo, da je rahlo zadremal. C je sicer odgovarjal kratko, vendar sem z njegovim prispevkom zadovoljen. Prispeval je nekaj pomembnih podatkov. Tudi sicer se mi zdi da smo skupaj preživeli koristno uro in četrt.

V naslednji fazi raziskave sem podatke zbiral z nestandardiziranim intervjujem. Spraševanje je bilo ustno, individualno, po mnenjih in stališčih, spraševanje posameznikov, enkratno, nestandardizirano in neposredno. Pri spraševanju sem se opiral na ista vprašanja kot v poizvedovalni fazi, le da sem jih nekoliko bolj konkretiziral s podvprašanji o dejanskem vplivu življenja v Azilnem domu na psiho stanovalk in stanovalcev ter o konkretnih pojavnih oblikah posledic. V prvem tednu prakse v Azilnem domu sem opravil tri ločene pogovore.

Z D sem se pogovarjal (*Priloga 2*) v »njegovi« sobi 7.4.2009 v času kosila. Za intervju sva se dogovorila med predhodnimi neformalnimi pogovori, ko sem pridobil njegovo zaupanje, vendar točnega časa nisva določila. Tisto dopoldne me je povabil v sobo na vodno pipo. Pridružili so se nama še trije prosilci za mednarodno zaščito, ki so prinesli čaj. Stekel je

verujejo, vendar verskih obredov ne opravljajo redno ali pa jih sploh ne opravljajo.

sproščen pogovor, ki je bil dober uvod v intervju. Ko so ostali prisotni odšli na kosilo, sva z D ostala sama, saj zaradi enoličnosti hrane ni jedel v jedilnici Azilnega doma. Odločila sva se, da kar takoj opraviva intervju.

Na začetku sem D ponovno pojasnil, zakaj potrebujem intervju in o čem bova govorila. Dogovorila sva se tudi za način komuniciranja. Pogovarjala sva se v angleščini, pogovor pa sem z njegovim soglasjem snemal na mobilni telefon. Posnetke sem po prepisu pogovora izbrisal.

Pogovor je potekal v sproščenem vzdušju. Nikamor se nama ni mudilo. Kljub številnim pripombam čez življenje v Azilnem domu in čez zaposlene v njem, se D ni razburjal. Govoril je tiho in mirno. Če je pripoved rahlo zašla iz konteksta, ga nisem prekinjal. Včasih se je sam vrnil nazaj k osnovni temi, sicer pa sem mu pomagal s svojimi vprašanji. Nekajkrat je prišlo do manjših jezikovnih nesporazumov, vendar sva tudi njih rešila s pomočjo dodatnih vprašanj. Intervju je trajal skoraj eno uro. D je v njem razkril tudi nekatere nove vidike problematike, na katere me prejšnji sogovorniki niso opozorili, zato menim, da je bil pogovor z njim zelo pomemben del raziskave.

Intervju z E (*Priloga 3*) je potekal 9.4.2009 malo pred kosilom v večnamenskem prostoru. Prvotno sva ga nameravala opraviti že dan prej, vendar naju je preveč motil njegov sin, tako da sva ga prestavila za nedoločen čas. Priložnost se je ponudila iznenada, saj sem prisostvoval pisanju prošnje za razselitev (*Priloga 18*) E in njegove družine. Zato tudi nisem imel pri sebi opomnika in telefona. Intervju sva kljub temu opravila, saj sem imel vsa vprašanja že »v glavi«, pogovor pa sem napisal po spominu kmalu zatem, ko sva končala. Pogovarjala sva se ob kavi oz. soku in piškotih. Zraven sta se nekaj časa igrala njegova sinova, pozneje pa ju je spodil ven, saj sta se nekoliko preveč razživila.

Na začetku sem komaj uspel pojasniti nekatere najosnovnejše stvari v zvezi z intervjujem, saj je E komaj čakal, da začne s pripovedjo. Ni ga bilo treba veliko spraševati. Najin pogovor je bil bolj podoben spontani pripovedi kot pravemu intervjuju. E je deloval razburjeno. Dobil sem občutek, da je z živci res že čisto na koncu. Tudi zato ga nisem hotel preveč obremenjevati s poglobljenimi vprašanji. Najin pogovor je bil precej krajši od ostalih intervjujev. Kljub temu sem iz prve roke dobil nekaj dragocenih podatkov, zlasti o psihičnih in psihosomatskih motnjah, za katerimi lahko trpijo prosilke in prosilci za mednarodno zaščito.

Z F sva se dogovorila za intervju v večernem času, saj je v času, ko sem bil prisoten v Azilnem domu, delal. Moja mentorica na praksi je poskrbela, da slučajno ne bi imel težav pri vstopu v ustanovo. Z F sva se torej pogovarjala (*Priloga 4*) 14.4.2009 po 18. uri v sobi, kjer je prebival z družino. Razmišljal sem, da bi v intervju vključil tudi njegovo ženo, vendar je imela preveč dela s kopanjem otrok in pripravo večerje zanju. Intervju je potekal ob kavi oz. soku.

Tudi F sem na začetku pojasnil namen in okvirno vsebino intervjuja, dogovorila sva se za način poteka in za snemanje intervjuja. Pogovor je potekal gladko, brez posebnih motenj. F je pripovedoval zanimivo in se ni oddaljeval od teme pogovora. Kljub številnim težavam, ki jih je doživljal in o katerih je govoril, je na nek način izžareval pozitivno energijo. Intervju, ki je trajal dobre pol ure, je bil pomemben za raziskavo predvsem zato, ker je opozoril na pomen socialne mreže in druženja z drugimi ljudmi pri preprečevanju negativnih posledic bivanja v Azilnem domu.

Kvantitativne podatke smo nameravali zbrati z anketo, ki bi bila nevodena in individualna v različnih jezikih. Anketirali bi vse odrasle stanovalke in stanovalce Azilnega doma. Pri anketiranju bi mi pomagali nekateri prosilci za mednarodno zaščito, ki bi jih pred tem ustrezno poučil. Pozneje bi mi morda pomagali tudi pri obdelavi zbranih podatkov. Tega dela raziskave nismo uspeli izvesti, ker so bili moji potencialni sodelavci v času moje prakse v Azilnem domu večino časa odsotni.

3.5. Analiza podatkov

Za analizo empiričnega gradiva sem uporabil metodo kvalitativne analize.

Najprej sem v zapisih intervjujev po prosti presoji podčrtal in razmejil posamezne dele besedila, ki so se mi zdeli pomembni za problem. Ponekod sem podčrtal cele stavke, drugje samo posamezne dele stavkov, spet drugje pa celo več zaporednih stavkov. To so enote kodiranja, ki sem si jih izpisal, za problem nepomembne dele besedila pa sem zavrgel. Posamezne enote kodiranja sem tudi označil s črko intervjuvanca, da mi ostane »sled« do njihovih virov, in z zaporedno številko. Enote kodiranja sem združil v seznam, ki ga vsebuje *Priloga 5*.

Zgled 3.1. Naključno izbran izsek iz seznama enot kodiranja (pripadajo osebama E in F)

E15:	Jaz pa mislim, mislim, mislim. Tako ne gre več.
E16:	Zato sem vložil prošnjo, da se odselim k bratu v Z.
E17:	Skupaj z bratom bo lažje. Delala bova. Imel bom denar in mir, da si odpočijem od teh ljudi.
E18:	Tukaj se ne da živeti. Samo spiš, ješ in čakaš.
E19:	Od čakanja se živciram.
F1:	Nimam pravice do dela
F2:	ne dobivamo socialne podpore.
F3:	Včasih gremo k našim prijateljem, ki so bili prej tukaj, in jih obiščemo. Mogoče enkrat ali dvakrat mesečno.
F4:	Tudi sam vidiš, da je dolgčas, nimaš kam.
F5:	Stalno smo v negotovosti. Mislim, težko je, težko je.

Sledil je postopek odprtega kodiranja, v katerem sem posameznim enotam kodiranja pripisal določene pojme, za katere se mi je zdelo, da najbolj ustrezajo njihovemu pomenu. Sorodne ali celo enake pojme sem potem združil v kategorije, katerim sem spet pripisal ustrezne pojme. Tudi posameznim kategorijam, v katerih sem videl nekaj skupnega, sem določil nadrejene kategorije. Dodal sem tudi dva pojma, ki sta se mi glede na izkušnje zdela logična, čeprav v empiričnem gradivu ni bilo ustreznih opisov. Klasifikacijo sem dopolnjeval, dokler nisem za vsako odvisno spremenljivko dosegel celotne hierarhije kategorij in podkategorij. Razpredelnice vseh kategorij in podkategorij vsebuje *Priloga 6*.

Zgled 3.2. Naključno izbran izsek iz tabele kod (iz sklopa Značilnosti/pojavne oblike)

1. ZNAČILNOSTI/POJAVNE OBLIKE	
1.1. Vplivi na osebnost	
1.1.1. Vplivi na osebnost na osebni ravni	
1.1.1.1. Apatija, brezvoljnost, pasivnost	
Izguba volje do življenja	
C7	Tako pa izgubljam voljo do življenja.
Brezciljnost	
D30	Nimajo denarja in ne razmišljajo za mesec, dva ali tri vnaprej. Imajo težko življenje.
Poležavanje	
C10	Cele dneve spim.

Opuščanje obrokov hrane	
D44	Jaz npr. nekaj časa sploh nisem hodil jest. Ne na zajtrk ne na večerjo.
Opuščanje izhodov iz Azilnega doma	
D55	Zvečer ne hodim ven.
Odvisnost od drugih	
D62	Tudi za človeško psiho ni dobro, če je treba za vsako stvar nekoga prositi.

V naslednji fazi sem posamezne kategorije še definiral na podlagi podrejenih pojmov in opisov. *Priloga 7* prikazuje seznam definicij.

Zgled 3.3. *Izsek iz seznama definicij, nanašajočih se na kode, ki jih prikazuje Zgled 3.2.*

1. ZNAČILNOSTI/POJAVNE OBLIKE
1.1. Vplivi na osebnost se pri stanovalkah in stanovalcih Azilnega doma kažejo na osebni in medosebni ravni.
1.1.1. Vplivi na osebnost na osebni ravni so predvsem apatija, brezvoljnost in pasivnost, različne psihične in psihosomatske motnje in težave, nagnjenost k samomorilnosti, različna čustva in občutki, ki jih vzbuja življenje v Azilnem domu, ter slabi vzgojni vplivi na otroke.
1.1.1.1. Apatija, brezvoljnost, pasivnost se kaže zlasti kot izguba volje do življenja, brezciljno življenje iz dneva v dan, poležavanje, opuščanje obrokov in izhodov iz Azilnega doma, vse večja odvisnost od drugih ipd.

Na koncu sem oblikoval poskusno teorijo.

4. Rezultati (ugotovitve)

Ugotovitve raziskave bom poskusil strniti v poskusni teoriji.

4.1. Poskusna teorija o pojavu tako imenovane institucionalne nevroze in drugih negativnih vplivih življenja v Azilnem domu na prosilke in prosilce za mednarodno zaščito

Poskusna teorija je sestavljena iz šestih obsežnih vsebinskih sklopov. To so: značilnosti/pojavne oblike, vzroki/dejavniki tveganja, varovalni dejavniki, dolgoročne posledice/škoda, zaželeni spremembe ter pomisleki/dvomi, povezani z zaželenimi ukrepi.

- **Značilnosti/pojavne oblike**

Življenje v Azilnem domu prinaša prosilkam in prosilcem za mednarodno zaščito številne težave, ki se jih tudi dobro zavedajo.

Najtežje posledice se kažejo na človekovi osebnosti. Tako na osebni ravni kot tudi na ravni medosebnih odnosov.

Na osebni ravni lahko opazimo večino znakov, ki jih je Barton pripisal »institucionalni nevrozi«. Prosilke in prosilci za mednarodno zaščito zapadajo v apatijo, brezvoljnost in pasivnost. Ljudje v Azilnem domu izgubljajo voljo do življenja. Nekateri po cele dneve poležavajo, opuščajo obroke in skoraj ne zapuščajo Azilnega doma. Izgubljajo samoiniciativnost in postajajo vse bolj odvisni od osebja. Zlasti mladi živijo brezciljno – iz dneva v dan.

Pojavljajo pa se še najrazličnejše psihične motnje in težave. Kar nekaj prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito je že bilo pri psihiatrih zaradi depresije, med njimi dva od mojih šestih sogovornikov (osebi C in D). To seveda ne pomeni, da za depresijo trpi vsak tretji, vsekakor pa ni prav redek pojav, saj osebno poznam še nekaj primerov iz preteklosti. Prosilke in prosilci za mednarodno zaščito veliko razmišljajo o svojem nezavidljivem položaju in o negotovi usodi, ki jih čaka. Zato se pri njih tudi pojavljajo nemirnost, živčnost, razdražljivost (npr. pri osebi E). Po besedah mojih sogovornikov zato veliko ljudi jemlje pomirjevala, pri čemer jih osebje Azilnega doma ponavadi odpravi s Persenom Forte ali podobnimi zdravili brez recepta. Psihične obremenitve pogosto vodijo v splošno psihično, včasih pa tudi fizično utrujenost. Pojavljajo pa se tudi

nespečnost in druge motnje spanja, govorjenje s samim sabo, stemnitev pred očmi, tresenje rok (npr. pri osebi E), ter razne psihosomatske bolezni. Negotov položaj lahko pripelje tudi do razmišljanja o samomoru in celo do dejanskih poskusov samomora. Osebno vem za dva primera oz. tri osebe. Februarja 2008 sta si dva prosilca za mednarodno zaščito iz Rusije prerezala žile na rokah (NjetWork: Svet za vsakogar – Izjava Socialnega centra Rog o dogajanju v Azilnem domu na Viču in poziv k ukrepanju). Približno leto pozneje pa je samomor poskusil storiti tudi eden od mojih intervjuvancev (oseba D).

Bivanje v Azilnem domu seveda vpliva tudi na občutke in čustva. Ljudje imajo občutek prebivanja v zaporu, so zaskrbljeni, čutijo jezo in strah pred »negativi«⁶ ter nasploh trpijo. Pogosto se tudi dolgočasijo.

Vse te spremembe se kažejo tudi na medosebnih odnosih. Ljudje postajajo nezaupljivi. Nobenemu več ne verjamejo. Razdražljivost pa nekatere vodi tudi v spore, za katere pravzaprav ni otipljivih razlogov. Tako je eden od mojih sogovornikov E hotel preteptati enega od stanovalcev Azilnega doma zgolj zato, ker je nekaj zavpil proti nam, ko smo se pogovarjali. Nihče ga sploh ni razumel in šele pozneje sem izvedel, da je spraševal po orodju, saj je popravljaj kolo.

Ob vsem tem se zdijo materialne težave manj pomembne, čeprav nikakor niso zanemarljive. Številne prošilke in prosilci za mednarodno zaščito nimajo svojih dohodkov, zato si tudi ne morejo privoščiti nekaterih dobrin, ki se nam zdijo samoumevne. Samo to, kar jim nudi Azilni dom, ne zadostuje. Pomanjkanje pa lahko vodi tudi v kriminal. Glede na razmere, je število kraj še presenetljivo majhno.

- **Vzroki/dejavniki tveganja**

Vzroki za vse naštetе težave so številni. V splošnem jih lahko razdelimo v štiri skupine. Prvi so sistemski, ki so posledica samega azilnega sistema v Republiki Sloveniji in v Evropski uniji kot celoti, mednarodnih konvencij in pogodb, uredb in direktiv Sveta Evropske unije, nacionalnih zakonov in podzakonskih aktov. Drugi so dejavniki na ravni

⁶ »Negativ« je žargonski izraz, ki ga prošilke in prosilci uporabljajo za negativne odločitve glede prošenj za mednarodno zaščito. Prvi »negativ« izda Ministrstvo za notranje zadeve, drugega Upravno sodišče, tretjega pa Vrhovno sodišče Republike Slovenije.

ustanove, kamor spadajo že na prvi pogled opazne značilnosti totalne ustanove, različna napisana in nenapisana pravila ter nezadostno skrb za potrebe stanovalk in stanovalcev. Ti dve skupini dejavnikov sta razmeroma stabilni. Njihov vpliv se skozi čas bistveno ne spreminja, čeprav na obeh ravneh občasno prihaja do manjših sprememb različnih pravil. Naslednjo skupino predstavljajo osebni dejavniki zaposlenih v Azilnem domu, ki so povezani z njihovimi osebnimi stališči in odločitvami ter se stalno spreminjajo glede na okoliščine in razpoloženje teh oseb. Slednjim se zato prosilke in prosilci za mednarodno zaščito težje prilagodijo, kar vodi v še večjo negotovost in pogostejše konflikte. V zadnjo skupino pa sodijo osebni dejavniki prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito, ki niso povezani niti z azilnim sistemom niti z prebivanjem v Azilnem domu. O teh dejavnikih moji sogovorniki niso veliko govorili in se tudi niso povsem strinjali glede njihovega vpliva.

Sistemske dejavnike vplivajo predvsem na pravice prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito. Njihova pravica do zdravstvenega varstva je v splošnem omejena samo na nujno medicinsko in zobozdravstveno pomoč, nujne reševalne prevoze ter nujno zdravljenje po odločitvi zdravnice oz. zdravnika (ZMZ: 84. člen). O vseh ostalih storitvah odloča posebna komisija. Tudi v primeru, da komisija odobri zdravljenje, pa morajo na zdravstveno oskrbo čakati tudi po več mesecev. Po besedah mojih sogovornikov se tudi zdravstveno osebje otepa prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito. Posledica vsega tega je, da niso deležni npr. zdravljenja zob, različnih zdravstvenih preiskav ali pa operacij, ki niso nujne za preprečitev smrti ali trajnih okvar zdravja. Zdravstveno stanje mnogih med njimi se postopno slabša. Poznam tudi primer smrti za rakom, ki so ga odkrili šele z obdukcijo.

Stanovalkam in stanovalcem Azilnega doma sistem »odreka« tudi pravico do dohodka. Možnosti za pridobitev delovnega dovoljenja so zelo majhne. Dobijo ga lahko šele po enem letu po vložitvi prošnje za mednarodno zaščito, če v tem času ni bila sprejeta nobena odločitev. Velika večina pa že v prvem letu dobi negativno odločbo. Vzdrževalnih del, ki so edina preostala možnost legalnega pridobivanja dohodkov, je premalo, da bi omogočali izboljšanje življenjskega standarda. Ker nimajo niti pravice do denarne socialne pomoči, jim preostane le še delo na črno, katerega ponudba pa je odvisna od sezone in je v razmerah gospodarske krize slabša kot prej.

Prosilke in prosilci za mednarodno zaščito prav tako ne morejo pridobiti različnih osebnih dokumentov, s katerimi bi lahko uveljavljali različne pravice, ki se ostalim ljudem zdijo samoumevne. Ne morejo delati voznškega izpita, ne morejo registrirati avtomobila, ne morejo odpreti bančnega računa ipd. Zato so odvisni od dobre volje znancev, vsi, ki imajo slabše razvite socialne mreže, pa imajo bistveno zožene življenjske možnosti.

Med dejavniki na ravni ustanove igrajo med drugimi pomembno vlogo tudi značilni znaki številnih totalnih oz. totalitarnih ustanov, ki jih lahko prepoznamo že na prvi pogled. To so predvsem nadzorne kamere, visoke kovinske ograje, uniformirani varnostniki, ostali zaposleni v belih haljah in podobnih formalnih oblačilih. Sem sodijo tudi enolični prostori, ki spominjajo na zaporniške celice. Vse to lahko pri nekaterih prosilkah in prosilcih za mednarodno zaščito, ki so bili v domovini zaprti, zbudi neprijetne spomine na preganjanje.

Naslednji pomembni dejavnik so pravila življenja v Azilnem domu. Ljudi omejujejo tog urnik, predaja in prevzem ključev oz. izkaznic (*Priloga 16*) pri varnostnikih, omejitve pri pranju perila, dejstvo, da je treba za večino stvari (ključ od pralnice, žetone, šampon itn.) prositi socialne delavke in delavce ipd. O skoraj vsem odločajo drugi.

Moji sogovorniki so življenje v Azilnem domu opisali kor »nenormalno«, enolično in trdo. Zaradi skupnega življenja velikega števila ljudi je prisoten hrup in nemir, kar le še povečuje živčnost in razdražljivost nekaterih prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito. Po drugi strani pa so ljudje, ki so v Slovenijo pribežali brez družin, v svojih sobah pogosto osamljeni.

Hišni red ter razna napisana in nenapisana pravila, ki veljajo v Azilnem domu, določajo tudi pogoje, pod katerimi lahko stanovalke in stanovalci Azilnega doma zadovoljujejo svoje temeljne potrebe po hrani, izobraževanju itn. Po mnenju večine je hrane premalo, je enolična in nasploh slaba. Glede izobraževanja se pritožujejo nad pomanjkanjem in nezadostnostjo različnih tečajev. Opozarjajo tudi na zanemarjanje potreb otrok in žensk ter drugih potreb.

Osební dejavniki zaposlenih v Azilnem domu se med seboj nekoliko razlikujejo predvsem glede na delovno mesto. Ne le zato, ker so na različnih delovnih mestih osebe z različno izobrazbo, temveč predvsem zato, ker različna delovna mesta prinašajo tudi

razlike v moči, različne možnosti vplivanja na življenja prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito.

Za socialne delavke in delavce so moji sogovorniki poudarjali predvsem, da pravzaprav ne delajo socialnega dela. Pravijo, da bi se morali pogovarjati z ljudmi, ki jih tarejo najrazličnejše težave in stiske, ter skupaj z njimi »iskati pot k boljšemu življenju«. Namesto tega pa veliko časa porabijo za razdeljevanje različnih materialnih dobrin (šampon, pralni prašek, WC papir, kondomi, žetoni za avtobus itn.), ki bi bile lahko prosto dostopne vsem, ki jih potrebujejo. Med drugim skrbijo celo za zaklepanje in odklepanje pralnice, da ne bi kdo ukradel tujega perila. To deloma izhaja že iz položaja socialnih delavk in delavcev v organizacijski strukturi Azilnega doma. Socialne službe kot ločene organizacijske enote sploh ni, pač pa so socialne delavke in delavci del Referata za oskrbo, kamor poleg njih sodijo še čistilke, vzdrževalec, zaposleni v kuhinji, skladišču ipd. Socialna delavka, ki je vodja Referata za oskrbo, mora torej skrbeti za celotno oskrbo v Azilnem domu. Nekoč mi je povedala, da ima kar osem različnih zadolžitev.

Naloge, ki po mojem mnenju nikakor ne sodijo v socialno delo, jim predpisujejo tudi različni interni predpisi, zlasti Hišni red Azilnega doma, ki ga izdaja ministrica oz. minister za notranje zadeve (ZMZ: 80. člen). Hišni red med drugim določa, da se socialne delavke in delavci vodji Azilnega doma predlagajo izdajo dovolilnic za podaljšan (*Priloga 23*) ali predčasen izhod (*Priloga 24*) in za nočitev (*Priloga 25*) zunaj Azilnega doma (10. člen), izdajajo dovolilnice za obiske v sobah in na oddelku za omejitev gibanja (12. člen) ob prihodu novih prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito dodeljujejo sobe (14. člen) ter sestavljajo razpored uporabe skupne opreme (*ibid.*). Prejšnji Hišni red iz leta 2006 jim je celo izrecno narekoval izrekanje ustnih in pisnih opominov (21. člen) ter disciplinskih ukrepov prepovedi izhoda (22. člen). V skladu s trenutno veljavnim Hišnim redom Azilnega doma (2008) disciplinskih ukrepov ne izrekajo več, vendar pa v skladu s 30. členom uslužbenke in uslužbenci Referata za oskrbo, torej tudi socialne delavke in delavci, predlagajo uvedbo disciplinskih postopkov. Tudi to se mi zdi sporno z vidika 4. člena Kodeksa etike socialnih delavk in delavcev Slovenije, ki pravi da, mora biti delo socialne delavke oz. delavca vselej v pomoč in korist uporabnicam in uporabnikom, s katerimi dela in tega ne sme ogroziti noben drug(ačen) interes ali namen.

Predpisi jim torej pri opravljanju socialnega dela v veliki meri »vežejo roke«. Intervjuvanci so opozarjali tudi na to, da je socialnih delavk in delavcev premalo, tako da so pogosto preutrujeni in psihično preobremenjeni. Omenili so tudi, da sami včasih ne spoštujejo dogovorov, čeprav to pričakujejo od stanovalk in stanovalcev Azilnega doma. Nekateri varnostniki naj bi izkoriščali oblast nad stanovalkami in stanovalci Azilnega doma s pregledovanjem osebnih stvari ter z raznimi psihičnimi pritiski. Iz pripovedovanja mojih sogovornikov sklepam, da to počnejo iz nekakšnega oblastnega sadizma, da bi jim pokazali svojo moč.

Uradne osebe pri odločanju o prošnjah za mednarodno zaščito praviloma izhajajo iz stereotipnega prepričanja, da so prosilke in prosilci za mednarodno zaščito pretežno ekonomski migranti, zato jim razmeroma hitro izdajo negativno prvostopenjsko odločbo, kar jim poleg drugega tudi onemogoči pridobitev dovoljenja za delo. Postopki, ki jih vodijo pa so včasih tudi zelo dolgotrajni. Eden od mojih sogovornikov (oseba B) je, na primer, skupaj z družino čakal na prvo odločbo več kot leto in pol. Če sodišče razveljavi prvostopenjsko odločbo, se celoten postopek ponovi (to se lahko zgodi tudi večkrat), tako nekatere prosilke in prosilci za mednarodno zaščito preživijo v Azilnem domu tudi štiri leta ali več.

Vodstvo Azilnega doma pa je po mnenju mojih sogovornikov nezaupljivo in nasploh sovražno nastrojeno do njih, zato naj bi omejevalo delo socialne službe ter prepovedovalo vsem zaposlenim, da jim pomagajo.

Nekateri zaposleni, ne glede na njihovo delovno mesto in položaj v ustanovi, pa tudi policistke in policisti viške policijske postaje, naj bi bili sovražni do njih in naj bi jih kriminalizirali.

O osebnih dejavnikih prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito, na katere ne morejo vplivati niti sistem niti ustanova niti osebna stališča zaposlenih, v intervjujih nisem izvedel prav veliko. V zvezi s temi dejavniki so imeli moji sogovorniki dokaj neenotno mnenje. Kljub temu pa so se v glavnem strinjali, da na številne prosilke in prosilce za mednarodno zaščito negativno vpliva dejstvo, da so odrezani od svojih bližnjih – sorodnikov in prijateljev. Omenjali so tudi pretrgan življenjski tok. Kar naenkrat so morali prekiniti svoj utečen način življenja in oditi v neznano deželo, kjer morajo začeti praktično z ničle. Svoj vpliv imajo prav gotovo tudi različni travmatski dogodki iz preteklosti, ki so pogosto tudi vzrok, da so pobegnili s svojih domov. Sem sodijo, npr.

požiganje ali razstreljevanje njihovih domov, zapiranje, pretepanje, mučenje in posilstva njih ali njihovih najbližjih. Največ nasprotujočih mnenj pa sem dobil glede vpliva značajskih lastnosti, s katerimi so prosilke in prosilci za mednarodno zaščito že prišli v Azilni dom. Medtem ko so nekateri intervjuvanci menili, da značaj igra pomembno vlogo, so bili drugi prepričani, da je vpliv same totalne ustanove veliko močnejši.

- **Varovalni dejavniki**

Kljub dvomu nekaterih sogovornikov v obstoj kakršnih koli varovalnih dejavnikov, saj menijo, da imajo vsi enake težave in da bodo tudi vsi trpeli enake dolgoročne posledice, sem med pogovori z njimi le zasledil nekaj varovalnih dejavnikov.

Predvsem je pomembna prisotnost družine. Ukvarjanje z družino in skrb za otroke »drži pokonci« prosilke in prosilce za mednarodno zaščito. Družinski člani se tudi medsebojno podpirajo. Zaskrbljenost za usodo otrok pa odraslim daje dodatno energijo, ki preprečuje da bi zapadli v obup in se vdali v usodo.

Blagodejen učinek ima lahko tudi razvita socialna mreža znotraj in zunaj Azilnega doma. Ne le zaradi medsebojne pomoči, temveč tudi zato, ker druženje lajša monotonijo in krajša čas. S tem je povezano tudi medsebojno informiranje o različnih možnostih pomoči in podpore, ki jo lahko dobijo tudi zunaj Azilnega doma.

Seveda je treba upoštevati tudi vpliv značajskih lastnosti posameznice oz. posameznika, čeprav se moji sogovorniki niso mogli zediniti, v kolikšni meri. Prav gotovo pa pomagata prepričanje, da je stvari možno spremeniti, ter osebna motiviranost za spremembe.

Kljub temu, da mi intervjuvanci tega niso omenjali, na podlagi nekajletnih opazovanj vseeno sklepam, da blagodejno vpliva tudi vera. Stanovalke in stanovalci Azilnega doma, ki globoko verujejo, bodisi v boga oz. druge nadnaravne sile bodisi v neko »veliko idejo«, so praviloma manj trpeli za negativnimi posledicami življenja v ustanovi.

- **Dolgoročne posledice/škoda**

O dolgoročnih posledicah oz. škodi, ki jo bo na njihovi psihi pustilo prebivanje v Azilnem domu, moji sogovorniki niso veliko povedali, saj je prihodnost težko predvideti. Kljub temu pa so predvidevali, da bodo ostali psihična »neuravnovešenost«, utrujenost, obremenjujoči spomini na življenje v totalni ustanovi ipd. Omenili so tudi psihosomatske motnje oz. bolezni, ki so posledica živčnih obremenitev v Azilnem domu. Prav tako naj

bi imeli težave pri prehodu na običajno življenje, kakršnega živimo drugi. Menijo, da bodo težko spet »preklopili« na »normalno« življenje. Ne izključujejo niti težav pri zaposlitvi, saj jim zaradi brezdelja in psihičnih pritiskov krni delovna sposobnost. V glavnem se tudi strinjajo, da se bodo v poznejšem življenju srečevali še z drugimi problemi, ki so posledica azilnih postopkov in prebivanja v Azilnem domu.

- **Zaželene spremembe**

Stanovalke in stanovalci Azilnega doma si želijo predvsem več neodvisnosti in vpliva na svoje življenje. Največja želja večine je, da bi zapustili Azilni dom, dobili svoje stanovanje in službo ter sami skrbeli zase in za svojo družino. Sami so to največkrat opisali z izrazom »normalno življenje«. Nekateri si želijo mirnega kraja brez množice kričečih otrok in odraslih. Ker pa so to skorajda neuresničljive želje, bi bili do neke mere zadovoljni tudi s spremembami v samem Azilnem domu. Radi bi sami odločali o vzdrževanju Azilnega doma. Pri delu bi se opirali predvsem na bogato znanje, spretnosti in izkušnje, ki jih premorejo, ter na skupinske akcije. Eden od mojih sogovornikov je predlagal tudi neposredno financiranje stanovalk in stanovalcev Azilnega doma, namesto da se jim nudi določene dobrine in storitve. Opozoril je tudi, da bi lahko čiščenje in večino ostalih del, ki jih opravljajo zunanji izvajalci, za ustrezno plačilo opravili tudi sami. Zaznati je tudi željo po večji svobodi pri pranju perila, stalni dostopnosti higienskih in drugih potrebščin itn.

Glede zadovoljevanja temeljnih potreb si želijo boljše in bolj raznoliko, pa tudi količinsko bogatejšo prehrano. Zlasti pa bi radi imeli lastne dohodke, ki bi jim omogočali kakovostnejše življenje. V prvi vrsti si želijo do finančnih sredstev priti z lastnim delom, za kar pa potrebujejo delovna dovoljenja in ustrezno ponudbo dela. Če ni drugega, bi bili večinoma zadovoljni tudi z delom na črno ali s pomočjo pri vzdrževalnih delih v Azilnem domu. Kadar do denarja ni moč priti z delom, pa kot rezervno možnost omenjajo vsaj pravico do denarne socialne pomoči.

Zaželene pa so tudi druge spremembe v Azilnem domu. Ena od želja je, da bi bil bolj podoben domu in manj totalni ustanovi. Da se torej odstranijo nadzorne kamere in visoke kovinske ograje, da bi vsi zaposleni nosili vsakdanja oblačila, da se ukine pregledovanje in druge oblike nadzora ipd. Posamezniki si želijo tudi zamenjave celotne administracije ali pa celo vseh zaposlenih v Azilnem domu.

Moji sogovorniki so omenjali tudi željo, da bi Azilni dom in Slovenija kot celota dejansko pomagala ljudem, ki so se zaradi življenjske ogroženosti v lastni državi zatekli po mednarodno zaščito. Ta želja je zelo splošna, zato je natančna interpretacija skorajda nemogoča, vendar pa daje slutiti, da izvira iz razočaranja tako nad življenjem v Azilnem domu, ki jih vse preveč omejuje, kot tudi nad azilno politiko, ki veliki večini prosilk in prosilcev ne ponudi mednarodne zaščite, ampak jih vrne v izvorne države.

- **Pomisleki/dvomi**

Med intervjuvanci sem zasledil tudi rahel dvom v smiselnost nekaterih predlaganih sprememb. Predvsem se nanašajo na vzdrževanje Azilnega doma s skupinskimi akcijami. Postavlja se vprašanje, če je v Azilnem domu dovolj dela za vse in če bi bila udeležba na delovnih akcijah dovolj številčna. Pomisleki se nanašajo tudi na trajanje pozitivnih učinkov, saj se bojijo, da bi bilo čez nekaj časa spet vse po starem.

Opozorili so tudi na dejstvo, da delo v Azilnem domu prav nič ne poveča možnosti za pridobitev statusa begunca. Ker se to že na prvi pogled zdi samoumevno, se mi zdi potrebna dodatna razlaga. V preteklosti se je že izkazalo, da Ministrstvo za notranje zadeve uporablja negativne odločbe tudi kot sredstvo kaznovanja prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito, ki so javno spregovorili o razmerah v Azilnem domu (NjetWork: Svet za vsakogar – Protest proti kaznovanju prosilcev za azil, ker so spregovorili o razmerah v Azilnem domu na Viču v Ljubljani). Nekateri stanovalci Azilnega doma zato upajo na obratno – da se bodo njihove možnosti za pridobitev statusa begunca izboljšale, če se bodo poslušni in uslužni do administracije. Tako redno pomagajo pri čiščenju, vzdrževanju okolice ipd. Na koncu se seveda izkaže, da jim to nič ne pomaga. Njihove prošnje za mednarodno zaščito so zavrnjene.

4.2. »Kariera« prosilke oz. prosilca za mednarodno zaščito

Kljub velikim razlikam med ljudmi, ki v Republiki Sloveniji zaprosijo za mednarodno zaščito, bom na tem mestu poskušal vsaj približno opisati njihove »kariere« prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito – od odločitve za beg iz svoje domovine pa do zaključka vseh postopkov, ki so kakor koli povezani z njihovimi prošnjami. Opis bo temeljil na

ugotovitvah opisane raziskave ter na lastnih opažanjih, do katerih sem se dokopal med večletnim prostovoljskim delom in študijsko prakso v Azilnem domu.

V odnosu do Azilnega doma kot totalne ustanove lahko njihove »kariere« v grobem razdelimo v tri obdobja: obdobje pred vstopom v Azilni dom, obdobje bivanja v Azilnem domu in obdobje po zapustitvi Azilnega doma. Pri tem bi opozoril, da se osrednja tema te diplomske naloge neposredno nanaša samo na drugo obdobje, v katerem imajo »status« prosilk oz. prosilcev za mednarodno zaščito. Vendar pa tega obdobja ni mogoče obravnavati ločeno od prvega in tretjega, zato se bom nekaj pozornosti namenil tudi njima.

Pri opisu prvega obdobja bom poskušal na povzeti različne razloge za odhod iz domovine, ki so odvisni predvsem od političnih, ekonomskih in drugih razmer v izvornih državah v določenem časovnem obdobju, način potovanja in prestopanja mej, razloge za vložitev prošnje ravno v Sloveniji ipd. Opis drugega obdobja bo seveda najobsežnejši, v njem pa bom poskušal prikazati različne faze prebivanja v Azilnem domu od vstopa v sprejemne prostore do izstopa iz ustanove, vsakdanje življenje, različne institucionalne obrede, medsebojne odnose in odnose z zaposlenimi, vplive ustanove in ustrezne prilagoditve stanovalk in stanovalcev ipd. Pri tretjem obdobju pa bom poskušal na kratko prikazati predvsem različne posledice odločitev o prošnjah za mednarodno zaščito: pridobitev statusa, izgon, ali življenje v Sloveniji brez dokumentov.

4.2.1. Obdobje pred vstopom v Azilni dom

Razlog za odločitev posameznice, posameznika ali družine, da zapusti svoj dom, odide v tujino in zaprosi za mednarodno zaščito, je lahko ta, ki ga navaja »Ženevska konvencija« v 1. členu: utemeljen strah pred preganjanjem, osnovanem na rasi, veri, narodni pripadnosti, pripadnosti določeni družbeni skupini ali določenem političnem prepričanju. Nekateri pridejo tudi, če jih nihče neposredno ne preganja, vendar pa v krajih, kjer živijo, divjajo spopadi ali pa nevzdržne politične razmere, v katerih so jim kratene svoboščine. Tretji pa zapuščajo svoje domove zaradi revščine in brezposelnosti. Možni pa so tudi drugi razlogi. Vsi ti v skladu z zakonodajo sicer niso upravičeni do statusa begunca, vendar menim, da je njihova odločitev kljub temu povsem legitimna. Vsak človek namreč stremlji k boljšemu življenju. Poleg tega pa so bogate zahodne države svoj razvoj in bogastvo v veliki meri dosegle na

račun tako imenovanega tretjega sveta, njegove delovne sile in naravnih bogastev, zato nimajo moralne pravice, da se zdaj zapirajo pred ljudmi iz revnejših predelov sveta.

Konkretni razlogi so v veliki meri prostorsko in časovno pogojeni. Prostorska pogojenost izhaja iz političnih razmer, ki vladajo v določenih državah. Na podlagi večletnega opazovanja in pogovorov lahko predstavim nekaj tipičnih razlogov, zaradi katerih so prosilke in prosilci za mednarodno zaščito v Republiki Sloveniji zapustili nekatere države. Pri tem želim poudariti, da to nikakor niso edini možni razlogi. Iz Kazahstana, na primer, bežijo predvsem verni muslimani, ki jih državne varnostne službe preganjajo zaradi obtožb terorizma. Iz Irana prihajajo predvsem zaradi številnih omejitev, ki jih vsiljuje islamska republika, torej zaradi kratenja svoboščin. Razlog za beg iz Afganistana ali Iraka je običajno vojna. V drugih predelih sveta so razlogi bolj raznoliki, kljub temu pa nekateri prevladujejo. Iz Afrike prihajajo večinoma zaradi vojaških spopadov ali zaradi revščine. Iz Turčije bežijo Kurdi zaradi preganjanja na osnovi narodnostne pripadnosti, ostali pa iz političnih ali ekonomskih razlogov. S Kosova bežijo predvsem Romi, ki jih preganjajo zaradi domnevnega sodelovanja s srbsko vojsko med minulo vojno. Ker niso zaželeni niti v Srbiji, odhajajo naprej proti zahodu. Podobno velja za tako imenovane Gorance, prebivalce tromeje med Kosovom, Albanijo in Makedonijo južnoslovenskega porekla z albanskimi imeni in islamske veroizpovedi. Pred kosovsko razglasitvijo neodvisnosti je za mednarodno zaščito v Republiki Sloveniji za mednarodno zaščito zaprosilo tudi veliko Albancev, pri katerih pa sta bila glavna razloga revščina in visoka brezposelnost. Po razglasitvi neodvisnost s Kosova samo še občasno pride kakšen politični prebežnik. Romi iz Bosne in Hercegovine običajno bežijo iz etničnih ali verskih razlogov, včasih v kombinaciji z ekonomskimi. Ponovno pa poudarjam, da so dejanski razlogi posameznih prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito veliko raznovrstnejši, in ne smemo podleči stereotipom, kot se to dogaja uradnim osebam (tako imenovanim inšpektorici in inšpektorjem), ki ljudem že na podlagi izvirne države vse prepogosto pripišejo ekonomske razloge.

Upoštevati je potrebno tudi, da se politične in ekonomske razmere v posameznih državah nenehno spreminjajo. Posledica je, da pride enkrat več prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito iz ene, drugič iz druge države, enkrat z enim, drugič z drugim razlogom. Prav tako se glede na ogrožajoče dogodke po svetu spreminja tudi njihovo število. Lahko bi celo rekli, prihajajo v nekakšnih »valovih«. Irancev je prišlo največ na prelomu tisočletja, v času največjega begunskega vala, ko je bil stari Azilni dom na Celovski cesti v Ljubljani

dobesedno prenatrpan. V naslednjih letih je njihovo število drastično upadlo, vendar občasno še prihajajo. Sredi desetletja so na moškem oddelku prevladovali Albanci s Kosova, ki jih zadnjih nekaj let skorajda ni. Jeseni 2005 je za mednarodno zaščito zaprosilo 22 gambijskih nogometašev, ki so bili na pripravah na Rogli. Afričani so dokaj redno prihajali tudi pozneje, a ne v večjem številu. Največ Gorancev je bilo v Azilnem domu poleti 2006. Vsi prosilci in prosilke za mednarodno zaščito iz Kazahstana so prišli v Slovenijo jeseni istega leta. V tem času je za mednarodno zaščito zaprosilo tudi večje število oseb iz drugih držav nekdanje Sovjetske zveze. Zdi se, da je v zadnjih letih še najbolj stalen je »dotok« mladostnikov iz Afganistana in romskih družin iz držav bivše Jugoslavije.

Omenjeni »valovi« prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito so povezani tudi z dejstvom, da v Slovenijo pogosto prihajajo v organiziranih skupinah. Včasih pridejo legalno in potem ostanejo v Sloveniji. Tak je primer gambijskih nogometašev in samoorganizirane skupine družin iz Kazahstana. Te skupine običajno pripotujejo razmeroma udobno. Večino skupin pa pretihotapijo posamezniki ali organizirane skupine, ki jim za pot tudi krepko zaračunajo. Da imajo tihotapci čim večji dobiček, zberejo večje skupine in jih potem v nemogočih razmerah vodijo v obljubljeni dežele. Včasih so natrpani v pregrajenih prikolicah tovornjakov, skriti med tovorom tovornih ladij ipd. Meje pogosto prečkajo peš ali pa morajo celo plavati čez reke. V želji po človeka dostojnem življenju zapustijo svoje domove in za pot žrtvujejo vse svoje premoženje, na poti pa tvegajo celo lastna življenja. Tihotapci jih pogosto tudi prevarajo in jih ne odpeljejo tja kamor so se dogovorili.

Prevare so tudi eden od razlogov, da prebežnice in prebežniki zaprosijo za mednarodno zaščito ravno v Republiki Sloveniji. Še pogostejši razlog pa je ta, da jih med nezakonitim prečkanjem slovenskega ozemlja ujame policija. V tem primeru namreč zaprosijo za mednarodno zaščito, da bi se izognili takojšnjemu izgonu iz države oz. čakanju na izgon v Centru za tujce, ki je ustanova zaprtega tipa. Na ta način si nekateri samo podaljšajo čas bivanja v Sloveniji, ki ga izkoristijo za priprave na nadaljevanje poti v katero od zahodnoevropskih držav ali pa za delo na črno. Včasih se v Sloveniji znajdejo tudi povsem naključno, če se, na primer, na slepo srečo vkrcajo na ladjo, za katero domnevajo, da bo odplula v eno od bogatih zahodnih držav. Republika Slovenija je torej le redko cilj prebivalcev in prebivalcev bolj oddaljenih držav, zlasti afriških in azijskih. Najdejo se tudi taki, ki zanjo sploh še niso slišali. Ciljna država je predvsem za osebe iz bivših jugoslovanskih republik. Zaradi skupne preteklosti in lažjega sporazumevanja se v Sloveniji lažje znajdejo kot drugje

po Evropi. Zaradi majhnih možnosti, da dobijo status begunca ali subsidiarno zaščito, pa se tudi oni vse manj odločajo za Slovenijo. Naše ozemlje samo prečkajo, ali pa ga zaradi strogega nadzora celo popolnoma zaobidejo.

V vsakem primeru morajo v najkrajšem možnem času izraziti namen za vložitev prošnje za mednarodno zaščito, sicer tvegajo, da bo njihova prošnja zavrnjena v pospešenem postopku (ZMZ: 55. člen). Namen običajno izrazijo policiji, bodisi že na mejnem prehodu, na policijski postaji ali v Centru za tujce, če so jih prijeli zaradi nezakonitega vstopa na ozemlje Republike Slovenije. Izraziti namen in celo vložiti prošnjo za mednarodno zaščito je možno tudi na diplomatsko-konzularnih predstavništvih Republike Slovenije po svetu, vendar osebno ne poznam takega primera. Vem pa za ljudi, ki so prišli kar pred vhod v Azilni dom in izjavili, da želijo zaščito. Tudi v tem primeru jih napotijo na policijo. Na policijski postaji ugotovijo njihovo istovetnost, pot, po kateri so prišli v Republiko Slovenijo, sprejmejo njihove izjave o razlogih za mednarodno zaščito in izpolnijo registracijski list (*Priloga 11*; *op. cit.*: 36. člen). Odvzamejo jim tudi dokumente in jim izdajo potrdilo o oddanih dokumentih (*Priloga 12*). Potem jih odpeljejo v Azilni dom.

4.2.2. Obdobje bivanja v Azilnem domu

4.2.2.1. Sprejem v Azilni dom

Ob prihodu v Azilni dom tujke in tujce najprej nastanijo v sprejemne prostore. V njih ob suhi hrani čakajo na tako imenovani sanitarno-dezinfekcijski in preventivno-zdravstveni pregled ter, da uradna oseba sprejme popolno prošnjo. To običajno traja do dva dni. V tem času uradno še niso prosilke in prosilci za mednarodno zaščito in ne smejo samovoljno zapustiti sprejemnih prostorov. Prejmejo tudi brošuro z informacijami o postopku priznanja mednarodne zaščite ter pravicah in dolžnostih, ki jih imajo kot prosilke in prosilci za mednarodno zaščito. Prejem brošure morajo potrditi s podpisom posebne izjave (*Priloga 13*). Pregled, ki ga opravi zunanji zdravnik, je po njihovem pripovedovanju zgolj formalnost. V glavnem jih samo od daleč pogleda. Pred sprejemom prošnje jih še v njim razumljivem jeziku seznani s postopkom priznanja mednarodne zaščite, o čemer morajo podpisati še eno potrdilo oz. izjavo (*Priloga 14*), ter jih fotografirajo in jim vzamejo prstne odtise za potrebe sistema Eurodac. To so prvi rituali, usmerjeni v degradacijo stanovalk in stanovalcev totalne

ustanove, s katerimi želijo ustvariti ubogljive in institucionaliziranemu redu prilagojene posameznice in posameznike (Mali 2006 b: 22).

Sprejem prošnje za mednarodno zaščito, znan tudi kot prvi intervju, vodi uradna oseba, inšpektorica oz. inšpektor operativne službe. Skupaj s prosilko oz. prosilcem za mednarodno zaščito izpolni obsežen obrazec prošnje (*Priloga 15*). Če gre za mladoletno osebo brez spremstva, je prisotna tudi s strani krajevno pristojnega centra za socialno delo imenovana zakonita zastopnica oz. zastopnik. Ponavadi je to prostovoljka ali prostovoljec Slovenske filantropije. Za spremljanje postopka sprejema prošnje je zagotovljena tudi pomoč tolmačke oz. tolmača (ZMZ: 10 člen). Pri tem naj bi se dogajale tudi hujše nepravilnosti. »Že na samem začetku oziroma pri prvem stiku z uradno osebo prosilca za azil preslepijo z napačnim poimenovanjem postopka. Prosilcu (ki je dejansko v postopku prvega intervjuja) rečejo, da gre zgolj za postopek prijave prošnje za azil, identifikacijo osebe itd.« (NjetWork: Svet za vsakogar – Izjava prosilcev in prosilk za azil v RS, ki so se povezali v gibanje »Svet za vsakogar«.) Rekli naj bi jim celo, da jim ni treba povedati podrobnosti in da morajo biti njihova pričevanja čim krajše, čeprav je odločitev o prošnji odvisna predvsem od čim popolnejših in medsebojno skladnih podatkov. Takšno zavajanje uradnim osebam pomaga najti pomanjkljivosti in neskladja v izjavah, zaradi katerih potem izdajajo negativne odločbe. Prav iskanju »lukenj« v pripovedih naj bi v postopkih odločanja posvetili tudi največ pozornosti. Tovrstnih pričevanj je kar precej, zato ne vidim razloga, da jim ne bi verjeli.

4.2.2.2. Nastanitev na oddelek in uvajanje v življenje v ustanovi

Po sprejemu popolne prošnje nastanijo prosilke in prosilce za mednarodno zaščito v nastanitvene oddelke Azilnega doma. »Nastanitveni oddelki so naslednji: oddelek za mladoletnike brez spremstva, ženski oddelek, moški oddelek, oddelek za osebe s posebnimi potrebami, oddelek za družine in oddelek za omejitev gibanja.« (Hišni red Azilnega doma 2008: 3. člen.) Razporejeni so v štirih ločenih stavbah (*Priloga 22*).

Na vsakem oddelku so sobe, ki niso prav velike. Po moji oceni so dolge okrog štiri metre, široke pa približno tri metre. Na oddelku za družine so kakšen meter širše. V sobah živi različno število ljudi, kar je odvisno tudi od »zasedenosti« Azilnega doma. Kadar je v Azilnem domu veliko ljudi, živijo v vsaki sobi po dve ali tri, včasih celo štiri osebe. Zgodilo se je že, da sta v eni sobi začasno prebivali tudi po dve družini. Kadar je prostora dovolj, pa

Slika 4.1. Druženje v družinski sobi
(foto: otroci iz Azilnega doma)

ima lahko vsak svojo sobo. Izjema so seveda družine, ki vedno prebivajo skupaj. Za velike družine, tudi sedemčlanske, je prostora vsekakor premalo. V sobah so kovinske postelje, miza, stoli in pločevinaste omare. V skladu s petim odstavkom 6. člena Pravilnika o pravicah prosilcev za mednarodno zaščito namreč vsaki prosilki oz. prosilcu za

mednarodno zaščito poleg postelje pripadajo še omara, stol in »ustrezen del mize«. Radio in televizor imajo samo, če ju kupijo sami. Na oknih oddelka za omejitve gibanja so rešetke. Sprva so bile samo vodoravne, v začetku leta 2008 pa so prek njih namestili še navpične. Novinkam in novincem ob dodelitvi sob socialne delavke oz. delavci izročijo ključe in izvlečke iz Hišnega reda Azilnega doma v njim razumljivih jezikih ter jih seznani s hišnim in požarnim redom, za kar morajo podpisati potrdilo (Hišni red Azilnega doma 2008: 14. člen).

Stanovalkam in stanovalcem Azilnega doma je omogočena tudi souporaba čajne kuhinje, sanitarnih prostorov in ročne pralnice. Na vsakem oddelku je tudi skupni prostor, kjer se lahko družijo in gledajo televizijo. V njem je nekaj miz klop in stolov. V skupnem prostoru moškega oddelka je še nekaj opreme za fitnes, ki pa je nihče ne

(foto: otroci iz Azilnega doma)

uporablja. V pritličju istega oddelka je knjižnica, v kateri sta tudi dva stara računalnika brez dostopa do interneta. Knjižnica je večino časa zaklenjena, odklepajo in zaklepajo jo socialne

delavke in delavci. Oddelek za družine pa ima v pritličju sobo, namenjeno otroškemu vrtcu, za katerega so prosilke in prosilci za mednarodno zaščito napisali, da je zgolj formalnost (NjetWork: Svet za vsakogar – Izjava prosilcev in prosilk za azil v RS, ki so se povezali v gibanje »Svet za vsakogar«). Poleg jedilnice se nahaja še večnamenski prostor, namenjen prostočasnim dejavnostim, izobraževanju in zbiranju prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito (Hišni red Azilnega doma 2008: 2. člen). O vsem tem odloča vodja Azilnega doma« (*ibid.*), zato večnamenski prostor večino časa sameva.

Vsem prosilkam in prosilcem za mednarodno zaščito dodelijo tudi izkaznice (*Priloga 16*), ki jih morajo sami podaljševati vsakih 60 dni (Pravilnik o pravicah prosilcev za mednarodno zaščito: 2. člen). Medtem ko se nahajajo znotraj ustanove, imajo izkaznice shranjene na

Slika 4.3. *Oddelek za omejitev gibanja*
(iz [videa](#) otrok iz Azilnega doma)

recepcciji. Ob izhodu pa morajo na recepciji pustiti ključe »svojih« sob in dvigniti izkaznice (Hišni red

Azilnega doma 2008: 9. člen). Če iz kakršnih koli razlogov ostanejo brez izkaznice, morajo pogošitev naznaniti (*Priloga 17*).

Nove stanovalke in stanovalci Azilnega doma običajno kaj hitro po dodelitvi sobe odidejo na dvorišče. Med štirimi stenami namreč nimajo kaj početi. Izjema so tisti, ki jih zaprejo na oddelek za omejitev gibanja, saj lahko stavbo zapustijo samo za potrebe postopka, za dnevne obroke in rekreacijo, pa še to le v spremstvu varnostne službe. Z ostalimi stanovalkami in stanovalci Azilnega doma komunicirajo skozi rešetke pri odprtih oknih. Varnostna služba bi morala celo preprečevati fizične stike in izmenjavo predmetov (Hišni red Azilnega doma 2008: 5. člen, točka g.), vendar v praksi tega ponavadi ne izvajajo.

Prosilke in prosilci za mednarodno zaščito z daljšim stažem prebivanja v Azilnem domu kmalu ogovorijo svoje nove sosede. Zanima jih, kako jim je ime, od kod prihajajo, kako so prišli v Slovenijo, če so bili v Postojni⁷ ipd. Pri tem si pomagajo s pisano mešanico jezikov. Večina novink in novincev se tako kmalu seznani z večino stanovalk in stanovalcev Azilnega doma iz njihove države oz. regije. Z njimi so si jezikovno in kulturno bližje, zato se tudi kasneje največ družijo s temi ljudmi. Le redko se zgodi, da pride kdo iz povsem drugega dela sveta in govori jezik, ki ga nihče ne razume. Take osebe se nekaj časa držijo bolj zase,

⁷ V Velikem otoku pri Postojni se nahaja center za tujce.

ponavadi pa se kmalu naučijo vsaj osnov srbohrvaškega jezika, v katerem se običajno sporazumevajo stanovalke in stanovalci Azilnega doma iz različnih delov sveta. Izkušenejšše prosilke in prosilci za mednarodno zaščito novinke in novince hitro seznaniijo z dejanskim stanjem, ki se nekoliko razlikuje od zapisanega. Življenje v ustanovi namreč ne poteka povsem tako, kot piše v Hišnem redu Azilnega doma. Ni treba vedno strogo spoštovati vseh pravil, saj jim del osebja včasih »pogleda skozi prste«. Povedo jim, katera pravila morajo strogo spoštovati, katera in kdaj pa lahko nekoliko prilagodijo svojim potrebam, pa tudi kdo od zaposlenih bolj in kdo manj zavzeto uveljavlja svoje pristojnosti nad njimi. Seznaniijo jih tudi z nenapisanimi pravili, ki so se tekom let uveljavila v interakciji med osebjem ter stanovalkami in stanovalci. Novinke in novince seveda seznaniijo tudi s pičlimi možnostmi, da pridobijo status begunca ali subsidiarno zaščito, z običajnim trajanjem in potekom postopkov, z razpoložljivimi pritožbenimi postopki, pravno pomočjo, delovanjem aktivističnih skupin v mestu, z bolj načelno kot dejansko možnostjo razselitve na zasebne naslove (*Priloga 18*) itn. Novinke in novinci se tako v razmeroma kratkem času seznaniijo z vsemi potrebnimi informacijami, precej dlje pa seveda traja, da se dejansko navadijo na ograjen in formalno voden način življenja (Goffman 1991: 11). Prilagoditi se morajo urniku, ki ga določi vodja Azilnega doma (Hišni red Azilnega doma 2008: 8. člen). Običajno jih okrog 7:30 zbudijo uradne osebe, ko po sobah preverjajo njihovo prisotnost. Ob 8:00 imajo zajtrk. Dopoldanski obiski so dovoljeni od 10:00 do 12:00. Dopoldne je odprto tudi skladišče Azilnega doma, kjer lahko prosilke in prosilci za mednarodno zaščito s posebnim obrazcem (*Priloga 20*), ki ga izpolni socialna delavka oz. delavec, prevzamejo obleko ali obutev. Opoldne je čas za kosilo. Popoldanski obiski lahko potekajo od 15:00 do 18:00. Ob 17:30 je večerja. Od 22:00 do 6:00 zjutraj je čas za počitek, med katerim ne smejo povzročati hrupa ali se gibati po drugih nastanitvenih oddelkih. Na oddelku za omejeno gibanje je urnik še nekoliko strožji. Čas za obiske je omejen zgolj na obdobje med 16:00 in 17:30 (Hišni red Azilnega doma 2008: 12. člen). Določen imajo tudi čas za rekreacijo, med katerim gredo (podobno kot na obroke hrane) v spremstvu varnostne službe na ograjeno športno igrišče. Poleg dnevnega urnika so določeni tudi razporedi nekaterih dejavnosti za daljša časovna obdobja, npr. razpored čiščenja skupnih prostorov, razpored pranja v pralnem stroju (ne manj kot deset kilogramov) ipd. Navaditi se morajo tudi na osebje Azilnega doma. Najpogosteje namreč vidijo prav uniformirane varnostnice in varnostnike. Prav oni jim ob vsakem izstopu in vstopu v Azilni dom zamenjajo ključke za izkaznice (oz. obratno), poleg tega pa tudi »patruljirajo« po

dvorišču. Večkrat srečajo tudi čistilke, s katerimi se tudi precej pogovarjajo. Socialne delavke in delavce ponavadi poiščejo v njihovih pisarnah, kadar kaj potrebujejo. Podobno velja za osebe v jedilnici in skladišču. Uradne osebe s v glavnem zadržujejo v svojih pisarnah, vendar pa občasno hodijo tudi po oddelkih.

Zlasti moški prosilci za mednarodno zaščito, ki v Azilnem domu najdejo skupino svojih rojakov oz. prišlekov iz iste regije, gredo z njimi že kmalu v center mesta, kjer začnejo spoznavati utrip Ljubljane, različne lokale, prostore nevladnih organizacij, avtonomne in druge prostore, kamor lahko zahajajo, da jim hitreje mine čas. Ženske in družine pa ponavadi začnejo spoznavati zunanji svet v viških veleblagovnicah Interspar, Hofer in Tuš. Oboje je seveda odvisno tudi od razpoložljivega denarja. Med prosilkami in prosilci za mednarodno zaščito pa so tudi taki, ki Azilnega doma praktično ne zapustijo. Gre predvsem za matere samohranilke z več otroki, stare ljudi in ljudi, ki ne govorijo jezikov, ki jih prebivalke in prebivalci Ljubljane razumemo. To velja še zlasti, če nimajo lastnega denarja. Od države namreč ne dobijo niti centa.

Predvsem zaradi pomanjkanja denarja, pa tudi zato, da jim hitreje mine čas in da vsaj za nekaj časa pozabijo na vsakdanje tegobe, se številni prosilci za mednarodni zaščito (skoraj izključno moški) že kmalu odločijo za delo na črno. Do delovnega dovoljenja namreč v skladu s 85. členom ZMZ v prvem letu še niso upravičeni, za finančno pomoč lahko zaprosijo (*Priloga 21*) samo, če živijo na zasebnih naslovih, kamor se je težko razseliti, Azilni dom pa jim le redko ponudi pomoči pri vzdrževalnih delih, ki je poleg tega praviloma še slabše plačana. Delo običajno najdejo s posredovanjem drugih stanovalk in stanovalcev Azilnega doma, včasih pa pred Azilni dom pridejo kar sami »delodajalci« in jim ponujajo delo. Nekateri delajo razmeroma redno, tako rekoč vsak dan, drugi pa le takrat, ko potrebujejo denar zase in za svoje družine. Nekaj je tudi takih, ki načeloma spoštujejo vse predpise, da bi svojim družinam prihranili nevšečnosti, zato ne odhajajo na delo. Včasih pa se zgodi, da nujno rabijo denar, ker morajo zase ali (še pogosteje) za svoje otroke kupiti nekaj, brez česar ne morejo. V stiski prekršijo svoja načela in se za dan ali dva kljub vsemu odpravijo na delo. Kakor hitro pa dobijo potreben znesek, delo spet pustijo. Ne glede na vzroke in pogostost dela pa »delavci« ponavadi zapustijo Azilni dom že zgodaj zjutraj in so odsotni večji del dneva, tako da jih večina osebja le redko vidi.

4.2.2.3. Tipičen dan v Azilnem domu

Tipičen dan stanovalk in stanovalcev »odprti« oddelkov poteka nekako takole:

Prvi vstanejo tisti, ki morajo že zgodaj na delo. Azilni dom lahko zapustijo ob 6:00. Naslednji, ki zapustijo ustanovo, so šoloobvezni otroci, ki jih avtobus odpelje v Osnovno šolo Livada. Ostalim, ki bi sicer lahko še nekaj ur v miru spali, saj tako ali tako nimajo dela, pa osebje okrog 7:30 začne »vdirati« v sobe in preverjati njihovo prisotnost. Pri tem se uradne osebe »ne ozirajo na pravico do zasebnega življenja prosilcev za azil.« (NjetWork: Svet za vsakogar – Izjava prosilcev in prosilk za azil v RS, ki so se povezali v gibanje »Svet za vsakogar«.) Nasprotno, če ima kdo v vratih ključ, se to šteje za oviranje kontrole prisotnosti v sobi in s tem kršitev 19. člena Hišnega reda Azilnega doma.

Ob 8:00 imajo zajtrk, ki pa je po mnenju stanovalk in stanovalcev Azilnega doma preskromen, zato ga mnogi preskočijo in raje še nekaj časa spijo. Nekateri gredo v jedilnico samo po čaj, ki ga običajno popijejo v sobah, včasih pa tudi v skupnih prostorih ali na klopeh na dvorišču. Nekatere matere same pripravijo zajtrk za svoje predšolske otroke in v jedilnici vzamejo samo nekaj kruha in mleko. Količina mleka, ki pripada otrokom, je vnaprej določena, o čemer se vodi tudi mesečna evidenca.

Po zajtrku so prepuščeni samim sebi vse do kosila, ki je opoldne. Prosilke in prosilci za mednarodno zaščito se sprva v glavnem zadržujejo v svojih sobah, kjer gledajo televizijo, poslušajo glasbo, se pogovarjajo ali pa še naprej spijo. Le tu in tam kdo gleda TV poročila v skupnih prostorih. Na dvorišče ponavadi prvi pridejo otroci. Sprva le eden ali dva, do sredine dopoldneva pa so zunaj že skoraj vsi. Tam se igrajo, vozijo s kolesi, brcajo žoge, tekajo naokrog ipd. Včasih se tudi stepejo. Z nekaterimi od njih pridejo tudi matere. Če se jih zbere več, na klopeh pijejo kavo in se pogovarjajo. Teme pogovora so zelo različne in se nikakor ne tičejo le njihovih prošenj za mednarodno zaščito ali življenja v Azilnem domu. Po klopeh posedajo tudi nekateri drugi prosilci za mednarodno zaščito, ki niso odšli na delo, drugi pa se zadržujejo v sobah ali pa gredo ven. Tu in tam kdo popravlja kolo. Samo izjemoma, ko je razpisano kakšno vzdrževalno delo, nekateri čas zapolnijo z delom v Azilnem domu, za katerega (praviloma v desetih dneh) dobijo simbolično plačilo.

V dopoldanskem času lahko stanovalke in stanovalci Azilnega doma v skladišču prevzamejo oblačila in obutev, ki jih potrebujejo, vendar le, če jim to odobri socialna delavka in delavec, ki v ta namen izpolni poseben obrazec (*Priloga 20*). Določeno je namreč tudi, kako pogosto jim pripadajo posamezne dobrine. Vodi se tudi evidenca prevzemov. Gneče pred skladiščem

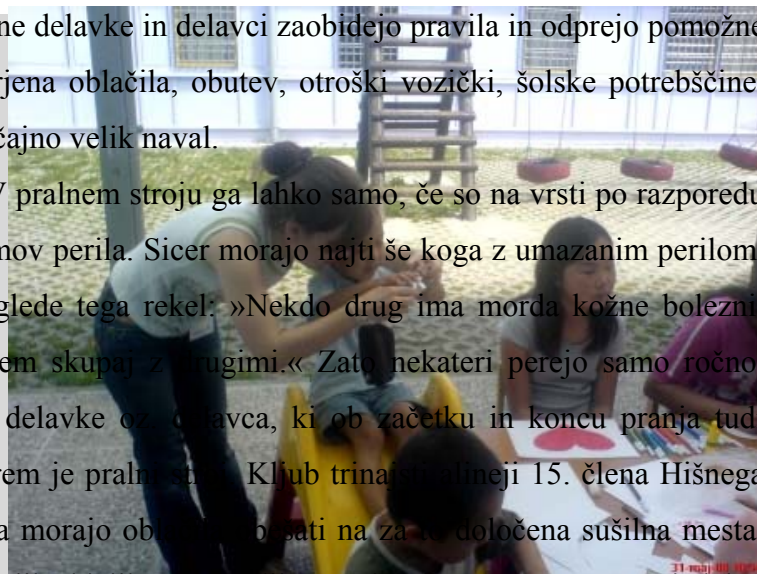
zato ponavadi ni. Včasih pa socialne delavke in delavci zaobidejo pravila in odprejo pomožne prostore, kjer so spravljena podarjena oblačila, obutev, otroški vozički, šolske potrebščine, igrače ipd. V takih primerih je običajno velik naval.

Nekateri medtem operejo perilo. V pralnem stroju ga lahko samo, če so na vrsti po razporedu pranja in imajo vsaj deset kilogramov perila. Sicer morajo najti še koga z umazanim perilom. Eden od mojih sogovornikov je glede tega rekel: »Nekdo drug ima morda kožne bolezni. Kako naj potem svoje perilo perem skupaj z drugimi.« Zato nekateri perejo samo ročno. Pralni prašek dobijo od socialne delavke oz. delavca, ki ob začetku in koncu pranja tudi odklene zamrežen prostor, v katerem je pralni stroj. Kljub trinaesti alineji 15. člena Hišnega reda Azilnega doma, ki določa, da morajo obiskovalci na zahtevano določena sušilna mesta, perilo najpogosteje sušijo na stojalih, ki jih razporedijo po dvorišču. S tem se vsaj delno izvijejo iz »oklepa« pravil, pa tudi ustanova je videti nekoliko bolj domačno.

Opoldne gredo na kosilo, vendar ne vsi. Zaradi enoličnosti hrane ga marsikdo preskoči. Pravijo, da so vsak dan testenine ali krompir. Hrana tudi ni prilagojena prehranskim navadam ljudi iz drugih delov sveta, zato imajo nekateri težave s prebavo. Velik del stanovalki in stanovalcev Azilnega doma si zato kaj skuha kar v čajnih kuhinjah svojih oddelkov. Pri tem včasih pride tudi do nesporazumov. Verni muslimani, na primer, ne želijo, da medtem, ko kuhajo njihove žene, v kuhinjo vstopajo drugi moški. Ali pa, da kdo kuha oz. peče svinjsko meso. Nekateri druge prosilke in prosilci za mednarodno zaščito v tem vidijo le še dodatne omejitve poleg vseh, ki jim jih predpisuje že ustanova. Počutijo se nekoliko zapostavljene, saj naj bi tudi njih motil vonj ovčjega mesa. Vendar pa do hujših sporov ali celo preteпов skorajda ne prihaja. Kljub manjšim nesporazumom in pretežnem druženju v ožjih krogih so za stanovalke in stanovalce totalne ustanove presenetljivo solidarni.

Po kosilu je za večino čas počitka. Morda še malce posedijo po klopih na dvorišču, potem pa odidejo v sobe. Iz šole pridejo šoloobvezni otroci, ki tudi večinoma ostanejo v sobah. To je tudi čas, ko zlasti mladoletniki in mlajši moški običajno odhajajo na različne tečaje v prostore nevladnih organizacij. Tam se učijo slovenščine, angleščine, računalništva ipd. Azilni dom se za nekaj ur umiri, potem pa spet nekoliko zaživi. Prosilke in prosilci ta mednarodno zaščito, ki delajo, se vračajo domov, otroci spet pridejo ven, prihajajo prostovoljke in prostovoljci, ki otrokom pomagajo pri učenju ali vodijo družabne dejavnosti. Seveda te dejavnosti ne potekajo vsak dan.

Slika 4.4. Prostovoljka in otroci
(foto: otroci iz Azilnega doma)

Med 17:30 in 18:00 odhajajo na večerjo, za katero pravijo, da je preskromna, da bi lahko zdržali do zajtrka. Zato si kasneje mnogi skuhamo svojo. Po večerji gre veliko odraslih moških v mesto, kjer se zabavajo, kolikor jim pač omogočajo finančne zmožnosti. Nekateri pa gredo v mesto kar tako, samo da niso v Azilnem domu. Sprehajajo se po mestu, posedajo po parkih ipd. Ženske in otroci v glavnem ostanejo v Azilnem domu. Zlasti starejši v skupnih prostorih ali pa v svojih sobah gledajo televizijo. Zanimajo jih predvsem novice iz njihovih dežel in šport.

Ob 22:00 je čas za nočni počitek. Prosilke in prosilci za mednarodno zaščito ne smejo več poslušati glasne glasbe in hoditi po drugih oddelkih. Tisti, ki so odšli v mesto, se morajo vrniti do 23:00, ob koncu tedna in ob praznikih pa imajo izhod podaljšan do 2:00 zjutraj. Večina se vrne v zadnjem trenutku ali pa celo zamudijo. Včasih imajo zaradi zamude težave in jih čez noč zaprejo v sprejemne prostore, včasih pa jim »pogledajo skozi prste«. Vse je odvisno predvsem od razpoloženja varnostnic in varnostnikov, ki so takrat dežurni.

4.2.2.4. Nadaljevanje »kariere« v Azilnem domu

Kljub temu, da je v Azilnem domu včasih kar živahno, na trenutke tudi hrupno, pa je življenje posameznic in posameznikov dokaj »prazno«. To velja še zlasti za stanovalke in stanovalce, ki so v Azilnem domu sami in ne delajo. Pranje perila, čiščenje prostorov in podobni opravki jim ne zapolnijo dovolj časa. Tudi tečajev, ki ji organizirajo nevladne organizacije je premalo. Še redkejša pa so priložnosti za pomoč pri vzdrževalnih delih, s katerimi bi tudi nekaj zaslužili. Ker so vsi dnevi enaki, izgubijo občutek za čas. Mnogi ne vedo več, kateri dan je. Njihovo življenje je skratka eno samo čakanje na odločbo.

Glede tega so nekoliko na boljšem tisti, ki delajo in tisti, ki so v Azilnem domu s svojimi družinami. Delo ali skrb za družino jim zapolnita čas. Po drugi strani pa imajo še večje skrbi. Tisti, ki delajo na črno, morajo paziti, da jih pri tem ne zalotijo. Starši pa so v še večjih skrbih zaradi pičlih možnosti, da z družinami dobijo status begunca ali vsaj subsidiarno zaščito. Še bolj kot zase, jih je strah za usodo njihovih otrok. Sami sebe lahko prepričujejo, da je njihov primer poseben, saj si resnično zaslužijo mednarodno zaščito, glede na pretekle izkušnje pa jih kljub temu bremeni občutek, da so možnosti za to prav majhne. Samo en odstotek vseh prošenj je namreč ugodno rešenih za prosilke in prosilce za mednarodno zaščito. Strah pred izgonom je z vsako negativno odločbo večji. Včasih to pripelje tako daleč, da so pripravljeni

sebe in svojo družino politi z bencinom in zažgati, kot mi je nekoč z vso resnostjo na obrazu zatrjeval eden od očetov.

O usodah teh ljudi torej odločajo drugi. Sami pa nimajo veliko vpliva niti na številne vsakdanje stvari, saj življenje v Azilnem domu urejajo različni pravilniki, Hišni red Azilnega doma ter razna napisana in ustna navodila. Temu kljubujejo z drobnimi kršitvami pravil: zamujajo z vrnitvijo, vnašajo prepovedane predmete, pišejo po stenah, ne pospravljajo, v času »nočnega miru« predvajajo glasno glasbo, včasih se napijejo in na druge načine goljufajo osebje. S tem ohranjajo vsaj del nadzora nad sabo in svojim neposrednim okoljem. Posledica so disciplinski ukrepi vodstva, v primerih kršitve »nočnega miru« pa celo posredovanje policije. Eden od prosilcev za mednarodno zaščito je pogosto prespal na Policijski postaji Ljubljana Vič.

Da bi ustanova na njih pustila čim blažje posledice, se stanovalke in stanovalci na najrazličnejše načine prilagajajo življenju v Azilnem domu. Lahko bi rekli, da uporabljajo kombinacijo vseh načinov, ki jih navaja strokovna literatura (gl. Goffman 1991: 61-65, Haralambos, Holborn 2005: 315-316). Le redki vzdržujejo »držo nesprejemanja«, se odkrito upirajo avtoriteti in se borijo za svoje pravice. V času organiziranja prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito v gibanje »Svet za vsakogar« se je njihovo število vsaj na videz povečalo, vendar naj bi nekateri med njimi v določenih situacijah tudi sodelovali z osebjem. Upiranje se je, kot kaže, dvema prosilcema za mednarodno zaščito splačalo, saj sta še v času ostrejših zakonskih pogojev dosegla razselitev na zasebni naslov. Verjetno ravno zato, ker sta med zaposlenimi v Sektorju za mednarodno zaščito veljala za »problematična« in so se ju hoteli znebiti. Tudi »konverzija« je razmeroma redka, vendar se najdejo primeri, ko posameznice ali posamezniki zavzeto sodelujejo z osebjem in so ustanovi vedno na voljo. Moji sogovorniki iz Azilnega doma so mi, med drugim, povedali: »En fant je vedno čistil pred Azilom in znotraj, pomagal pri praznjenju kontejnerja. Kljub temu je dobil tri 'negative' in ni nič pomagalo.« Čistih primerov »kolonizacije« in »situacijskega umika« ne poznam, posamezni elementi obeh pa se kažejo pri številnih stanovalkah in stanovalcih Azilnega doma. Tako kot v drugih totalnih ustanovah večina uporablja premišljeno mešanico strategij, ki jo je Goffman imenoval »ohraniti mirno kri« [*playing it cool*].

Da bi pozabili na svoj položaj in hkrati zapolnili nekoristen, »izgubljen« čas, se del prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito, zlasti tistih, ki so v Azilnem domu brez družin, prej ali slej loti tudi različnih drobnih opravkov, ki jih je Goffman (1991: 67) imenoval odstranitvene

dejavnosti [*removal activities*]: popravljajo kolesa, rezljajo kipce iz »siporeksa«, vedežujejo iz kart ipd. Spet drugi so večji del dneva odsotni iz Azilnega doma. V mestu se družijo s svojimi rojaki in drugimi ljudmi, igrajo nogomet ali pa se le sprehajajo. Tudi delo nekaterim pomeni bolj odstranitveno dejavnost kot vir zaslužka.

Kljub različnim strategijam prilagajanja in odstranitvenim dejavnostim pa številne prosilke in prosilci za mednarodno zaščito postajajo vse bolj pasivni, brezvoljni, apatični. Postopoma izgubijo samoiniciativnost in odgovornost. Dogaja se, da na dogovorjena srečanja zamujajo ali pa sploh ne pridejo. Včasih večji del dneva prespijo ali pa celo zamenjajo dan za noč – ponoči gledajo televizijo, podnevi pa spijo. Nekateri zapadejo v depresijo, ki se je le stežka rešijo. Spet drugi pa postanejo nemirni, živčni in vzkipljivi. Ta nemir se seveda še povečuje z vsako naslednjo negativno odločbo.

4.2.2.5. »Negativi«

Prva negativna odločba večino prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito pretrese predvsem zato, ker »negativov« še niso vajeni. Če so bili prej prepričani, da bodo brez težav dobili status begunca, saj so njihovi razlogi dovolj močni, zdaj naenkrat izgubijo vero v poštenost postopkov odločanja. Kljub temu, da so bili že prej seznanjeni s tem, da veliko večino prošenj zavrnejo, so namreč vseeno upali, da je njihov primer drugačen in so bolj potrebni mednarodne zaščite od drugih. Zaradi razočaranja nad pristojnimi organi so nekaj časa potrti in se držijo bolj zase. Potem jih prosilke in prosilci za mednarodno zaščito, ki so to izkušnjo že doživeli »na lastni koži«, prepričajo, da »prvi negativ« še nič ne pomeni. Treba si je samo izbrati pravno zastopnico oz. zastopnika, ki se pritoži na upravno sodišče. Medtem ko traja sodni postopek, so lahko mirni. V mnogih primerih pa sodišče razveljavi prvostopenjsko odločbo, tako da se vse začne znova. To jih običajno pomiri in njihovo življenje v Azilnem domu se vrne v ustaljeni tok. Vendar pa večini v mislih ostaja možnost, da dobijo še drugi in tretji negativ, čemur sledi izgon. Ker nočejo ostati nepripravljeni, nekateri razmišljajo o tem, kaj bodo storili v tem primeru.

Sodba, s katero upravno sodišče potrdi prvostopenjsko odločbo (»drugi negativ«), prinaša večje skrbi. Prosilkam in prosilcem za mednarodno zaščito namreč preostane samo še pritožba na vrhovno sodišče. Večina to možnost tudi izkoristi, hkrati pa vse pogosteje razmišljajo tudi o begu v druge države. Nekateri sploh ne čakajo na sodbo, ampak že po drugi

negativni odločitvi tudi dejansko pobegnejo. S pritožbo na vrhovno sodišče si zgolj »kupijo« čas za priprave na beg.

Če tudi vrhovno sodišče potrdi sodbo upravnega sodišča (»tretji negativ«) so pravne možnosti izčrpane. Sledi izgon ali namestitev v Center za tujce. Nazaj v domovino nihče noče, saj se bojijo za svoja življenja (izjema so tisti, ki so v Slovenijo resnično prišli iz ekonomskih razlogov). Razmere v Centru za tujce pa tudi vsi poznajo. Če ne iz osebnih izkušenj, pa vsaj po pripovedovanju sostanovalk in sostanovalcev. Nekateri sicer poskušajo še z ustavno pritožbo, večina pa misli samo še na beg. Policija lahko namreč v vsakem trenutku pride ponje. Včasih jih preseneti celo sredi noči.

4.2.3. Obdobje po zapustitvi Azilnega doma

Prosilke in prosilci za mednarodno zaščito lahko zapustijo Azilni dom na enega od petih načinov: s pridobitvijo statusa begunca oz. subsidiarne zaščite, z izvršljivostjo negativne odločbe glede prošnje za mednarodno zaščito, s predajo drugi državi članici Evropske unije, ki je pristojna za obravnavo prošnje za mednarodno zaščito, z razselitvijo, ali s pobegom. Prvi štirje so zakoniti, zadnji pa seveda ni, vendar se ga pogosto poslužujejo.

S pridobitvijo statusa begunca ali subsidiarne zaščite stanovalke in stanovalci Azilnega doma zapustijo ustanovo. Dobijo dokumente in večino pravic, ki jih imajo državljanke in državljani Republike Slovenije. Lahko zaživijo na svoje, se zaposlijo, najamejo ali kupijo stanovanje ter sami skrbijo zase in za svoje družine. Sami temu običajno pravijo »normalno življenje« in tega so si v času bivanja v Azilnem domu najbolj želeli. Razlika med obema statusoma je v tem, da država nudi subsidiarno zaščito samo začasno, za tri leta. Po poteku tega obdobja je potrebno vložiti prošnjo za podaljšanje subsidiarne zaščite (ZMZ: 105 člen) in steče nov postopek (*op. cit.*: 106 člen). Osebe s subsidiarno zaščito torej ostajajo v negotovosti glede svoje usode, kar zlasti pred iztekom obdobja zaščite brez dvoma povzroča nove psihične obremenitve.

Težava je v tem, da je stanovanje težko dobiti, kar še zlasti velja za tujce. Zato se večina iz Azilnega doma začasno preseli v tako imenovano integracijsko hišo. Kljub temu, da imajo v njej veliko manj omejitev in veliko več pravic, je to še ustanova v njihovi »karieri«. Sicer je zelo odprtega tipa, kljub temu pa ima kar nekaj značilnosti totalnih ustanov: v njej živi večje število ljudi v podobnem položaju, življenje je formalno vodeno s hišnim redom itn. Postavlja se vprašanje, če integracijska hiša sploh izpolnjuje poslanstvo, ki ga narekuje njeno ime. V

njej namreč živijo v krogu istih ljudi kot v Azilnem domu, z domačini pa spet nimajo pravih stikov.

Podobno težko se je tudi zaposliti. Ne glede na njihovo izobrazbo, so begunkam in beguncem (podobno kot migrantskim delavkam in delavcem) na voljo v glavnem težka in umazana dela za majhno plačilo. Z negotovimi in nizkimi dohodki je težko vzdrževati družino.

Težav pa ne povzročajo le zunanji dejavniki. Posledice je pustilo tudi življenje v totalni ustanovi. Še najmanj težav imajo tiste begunke in begunci, ki so že med bivanjem v Azilnem domu delali (zakonito ali na črno) in se trudili ohraniti kar največ samostojnosti in neodvisnosti od ustanove. Ostaja jim spomin na vse omejitve, ki so jih prinašala pravila v ustanovi, na morebitne zlorabe oblasti s strani osebja, na negotovost glede lastne usode. Kot je rekel moj sogovornik, ki je bil zelo dejaven v gibanju »Svet za vsakogar«: »Malo bolje bo, ampak v glavi ostanejo misli, da si bil v Azilu in kako je to vplivalo nate.« Vendar pa menim, da ti spomini čez čas nekoliko zbledijo in jih v nadaljnjem življenju ne ovirajo preveč.

Brez dvoma je vrnitev v »normalno življenje« veliko težja tistim begunkam in beguncem, ki so že v Azilnem domu utrpeli več škode: bolj pasivnim, apatičnim in odvisnim od ustanove ter žrtvam različnih psihičnih ali celo psihosomatskih motenj. Kar naenkrat so postavljeni pred dejstvo, da nihče več ne skrbi za njihovo prehrano, obleko in obutev, nihče jim ne plačuje položnic za stanarino, vodo, elektriko ipd. Osebe, ki so utrpele največ škode, so lahko celo nezmožne za delo in za samostojno življenje. Težave praviloma niso trajne, vendar pa njihovo premagovanje zahteva veliko časa, volje in podpore okolice.

Ko postane negativna odločba pristojnega organa glede prošnje za mednarodno zaščito izvršljiva, mora oseba v določenem roku zapustiti Republiko Slovenijo (*op. cit.*: 52. člen). Če tega ne stori, se jo »odstrani« iz države v skladu z Zakonom o tujcih (*op. cit.*: 76. člen). Običajno jih policija odpelje do mejnega prehoda z državo, iz katere vstopili v Slovenijo (Hrvaško), in jih predajo njihovim obmejnim organom. Z veliko verjetnostjo prej ali slej pristanejo v izvornih državah, kjer so lahko ogrožena tudi njihova življenja. To seveda povzroča velik strah in hude psihične obremenitve, zato iščejo vse mogoče načine, da bi se temu izognili: beg, ponovna vložitev prošnje za mednarodno zaščito itn.

Kadar pa »odstranitev« iz kakršnih koli razlogov ni mogoča, se jih običajno naseli v Centru za tujce (ZTuj-1: 56. člen), ki se nahaja v Velikem otoku pri Postojni. Običajno je to v primerih, ko v državo niso vstopili po kopnem, Republika Slovenija pa z državo, iz katere so prišli, ni podpisala pogodbe o izročitvi. Center za tujce je totalna ustanova zaprtega tipa pod

nadzorom uniformirane policije. Z ograjo, številnimi kamerami in rešetkami na oknih že na zunaj spominja na zapor. Ljudje, ki so že imeli osebne izkušnje z obema vrstama ustanov, so mi zatrdili, da je Center za tujce hujši kot zapor. Vanj namreč pridejo brez kakršne koli obsodbe. Njihov edini prekršek je, da se na ozemlju Republike Slovenije nahajajo nezakonito. V skladu z Zakonom o tujcih so lahko zaprti do šest mesecev (57. člen), to dobo pa se lahko podaljša še za nadaljnjih šest mesecev (58. člen). Pogovarjal sem se s človekom, ki je v Centru za tujce preživel kar 14 mesecev. Negativne posledice življenja v totalni ustanovi se v tem primeru ne le nadaljujejo ampak celo še stopnjujejo, saj je režim v Centru za tujce precej ostrejši kot v Azilnem domu.

Ljudi, ki jih niti po preteku vseh rokov ni mogoče izgnati iz države, brez kakršnega koli statusa izpustijo na prostost. Postanejo tako imenovani ljudje brez papirjev [*sans papier*]. Edini dokument, ki ga dobijo, je izkaznica o dovolitvi zadrževanja v Republiki Sloveniji, ki pa jim ne prinaša prav nobenih pravic. Nimajo ne zdravstvenega ne socialnega zavarovanja, ne morejo se izobraževati, stanujejo in delajo lahko le »na črno«, kot da jih ni. Takih ljudi je v Sloveniji vse več, po nekaterih ocenah krepko čez 50. Posledice za njihovo psihično in fizično zdravje so lahko zelo hude.

Prosilke in prosilce za mednarodno zaščito, ki so v Evropsko unijo vstopili v drugi državi članici, se v skladu s tako imenovano Dublinsko uredbo preda državi, ki je pristojna za obravnavo njihovih prošenj. Njihov položaj se bistveno ne spremeni, saj imajo vse države članice Evropske unije bolj ali manj podobno zakonodajo s področja mednarodne zaščite. Razlike so v glavnem v življenjskem standardu in možnostih za pridobitev statusa begunca oz. subsidiarne zaščite. Z veliko verjetnostjo pa povsod na ozemlju Evropske unije pristanejo v totalni ustanovi.

V skladu s Pravilnikom o pravicah prosilcev za mednarodno zaščito se lahko prosilke in prosilci za mednarodno zaščito razselijo v druge primerne ustanove, če jim zaradi izjemnih osebnih okoliščin ni mogoče zagotoviti ustrezne nastanitve v Azilnem domu oz. njegovi izpostavi (7. člen), ali na zasebne naslove, če so jim tam zagotovljeni ustrezni pogoji za bivanje (8. člen). V prvem primeru samo zamenjajo eno totalno ustanovo z drugo, tako da se veliko ne spremeni. V drugem primeru pa vsekakor povečajo svoj vpliv na lastno življenje. V vsakdanjem življenju niso več odvisni od ustanove in osebja, kar jim nedvomno koristi. Ker postopek še ni zaključen, pa še zmeraj niso povsem neodvisni od Ministrstva za notranje zadeve. Ostajajo v evidencah, sporočati morajo vse nove okoliščine in dejstva, pristojni organ

pa ima pravico preverjanja okoliščin v zvezi z nastanitvijo (*op. cit.*: 22.a člen). Negotovost glede odločitev o njihovih prošnjah se z razselitvijo ne spremeni, zato se ohranjajo tudi s tem povezane psihične obremenitve. Prav tako zanje še zmeraj veljajo vsi predpisi, ki jim omejujejo pravico do zdravstvenega varstva, svobodo dela ipd. Delovnih dovoljenj praviloma nimajo, finančna pomoč pa je nizka. Če ne dobijo dela na črno, le težka pokrivajo stroške življenja izven ustanove. Zato si nekateri zaželi, da bi se vrnil v Azilni dom, kjer imajo vsaj brezplačno nastanitev, hrano, obleko in obutev ter osnovne higienske potrebščine. Ne glede na njihovo (ne)zadostnost in (ne)ustreznost je to zanje boljše kot nič.

Zadnji, nezakoniti način zapustitve Azilnega doma pa je beg v drugo državo. Običajno zbežijo, ko izgubijo vsako upanje, da bi v Sloveniji dobili status begunca ali subsidiarno zaščito, in so prepričani, da jih bodo izgnali nazaj v domovino. Večina zbeži v Italijo, od tam pa jih gre veliko v druge evropske države. V zadnjih letih je priljubljen cilj ljudi s področja bivše Jugoslavije Švica. Ostali gredo najraje v dežele, kjer živi veliko ljudi iz njihovih izvornih držav. V »novih« državah imajo dve možnosti. Lahko ponovno zaprosijo za mednarodno zaščito, kar pomeni, da jih bodo na podlagi Dublinske uredbe z veliko verjetnostjo vrnil v Slovenijo. Lahko pa živijo in delajo nezakonito, kar je najlažje v okviru velikih in dobro organiziranih skupnosti njihovih rojakinj in rojakov, ki jih ščitijo. Kljub temu tvegajo, da jih bodo prej ali slej izgnali. Prebežnice in prebežniki torej v vsakem primeru živijo v večnem strahu pred izgonom.

5. Razprava

Stanovalkе in stanovalci Azilnega doma doživljajo številne težave, ki so v veliki meri prav posledica bivanja v ustanovi. Psihične težave se kažejo tako na osebni ravni kot tudi v medsebojnih odnosih. Pojavljajo se celo psihosomatske motnje in poskusi samomorov. Poleg tega pa je slabo tudi njihovo materialno stanje.

Vzroke bi lahko razdelili na štiri ravni: na sistemsko raven, raven ustanove, raven osebja ter osebno raven samih stanovalk in stanovalcev Azilnega doma. Na najširši, sistemski ravni je treba upoštevati predvsem predpise, ki omejujejo socialne in druge pravice prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito. Ustanova vpliva nanje že s samim videzom, še bolj pa z različnimi napisanimi in nenapisanimi pravili ter z omejitvami pri zadovoljevanju potreb. Vpliv osebja se včasih kaže kot brezbržnost in sprijaznjenost z obstoječim stanjem, spet drugič pa kot odkrito nezaupanje in sovražnost, celo šikaniranje in zloraba položaja.

Čeprav nekatere prosilke in prosilci za mednarodno zaščito dvomijo v obstoj varovalnih dejavnikov, menim, da družina, socialna mreža in vera, pa tudi informiranost in motiviranost za spremembe, pozitivno vplivajo na njihovo psihično stanje.

Določene psihične in psihosomatske težave bodo po mnenju mojih sogovornikov ostale še nekaj časa po zapustitvi Azilnega doma, hude težave pa pričakujejo tudi pri integraciji v novo okolje.

Prosilke in prosilci za mednarodno zaščito si želijo predvsem večjega vpliva na lastno življenje. Najraje bi živeli »normalno« življenje izven ustanove, pri čemer bi skrbeli sami zase in za svoje družine. Dokler so v Azilnem domu, pa si želijo veliko večji vpliv na organizacijo življenja v njem. Seveda si želijo tudi, da bi se bolj upoštevale njihove potrebe. Zlasti poudarjajo potrebo po dohodku, ki bi po možnosti izhajal iz njihovega dela. Želijo si tudi kadrovskih in navzven vidnih sprememb ustanove ter seveda manj nadzora.

V zvezi s spremembami se jim porajajo dvomi glede možnosti zanje, interesa samih prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito za sodelovanje pri poskusih sprememb ter glede dejanskega trajanja učinkov teh prizadevanj.

Rezultati raziskave se v glavnem skladajo s temeljnimi teoretičnimi koncepti Goffmanove totalne ustanove in Bartonove »institucionalne nevrose«. Seveda je tudi nekaj odstopanj.

Flaker (1998: 7-8) med znaki »institucionalne nevrose« med drugimi navaja pomanjkanje iniciativnosti in resignacijo. Ker sem v preteklosti med stanovalkami in stanovalci Azilnega

doma tudi sam opazil določeno pomanjkanje iniciative, me je nekoliko presenetilo, da so moji sogovorniki zelo poudarjali želje po spremembah, med katerimi je med najpogostejšimi želja po samostojnem življenju izven ustanove oz. po »normalnem življenju«. Pri tem bi res lahko šlo zgolj za »pobožne želje« brez upanja na uresničitev, toda zgovorne so izjave, ki govorijo o informiranju novincev o »zunanjih« aktivistkah in aktivistih ter o nujnosti osebnega aktiviranja za spremembe. To bi morda lahko pripisal tudi izbiri vzorca, saj sta bila dva od intervjuvancev (osebi A in B) med soorganizatorji gibanja Svet za vsakogar, ki je leta 2008 izvedlo obsežno kampanjo opozarjanja na položaj prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito. Preseneča pa izjava intervjuvanca, ki je že poskušal storiti samomor (oseba D), da »pravila postavljajo ljudje in jih je možno tudi spremeniti«. Kaže, da stanovalke in stanovalci Azilnega doma kljub vsemu še niso povsem vdani v usodo.

Med znaki »institucionalne nevroze« naj bi bilo tudi zanemarjanje svojega videza in svojih navad (*ibid.*). Za razliko od zanemarjanja navad, ki se kaže z opuščanjem obrokov in izhodov, pa niti iz raziskave niti iz preteklih opazovanj ni zaznati zanemarjanja videza. Ljudje razmeroma dobro skrbijo za osebno higieno, kadar gredo v mesto pa svojemu zunanjemu videzu posvetijo vsaj toliko pozornosti kot Ljubljank in Ljubljančani. Pojasnila nimam, vsekakor pa tega razkoraka ne pripisujem napakam v raziskavi, saj ista dejstva potrjuje tudi moje večletno opazovanje v Azilnem domu.

Tudi radikalen umik vase (*ibid.*) je v Azilnem domu zelo redek in praviloma kratkotrajen.

Vsi, ki sem jih prosil za intervju, so se odzvali in aktivno sodelovali. To dokazujejo tudi zapisi pogovorov. Tudi tega ne znam dobro pojasniti. Morda pojav »institucionalne nevroze« še ni dosegel te stopnje.

Dejstvo, da so se prosilke in prosilci za mednarodno zaščito spomladi leta 2008 združili, se povezali s Socialnim centrom

Rog in organizirali gibanje »Svet za vsakogar«, ki je izvedlo obsežno kampanjo z javnimi razpravami po ljubljanskih fakultetah, pogovori s predstavniki poslanskih skupin,

informativno akcijo pred viškim Intersparom in javno manifestacijo v središču Ljubljane, pa tudi izjave intervjuvancev o pomembnosti medsebojne povezanosti in pomoči nasprotujejo tudi Goffmanovim (1991: 60) ugotovitvam, da so težnje po skupinski morali in solidarnosti v totalnih ustanovah zelo omejene.

Vsa ta odstopanja od teorije so morda povezana s posebnostmi Azilnega doma, po katerih se razlikuje od idealnega tipa totalne ustanove, o čemer sem pisal že v pregledu problematike.

Kot zanimivost naj dodam še nekaj ugotovitev, ki kažejo na razkorak med predpisi in dejanskim stanjem. Nekatere določbe se lepo slišijo, vendar pa jih praksa ne podpira.

Pravica prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito do dela in zaposlitve (ZMZ: 78. člen) je bolj ali manj le »mrtva črka na papirju«. Ta pravica namreč začne veljati šele eno leto po vložitvi prošnje, če v tem času ni bila sprejeta odločitev pristojnega organa in te zamude ni mogoče pripisati prosilki oz. prosilcu za mednarodno zaščito ter je njena oz. njegova identiteta nesporno ugotovljena (*op. cit.*: 85. člen). Velika večina pa v enem letu že dobi »negativ«, tako da imajo delovno dovoljenje le izjemno redke izjeme.

Podobno velja za brezplačno pravno pomoč pred Upravnim in Vrhovnim sodiščem Republike Slovenije (ZMZ: 13. člen). Svetovalke in svetovalci za begunce so v azilnih postopkih plačani precej manj kot sicer v svoji odvetniški praksi, zato večinoma nimajo pravega motiva in volje za zavzeto zastopanje prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito (Amnesty International Slovenia: Izjava slovenskih NVO ob svetovnem dnevu beguncev). Ti zato pogosto ostajajo brez učinkovite pravne pomoči.

Še en velik razkorak med predpisi in prakso predstavlja Domska skupnost Azilnega doma. Domska skupnost je uvedel Hišni red Azilnega doma iz leta 2008 (IX. poglavje). Njen namen naj bi bila pomoč pri organizaciji življenja prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito, ki bivajo v Azilnem domu (*op. cit.*: 31. člen), poleg predstavnic in predstavnikov Azilnega doma pa jo sestavljajo predstavnice in predstavniki oddelkov (*op. cit.*: 32. člen). Vendar pa Domska skupnost v praksi tako rekoč ne deluje. Stanovalke in stanovalci Azilnega doma se sestankov ne udeležujejo. Tudi tisti, ki k osebju prihajajo z različnimi pritožbami (npr. čez hrano), na sestanke Domske skupnosti, kamor so povabljeni, sploh ne pridejo (Katarina Štrukelj, vodja Azilnega doma, osebni pogovor, 9.6.2010). Predvidevam, da se jim udeležba na teh sestankih ne zdi smiselna iz dveh razlogov. Prvič zato, ker se s takim organom ne morejo identificirati, saj je postavljen »od zgoraj« in torej ni »njihov«. Drugič pa zaradi prepričanja, da nima dovolj vpliva na tiste, ki dejansko odločajo.

V zvezi z ugotovitvami raziskave je treba upoštevati tudi nekatere omejitve, ki bi lahko vplivale na veljavnost raziskave.

Prva izhaja že iz izbire populacije. Ker sem se omejil na polnoletne prosilke in prosilce za mednarodno zaščito v Republiki Sloveniji, ki so na dan 14.4.2009 prebivali v Azilnem domu, podatki o dolgoročnih posledicah seveda niso zanesljivi. Moji sogovorniki so lahko samo predvidevali, kakšno škodo bo na njih pustilo življenje v Azilnem domu. Čeprav so nekateri že bili totalnih ustanovah takšnega ali drugačnega tipa, izkušenj iz njih ne moremo kar posplošiti na Azilni dom v Ljubljani. Vsaka ustanova ima namreč svoje posebnosti. Zanesljivejše podatke o dolgoročni škodi bi lahko dobil, če bi populacijo razširil še na ljudi s statusom begunca ali subsidiarno zaščito, na razseljene prosilke in prosilce za mednarodno zaščito ter na »ljudi brez papirjev«, ki so živeli v Azilnem domu, zdaj pa ne več. Vendar je do teh ljudi težje priti, saj so razkropljeni po Sloveniji. Tudi če bi prišel v stik z njimi, pa nisem prepričan, da bi bili pripravljeni na pogovor, ker si morda želijo čim prej pozabiti na to obdobje svojega življenja. To pa bi verjetno vplivalo tudi na zanesljivost njihovih odgovorov na ostala vprašanja, ki se pretežno tičejo trenutnega življenja v Azilnem domu.

Druga omejitev je posledica izbire priročnega vzorca. Iz že opisanih razlogov (gl. str. 62) v raziskavi niso sodelovale ženske, stari ljudje in ljudje, ki ne govorijo nobenega od meni znanih jezikov. Prav oni pa bi utegnili trpeti najhujše posledice zaradi življenja v totalni ustanovi, saj praviloma redkeje zapuščajo Azilni dom, zaradi česar so še bolj izolirani od zunanjega sveta. Posledica je verjetno še večja odvisnost od ustanove in njenih zaposlenih, pa tudi njihovi dnevi so, z izjemo mater, ki skrbijo za otroke, še bolj enolični. Na stare ljudi verjetno vpliva tudi dejstvo, da praktično nimajo stikov v svojimi vrstniki. Menim, da raziskava s tem, ko ni vključila teh skupin stanovalk in stanovalcev Azilnega doma, ostaja brez dragocenih podatkov o njihovem doživljanju življenja v ustanovi.

Tretja omejitev se nanaša na vprašanje, v kolikšni meri vpliva na vedenje prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito življenje v Azilnem domu in v kolikšni meri njihove značajske lastnosti in pretekli dogodki. Moji sogovorniki o tem niso imeli enotnega mnenja. Nekateri so bili prepričani, da je bistven značaj, drugi so se nagibali k mnenju, da igra pomembnejšo vlogo življenje v totalni ustanovi, medtem ko tretji sploh niso imeli jasnega mnenja. Jasnejšo sliko o tem sem hotel pridobiti z dodatno kvantitativno raziskavo na celotni populaciji stanovalk in stanovalcev Azilnega doma, vendar je iz objektivnih razlogov nisem izvedel.

Sklepam, da je treba upoštevati vpliv vseh treh dejavnikov (življenja v ustanovi, značaja in preteklih dogodkov), ne upam pa si trditi, kakšno je razmerje med njimi.

6. Sklepi

Na podlagi raziskave ugotavljam, da življenje v Azilnem domu močno vpliva na prosilke in prosilce za mednarodno zaščito. Posledic se tudi sami dobro zavedajo. Ne samo očitnih, navzven vidnih, temveč tudi globljih psihičnih in socialnih posledic.

Čeprav še niso slišali za »institucionalno nevrozo«, ta koncept dobro poznajo. Poleg apatije, brezvoljnosti, pasivnosti ter do določene mere tudi upada zanimanja, odgovornosti in življenjskih navad, pa so navajali tudi »psihično neuravnovešenost«, depresijo ter druge psihične motnje in težave. Mnogi jemljejo pomirjevala, nekateri pa potrebujejo tudi psihiatrično zdravljenje. Pojavljajo pa se tudi različne psihosomatske motnje in celo poskusi samomorov.

Vzroke in dejavnike tveganja sem razdelil na sistemsko raven, raven ustanove, raven osebja ter osebno raven stanovalk in stanovalcev Azilnega doma. Negativne posledice, ki jih čuti posamezna prosilka oz. prosilec za mednarodno zaščito, so odvisne od »vsote« vplivov na vseh štirih ravneh.

Varovalne dejavnike sem prepoznal predvsem v družini, socialni mreži, veri, informiranosti in motiviranosti za spremembe.

Življenje v Azilnem domu lahko v skrajnem primeru pusti na psihi prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito tudi trajne posledice. Pojavijo se lahko težave pri iskanju zaposlitve in prebivališča ter pri samostojnem urejanju svojega življenja nasploh.

Rešitev vidijo prosilke in prosilci za mednarodno zaščito predvsem v večjem vplivu na lastno življenje. Želijo si »normalnega« življenja izven ustanove. Dokler so v Azilnem domu, pa si želijo zlasti to, da bi osebje upoštevalo njihove potrebe in da bi imeli večji vpliv na organizacijo življenja v ustanovi.

Pojavljajo se tudi dvomi glede izvedljivosti sprememb, na kar po eni strani vpliva »dobra volja« vodstva, po drugi strani pa tudi pripravljenost samih stanovalk in stanovalcev Azilnega doma na sodelovanje pri spremembah. Moji sogovorniki so podvomili tudi v trajnost pozitivnih vplivov, ki bi jih prinesle spremembe.

Vsi, ki bodo dobili status begunk in beguncev, bodo ostali v Sloveniji, zato si država ne bi smela zatiskati oči pred tovrstno problematiko. Še posebej zato, ker prosilke in prosilci za mednarodno zaščito vidijo vzroke za te težave predvsem v samem azilnem sistemu, v življenju v totalni ustanovi ter v ravnanju zaposlenih v Azilnem domu, ki jih plačuje država.

7. Predlogi

Delovati bi bilo treba na treh ravneh: na ravni sistemskih sprememb, na ravni sprememb v Azilnem domu in na ravni konkretnega socialnega dela z njegovimi stanovalkami in stanovalci.

Na sistemski ravni bi bilo treba radikalno spremeniti azilno zakonodajo Republike Slovenije v smeri širitve pravic prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito. K temu bi prispevala tudi sprememba direktiv Sveta Evropske unije, ki državam dovoljuje precej restriktivne predpise in jih na nek način celo napeljuje k njihovem sprejemanju. Njihove pravice, zlasti (ne pa izključno), pravice do zdravstvenega varstva, socialne varnosti in svoboda gibanja, bi morale biti izenačene s pravicami državljanek in državljanov Republike Slovenije.

Pravica do zdravstvenega varstva, ki jo zagotavlja 78. člen, opredeljuje pa 84. člen ZMZ, bi se morala razširiti, tako da bi bili deležni vseh potrebnih zdravstvenih storitev, ki bi jim omogočale ohranitev in tudi izboljšanje zdravstvenega stanja. To vključuje tudi celovito zdravljenje zob, vse vrste zdravstvenih preiskav in operacij, vključno s tistimi, ki niso nujne za preprečitev smrti ali trajnih okvar zdravja, ipd. Potrebna bi bila torej sprememba 84. člena ZMZ.

Na področju socialne varnosti bi bilo treba predvsem omogočiti neovirano pridobivanje dohodkov. Prav za vse prosilke in prosilce za mednarodno zaščito bi morali zagotoviti svobodo dela, kakršna je zagotovljena državljanek in državljanom Republike Slovenije (URS: 49. člen). Predvsem bi bilo treba spremeniti 85. člena ZMZ, ki v svojem 1. odstavku v skladu z 11. členom Direktive 2003/9/ES z dne 27. januarja 2003 o minimalnih standardih za sprejem prosilcev za azil določa, da pravica do zaposlitve in dela začne veljati šele eno leto po vložitvi prošnje, če v tem času ni bila sprejeta odločitev pristojnega organa in te zamude ni mogoče pripisati prosilki oz. prosilcu ter je njena oz. njegova identiteta nesporno ugotovljena. Velika večina prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito namreč že v prvem letu dobi negativno odločbo, tako da si le izjemno redki lahko pridobijo delovno dovoljenje, pa še to morajo v skladu s 3. odstavkom istega člena obnavljati vsak tretji mesec. Tistim, ki ne morejo dobiti dela, pa bi morala pripasti pravica do denarne socialne pomoči pod pogoji, ki jih določa III. poglavje Zakona o socialnem varstvu, ne glede na to, ali živijo v Azilnem domu ali ne. V njem je namreč zagotovljena le osnovna oskrba (ZMZ: 79. člen), ki omogoča zgolj golo preživetje, ne pa tudi kakovostnega življenja, saj si popolnoma brez dohodkov stanovalke in stanovalci Azilnega doma ne morejo privoščiti niti kave in cigaret, kaj šele da bi poskrbeli za

druge potrebe in potrebe svojih otrok. Ker je prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito razmeroma malo, to ne bi bilo preveliko breme za državni proračun, prav tako kot tudi ne bi ogrožali zaposlitvenih možnosti ostalega prebivalstva Slovenije.

Vsem prosilkam in prosilcem za mednarodno zaščito bi morali omogočiti tudi svobodo gibanja, kot jo sicer določa 32. člen URS. Takoj bi bilo treba spremeniti 51. člen ZMZ. Namesto zaradi ugotavljanja istovetnosti, suma zavajanja in zlorabe postopka, ogrožanja življenj ali premoženja ter preprečevanja širjenja nalezljivih bolezni bi morali biti omejitve gibanja možna samo pod pogoji, kakršne določa prej omenjeni člen URS. To bi hkrati pomenilo tudi ukinitve oddelka za omejitve gibanja v Azilnem domu, v katerega so brez obsodbe zaprti ljudje, ki so morda storili kvečjemu prekršek ilegalnega prehoda meje. Ta ukrep bi seveda s sistemske ravni posegel tudi na raven Azilnega doma, saj bi pomenil reorganizacijo prostorov ustanove.

Iz raziskave izhaja še en predlog, ki je povezan s svobodo gibanja. Ker je ena od največjih želja prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito »normalno« oz. samostojno življenje, bi seveda veljalo razmisliti tudi o dezinstitucionalizaciji. Morda tudi v prvotnem, radikalnem smislu zapiranja ustanov (Milošević Arnold 2003: 37).

Najprej bi bilo smiselno odpraviti vse omejitve v zvezi z razselitvijo (ZMZ 83. člen) in jo začeti spodbujati. Kajti tudi če prosilke in prosilci za mednarodno zaščito potrebujejo oskrbo, lahko ta poteka v skupnosti, prilagojena njihovim željam in potrebam, tako da jim ni potrebno trpeti posledic življenja v totalni ustanovi. Večina pa bi potrebovala samo nekaj pomoči pri iskanju stanovanja, zaposlitvi, učenju jezika, spoznavanju kulture ipd., da bi se lažje vključili v družbo.

Ob primerni podpori bi lahko že v času odločanja o njihovih prošnjah za mednarodno zaščito rešili svoja stanovanjska vprašanja in problem dohodkov, potrebnih za samostojno življenje, zato morda sploh ne bi potrebovali integracijske hiše, kamor naseljujejo begunke in begunce po vročitvi pozitivne odločbe (*op. cit.*: 92. člen). Integracijska hiša, ki ima prav tako hišni red, je namreč po mojem mnenju le še ena, sicer prijaznejša in bolj odprta, totalna ustanova v »karieri« begunk in beguncev.

V Azilnem domu naj torej živijo res samo prosilke in prosilci za mednarodno zaščito, ki si tega sami želijo. Razlogi bi lahko bili, da ne najdejo sebi primerne prebivališča, da je najemnina previsoka, da se zunaj ustanove počutijo ogrožene ipd. Tudi v teh primerih pa bi

jim morali vsaj poskušati pomagati na druge načine, tako da bi bilo njihovo življenje v ustanovi le začasno.

Ob vsem tem se seveda popolnoma zavedam, da je dezinstitutionalizacija zelo kompleksen in razmeroma dolgotrajen proces, saj »poteka na veliko različnih ravneh in v njej se prepletajo procesi politične, ekonomske, znanstvene in strokovne narave.« (Flaker 1998: 157-158.)

Spremembo ZMZ bi zahteval še en moj predlog, ki prav tako kot ukinitve oddelka za omejeno gibanje posega na raven ustanove. Predlagam namreč, da bi prostore uprave fizično ločili od nastanitvenega dela in da bi nastanitveni del Azilnega doma z Ministrstva za notranje zadeve prešel pod pristojnost Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve.

Ločitev utemeljujem z dejstvom, da so v prostorih uprave tudi pisarne uradnih oseb, tako imenovani inšpektorjev, ki odločajo prošnjah za mednarodno zaščito in s tem tudi o usodah prosilk in prosilcev. Uradne osebe jih lahko vsak dan opazujejo, in kar lahko – zavedno ali nezavedno – vpliva na odločitve. O tem, da vsaj del stanovalk in stanovalcev Azilnega doma verjame, da njihovo vedenje vpliva na uspeh prošnje, sem napisal že v razdelku *Pomisleki/dvomi* poglavja 4.1 *Poskusna teorija o pojavu tako imenovane institucionalne nevroze in drugih negativnih vplivih življenja v Azilnem domu na prosilke in prosilce za mednarodno zaščito*. Zato ob srečevanju inšpektorjev čutijo določeno nelagodje, morda celo psihični pritisk. Poleg tega pa se je v preteklosti že izkazalo, da se včasih negativne odločbe uporablja tudi kot sredstvo kaznovanja (NjetWork: Svet za vsakogar – Protest proti kaznovanju prosilcev za azil, ker so spregovorili o razmerah v Azilnem domu na Viču v Ljubljani).

Menim, da bi bil od upravnih prostorov ločen nastanitveni del čisto prava socialnovarstvena ustanova in zato, tako kot ostale, sodi v okvir Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, ne pa v okvir Ministrstva za notranje zadeve, katerega običajno povezujemo z represivnimi organi ali kvečjemu s statusnimi zadevami. Prav tako na tem ministrstvu običajno nimajo posluha za vodenje tovrstnih ustanov, kar med drugim dokazuje prejšnji Hišni red Azilnega doma iz leta 2006, ki je socialnim delavkam in delavcem narekoval izrekanje različnih disciplinskih ukrepov (21. in 22. člen). Ta predlog zahteva vsaj spremembo 80. člena ZMZ, ki določa, da za nastanitev prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito organizira Azilni dom Ministrstvo, pristojno za notranje zadeve.

Vsi omenjeni ukrepi seveda zahtevajo spremembo zakonov, kar seveda pomeni, da vplivajo tudi na pripadajoče podzakonske akte in interne akte. Spreminjanje zakonodaje pa je vedno

zahteven in dolgotrajen proces, ki je odvisen tudi od politične podpore. Različni politični interesi ga zlahka blokirajo, zato je nujno treba posvetiti tudi spremembam na nižjih ravneh.

Na ravni Azilnega doma bi bilo treba odpraviti vizualne dejavnike, ki med stanovalkami in stanovalci vzbujajo neprijetne občutke, nujne pa so tudi spremembe organizacijske strukture Sektorja za mednarodno zaščito, predvsem pa množice napisanih in nenapisanih internih pravil, ki jih omejujejo in jih hkrati delajo odvisne od ustanove.

Ugotavljam, da v Azilnem domu prisotnost uniformiranih varnostnic in varnostnikov ter nadzornih kamer ni potrebna, saj so prosilke in prosilci za mednarodno zaščito svobodni ljudje, ki ne potrebujejo nadzora. Zato predlagam odslovice službe varovanja in odstranitev kamer. Enako velja tudi za visoke kovinske ograje. Vse to ne služi ničemu drugemu kot nadzoru in psihičnemu pritisku na stanovalke in stanovalce. Nekateri med njimi so pribežali v Slovenijo prav iz zaporov, včasih pa celo iz taborišč, zato jih vse omenjeno stalno spominja na preganjanje v njihovih izvornih državah in negativno vpliva na njihovo psiho.

Potrebna bi bila tudi reorganizacija Azilnega doma in Sektorja za mednarodno zaščito, saj bi šele s tem socialnim delavkam in delavcem omogočilo nemoteno opravljanje socialnega dela. Socialno službo bi bilo treba izločiti iz Referata za oskrbo in jo vzpostaviti kot samostojno službo. Referat za oskrbo namreč pokriva preširok nabor različnih nalog in dejavnosti, kar vpliva na obseg in učinkovitost socialnega dela.

Kar se tiče pravil, bi morali stanovalkam in stanovalcem Azilnega doma v prvi vrsti omogočiti pravico do zasebnosti. Zanje namreč ne velja sicer ustavno zagotovljena nedotakljivost stanovanja (URS: 36. člen), saj 14. člen Hišnega reda Azilnega doma določa, da imajo pristojne osebe pravico in *dolžnost* vstopiti v sobe zaradi opravljanja nalog, v nekaterih primerih celo med njihovo odsotnostjo. Ta člen bi bilo treba spremeniti. Oviranje kontrole prisotnosti, tako da bi s puščanjem ključa v ključavnici preprečili vstop v sobe, šteje v skladu s 26. členom Hišnega reda Azilnega doma celo za lažjo kršitev, ki se po 27. členu kaznuje s pisnim opominom, ob vsaki naslednji ponovitvi pa so sankcije vse ostrejšje. »V pravico do zasebnosti posega tudi 9. alineja 15. člena Hišnega reda Azilnega doma, po kateri morajo »ob vstopu v Azilni dom na zahtevo službe varovanja pokazati vsebino prtljage in omogočiti površinski pregled«, zato bi bilo treba tudi njo črtati.

Hišni red Azilnega doma krši tudi pravico do svobode gibanja, saj morajo biti po 9. členu med 23:00 in 6:00 v Azilnem domu, če nimajo posebnih dovolilnic (*Priloga 23*, *Priloga 24* in *Priloga 25*), ki jih opredeljuje 10. člen. Menim, da sta tudi ti dve določbi povsem nepotrebni.

Prav tako Hišni red Azilnega doma določa številne dolžnosti (15. člen) in prepovedi (19. člen), zato bi bilo treba »oklestiti« tudi 15. in 19. člen.

Prav tako, s stališča stroke socialnega dela pa morda še bolj, bi bilo nujno potrebno iz Hišnega reda Azilnega doma črtati določbe, ki socialne delavke in delavce kakor koli povezujejo s skrbjo za disciplino (30. člen), saj po mojem mnenju nasprotujejo 4. členu Kodeksa etike socialnih delavk in delavcev Slovenije, pa tudi temeljnim načelom socialnega dela.

Hišni red Azilnega doma torej zahteva temeljito prenovo. Seveda pa so spremembe tega internega dokumenta odvisne od ministrice oz. ministra za notranje zadeve, ki ga izdaja.

Neprimerno se mi zdi tudi plačilo za vzdrževalna dela v Azilnem domu, ki so za veliko večino stanovalk in stanovalcev edina možnost, da pridejo do legalnih dohodkov. Če že nimajo vpliva na izbiro potrebnih vzdrževalnih del in nadzora nad njihovim izvajanjem, naj bodo vsaj plačani primerljivo zunanjim izvajalcem. Zato menim, da bi bilo potrebno spremeniti cenik vzdrževalnih del, ki ga v skladu z 20. členom Pravilnika o pravicah prosilcev za mednarodno zaščito najmanj enkrat letno potrdi pristojni organ, in v njem določiti bolj pošteno plačilo za opravljeno delo.

Tudi vse spremembe na tej ravni so odvisne od politične volje. S pritiski javnosti se sicer lahko nekoliko vpliva na politiko, vendar le do določene mere. Prav tako je za spremembe političnih usmeritev potreben čas.

Ker ne moremo čakati na spremembe azilne politike, je treba že zdaj izkoristiti prav vse možnosti, ki jih še dopuščajo predpisi.

Socialne delavke in delavci bi morali nastopati v praktično vseh profesionalnih vlogah, ki jih omenjajo Zastrow (1992, *The Practice of Social Work*, Belmont: Wadsworth Publishing Company: 14-15) ter Compton in Galaway (1987, *Social Work Processes*, Chicago: The Dorsey Press: 427-437) (oboje v Milošević Arnold 2000: 256-257):

- kot usposobljevalke in usposobljevalci, ki uporabnicam in uporabnikom pomagajo pri razvijanju sposobnosti za premagovanje življenjskih težav, s čimer jim omogočajo ohranjanje avtonomije in samospoštovanja;
- kot povezovalke in povezovalci z določenimi službami, ki razpolagajo z določenimi viri oz. kjer lahko dobijo ustrezno pomoč, predvsem z zdravstvenimi in upravnimi;

- kot zagovornice in zagovorniki v odnosu do Sektorja za mednarodno zaščito, ki ima premalo posluha za potrebe ljudi;
- kot učiteljice in učitelji, ki uporabnicam in uporabnikom posredujejo potrebna znanja in spoznanja, da bi se uspešneje prebijali skozi življenje;
- kot posrednice in posredniki med uporabnicami oz. uporabniki in institucijami;
- kot svetovalke in svetovalci, ki skupaj z uporabnicami in uporabniki soustvarjajo rešitve, ter jih podpirajo pri njihovem uresničevanju;
- kot koordinatorke in koordinatorji različnih služb pri zadovoljevanju potreb uporabnic in uporabnikov;
- kot oskrbovalke in oskrbovalci, ki zagotavljajo potrebne storitve;
- kot aktivistke in aktivisti, ki se zavzemajo za sistemske spremembe.

Vloga aktivistk oz. aktivistov bi morda res ogrozila njihovo zaposlitev v Azilnem domu, nedvomno pa je aktivistično zavzemanje za spremembe pomembna naloga stroke kot celote.

Med Lüssijevimi (1991 v: Čačinovič Vogrinčič 2007: 49-57) načini ravnanja [*Handlungsarten*] v socialnem delu ima osrednjo vlogo svetovalno delo [*Beratung*], ki ga »lahko razumemo kot instrumentalno definicijo problema in osebno vodenje k rešitvam hkrati.« (Čačinovič Vogrinčič 2007: 52.) Intervjuvanci v raziskavi so poudarjali, da v Azilnem domu svetovalnega dela sploh ni, čeprav bi ga nujno potrebovali. Zaradi preteklih travmatskih izkušenj in življenja v totalni ustanovi ob hkratni negotovosti glede svojih usod imajo prosilke in prosilci za mednarodno zaščito številne težave in stiske, ki bi jih bilo nujno potrebno reševati.

Med ostalimi načini ravnanja bi poudaril še zastopanje [*Vertretung*] in oskrbo oz. suport [*Betreuung*]. Zastopanje je nujno zato, ker stanovalke in stanovalci Azilnega doma sami nimajo dovolj socialne moči, da bi obvarovali svoje pravice ali rešili svoje stiske. Socialne delavke in delavci bi jih, na primer, morali »socialno krepiti« z znanjem in informacijami, ki so večini ljudi dostopne, njim pa ne (*op. cit.*: 56). Pri oskrbi pa gre za to, da socialne delavke in delavci ljudem stojijo ob strani, ji nudijo oporo in podporo, da bi bili kos življenju, v katerem so se znašli (*ibid.*).

Potreba po intervenciji [*Intervention*], je v Azilnem domu nekoliko redkejša. Potrebna je predvsem ob pojavih nasilja (*op. cit.*: 53-54), do katerega občasno prihaja med samimi stanovalci in stanovalkami (zunaj ali znotraj družin), tu in tam pa tudi s strani organov

varovanja ali celo policije (NjetWork: Svet za vsakogar – Pričevanje žrtve nasilja varnostnikov in policije v AD Vič in na PP Vič).

Priskrba [*Beschaffung*] poteka v Azilnem domu že sedaj in je ena od glavnih dejavnosti socialnih delavk in delavcev. Vendar pa bi morala zajeti več kot zgolj dajanje materialne pomoči. Predvsem bi morala odpirati poti za nadaljevanje izvirnega delovnega projekta pomoči (Čačinovič Vogrinčič 2007: 55).

Možnosti za pogajanje [*Verhandlung*] (*op. cit.*: 54-55) pa spričo izrazito neenakovrednega razmerja moči med vodstvom Azilnega doma in Sektorja za mednarodno zaščito na eni strani ter prosilkami in prosilci na drugi strani sploh ne vidim.

V Azilnem domu bi bilo koristno organizirati tudi različne skupine za samopomoč. Številne osebne in skupne težave in stiske, s katerimi se soočajo prosilke in prosilci za mednarodno zaščito, bi lažje reševali s skupnimi močmi, z medsebojno podporo in sodelovanjem. Samopomoč je najboljša oblika pomoči, saj sta motivacija in zavzetost največji, nadzor nad pomočjo je najbolj neposreden in možnost zlorabe najmanjša. Ljudje s samopomočjo postanejo manj odvisni od raznih oblik zunanje pomoči in ustvarjajo čvrstejšie medsebojne vezi, prek njih pa tudi novo solidarnost v okviru vsakdanjega življenja (Ramovš 2006: 41). To pa je v totalni ustanovi, kakršna je Azilni dom, zelo pomembno.

Predvsem pa bi se bilo treba takoj usmeriti v razvijanje skupnosti ter v spodbujanje samoiniciativnosti in odgovornosti stanovalk in stanovalcev Azilnega doma, saj jim ravno tega v totalni ustanovi najbolj manjka. To se mi zdi najpomembnejše, da je raziskava pokazala, da si najbolj želijo prav večjega vpliva na svoje življenje. Ne želijo biti odvisni od drugih in za vse (žetone, šampon, pralni prašek, WC papir itn.) prositi zaposlene v Azilnem domu. Zato predlagam, da bi jim dali možnost soodločanja glede organizacije življenja v ustanovi. Podobno kot stanovalke in stanovalci drugih večstanovanjskih kompleksov bi lahko skupaj in v sodelovanju z vodstvom Azilnega doma odločali o vzdrževanju prostorov in okolice, načrtovali in izpeljali različne akcije, organizirali raznovrstne zabave, razreševali težave ipd.

Na teh izhodiščih bi temeljil tudi skupnostni projekt, ki sem ga načrtoval, vendar ga zaradi nezadostnega sodelovanja zaposlenih v Azilnem domu nisem uspel izpeljati. V grobem sem si skupnostni projekt zamislil tako, da bi v rednih intervalih (npr. enkrat mesečno) sklicali nekakšno plenarno sejo stanovalk in stanovalcev. Po potrebi bi lahko občasno sklicali tudi izredne plenarne seje. Nanje bi povabili vse odrasle stanovalke in stanovalce Azilnega doma,

starejše mladoletnike brez spremstva, predstavnice in predstavnike socialne službe, morda pa tudi vodstva Azilnega doma in nevladnih organizacij. Na plenarnih sejah bi vsi prisotni enakovredno izražali svoja mnenja, podajali predloge in odločali. Sklepe bi sprejemali s soglasjem. Na mestih moderatorja, zapisnikarja ipd. bi se menjavali (rotacija). Tudi dnevni red bi skupaj oblikovali na začetku vsake seje. Da bi lahko vsi enakovredno sodelovali, bi moralo biti poskrbljeno tudi za prevajanje. Na plenarnih sejah bi odločali o vseh pomembnih vprašanjih življenja v Azilnem domu.

Plenum stanovalk in stanovalcev Azilnega doma bi bil hkrati dopolnitev in nadgradnja Domske skupnosti, ki jo predvideva IX. poglavje Hišnega reda Azilnega doma. Če zanemarimo dejstvo, da je po meni dostopnih podatkih Domska skupnost bolj mrtva črka na papirju kot dejansko delujoč organ, bi bila bistvena razlika med obema telesoma v moči stanovalk in stanovalcev. Domska skupnost koristi predvsem osebju Azilnega doma, saj mu olajša delo, samim stanovalkam in stanovalcem pa ne nudi prav veliko avtonomije pri načrtovanju in organizaciji življenja v ustanovi. Poleg tega ima v Domski skupnosti vsak oddelek samo po eno predstavnico oz. predstavnika. Na plenarnih sejah pa bi bili stanovalke in stanovalci mnogo močnejše zastopani in bi lahko vsi enakopravno odločali o življenju v ustanovi.

Seveda pa bi bilo vse to možno samo v primeru, da bi prosilke in prosilci za mednarodno zaščito imeli glavno vlogo v vseh fazah priprave in izvedbe. Le tako bi namreč čutili, da gre za njihov »organ«, kjer njihova beseda nekaj velja. Sicer se večina ne bi udeleževala sej, tako kot se ne sestankov Domske skupnosti, na katero gledajo kot na od zunaj vsiljen organ, kjer imajo glavno besedo drugi. Tukaj vidim pomembno vlogo socialnih delavk in delavcev, ki bi morali stanovalke in stanovalce Azilnega doma spodbujati k dejavnemu sodelovanju in podpirati njihova prizadevanja, hkrati pa bi morali biti njihove zaveznice in zavezniki v obrambi pred pretiranim vplivom vodstva ustanove.

Ena od pomembnejših tem plenarnih sej bi lahko bilo vzdrževanje Azilnega doma. Prosilke in prosilci za mednarodno zaščito bi lahko soodločali o potrebnih vzdrževalnih delih tudi v okviru obstoječih predpisov in sicer tako, da bi na plenarni seji izbrana dela predlagali Sektorju za mednarodno zaščito, ki bi jih potem samo formalno razpisal v skladu s 3. členom Navodila o pomoči pri delih povezanih z vzdrževanjem in nastanitvijo v Azilnem domu. Če bi imeli vpliv tudi na izbiro del, bi se prav gotovo pogosteje odločali zanje. S tem bi izkoristili svoje bogato znanje, spretnosti in izkušnje, stroški vzdrževalnih del bi v primerjavi z

najemanjem zunanjih izvajalcev znižali, zadovoljstvo pa bi se prav gotovo povečalo, saj bi imeli občutek, da v večji meri odločajo o svojem življenju. Čeprav so nekoliko skeptični tako glede množičnosti udeležbe kot tudi glede dolgotrajnejših pozitivnih učinkov različnih skupnostnih akcij, so vsaj nekateri že zdaj pripravljeni sodelovati. Če bi z aktivnim sodelovanjem stanovalk in stanovalcev Azilnega doma, socialne službe, nevladnih organizacij in morda še koga uspešno izpeljali kakšen projekt, bi s tem verjetno motivirali tudi ostale.

Če na kratko povzamem:

Na sistemski ravni so potrebne spremembe zakonodaje, ki bi prosilkami in prosilcem za mednarodno zaščito priznale vse socialne in druge pravice, ki jim pripadajo kot ljudem. Predvsem je treba razširiti njihove pravice do zdravstvenega varstva, dela in zaposlitve ter svobodne izbire bivališča. Spremembe so potrebne na vseh zakonodajnih ravneh.

Na ravni Azilnega doma je treba predvsem odpraviti vidna znamenja oblasti (uniforme in druga formalna oblačila, nadzorne kamere, visoke kovinske ograje, rešetke ipd.), ukiniti oddelek za omejitev gibanja, ločiti upravni del od nastanitvenega, socialno službo izločiti iz Referata za oskrbo ter spremeniti interna pravila. Prosilkam in prosilcem za mednarodno zaščito bi morali omogočiti polno pravico do zasebnosti ter dati več pravic ob hkratni omejitvi prepovedi in dolžnosti.

Na ravni socialnih delavk in delavcev pa bi se bilo treba v veliko večji meri posvetiti dejanskemu socialnemu delu s posameznicami in posamezniki, s skupinami ter s skupnostjo. Socialne delavke in delavci bi morali nastopati v praktično vseh profesionalnih vlogah, ki jih navaja strokovna literatura. Vzpostaviti bi bilo treba tudi skupine za samopomoč. Predvsem se mi zdi potrebno razvijati skupnost stanovalk in stanovalcev Azilnega doma ter jim dati več besede pri odločanju o vsakdanjem življenju v ustanovi.

8. Viri

- Amnesty International Slovenia, *Izjava slovenskih NVO ob svetovnem dnevu beguncev*.
<http://www.amnesty.si/sl/node/1196> (28. 6. 2010).
- Applications 1991-2009*, (2010). Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve ([interno gradivo](#)).
- Arendt, H. (2003), *Izvori totalitarizma*. Ljubljana: Študentska založba.
- Autor, N. (2010), *Poročilo o stanju prosilcev za azil v Republiki Sloveniji, januar 2008 – avgust 2009*. Ljubljana: IRZU, Kino (dokumentarni film).
- Balibar, É. (2007), *Mi, državljani Evrope?: Meje, država, ljudstvo*. Ljubljana: Sophia.
- Bešter, R. (2003), Politike vključevanja priseljencev v večinsko družbo. V: Pajnik, M., Zavratnik Zimic, S. (ur.), *Migracije – globalizacija – Evropska unija*. Ljubljana: Mirovni inštitut (83-123).
- Bez nec, B. (2009), Migracije in lateralni prostori državljanstva. *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo*, XXXVII, 238: 13-28.
- Canals, J. (1995), Mesto antropologije v teoretskem ozadju socialnega dela. *Socialno delo*, 34, 2: 97-109.
- Cohen, S. (1985), *Visions of Social Control*. Cambridge: Polity Press.
- Čačinovič Vogrinčič, G. (2007), *Socialno delo z družino*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Direktiva Sveta 2003/9/ES z dne 27. januarja 2003 o minimalnih standardih za sprejem prosilcev za azil (Direktiva 2003/9/ES). *Uradni list L*, št. 31/2003.
- Direktiva Sveta 2003/86/ES z dne 22. septembra 2003 o pravici do združitve družine (Direktiva 2003/86/ES). *Uradni list L*, št. 251/2003.
- Direktiva Sveta 2004/83/ES z dne 29. aprila 2004 o minimalnih standardih glede pogojev, ki jih morajo izpolnjevati državljani tretjih držav ali osebe brez državljanstva, da se jim prizna status begunca, ali osebe, ki iz drugih razlogov potrebuje mednarodno zaščito, in o vsebini te zaščite (Direktiva 2004/83/ES). *Uradni list L*, št. 304/2004.
- Direktivo Sveta 2005/85/ES z dne 1. decembra 2005 o minimalnih standardih glede postopkov za priznanje ali odvzem statusa begunca v državah članicah (Direktiva 2005/85/ES). *Uradni list L*, št.326/2005.

- Direktiva 2008/115/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 16. decembra 2008 o skupnih standardih in postopkih v državah članicah za vračanje nezakonito prebivajočih državljanov tretjih držav (Direktiva 2008/115/ES). *Uradni list L*, št. 348/2008.
- Drolc, A. (2003), Imigranti med evropsko migracijsko politiko in posebnostmi prostora. V: Pajnik, M., Zavratnik Zimic, S. (ur.), *Migracije – globalizacija – Evropska unija*. Ljubljana: Mirovni inštitut (147-167).
- Društvo socialnih delavk in delavcev Slovenije, *Kodeks etike socialnih delavk in delavcev Slovenije*. <http://www.fsd.si/dsdds/Kodeks%20etike.htm> (28. 6. 2010).
- Flaker, V. (1993), Duševno zdravje in socialno delo. *Socialno delo*, 32, 5-6: 29-40.
- (1998), *Odpiranje norosti: Vzpon in padec totalnih ustanov*. Ljubljana: Založba /*cf..
- (2002), *Živeti s heroinom*. Ljubljana: Založba /*cf..
- (2010), *Prostor in socialno delo: Teorija in praksa*. [Neobjavljeno](#).
- Foucault, M. (1984), *Nadzorovanje in kaznovanje: Nastanek zapora*. Ljubljana: Delavska enotnost.
- (1998), *Zgodovina norosti v času klasicizma*. Ljubljana: Založba /*cf..
- Goffman, E. (1991), *Asylums: Essays on the Social Situation of Mental Patients and Other Inmates*. London [etc.]: Penguin Books.
- Goldstein, M., Goldstein, I. (1984), *The Experience of Science: An Interdisciplinary Approach*. New York: Kluwer Academic / Plenum Publishers.
- Hahn Rafter, N. (1985), Chastizing the Unchaste: Social Control Functions of a Women's Reformatory, 1894-1931. V: Cohen, S., Scull, A. (ur.), *Social Control and the State: Historical and Comparative Essays*. Oxford: Basil Blackwell (288-311).
- Haralambos, M., Holborn, M. (2005). *Sociologija: Teme in pogledi*. Ljubljana: DZS.
- Harrell-Bond, B. E. (1986), *Imposing Aid: Emergency Assistance to Refugees*. Oxford [etc.]: Oxford University Press.
- Hišni red Azilnega doma*, (2006). Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve ([interno gradivo](#)).
- Hišni red Azilnega doma*, (2008). Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve (interno gradivo).
- Ignatieff, M. (1985), State, Civil Society and Total Institutions: A Critique of Recent Social Histories of Punishment. V: Cohen, S., Scull, A. (ur.), *Social Control and the State: Historical and Comparative Essays*. Oxford: Basil Blackwell (75-105).

- Ingleby, D. (1985), *Mental Health and Social Order*. V: Cohen, S., Scull, A. (ur.), *Social Control and the State: Historical and Comparative Essays*. Oxford: Basil Blackwell (141-188).
- IZ-HOD, *Manifest IZ-HODa*. <http://www.iz-hod.info/sl/o-nas/manifest> (28. 6. 2010).
- Javni zdravstveni zavod Psihiatrična bolnišnica Idrija, *Strokovno poročilo za leto 2008*. http://www.pb-idrija.si/strokovno_porocilo_2008.pdf (28. 6. 2010).
- Jazbinšek, S., Palaić, T. (2009), Zdravje – človekova pravica? Prosilke in prosilci za mednarodno zaščito. *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo*, XXXVII, 238: 154-162.
- JZ Psihiatrična bolnišnica Vojnik, *Letno poročilo za leto 2009*. <http://www.pb-vojniki.si/images/stories/pdf/letno%20porocilo%202009%20pb%20vojniki.pdf> (28. 6. 2010).
- Konvencija o statusu beguncev. *Uradni list FLRJ-MP*, št. 7/1960.
- Kovač, B. (2003), Globalizacija, migracijski tokovi in ekonomski razvoj na obrobju slovenskih migracijskih dilem. V: Pajnik, M., Zavratnik Zimic, S. (ur.), *Migracije – globalizacija – Evropska unija*. Ljubljana: Mirovni inštitut (42-81).
- Mali, J. (2002), Starost, emocije in emocionalno delo. *Socialno delo*, 41, 6: 317-323.
- (2006 a), Institucionalno varstvo starih ljudi po drugi svetovni vojni. V: Zaviršek, D., Leskošek, V. (ur.), *Zgodovina socialnega dela v Sloveniji: Med družbenimi gibanji in političnimi sistemi*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo (281-294).
- (2006 b), Koncept totalne ustanove in domovi za stare. *Socialno delo*, 45, 1-2: 17-27.
- Mayer, J. A. (1985), Notes towards a Working Definition of Social Control in Historical Analysis. V: Cohen, S., Scull, A. (ur.). *Social Control and the State: Historical and Comparative Essays*. Oxford: Basil Blackwell (17-38).
- Mesec, B. (1997), *Metodologija raziskovanja v socialnem delu I: Študijsko gradivo za interno uporabo*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
- (1998), *Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
- (2007), *Metodologija raziskovanja v socialnem delu II: Študijsko gradivo*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

- Milohnić, A. (2002), Quid pro quo: Azil in migracije v državah schengenske periferije. V: Milohnić, A. (ur.), *Evropski vratarji: Migracijske in azilne politike v vzhodni Evropi*. Ljubljana: Mirovni inštitut (13-22).
- Milošević Arnold, V. (2000), Profesionalne vloge socialnih delavcev pri delu s starimi ljudmi. *Socialno delo*, 39, 4-5: 253-263.
- (2003), Komunikacija med zaposlenimi in svojci varovancev socialnih zavodov. V: *Zbornik predavanj*. Ljubljana: Zveza društev medicinskih sester in zdravstvenih tehnikov Slovenije, Strokovna sekcija medicinskih sester in zdravstvenih tehnikov v socialnih zavodih (43-49).
- Mozetič, P. (2009 a), Multipliciranje meje: meja, ki izginja, in nadzor, ki se povečuje. *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo*, XXXVII, 238: 119-132.
- (2009 b), Nevidni delavci sveta: zaposlovanje in delo »neevropskih« državljanov tretjih držav in režim delavskih domov. *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo*, XXXVII, 238: 31-50.
- Nauditt, K. (2002), Pred vrasti evropske unije: Poskus inventure. V: Milohnić, A. (ur.), *Evropski vratarji: Migracijske in azilne politike v vzhodni Evropi*. Ljubljana: Mirovni inštitut (23-36).
- Navodilo o pomoči pri delih povezanih z vzdrževanjem in nastanitvijo v Azilnem domu, (2008). Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve (interno gradivo).
- NjetWork, Boj v Azilnem domu je boj proti apartheidu. <http://www.njetwork.org/Boj-v-Azilnem-domu-je-boj-proti> (28. 6. 2010).
- Izjava prosilcev in prosilk za azil v RS, ki so se povezali v gibanje »Svet za vsakogar«. <http://www.njetwork.org/Izjava-prosilcev-in-prosilk-za> (28. 6. 2010).
- Izjava Socialnega centra Rog o dogajanju v Azilnem domu na Viču in poziv k ukrepanju. <http://www.njetwork.org/Izjava-Socialnega-centra-Rog-o> (28. 6. 2010).
- Pričevanje žrtve nasilja varnostnikov in policije v AD Vič in na PP Vič. <http://www.njetwork.org/Pricevanje-zrtve-nasilja> (28. 6. 2010).
- Protest proti kaznovanju prosilcev za azil, ker so spregovorili o razmerah v Azilnem domu na Viču v Ljubljani. <http://www.njetwork.org/Protest-proti-kaznovanju-prosilcev> (28. 6. 2010).
- Odlok o razglasitvi Republike Hrvaške za varno tretjo državo. *Uradni list RS*, št. 50/2008.

- Office of the High Commissioner for Human Rights, *Splošna deklaracija človekovih pravic*. <http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=slv> (28. 6. 2010).
- Pajnik, M. (2009), Brezdržavljskost migrantov in pravica imeti pravico. *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo*, XXXVII, 238: 138-153.
- Pajnik, M., Zavratnik Zimic, S. (2003), Predgovor: Med globalnim in lokalnim v sodobnih migracijah. V: Pajnik, M., Zavratnik Zimic, S. (ur.), *Migracije – globalizacija – Evropska unija*. Ljubljana: Mirovni inštitut (5-14).
- Philips, D. (1985), 'A Just Measure of Crime. Authority, Hunters and Blue Locusts': The 'Revisionist' Social History of Crime and the Law in Britain, 1780-1850. V: Cohen, S., Scull, A. (ur.), *Social Control and the State: Historical and Comparative Essays*. Oxford: Basil Blackwell (50-74).
- Physicians for Human Rights, Bellevue, the / NYU Program for Survivors of Torture (2003), *From Persecution to Prison: The Health Consequences of Detention for Asylum Seekers*. Boston, New York.
- Pravilnik o nagrajevanju in povračilu stroškov svetovalcem za begunce. *Uradni list RS*, št. 34/2009.
- Pravilnik o obliki, vsebini in načinu sprejema prošnje za mednarodno zaščito. *Uradni list RS*, št. 68/2008.
- Pravilnik o pravicah prosilcev za mednarodno zaščito. *Uradni list RS*, št. 67/2008, 40/2010.
- Predaje in sprejemi oseb po merilih Dublinske uredbe*, (2010). Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve ([interno gradivo](#)).
- Prošnje 2007-2009*, (2010). Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve ([interno gradivo](#)).
- Protokol o statusu beguncev. *Uradni list SFRJ-MP*, št. 15/1967.
- Psihiatrična bolnišnica Begunje, *Letno poročilo za leto 2009 bolnišnice*. http://www.pb-begunje.si/dokumenti/letno_porocilo_2009.pdf (28. 6. 2010).
- Psihiatrična bolnišnica Ormož, *Letno poročilo za leto 2008*. <http://www.pb-ormoz.si/PDF/lp2008-27-02-09.pdf> (28. 6. 2010).
- Psihiatrična klinika Ljubljana: *Letno poročilo Psihiatrične klinike Ljubljana za leto 2008*. http://www.psih-klinika.si/fileadmin/dokumenti/knjiznica_dokumentov/dokumenti/Poslovanje/LP2008.pdf (28. 6. 2010).

- Ramovš, K. (2006), *Prijateljske skupine zdravljenih alkoholikov in njihovih svojcev*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede (magistrsko delo).
- Rothman, D. J. (1985), Social Control: The Uses and Abuses of the Concept in the History of Incarceration. V: Cohen, S., Scull, A. (ur.), *Social Control and the State: Historical and Comparative Essays*. Oxford: Basil Blackwell (106-117).
- Saleebey, D. (1997), *The Strength Perspective in Social Work Practice*. New York: Longman.
- Scull, A. (1985), Humanitarianism or Control?: Some Observations on the Historiography of Anglo-American Psychiatry. V: Cohen, S., Scull, A. (ur.), *Social Control and the State: Historical and Comparative Essays*. Oxford: Basil Blackwell (118-140).
- Spitzer, S. (1985), The Rationalization of Crime Control in Capitalist Society. V: Cohen, S., Scull, A. (ur.), *Social Control and the State: Historical and Comparative Essays*. Oxford: Basil Blackwell (312-333).
- Statistični urad Republike Slovenije, *Javni socialnovarstveni zavodi, Slovenija, 2006 - 2008*. http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=2638 (28. 6. 2010).
- Statistični urad Republike Slovenije, *Polnoletne in mladoletne osebe, zoper katere je bil postopek pred senatom pravnomočno končan, podrobni podatki, Slovenija, 2008*. http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=2489 (28. 6. 2010).
- Tratnjek, S. (2005), *Individualiziran pristop in uvajanje ključnih oseb pri delu z uporabniki v Zavodu Hrastovec-Trate*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo (specialistična naloga).
- UNHCR, *Asylum Levels and Trends in Industrialized Countries 2009: Statistical overview of asylum applications lodged in Europe and selected non-European countries*. <http://www.unhcr.org/4ba7341a9.html> (28. 6. 2010).
- Univerzitetni klinični center Maribor: *Letno poročilo 2008*. http://www.ukc-mb.si/uploads/media/letno_porocilo_2008_UKC_MB.pdf (28. 6. 2010).
- Uredba o načinih in pogojih za zagotavljanje pravic osebam z mednarodno zaščito. *Uradni list RS*, št. 67/2008.
- Uredba Sveta (ES) glede ustanovitve Eurodaca za primerjavo prstnih odtisov za dejansko izvajanje Dublinske konvencije št. 2725/2000 z dne 11. decembra 2000 (Uredba 2000/2725/ES). *Uradni list L*, št. 316/2000.
- Uredba Sveta (ES) o vzpostavitvi meril in mehanizmov za določitev države članice, odgovorne za obravnavanje prošnje za azil, ki jo v eni od držav članic vloži državljani tretje

države, št. 343/2003 z dne 18. februarja 2003 (Uredba 2003/343/ES). *Uradni list L*, št. 50/2003.

Ustava Republike Slovenije (URS). *Uradni list RS*, št. 33/1991, 42/1997 – UZS68, 66/2000 – UZ80, 24/2003 – UZ3a,47,68, 69/2004 – UZ14, 69/2004:– UZ43, 69/2004: – UZ50, 68/2006: – UZ121,140,143.

Vail Brown, J. (1985), *Psychiatrists and the State in Tsarist Russia*. V: Cohen, S., Scull, A. (ur.), *Social Control and the State: Historical and Comparative Essays*. Oxford: Basil Blackwell (267-287).

Vsi priznani statusi 1995-2009, (2010). Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve ([interno gradivo](#)).

Zakon o azilu (ZAzil). *Uradni list RS*, št. 61/1999, 66/2000 – Odl. US, 113/2000 – Odl. US, 124/2000, 67/2001, 98/2003, 134/2003 – UPB1, 56/2005 – Odl. US, 85/2005 – Odl. US, 17/2006, 37/2006 – Skl. US, 51/2006 – UPB2, 134/2006 – Odl. US, 111/2007 – ZMZ, 30/2008 – Skl. US, 111/2008 – Odl. US.

Zakon o duševnem zdravju (ZDZdr). *Uradni list RS*, št. 77/2008.

Zakon o mednarodni zaščiti (ZMZ). *Uradni list RS*, št. 111/2007, 111/2008 – Odl. US, 30/2009 – Odl. US, 58/2009 – A, 37/2010 – Odl. US.

Zakon o socialnem varstvu (ZSV). *Uradni list RS*, št. 54/1992, 56/1992 – popr., 42/1994 – Odl. US; 1/1999 – ZNIDC, 41/1999 – A, 60/1999 – Odl. US, 36/2000 – ZPDZC, 54/2000 – ZUOPP, 26/2001 – B, 110/02 – ZIRD, 2/2004 – C, 7/2004 – popr., 36/2004 – UPB1, 21/06 – Odl. US, 105/2006 – D, 114/2006 – ZUTPG, 3/2007 – UPB2, 23/2007 – popr., 41/2007 – popr., 122/2007 – Odl. US.

Zakon o tujcih (ZTuj-1). *Uradni list RS*, št. 61/1999, 9/2001 – ZPPreb, 87/2002 – A (96/2002 – popr.), 108/2002 – UPB1, 93/2005 – B, 112/2005 – UPB2, 79/2006 – C, 107/2006 – UPB3, 111/2007 – ZPPreb – B, 44/2008 – D, 71/2008 – UPB5, 41/2009 – E, 64/2009 – UPB6.

Zakon o zaposlovanju in delu tujcev (ZZDT). *Uradni list RS*, št. 66/2000, 101/2005 – A, 4/2006 – UPB1, 52/2007 – B, 76/2007 – UPB2.

Zaviršek, D., Zorn, J., Videmšek, P. (2002), *Inovativne metode v socialnem delu: Opolnomočenje ljudi, ki potrebujejo podporo za samostojno življenje*. Ljubljana: Študentska založba.

- Zavratnik Zimic, S. (2002), *Perspektive konstruiranja schengenske »e-meje«: Slovenija*. V: Milohnič, A. (ur.), *Evropski vratarji: Migracijske in azilne politike v vzhodni Evropi*. Ljubljana: Mirovni inštitut (67-81).
- (2003 a), *Migration trends in selected EU applicant countries, Volume VI – Slovenia: The perspective of a country on the 'Schengen periphery'*. Dunaj: International Organization for Migration.
- (2003 b), *Trdnjava Evropa ali odprta Evropa? Izzivi za države »schengenske periferije«*. V: Pajnik, M., Zavratnik Zimic, S. (ur.), *Migracije – globalizacija – Evropska unija*. Ljubljana: Mirovni inštitut (15-41).
- Zlobko, S., Uran, K., Rupnik, J. (2009). »Moramo jih naučiti najbolj osnovnih stvari. *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo*, XXXVII, 238: 163-168.

9. Priloge

Priloga 1: Zapis pogovora z A, B in C (skupinski intervju)

Spraševalec: *Institucionalna nevroza se pojavlja v totalnih ustanovah, kot so zapori, samostani, domovi za stare, domovi za otroke itn. V njih skupaj živijo, jedo, skratka vse počnejo skupaj. O sebi ne odločajo sami, ampak o njih odločajo drugi. Vse se dogaja po ukazu in to dalj časa in na enem mestu. Človek zaradi življenja v totalni ustanovi začne kazati znake brezvoljnosti, apatije, pasivnosti ipd. Verjetno ste to opazili tudi v Azilnem domu. Tako pri sebi kot tudi pri drugih. Kakšne primere poznate? Na primer, nekateri veliko časa prespijo, nekateri ne hodijo ven ipd. Kako se to kaže?*

A: |V svoji državi sem bil v zaporu.| Tudi tukaj srečam nekaj značilnosti zapora. Na primer: |pregledujejo torbice. Jaz jim nočem kazati torbice. Včeraj sem, na primer, imel čisto prazno. To je bilo očitno. Varnostniku sem rekel, da v njej ni nič, da je prazna, in jo obrnil. On pa je vztrajal: »Prosim, pokažite!« Na koncu sem mu jo pokazal in mu dokazal, da v njej ni nič.| |To je pritisk na nas.| |Mislim, da je to kot zapor.|

Spraševalec: *Kako to vpliva na ljudi?*

A: Bil sem v zaporu, s policijo. Tam razumem, da pregledujejo, ampak tukaj. Delajo, kar hočejo. Vse odpirajo, premetavajo. Jaz sem zdaj na svobodi. Nisem v zaporu.

Spraševalec: *A to pomeni, da ti na nek način jemljejo identiteto? Da si za njih samo številka?*

A: Ja, tako. |Pred časom so vztrajno gledali v dva fanta. Eden od njiju je vprašal: »Zakaj me gledaš. Nočem, da me gledaš.« Oni so poklicali policijo.| |Policija ju je odvedla kot kriminalca, z vkleenjenimi rokami. Fant je rekel, da ni kriminallec. Policist mu je odgovoril: »Ti si azilant. To je isto kot kriminallec.«| |To je pritisk.| |Človek postane jezen.| |To vodi v psihično neuravnovešenost.| To ni normalno.

Spraševalec: *Mislite, da človek naslednjič še tako reagira ali se nekako zapre in prikrije jezo, ker so ga zaradi nje že kaznovali? Verjetno začne zadrževati jezo.*

A: |Malo zadržuje jezo, ampak vsega ne more zadržati.|

Spraševalec: *Kako to izgleda? A se potem tudi z drugimi manj pogovarja?*

A: [Nobenemu ne verjameš.] [Prevajalka in drugi svetujejo, da se pretvarjaš, da nisi nič slišal. Jaz se sprašujem, kako naj se pretvarjam, ko pa teptajo moje dostojanstvo. Tega ne morem, po drugi strani pa moram.] [To res povzroča psihično neuravnovešenost.]

Spraševalec: *Kako pa vidva mislita, da se kažejo posledice bivanja v instituciji? Kako razmere vplivajo na ljudi. Verjetno na nekatere bolj, na druge pa manj. Mogoče manj hodijo ven, se manj družijo z drugimi? C je, na primer, nekaj časa v glavnem spal? Povej, prosim?*

C: V Azilu sem že tri leta in pol. [Od depresije sem samo spal. Nisem šel ne na večerjo ne na kosilo. Bil sem tako bolan, da sem šel k psihiatru.] [Imam dokaze, da je to zato, ker tam ni normalnega življenja.] [Naj dajo ljudem delo], [naj jim dajo dovolj hrane.] Če hočeš pojesti malo več, ti rečejo, da to ni možno. [Potem se tako sekiraš, da zboliš. Ko sem prišel, sem bil zdrav, zdaj pa so mi dali neke tablete.] [Tukaj sem tri leta in pol, pa še niso odločili, da mi dodelijo status.] Da imam potem mirno glavo, voljo do življenja. [Tako pa izgubljam voljo do življenja.] [Počutim se kot v zaporu.] Najlepša hvala.

Spraševalec: *Jaz sem nekaj opazil, ko smo prostovoljci hodili v Azil. Z nekom si se zmenil za aktivnost, potem pa ga sploh ni bilo. Šel je spat, v mesto ali kaj podobnega. Dogovori enostavno ne veljajo več. Zdi se, da človek nima več tiste odgovornosti, kot jo je imel prej. Z drugimi besedami: S človekom se dogovoriš, da gremo skupaj v mesto in se napiše na seznam, potem pa ob dogovorjenem času prideš tja, njega pa sploh ni. Enostavno pozabi. Nekaj se dogovori, potem pa izpade, kot da se ni nič dogovoril. Verjetno tudi na to vpliva ustanova. Kaj mislite?*

A: [Mislim, da je to odvisno od človeka.]

Spraševalec: *Misliš, da je bil tak že prej, da na to nič ni vplival Azil? Da je to odvisno samo od človeka?*

B: Tudi od sistema.

Spraševalec: *Verjetno je nekakšna kombinacija?*

B: Ja, vse skupaj. Tudi od Azilnega doma, sigurno.

A: Kako to misliš.

B: [Sistem vpliva na psihologijo, na dostojanstvo, na vse.] [Normalen človek mora imeti normalno življenje. Svoje stanovanje, svojo službo ipd. Normalen človek dela ali študira.] [Tukaj, v Azilnem domu, pa je sistem tak, da že leto, dve ali tri ne delaš.] Prej je bil sistem tak, da si lahko po enem letu, če v tem času nisi dobil nobene negativne odločbe, dobil delovno dovoljenje. Dobi ga samo en procent ljudi, če ga dobi. [Delajo tako, da lahko že po enem

mesecu dobiš »negativ« in ne moreš dobiti delovnega dovoljenja. C je tukaj že tri leta in pol, pa ne more dobiti delovnega dovoljenja. Tak je sistem. Lahko čakaš že enajst mesecev in manjka samo še en mesec, da bi dobil delovno dovoljenje, pa dobiš »negativ«. Lahko ti ga dajo kadar hočejo: danes, jutri, kadarkoli. | Ni poskrbljeno za potrebe otrok in žensk, za vrtce, za zabavo, nimaš možnosti študija. | Nimaš nobenih tečajev. Sistem je tak, da ni možnosti integracije. Tega ni. | Ne pustijo ti, da bi se integriral.

A: Ampak on je vprašal nekaj drugega. Če se človek nekaj dogovori in ne pride, je to odvisno od človeka.

Spraševalec: *Zdi se mi, da je to malo povezano tudi s tem: Če človek ne sme delat, potem nimaš obveznosti. Če delaš, moraš vsak dan ob določeni uri vstati in iti v službo. Če ne, pa nimaš nekega »režima« življenja. Potem izgubiš občutek odgovornosti. Seveda je to odvisno tudi od človeka.*

A: Sam človek mora biti odgovoren. Če ne moreš, moraš povedati, da ne moreš. Jaz mislim, da je to stvar človeka. | Če, na primer, delaš, moraš poklicati in povedati: »Jaz sem v službi in ne morem.«

B: Človek mora prenašati sistem. Pritiske in to. Če to traja dve leti, tega ne moreš stalno. | Itak ima človek svoje težave, svoje razloge, da je pobegnil in zapustil svojo državo. | Ni kar tako, če mora človek zapustiti svojo družino in oditi v Evropo. | Res moraš imeti težave, da zapustiš sorodnike, mamo, dedka, brate, sestre, tete, strice, službo, prijatelje. Tam si rojen, zato ni tako preprosto.

A: On je imel firmo, jaz sem imel delo. Imela sva dovolj denarja. Zaradi težav in pritiskov moraš zapustiti vse. Prišli smo sem in začeti smo morali znova.

B: Prišli smo z upanjem, da nam bodo pomagali in dali azil, ampak to ni pravi azil. | Ni nobene pomoči. | Po novem zakonu sploh ne boš več smel delati. | Če bi dali vsaj socialno podporo. | Tukaj je veliko družin brez očetov. Ženske ne morejo delati, ker svojih otrok ne morejo kar pustiti. Kam naj jih dajo. Tukaj je tudi mlada mati s šestimi otroki. Noben ji ne pomaga. Dobro, imaš jedilnico, kar pa je tudi eden od elementov sistema. | Zajtrk je od 8:00 do 9:00. Če zamudiš, zamudiš. To je tvoj problem. | Če si državlján, imaš službo, študiraš, imaš sorodnike. Lahko si skuhaš kar hočeš. Sam odločaš o sebi. Tukaj pa tega ni. | Vse odločajo drugi. | Imaš, na primer, kruh in salamo, ti pa bi rad juho, špagete ali kaj podobnega.

A: Kdor ima službo in dela, gre lahko v trgovino, si kupi in skuha.

B: Ampak kdo ima službo? Dva ali trije.

Spraševalec: *Ali pa dela na črno.*

B: |Dela na črno zdaj ni. Vsi rečejo, da je kriza. |

A: Jaz imam delovno dovoljenje. B ima delovno dovoljenje. Delava in sploh ne gledamo na jedilnico. Ne čakamo, kaj nam bodo dali, ali bo dobro ali ne. Enkrat je dobro, drugič pa ne. Včasih dobiš kruh in tuno. Kaj je to za normalnega človeka? Jaz delam in si lahko kupim. Koliko pa je ljudi na moškem oddelku? |Za njih ena konzerva tune ni dovolj. | Naj pove C.

C: Ja, prav imaš.

A: To ni dovolj niti za otroka, kaj šele za moškega.

B: Otroci še komplicirajo. Nočejo tega, ampak nekaj drugega. Ob sobotah in nedeljah je sploh slabo. Dobiš, na primer, košček pice. |Zvečer [ob 18:00] dobiš vrečko, v kateri je sok, kruh in še nekaj, na primer pašteta. Majhna. To je za celo noč. |

A: |Tisti, ki nimajo svoje hrane, se lahko zatečejo v kriminal. To je nevarno. |

B: |Ena stvar je pritisk »na glavo«. Najpomembnejše pa je, da vsak dan čakaš in ne veš, kakšno odločbo ti bodo dali. Ali boš dobil negativ danes ali jutri. Vsak dan čakaš. | |Vsak dan razmišljaš. | |Ponoči ne spiš. | |Vsak dan, že dve leti in pol smo tukaj in mislimo samo na to ali bomo dobili status. Če bomo dobili negativen odgovor, kaj bomo storili potem. | To je prva težava. |Plus brezposelnost. Kam gre ta sistem. Tam je dosti Bosancev, ljudi s Kosova. Mesec, dva, tri, štiri, leto, leto in pol čakajo brez službe. | Kaj bodo storili? Bodo kradli? Kaj jim ostane drugega?

C: Tako je. |Če nimaš od česa živeti, moraš začeti krasti. |

B: In če te ujamejo? Si kriminallec. Na podlagi česa? Na podlagi sistema. Človeka pritiskajo, da pride do te situacije.

A: Še za en problem sem slišal v Azilu. Tam so trije oddelki. Na vsakem oddelku so kuhinje. Tam so zdaj skupni hladilniki. V sobi ne smeš imet hladilnika, zato moraš hrano dati v skupnega. Ko je ponoči kdo lačen, pride in ukrade iz hladilnika. Pride jest. To je začetek. Če ga kdo ujame, pride do konflikta. Potem bo šel naprej. Če ne more krasti v Azilu, potem gre v mesto, ne vem. Jaz delam in imam denar. Lahko si kupim. Kdor pa nima denarja in ne dela, pa ne vem. Jaz bi tudi, če ne bi imel. Ampak moraš najti delo. Drugače ne vem.

Spraševalec: *Drugače si še bolj odvisen od tega, kar ti tam dajo? Kaj pa, če ničesar ne dobiš? Ali potem cel dan spiš, da pozabiš? Kaj ti misliš, C?*

C: Ja, tako jaz delam. |Cele dneve spim. | |Trpim, mučim se. |

B: Še ena stvar je pomembna. Zdravje. To je tudi težava. Če si kaj bolan ali te boli zob, je tam sestra Z. Poveš, da te boli zob, da rabiš plombo. Ona te naroči in pusti, da čakaš. [Ko prideš k zobozdravniku, ti on reče, da prosilcu za azil ne more dati plombe.] Da ti lahko samo zdravilo in začasno plombo.

Spraševalec: *Samo nujno zdravljenje.*

B: Meni so samo izpulili en zob. Eno leto sem hodil k sestri Z, kolikokrat sem bil pri zobozdravniku. Prosil sem ga, naj mi da plombo. Ne, izpulil mi je zob. Če bi ga že na začetku plombiral, bi bil ta zob zdrav. Zdaj ga ni več. Do tega prihaja. To je samo en primer. Če te boli grlo ali si prehlajen, ti dajo nekaj zasilnega. [Nimaš normalne zdravstvene pomoči. Če prideš k zdravniku, ti reče, da je vse normalno.] Tako se že dogovorjeni: »Če pride prosilec za azil, mu recite, da je vse normalno.« Če te nekaj hudo boli ali nujno rabiš operacijo, to tam ne gre. Dajo tu kakšno injekcijo in te pošljejo nazaj.

A: En fant je bil bolan. Imel je težave z veno na nogi in bi ga morali nujno operirati. To zelo boli. Šel je k [medicinski sestri] Z, ki ga je naročila in mu rekla, naj pride na operacijo v decembru.

B: Do decembra je že dobil tri »negative« in so ga izgnali.

A: [Čakati moraš tri, štiri mesece.] Če imaš zlomljeno roko, potem ti jo že dajo v mavec. Ali pa, če je ženska noseča in mora roditi. To je.

B: Tega je veliko. Lahko bi govoril cel dan.

Spraševalec: *Situacije je torej taka, kakršna je. Ljudje se v Azilu spremenijo. Postanejo pasivni, apatični in to. Mislite, da ostanejo posledice tudi potem, ko prideš ven? Tudi če dobiš »pozitiv«, najbrž nekaj ostane. Kaj vi mislite?*

A: [Jaz mislim samo na to, da zapustim Azil. To mi je prva skrb.] Potem pa bomo videli, kaj bo. Treba je zdržat. [Doživljaš pritiske in od tega si že utrujen.] Ko prideš iz službe, si že tako utrujen. Potem pa še ta pritisk. Že ko prideš na vhod, so tam varnostniki in že se vrši pritisk nate. Potem greš po hodniku itn. Mislim samo na to, da dobim status in grem ven. To je prvo.

Spraševalec: *Ali potem misliš, da ne bo kakšnih večjih posledic?*

A: Mislim, da je dobro, če greš ven iz Azila. Ampak tudi to ni samo dobro. Tudi zunaj so različni pritiski. Ljudje so različni. To je že psihologija. Ne vem.

Spraševalec: *C, kaj ti misliš? Ali ti bo življenje v Azilu pustilo kakšne posledice na psihi.*

C: [Boljše bo, če bi le dobili svoje stanovanje, službo in to.] To bi bilo zelo dobro.

Spraševalec: *Sledi pa to življenje ne bo pustilo na tebi? Kaj misliš? Vem, da ne moreš vedeti, ampak vseeno.*

C: Tega ne vem. Bomo videli, kako bo.

Spraševalec: *Se pravi, da je zdaj najbolj pomembno priti ven, potem pa boš razmišljal o tem.*

A: Mislim, da vsi v Azilu mislimo samo na to, kako bi čim prej prišli ven. Da bi dobili stanovanje v najem, v njem živeli, dobili službo. To bi bilo boljše. Ampak to je življenje. Znajdeš se v različnih situacijah. Pojavljali se bodo tudi problemi. Nekaj posledic bo gotovo ostalo. V zaporu sem bil samo šest mesecev, kar po svoje ni veliko. Ampak ko si tam, je to le šest mesecev, ki se zdijo dolgi kot šest let. Od takrat naprej čutim posledice. Ne moreš pozabiti, kako te policisti pretepejo, kakšna je administracija, kako govorijo z ljudmi, kako teptajo tvoje dostojanstvo, te ponižujejo. Če bom šel iz Azila, bodo mogoče prav tako posledice. Nekaj posledic bo, ampak zdaj razmišljaš samo, kako bi čim hitreje prišel ven. Malo bolje bo, ampak v glavi ostanejo misli, da si bil v Azilu in kako je to vplivalo nate. Vendar je treba v življenju delati tako, da bi šlo vse dobro. Imaš svoje stanovanje, službo, otroke, ženo.

Spraševalec: *Zdaj pa najtežja stvar. Kaj bi se morda kljub vsemu dalo storiti, da bi se ta pasivnost in apatija zmanjšali. In to v okviru obstoječih predpisov. Da ne kršiš zakona, hišnega reda. Je kakšna možnost? Morda v okviru socialne službe. Kaj bi lahko jaz poskusil storiti med prakso? C, imaš ti kakšno idejo? [premor] Bi morda koristilo, če bi se znotraj Azilnega doma bolj povezali. Da bi mogoče imeli nekaj podobnega skupščini? Na primer enkrat mesečno. Da bi poskušali skupaj reševati probleme. Skupaj s socialno službo. Ne vem, koliko se da sodelovati z njimi.*

A: Jaz mislim, da so tam še varnostniki, direktor. Seveda, oni morajo nekaj narediti, da ne bo konfliktov. Da se ne bo vnašal alkohol morajo nekaj storiti, ampak jaz sploh ne pijem, ne kadim. Ni treba, da me pregledujejo. Oni vedo, kdo pije, saj opazujejo. Oni cel dan samo sedijo in opazujejo. Nič drugega ne delajo. Zato vedo, kdo pije in kdo ne.

Spraševalec: *Med prakso bi rad poskusil narediti vsaj nekaj malega, pa ne vem. Kaj bi radi? Zanima me, kaj bi vam koristilo, zato vas tudi sprašujem.*

C: Lahko bi nam dali kakšno socialno pomoč. Nekaj denarja.

Spraševalec: *Vendar je to težko doseči. To ni v moji moči.*

C: Lahko bi nam dali pravico do dela.

A: Dobro je, če človek dela, ima službo. Ampak zdaj je kriza. Veliko ljudi so odpustili iz tovarn. |Ampak če ima človek delovno dovoljenje, lahko dela. Cel dan ga ni v Azilu. Tudi to je pomembno. Potem nima konfliktov.| Pride zvečer, zjutraj pa spet gre v službo. |Drugače pa mislim, da bi bilo najbolje zamenjati vse: direktorja, socialno službo, vse.|

Spraševalec: *Ja, to že, ampak tega ne morem. Mislite, da bi se dalo kaj storiti glede življenja v Azilu? Ne glede »pozitivov« in »negativov«. Na to ne moremo vplivati. Bi se dalo kaj storiti, da bi imeli vi več vpliva na organizacijo samega življenja v Azilu? Na samo življenje, ne na politične zadeve. Bi lahko vi vplivali na kakšnem področju. Težko vprašanje, ne?*

A: Da bi vplivali na svoje življenje v Azilu?

Spraševalec: *Ja, da bi skupaj kaj poskusili. Vas je veliko. Če bi se organizirali in če bi hotela sodelovati socialna služba. Oni verjetno lahko kaj naredijo.*

C: |Lahko bi nam dali kakšno delo v Azilu.|

Spraševalec: *Imel sem neko idejo. Vsa dela izvajajo zunanji izvajalci. Od zunaj vam hodijo na primer pleskat. Lahko bi se skupaj dogovorili, kdaj in kako boste pleskali. Potem se zberete, pobarvate vse stene.*

C: |Seveda bi lahko to naredili sami.|

A: |To bi lahko.|

Spraševalec: *Verjamem, da bo to težko doseči pri vodstvu Azilnega doma. Ampak vseeno. Lahko bi vam tudi plačali, saj zunanji izvajalci veliko stanejo. Bilo bi tudi ceneje, če bi to naredili vi. Samo rabili bi pomoč socialne službe, da bi skupaj vplivali na vodstvo.*

A: Nekaj takega je že. Če, na primer, čistiš, lahko dobiš na uro po 2€.

Spraševalec: *Ja, ampak zdaj ti oni naročijo, kaj je treba storiti. Kaj pa, če bi vi sami odločali, kdaj boste kaj naredili?*

B: |Bilo bi dobro, če bi lahko sami.|

Spraševalec: *Bi se splačalo poskusiti?*

A: |Ja, samo težava je v tem, da je Azilni dom majhen. Ni veliko dela.|

Spraševalec: *Se strinjam. Vendar pa ne gre za to, da bi imeli stalno zaposlitev, ampak da se sami odločate. Tako kot se doma sam odločaš, kdaj boš popravil streho, kdaj boš belil, kdaj boš uredil vrt.*

B: |Dobro, to je super ideja. Ampak sodelovali bodo eden, dva, maksimalno tri osebe.|

Spraševalec: *Kako pa bi jih motivirali? Imate kakšno idejo? To je verjetno ravno zaradi življenja v ustanovi, zaradi česar ljudje postanejo pasivni in jih je težko motivirati.*

A: Enkrat je zapadel sneg in en fant je očistil sneg za denar. Dobil je, ne vem, okrog 130€. Ampak to je bil samo en človek. Če bi to delo opravili vsi, ne bi vsak dobil skoraj nič.

B: V Azilnem domu so različni ljudje in vsak ima svoj poklic. En lahko popravi računalnik, en avto, en je zidar, dela na gradbišču, en je keramičar itn. Lahko bi tudi prosilci kaj postorili storili sami.

Spraševalec: *Se pravi, da se zbere, kaj kdo zna, kaj je po poklicu. Potem se ve, na koga se lahko obrnete. Pa še kdo mu pomaga, ali pa izvedete skupno akcijo. Na koncu bi lahko imeli še zabavo.*

B: Ljudje znajo marsikaj. Če dobijo državljanstvo, lahko hitro dobijo službo.

A: Enkrat lani je socialna služba predlagala, če lahko počistimo dvorišče. Na koncu bi pripravili kaj za pojest in popit. En fant je trkal po vseh vratih in organiziral delo. Ljudje so bili zainteresirani in so šli. Tudi jaz sem šel. Ampak ko smo vse počistili, ni bilo ne hrane ne pijače. Drugič ne bi šli več.

Spraševalec: *Torej je nekoliko »škripala« organizacija. Drugače pa bi to verjetno bilo v redu. Vendar pa bi se morali občasno sestati, da bi se odločili, kaj boste organizirali. Če ti določi nekdo drug, nimaš takega veselja, kot če se zmenite sami med seboj. Je tako? C, kaj bi bilo tebi bolj všeč? Da ti nekdo pove, kaj moraš narediti, ali da se sami dogovorite za akcijo?*

C: V akciji, vsi skupaj. Da se dogovorimo.

Spraševalec: *Morda bi se vsi skupaj dobili enkrat mesečno in se dogovorili, kdaj bi kaj naredili. Določili bi tudi, kdo je za kaj odgovoren. Tudi za zaključno zabavo.*

A: Tudi če ne bi bilo nič za jest, bi jaz lahko čistil. Ne rabim jest.

Spraševalec: *Je pa najbrž bolj zabavno.*

A: Ja potem vsi skupaj posedimo. Kdor bo v Azilu, lahko pomaga pri delu.

Spraševalec: *Kaj pa novi, ki so še čisto izgubljeni in ne vedo nič. Bi bilo smiselno organizirati kakšno skupino, da jih vpelje v življenje ustanove? Je pa to zaradi karantene verjetno težko izvedljivo.*

A: Ko pride človek v Azil, tam, znotraj Azila, ni organizacije. Kdo bi mu lahko pomagal? Ljudje so prepričani, da proti administraciji ne morejo nič. Večina si misli, da ne bodo dobili nič, če bodo nasprotovali administraciji, in da je bolje samo sedeti v upanju na »pozitiv«. Ampak administracije ne zanima, če si miren, če čistiš po Azilu. En fant je vedno čistil pred Azilom in znotraj, pomagal pri praznjenju kontejnerja. Kljub temu je dobil tri »negative« in ni nič pomagalo. Ko pride nov človek, mu povemo, da lahko dobi pomoč, samo ne v Azilu,

ampak v mestu. Tam so aktivisti, ki mu bodo pomagali reševati težave. | Večina ne gre nikamor, ker se boji administracije. Če administracija izve, bi takoj dobili »negative«. |

B: Nekaj je treba storiti. Ne moreš samo gledati v strop. |

A: Ljudje se bojijo in mislijo, da je zanje bolje, če so ubogljivi in čistijo po Azilu. Naj delajo, kar hočejo, ampak mi smo jim povedali, da je tudi druga možnost.

B: Še nekaj bi povedal. Če si prosilec za azil, ne moreš registrirati avta. Nama ga je registriral prijatelj. Sama sva ga kupila, vendar ga ne moreva registrirati. Ne moreš dobiti kredita, kartice in takih stvari. Ne moreš delati voznškega izpita. Nič ne moreš. Prosilec za azil nič ne more. |

Spraševalec: *Je to podobno kot z izbrisanimi?*

B: Ja, smo kot izbrisani. Živimo leto, dve, tri, tri in pol, štiri, celo pet let živijo ljudje brez papirjev. | Zakaj tako? Veš kako se človek tem času lahko navadi? Vse že pozna. Zdaj imam službo in vozim po Sloveniji. Z A skupaj voziva. Pozna Slovenijo kot Slovenci ali še bolj. Poznam Miren, Novo Gorico, Bovec, Tolmin, Krško, Novo mesto, povsod sem bil.

A: Šempeter, Šentrupert, ...

B: Vendar nič ne pomaga. Upamo, da nekaj bo, ampak ne vem.

A: Če dobiš tri negative, te ujame policija in te takoj odpelje v Postojno, kjer je center za deportacije. To je zapor. Še hujši kot Azilni dom. Bežal sem stran od zapora, a sem spet prišel v zapor. |

B: Azil bi moral biti ustanova, ki pomaga ljudem. Taka je asociacija ob tej besedi. | Ampak ni. Je obratno. Asociacija za Azilni dom postaja kriminalizacija. Različni pritiski: psihični, moralni, materialni ipd. | Ne vem, kaj naj še rečem. Nimam več besed.

Spraševalec: *C, bi ti še kaj povedal?*

C: Nimam več kaj dodati.

A: Če ljudje nekaj organizirajo, je dobro, ampak tega ne bo končalo. Samo en dan je drugače, potem pa se nadaljuje po starem. | Če si v Azilu, nič ne moreš. Če ne moreš iti ven, v svoje stanovanje, v službo, ni nič. Treba je priti ven. Na tem bi bilo treba delati. |

B: Njim [administraciji] ni vseč, če je kaj dobrega. Če imaš službo, stanovanje, svoj avto, jim ni vseč. Administraciji je vseč, če imaš težave, če dobiš »negativ«. Če imaš težave in ti je hudo, je to za njih v redu. |

C: Ja, ja, tako je.

Spraševalec: *Kaj pa socialna služba?*

B: Ne vem. Socialna služba se razlikuje od administracije. Ampak ne vem. Včasih vidim, da imajo medsebojne konflikte. Vendar je administracija močnejša.

A: Socialna služba jih mora ubogati.

B: Večina bi rada pomagala. V dveh letih in pol, kar smo tukaj, jih je že precej zapustilo Azilni dom. Če bo kdo od socialnih delavk, varnostnikov ali čistilk pomagal, ga bodo takoj odpustili. Varnostniki so nam povedali, da nam ne smejo pomagati in se javno pogovarjati z nami. Enako čistilke. Ne smejo nam nič pomagati. To je prepovedano z azilanti. Kaj je azilant? Kriminalec? Ni človek? Nočejo, da bi bili prosilci s Slovenci. Taki so pritiski. Nekateri bi se radi pogovarjali. Zanima jih tvoja država, kakšen človek si ipd. Radi bi se pogovarjali, ampak ne smejo.

A: Nekateri se kljub temu pogovarjajo, drugi pa sploh ne. So proti nam. Popolnoma na strani administracije. Kot fašisti.

Spraševalec: *Se identificirajo s sistemom?*

B: Za njih je v redu, če si jezen. Oni to rabijo. Tako delajo, da bi bil jezen.

A: Če je človek jezen, se ne kontrolira in bo naredil kakšno napako.

B: Na to čakajo in delajo tako. Človek mora trpeti. Ne vem, kako bo to vplivalo na zdravje. Če je človek nervozen, živčen, to vpliva na zdravje. Nekaj bo ostalo.

Spraševalec: *Na koga bo življenje najbolj delovalo? Komu bo pustilo največ posledic, ko pride iz Azila? Otrokom, starejšim, mlajšim, poročenim, samskim?*

B: Vsem. Otroka ne moreš talno nadzorovati. Za otroke je sistem zelo slab. Vsi govorijo grde besede. Doma jih tega ne učimo. Če gre za pol ure ven, se že nekaj nauči, kar ga ne učiš doma. Podobno je z ženskami, ki so šibkejše od moških.

A: Moja žena pravi, da je že utrujena. Najraje bi šla iz svoje kože.

B: Samo to nas drži. Da imamo družino, otroke. Z njimi se malo pogovarjamo, igramo. Če družine ne bi bilo, ne vem.

Spraševalec: *C, kaj ti misliš o tem?*

C: Vsem bo pustilo enake posledice.

Spraševalec: *Mislím, da lahko počasi zaključimo. Bi še kdo rad kaj povedal?*

B: Ne vem, kaj te še zanima. Kaj ti še manjka?

Spraševalec: *Rad bi se vam zahvalil za sodelovanje. Zanima me še, kako ste se počutili?*

B: V redu je, da to Slovence zanima. Naša situacija. Da imajo ljudje srce. Da jih skrbi za nas. Da bi radi kaj spremenili.

Spraševalec: *C, kako je bil tebi všeč ta pogovor? Si se morda dolgočasil?*

C: Ne, ne, veseli me, da smo dali svoje izjave. Treba bi bilo spremeniti položaj, da bo bolje.

Spraševalec: *Vam kaj ni bilo všeč? Bi naslednjič radi kaj spremenili?*

B: |Jaz bi zamenjal samo administracijo|

Spraševalec: *Hvala lepa vsem!*

Priloga 2: Zapis pogovora z D

Spraševalec: *Zanima me, kako izgleda življenje v totalni ustanovi in kakšne posledice pušča na vašem vedenju, če imate zato kakšne težave. Rad bi vedel, kakšno je vaša ocena števila ljudi, ki imajo težave zaradi življenja v Azilnem domu. Mislite, da imajo vsi enake težave ali ne in od česa je to odvisno? Ljudje, ki živijo tukaj, lahko izgubijo zanimanje za različne dejavnosti, izgubijo samoiniciativnost, postanejo apatični. Nekateri imajo več težav kot drugi. Kakšno je vaše osebno mnenje o vzrokih? Imajo morda ljudje, ki so tukaj z družinami manj težav, ker morajo skrbeti za otroke?*

D: Morda, da.

Spraševalec: *Kaj mislite o tem?*

D: Tukaj še nisem dolgo, a mislim, da imajo vsi iste težave. Tudi prišli so zaradi podobnih težav. Poskusil sem v Y. Šest mesecev je, kar sem prišel. Tudi tam je podobno. Nekaterim so grozili, drugi so prišli zaradi ekonomske stiske, nekateri imajo osebne probleme. Dobro, težave niso ravno iste pri vseh, življenje pa je enako. Govoril sem z nekaterimi ljudmi o njihovih težavah. Mislim, da imajo ljudje s Kosova, Albanije tudi ekonomske težave. Prav tako nekateri ljudje iz Afrike. Težave nekaterih pa niso ekonomske narave. Tukajšnje vodstvo jim ne verjame, ker veliko ljudi laže o razlogih, zaradi katerih so zbežali. To je težko.

Spraševalec: *Mislite, da so ljudje z ekonomskimi težavami tukaj bolj ali manj aktivni?*

D: [Ne, vsi imajo enake težave], resnične težave. [Doživljajo ekonomske težave, saj imajo nekateri po pet otrok], pa [nimajo dela. [Če bi jim vlada dala papirje, da bi poiskali zaposlitev, bi bilo nekaterim bolje. [Predvsem zaradi otrok. Tukaj nimajo dobre obleke, nimajo dobre hrane. Otroci bi radi kaj boljšega. [Včasih razmišljam o tem in sem zaradi teh otrok zelo žalosten.]] Nimam podatkov o ekonomski krizi, če država lahko da papirje ali ne. Za Slovenijo ne vem. V Y imajo sistem, da ljudem, ki nimajo dela, država po dveh ali treh letih poišče delo in jih ne izžene v njihove države.

Spraševalec: *Ljudje, ki dobijo papirje, lahko delajo. Popolnoma legalno. Imajo vse papirje.*

D: Da, da, da, da. Vem.

Spraševalec: *Mislite, da jim je zato kaj lažje? Kaj drugače živijo, ker lahko delajo?*

D: Nekateri delajo na črno. Videl sem jih tudi v Y. Tisti ki ne dobijo dovoljenj, morajo delati na črno. Ne vem, zakaj. Ponekod se ljudje lahko dogovorijo z državo. Če po dveh-treh letih nimajo težav s policijo, lahko zaprosijo državo za delo. Ekonomsko je to za državo dobro, ker država ne daje denarja. Ti daješ denar državi, oni pa ti dajo delovno dovoljenje in delaš. Da, nekateri ljudje imajo delovno dovoljenje. Nekateri ne razumejo prednosti tega. Za delo na črno dobiš malo denarja. Legalno delo pa je bolje plačano, tako da ljudem ni težko plačati za kakšno stvar. Zdi se mi, da nekateri ljudje razmišljajo drugače.

Spraševalec: *Moje mnenje je, da če delaš, imaš kaj za početi, imaš odgovornost, da zjutraj vstaneš in greš na delo, zaslužiš denar. Zdi se mi, da ti je bolje, ker nisi obsojen samo na čakanje in jezo.*

D: Jaz nimam ekonomskih težav. |Samo ločen sem od družine. Že celo leto pa nimam nobenih informacij o svoji družini.|

Spraševalec: *Da, to je velik problem.*

D: Moja težava je tudi, da v domovini nisem nikoli fizično delal. Ne morem. V resnici sploh nimam informacij o delu. |Prav tako me utruja sam sistem. Sistem je težek. Varnostniki, urnik.| |Država bi morala spremeniti pravila. Država mora plačevati za, ne vem, kuharje, za prevoz hrane, za elektriko. Denar bi lahko dali ljudem.|

Spraševalec: *Ljudje bi lahko zase kuhali sami.*

D: Poleg tega morajo plačevati čistilke. |Npr. v Y država ljudem plača, da si sami kuhajo, vsak dan dva počistita in dobita 10€. Potem se ljudje trudijo čistiti. To je zelo dobro, da ljudem plačajo za čiščenje. Mislim, da take spremembe ne bi bile preveč težke.| |Npr. glede kamer imamo 50 kamer za približno 50 ljudi. Zakaj?| |V X sem bil v zaporu in imeli so samo eno kamero. V Y ni nadzora, nobenih kamer.| Prav tako |varnostniki nimajo formalnih uniform. Vsi nosijo vsakdanja oblačila. Socialne delavke, vodstvo in varnostniki.|

Spraševalec: *Tukaj imajo celo socialne delavke neke vrste uniform, npr. bele halje. K ima zeleno obleko.*

D: So v redu. L je zelo prijazen, K je zelo prijazna. Tudi M.

Spraševalec: *Da, toda njihove obleke delujejo kot uniforme.*

D: |Zelo formalne, da.| |Ustanova se imenuje Azilni dom. To sploh ni podobno domu.| Varnostniki, kamere, |od njih dobim ključ.| Ne vem.

Spraševalec: *Vse je tako formalno. Vse delajo zunanji ljudje. Čistilke, pleskarji. To bi lahko opravili tudi sami.*

D: Da.

Spraševalec: *Za to bi dobili nekaj denarja.*

D: Da, vem. |V Y je bilo v begunskem taborišču npr. 300 ljudi. Nihče ni imel težav z razselitvijo. Jaz nisem šel. Nekateri ljudje pa lahko gredo v svojo hišo. Zakaj bi bili v taborišču. |Če pa nimaš avtomobila, nimaš denarja, tega ne moreš. Jaz nimam denarja.| Tukaj tako življenje ni mogoče. Imamo čistilke, varnostnike. Včasih razmišljam tudi o hrani. Inšpektorji⁸ si naročijo pizze, gredo na kosilo ven. Jedo kakršno koli hrano. Nimajo nobenih težav. Včasih vidim varnostnike, ki si za kosilo prinesejo pizze. |Mi pa vsak dan jemo krompir. Krompir, testenine, krompir, testenine, itn.| Zakaj še inšpektorji ne pridejo jest z ljudmi?

Spraševalec: *Ali te stvari vplivajo na vašo psiho? Iz dneva v dan se vse ponavlja, vse poteka formalno, nimate kaj početi in niti ne smete, ...*

D: Da, da, da, da, da.

Spraševalec: *Kaj storiti? Samo čakati, spati, ...?*

D: |Čakamo, spimo, ne vemo, kaj se dogaja.| |Nekateri ljudje so pogosto zaskrbljeni, potem ko dobijo negative.|

Spraševalec: *Razmišljate o teh negativih?*

D: In upamo na pozitivne.

Spraševalec: *To mora biti velika psihična obremenitev.*

D: |Jaz še zmeraj nisem dobil niti pozitivna niti negativa, ničesar.| |Poskušal sem storiti samomor. Prepričan sem bil, da je bolje, če se ubijem.| Če bi naredil samomor, bi bilo potem morda bolje za druge, ker bi država spremenila predpise. |Tudi drugi ljudje imajo psihične težave. Ne mislijo na samomor, to je morda zadnji korak. Mnogi pa iščejo psihiatrično pomoč, ker upajo, da jim bodo pomagali.|

Spraševalec: *Je to samo zato, ker živite tukaj in ne zato, ker bi bili taki po značaju?*

D: Da, da, da. Zelo težko je. Ljudje, ki sestavljajo predpise ... Predpisov ne moreš kar tako spremeniti.

Spraševalec: *Če tukaj živiš zelo dolgo, leta in leta in potem dobiš pozitiv, se mi zdi, da potem težko ponovno normalno zaživiš.*

⁸ žargonski izraz za uradne osebe

D: To je težko. |Če živiš tukaj eno leto in potem dobiš pozitiv in greš ven, si utrujen. Telesno in duševno si utrujen. |Ne moreš preklopiti na normalno življenje. |

Spraševalec: *Torej je tudi če dobiš pozitiv, težko začeti delati, skrbeti zase, ...*

D: Da. |Ne rabimo pozitivov oz. negativov, rabimo normalno življenje. Da greš lahko v šolo, kamor hočeš. Ni treba, da mi Slovenci dajo avto ali karkoli, samo normalno življenje. |Pogosto nam postavljajo omejitve. | Nekateri ljudje pijejo alkohol in varnostniki pridejo, da ga ne smejo piti. Zakaj varnostniki ne gredo k vragu in pustijo ljudi, da pijejo alkohol. Ali pa ti mladoletniki. Imajo psihične težave, povezane s seksom. Ves čas mislijo na seks. Vsako dekle zaprosijo za telefonsko številko. |Nimajo denarja in ne razmišljajo za mesec, dva ali tri vnaprej. Imajo težko življenje. |Radi bi šli ven, kjer so bolj svobodni, dobili prijatelje med slovenskimi vrstniki. |Nekateri ljudje tukaj sploh ne morejo iti na tečaj slovenščine, ker so utrujeni od takega življenja, utrujeni od težav. | Ne marajo slovenščine. Raje se učijo angleščine, ker jo bodo bolj potrebovali, če bodo šli v drugo državo. Ne načrtujejo, da bodo tukaj ostali za vedno. V Y se učijo jezika, hodijo v šolo, si pridobivajo tamkajšnje prijatelje. Po dveh ali treh letih so normalni ljudje. Enaki kot ostali prebivalci Y. Razumejo predpise v Y, njihov sistem, razumejo policijo. |Mislim, da tukaj ljudje ne gredo na tečaj slovenščine, da se je naučijo. Gredo zato, da jim mine čas. Ne, da bi se kaj naučili. |Tukaj je zelo drugače, ker so ljudje utrujeni od tega sistema. | Enkrat sem šel jest v restavracijo. Nekdo je videl moj obraz. Ni Evropski. Vprašal me je, iz katere države sem. Odgovoril sem, da iz W. Nisem veren. Ne verjamem v islam, krščanstvo ali karkoli. On je rekel, da je iz Bosne in da se je tukaj poročil. Govorila sva o Sloveniji. |Slovenija mi ni všeč. Zakaj? Zaradi političnega sistema, država ne pomaga ljudem. | Ne razumem, npr. v taborišču je približno 50 ljudi. Za državo ni 50 ljudi, ki iščejo azil, nič. V Y in V vsak dan 25 ljudi zaprosi za azil. Za celo državo, res da je majhna, samo 50 ljudi ni nič. Že za eno mesto ni nič, kaj šele za državo. 50 ljudi. Ne razumem, zakaj ne pride več ljudi.

Spraševalec: *Poznajo sistem in gredo raje v druge države.*

D: Za primer: Milijon mojih rojakov živi v V., pet milijonov Turkov v Nemčiji. Tukaj pa je z vsemi s Kosova in z Romi samo 50 ljudi. 50, morda 60 ljudi.

Spraševalec: *Prej jih je bilo več. Toda slišali so, kakšen sistem vlada tukaj, zato uporabljajo druge poti. Ne skozi Slovenijo, ampak okrog nje.*

D: Da. Vidiijo, da sistem ni normalen. Šel sem v restavracijo, v McDonald's, in videl policijo. Ne vem, zakaj policija prihaja v restavracije. Podobno je v Grčiji. Tudi nekateri drugi ljudje

so mi pravili, da so jih videli in ne hodijo več v restavracije. V McDonald'su sem torej videl policijo. V McDonald'su v centru. Videl sem policiste, ki med opravljanjem dolžnosti nosijo pištole. To ni normalno. Vsaj zdi se mi, ker sem videl tudi druge države v Evropi. V nekaterih drugih evropskih državah tega ni.

Spraševalec: *Mislite, da bi bilo, če bi imeli enak sistem kot v Y, mnogo bolje?*

D: Da, da. Prav zares veliko bolje. Mislim, v bližini meje je Kosovo, Hrvaška. Mislim, da ljudje nimajo težav. Imajo samo ekonomske težave. Pridejo v Slovenijo. Slovenija daje azil. Veliko ljudi pride v Slovenijo. Mogoče sto na dan. Vsaj včasih, mislim. |Država ne razmišlja o razlikah med ljudmi, ki imajo politične ali pa ekonomske težave. Kljub razlikam vsi pridejo v isto taborišče, podvrženi so istemu sistemu. |

Spraševalec: *Torej vse obravnavajo enako.*

D: Da. Zakaj ne prihajajo ljudje iz Iraka, ljudje iz Palestine.

Spraševalec: *Za administracijo so vsi ekonomski imigranti.*

D: Da. |Pogosto mislijo, da so ljudje prišli le zato, ker prej niso dobro zaslužili. | Zdi se mi zelo čudno. Ljudje iz Gaze, iz Iraka, Afganistana gredo v druge države. Ne prihajajo v Slovenijo. |Hočem reči, to ni normalno življenje. Za mnoge ljudi je zelo težko. | Upam, da bo iz leta v leto bolje. Mislim da je ljudem iz komunističnih držav težko spremeniti mišljenje. Težko je naravnost spremeniti mišljenje.

Spraševalec: *Mislite, da bi bilo bolje, če bi imeli tukaj več odgovornosti? Da bi sami vse čistili in sami odločali, kaj boste delali in kdaj, ne pa da vam drugi ljudje, npr. administracija, določa, kdaj boste kaj počeli. Potem imate neko odgovornost in bolj normalno življenje. Ne ravno normalno, vendar bližje normalnemu. Da lahko odločate o stvareh, kot so: kdaj bi radi belili, kdo bo belil ipd. O tem bi lahko odločali sami. Mislim, da bi bilo življenje potem bolj podobno normalnemu in manj obremenjujoče za psiho. Kaj mislite?*

D: Da, da, da. |Ljudje imajo psihične težave. Če npr. ostaneš en teden tukaj, s temi ljudmi, razmišljaš, razmišljaš, razmišljaš in potem imaš psihične težave. |

Spraševalec: *Lahko samo spite, jeste in čakate, ...*

D: Seveda, |spimo, jemo, čakamo, ne moremo ven, ... |

Spraševalec: *In razmišljate o negativih?*

D: Včasih ni težava v negativih in pozitivih. Veliko držav normalno ne da pozitivna. Ne dajejo samo pozitivov. Nekateri ljudje dobijo tudi negative.

Spraševalec: *Toda ti postopki so zelo dolgi. Treba je čakati in čakati in čakati. In razmišljati o tem.*

D: Jaz nikoli ne razmišljam o njih. |Jaz razmišljam o tem, da sem v ječi. Samo o tem, da sem v ječi. Vsi smo v isti ječi, vseh 50. | |Ko grem ven, mi dajo izkaznico, ko pridem nazaj, jo vrnem. | |Jaz npr. nekaj časa sploh nisem hodil jest. Ne na zajtrk ne na večerjo. | No, v zadnjem času je nekoliko bolje. |Tukaj ni normalne hrane, | |ni normalnega življenja. | |Saj ste videli danes, kako je fant razbil steklo. | Ste opazili? |Zelo težko je. Imajo trdo, trdo življenje. | |Vse taborišče je tudi narejeno po istem modelu. Vse je enako. Kot bi prebivali v samicah. Ni podobno domu, ampak samici. | Ni tako kot zunaj, ampak tako kot v deportacijskem centru v Postojni.

Spraševalec: *Če živiš zunaj, lahko svoje stanovanje opremiš tako kot hočeš. Tukaj pa je vse isto in na to nimate nobenega vpliva. Ne morete vreči ven tega pohištva in prinesiti novega.*

D: Da, da, da. |Še en primer je pralni stroj. Jaz svoje perilo perem ročno. Za pranje v pralnem stroju je treba zbrati 10 kg perila. Jaz nimam 10 kg perila. 10 kg perila od eno osebe? Šele ko imam 10 kg perila, mi dajo ključ od pralnice. Jaz imam samo 2 kg perila. |

Spraševalec: *Tudi jaz nimam 10 kg perila.*

D: Socialne delavke in delavci pravijo, naj gremo k drugim ljudem, da se dogovorimo za skupno pranje. Nekdo drug ima morda kožne bolezni. Kako naj potem svoje perilo perem skupaj z drugimi. |Pralnica bi morala biti stalno odprta, ne pa kar naprej zaprta. | |Če hočem prati perilo, moram najprej iti do socialnega delavca po ključ. |

Spraševalec: *Namesto tega bi lahko sami odločali, kdaj hočete prati. Brez socialnih delavk in delavcev. Mora res vsak vedeti, kdaj imate kaj za oprati?*

D: Da, da. |Za vsako stvar moram prositi socialnega delavca. |

Spraševalec: *Vse je zelo formalno, kajne?*

D: |Če hočeš ven, rabiš žetone. Prositi moraš za dva žetona. Enega za v eno smer, drugega za vrnitev v Azilni dom. |

Spraševalec: *Za vsako stvar morate prositi.*

D: Da, da. Spomnim se, da se nisem znašel v centru Ljubljane, ko sem prvič šel tja. Prav tako nimam denarja. Moja družina mi ne pošilja denarja, socialna služba pa mi ni dala dovolj. Izgubil sem en žeton. Vrnil sem se peš. Komaj sem prišel sem, ker sem bolan.

Spraševalec: *In pot od centra do sem je dolga.*

D: Normalno človek ne bi šel peš. [Zvečer ne hodim ven.] Ne porabim veliko denarja, če kam grem. [Zelo težko je in zelo, zelo malo denarja imam. In TV. Imam zelo star TV. Ničesar drugega nimam.]

Spraševalec: *Mislite, da bi bilo dobro, če bi vsi vi občasno, mogoče enkrat mesečno, sedli skupaj, s socialnimi delavkami in delavci ali brez njih, se pogovorili o svojih težavah, se skupaj odločili, kako bi lahko rešili težave, kaj bi skupaj delali? Lahko bi izpeljali kakšno delovno akcijo v Azilnem domu ali okrog njega. Morda bi bilo dobro, če bi skupaj odločali o različnih dejavnostih. Vsi ljudje, ki tukaj živite. Morda enkrat na mesec. Mislite, da bi bilo to koristno ali ne prineslo nobenih sprememb?*

D: Ne vem.

Spraševalec: *Kakšno je vaše osebno mnenje? Vem, da ne morete vedeti. Bi to lahko kako pomagalo?*

D: Morda, morda. Nisem prepričan.

Spraševalec: *Razumem. Zdaj je težko reči. Lahko bi se dobili skupaj, se posvetovali o življenju v Azilnem domu, ne o negativih in pozitivih. To bi morda bilo možno.*

D: Včasih razmišljam, da to ni problem. [Lahko govorimo in govorimo, pa se nič ne spremeni. To je kot radio. Če samo govorimo kot na radiu, nihče ne posluša. Govoril sem s socialnim delavcem o spremembah obstoječega sistema. Političnega sistema ne moreš spremeniti. Nihče nas ne posluša, zato je kot na radiu, ki samo govori.] Včasih grem k socialnemu delavcu, včasih pa ne prosim za nič. [Ni prijetno, če moraš za vse trkati in prositi. Potrkati: »Hočem papir.« Potrkati: »Hočem novice iz W., hočem šampon, hočem ...«.]

Spraševalec: *Da. Zdi se mi, da bi te stvari lahko urejali sami. Ni potrebno, ta vse to počnejo socialne delavke in delavci ter da jih morate prositi za vsako malenkost.*

D: Da. Moram jih prositi. Dajte mi to, dajte mi ono, dajte mi tretje, ... [Socialne delavke in delavci se zato včasih razjezijo. Ljudje so včasih jezni. Zato mi socialne delavke in delavci včasih ne dajo tega, kar hočem. Včasih rečejo, naj zaprosim naslednji dan. Tako kot drugi ljudje so tudi oni psihično obremenjeni. Včasih je samo ena socialna delavka ali socialni delavec na 50 ljudi. Tudi oni so včasih utrujeni. Tudi socialne delavke in delavci postanejo utrujeni od vsega tega.]

Spraševalec: *Da. Tudi oni ne morejo storiti vsega zaradi predpisov, ki jih omejujejo.*

D: Da. [Tudi oni imajo nadrejene, ki jih omejujejo.] Poleg tega je tukaj 50 ljudi, zato so utrujeni. Nekdo prosi za šampon, drugi za obleke in drugo. Tudi zanje je težko, ker morajo pogosto reči, da tega nimajo. Potem so ljudje jezni.

Spraševalec: *Da, vendar bi morda vseeno lahko prepustili določene stvari vam, da sami odločate. Zdi se mi, da ni ravno zapisano v predpisih, da vam morajo oni dati šampon. Lahko bi bil na določenem mestu, vi pa bi ga po potrebi vzeli, ne da bi prosili zanj.*

D: Razmišljam o tem. [Za vse da denar država. Za toaletni papir, hrano itn. plačuje država. Prav tako za zaposlene, za čistilke, ... Ta denar bi lahko dali neposredno ljudem.]

Spraševalec: *Potem bi lahko vse naredili sami. Sami bi lahko urejali vse potrebno.*

D: Morda bi bilo bolje za vse. Bolje za socialne delavke in delavce, ker jih ljudje ne bi prosili za vsako stvar. Za čevlje, za obleke, za vse, za kar moramo zdaj prositi njih. [Tudi za človeško psiho ni dobro, če je treba za vsako stvar nekoga prositi.]

Spraševalec: *Morda bi se dalo urediti, da vam ne bi bilo treba za vse prositi. Ne vem, morda se administracija boji, a boste preveč porabili.*

D: Da, da, da.

Spraševalec: *Poskusil se bom pogovoriti z vodjo socialne službe. Morda bi lahko kaj spremenili. Vsaj kaj malega, da vam ne bi bilo treba prositi za vsako malenkost.*

D: To ni prijetno niti za ljudi tukaj niti za socialne delavke in delavce.

Spraševalec: *Vprašal jo bom, če bi lahko spremenili vsaj nekaj manjših stvari. Ne govorim o velikih spremembah. Bomo videli.*

D: Da, vendar ne vem.

Spraševalec: *Lahko vsaj poskusimo. Morda pa se le da kaj storiti.*

D: [Da, pravila postavljajo ljudje in jih je možno tudi spremeniti.]

Spraševalec: *Dobro bi se bilo sestati s socialno službo in se pogovoriti, da vam ne bi bilo treba prositi za vsako stvar.*

D: Socialne delavke in delavci niso tukaj, da nam dajejo šampon in ostalo. Tukaj so za primere, če imajo ljudje psihične težave, družinske težave ipd.

Spraševalec: *Ne samo da dajejo, žetone, šampon. To ni ravno socialno delo.*

D: [Pravzaprav ne delajo socialnega dela. Socialna delavka ali delavec se mora pogovarjati z ljudmi. Nekateri ljudje imajo družinske težave, težave z otroki, nekateri imajo psihične težave. Socialne delavke in delavci bi morali poskušati rešiti tovrstne probleme. Iskati pot k boljšemu življenju.] Tukaj pa dajejo šampone.

Spraševalec: *Opravljajo bolj administrativno delo.*

D: Pravzaprav ne delajo socialnega dela. Kot bi delali na servisu ali v trgovini.

Spraševalec: *Kot v Intersparu? Samo, da ne plačate, ampak prosite.*

D: Da, nekaj takega.

Spraševalec: *Hvala lepa za pogovor!*

Priloga 3: Zapis pogovora z E⁹

E: v Azilnem domu sem že štiri leta. Ti ne veš, kako mi je. Še posebej, odkar mi je umrl oče. Pokazal sem ti ga na sliki. Si ga poznal?

Spraševalec: *Sem. Večkrat sva se pogovarjala. Bil sem tudi pri njem na obisku v njegovi sobi. Bil je zelo prijazen, miren človek.*

E: Imel sem ga rajši od svojih otrok. |Rekli so, da je bil bolan, ampak zbolel je zaradi življenja v Azilnem domu.

Spraševalec: *Se strinjam. Zaradi psihičnih obremenitev in sekiranja lahko zboli tudi telo.*

E: Bil je še mlad. Petdesetletniki ne umirajo kar tako. |Zdaj sem brez matere in očeta. Imam samo še brata in sestro, ki živita v Z.| |Tudi hišo so nam požgali. Pokazal sem ti slike. Nimam se kam vrniti.| |Tudi mene so udarili. Vidiš tukaj¹⁰ so mi razbili glavo.| |Vsega imam že dovolj. Teh ljudi tukaj. Kar naprej je hrupno, otroci tekajo naokrog. Tega ne prenesem več. Včasih ne prenašam niti svojih otrok. Otrok mi joka.| |Jaz potrebujem miren kraj, da si odpočijem.| |Tukaj se hitro zapletem v spor. Včasih brez razloga.

Spraševalec: *Tudi sam se videl. Zjutraj si pobesnel na H. Izgledalo je, da se hočeš stepsti z njim.*

E: In to za nič. Rekel je nekaj v zvezi s kolesom, ki ga je popravljaj. Sploh ga nisem razumel.

Spraševalec: *Tudi jaz ne vem, kaj je sploh rekel. Niti to komu je govoril. Morda sploh ne tebi.*

E: Vidiš torej. |Včasih se mi stemni pred očmi.| |Tresejo se mi roke.| Ne morem več. |Dali so mi neke tablete¹¹. Rekli so mi, da so močne. Da nimajo močnejših. Moram k psihiatru.| V tisto bolnico tam, kjer so norci. |Včasih sem sam in govorim.| Hodim po cesti in govorim samemu sebi. Ali pa ponoči, ko vsi že spijo. Jaz pa govorim. |Potem se žena zbudi in mi reče, naj že ležem in zaspim. Ampak jaz ne morem.| |Kdaj pa kdaj pomislim, da bi vzel vrv in se obesil.| |Ampak ne morem. Zaradi otrok. Kako naj živijo sami.| Oni tekajo naokrog. Nič ne vedo. |Jaz pa mislim, mislim, mislim. Tako ne gre več.| |Zato sem vložil prošnjo, da se odselim k bratu v Z.| Ti ga poznaš, ne? Manjši, čokat, ...

Spraševalec: *Seveda. Večkrat smo bili skupaj. Dobro sva se razumela.*

E: Tam živi tudi moja sestra, tam imam vse. Se spomniš moje sestre?

⁹ Pogovor je zapisan po spominu.

¹⁰ Pokaže brazgotino na arkadi.

Spraševalec: *Samo malo, da pomislim? Ja, seveda. Zdaj sem se spomnil.*

E: |Skupaj z bratom bo lažje. Delala bova. Imel bom denar in mir, da si odpočijem od teh ljudi.| Upam da mi bodo dovolili razselitev. Kaj ti misliš?

Spraševalec: *Jaz mislim, da imaš možnosti. Prošnja je dobro napisana, v komisiji sta I in J.*

E: Dovolili mi bodo, ne? |Tukaj se ne da živeti. Samo spiš, ješ in čakaš.| |Od čakanja se žvciram.|

¹¹ Pokaže Persen Forte.

Priloga 4: Zapis pogovora z F

Spraševalec: *V Azilnem domu je podobno kot npr. v kasarni ali psihiatrični bolnišnici. Vsi skupaj živite, skupaj jeste, imate skupne prostore itn. Po daljšem času, zlasti če ne dobi delovnega dovoljenja, to na človeka lahko vpliva tako, da v glavnem samo še spijo, jedo in se živcirajo.*

F: To je to. Odkar sem prišel drugič, sem tukaj že osemnajst mesecev. Nimam pravice do dela, ne dobivamo socialne podpore. In sam vidiš, kako nam je. Kaj hočeš? Nič.

Spraševalec: *Nekateri potem postanejo pasivni, nikamor ne gredo, samo spijo, samo čakajo, kdaj bo kosilo in kdaj boso šli spat.*

F: To je to. Včasih gremo k našim prijateljem, ki so bili prej tukaj, in jih obiščemo. Mogoče enkrat ali dvakrat mesečno. Tudi sam vidiš, da je dolgčas, nimaš kam. Stalno smo v negotovosti. Mislim, težko je, težko je. Upamo, da bo nekega dne bolje.

Spraševalec: *Veš kaj sem še opazil? Takrat ko sem prihajal ob torkih in smo šli kdaj v mesto ali kam drugam, smo se za nekaj dogovorili in prav tistih, ki so bili prvi na seznamu, potem ni bilo nikjer. Pozabljali so na dogovore. Misliš da je to zaradi življenja v Azilnem domu, ali so bili ti ljudje že prej taki. Nekateri pravijo tako, drugi drugače. Misliš, da na to lahko vpliva enolično življenje, ko se iz dneva v dan nič ne dogaja.*

F: Ne vem, kaj naj ti rečem. To vse povzroča psihično nervozo. Če že leta čakaš, jaz npr. skupaj že štiri leta, od tega od drugega prihoda osemnajst mesecev, ti je vsak dan hujše, vse bolj si nervozen. Seveda je težko, ne vem, kaj bi ti rekel. To je psihična obremenitev.

Spraševalec: *Veliko ljudi jemlje zdravila, hodijo k psihiatrom.*

F: Jemljejo, jemljejo. Tukaj je veliko ljudi, ki jemljejo pomirjevala. Vendar je to boljše kot da je tukaj kaos. Kdor se je nanje navadil, ne more več brez njih.

Spraševalec: *To ni dobro niti, če dobiš pozitiv, ker si že pod takim psihičnim pritiskom, da ne moreš več delati.*

F: Pa to, to.

Spraševalec: *To je potem problem tudi za državo, ki te mora vzdrževati.*

F: Če si fin, normalen in nisi bolan, lahko sam delaš in ni treba, da ti država finančno pomaga. Sam si sposoben za delo, živiš sam zase, normalno, sam plačuješ stanovanje in ostale stroške in nisi odvisen od nikogar, niti od države. To je že bolje. Moje mnenje je, da če si bolan, ne gre. Poznam na primer veliko ljudi, ki so bolni, niso zmožni delati, vsak mesec

prejemajo socialno podporo. S to podporo ne moreš niti živeti, tako kot je treba, niti ne moreš živeti brez nje. S stanovanjem je kriza, če ti po pravici povem. Koliko dobivajo socialne pomoči. Če so štirje, dobivajo okrog 450€, stanovanje pa težko dobiš pod 500€ za štiri ali pet ljudi. To je, ne vem, grozno. Ne vem, kako naj ti opišem.

Spraševalec: *Vse to bi bilo treba spremeniti. Razselitev bi bila veliko boljša, vendar težko dobiš dovoljenje.*

F: Da, zelo težko je. Upam da bo boljše, ampak težko da bo.

Spraševalec: *Predpisi so taki, da je težko kaj storiti. Mogoče bi vam morali dopustiti več odgovornosti za svoje življenje, da ne čakate samo na druge.*

F: Da. Ampak ne vem, kako.

Spraševalec: *Če bi imeli več vpliva na svoje življenje...*

F: To bi bila poezija.

Spraševalec: *Morda bi se občasno sestajali, da se dogovorite, kakšne so težave, kaj je treba postoriti, ne pa da vam vedno drugi narekujejo, kaj je treba kdaj narediti. Morda bi vam lahko kdo pomagal, da to dosežete. O tem sem se že pogovarjal z drugimi ljudmi.*

F: To bi bilo že bolje, če bi lahko kako pomagali, ampak vse zastoj. Ne vem, kaj bi ti rekel. Grozno je, težko. Če bi nam vsaj malo pomagali, ko že ne delamo. Sedaj te nikjer več ne vzamejo brez delovnega dovoljenja. Imam majhna otroka. Tukaj imajo vsi po dva ali tri otroke. Če bi dobili nekaj malega socialne pomoči zaradi otrok. Vendar ni nobene socialne pomoči, hrana mi sploh ni všeč. Tako je. Kaj hočeš?

Spraševalec: *Kaj pa ti ljudje, ki so tukaj sami? Misliš da so v boljšem položaju? Po eni strani najbrž so, ker jim ni treba skrbeti za otroke, po drugi strani pa imajo še manj odgovornosti in še manj stvari, ki bi jih lahko počeli?*

F: Ah ne. Oni so sami in jim ni treba skrbeti za druge, vendar imajo še več skrbi in še več nervoze v glavi. Predstavljaš si, sam si v sobi, ne delaš, ne hodiš ven, nimaš kam, sam si v eni sobi. To ti psihično tolče v glavo.

Spraševalec: *Ja, tukaj nimajo družin, nimajo stikov z družinami, s starši, s komerkoli. Nimajo nikogar.*

F: Nekateri imajo, drugi ne. Kaj vem. Več so sami. Ko imamo čas, se skupaj zafrkavamo in tako mineva dan. Ko vidiš, da ni nikogar tukaj, nekdo spi, drugi pravi, da je zaseden. In kaj vem, mislim da je njim še dosti težje, če ti povem po pravici. Pustil je družino in vse. Prišel je, da bi mu bilo bolje, da spremeni življenje. Ne vem, kaj bi ti rekel. Težko jim je.

Spraševalec: *Tudi meni se zdi, da so oni še bolj pasivni. Malo gledajo televizijo, malo gredo v sobe, malo sedijo zunaj.*

F: *Kaj hočeš? Včasih gremo v dvorano in malo kartamo, igramo šah, se zafrkavamo, da bi nekoliko odstranili monotonijo, dolgčas. Moramo biti povezani drug z drugim, da nismo samo vsak zase, da se brigam samo zase. Ni treba, da je ne vem kdo, ampak vsakomur pomagam, če mu lahko.* Ne vem.

Spraševalec: *Ne vem. Videli bomo. Ko zberem vaša mnenja, bom napravil nekakšen povzetek, potem pa bomo poskušali skupaj s socialno službo nekaj malega spremeniti. Kar je možno. Potem bomo videli, kaj bo. Ne vem, zdi se mi, da bi mogoče bilo malo bolje, če bi lahko vsaj do neke mere skupaj odločali, kaj boste delali, da bi lahko organizirali kakšno skupno zabavo, izvedli kakšno akcijo, da bi uredili prostore po vašem okusu. Mislim, da bi bilo malo bolje.*

F: *Seveda bi bilo bolje.*

Spraševalec: *Potem imaš po mojem mnenju občutek, da vsaj o nečem odločaš in da ne čakaš ves čas samo, da ti nekdo nekaj da. Neko delo ali kaj drugega. Videli bomo.*

F: *Najbolje je, če nisi od nikogar odvisen. Ko lahko sam nekaj narediš ali karkoli.* To je to.

Spraševalec: *Bi rad povedal še kaj? Če ne, sva zaključila. Hvala!*

Priloga 5: Enote kodiranja

A1: V svoji državi sem bil v zaporu.

A2: pregledujejo torbice. Jaz jim nočem kazati torbice. Včeraj sem, na primer, imel čisto prazno. To je bilo očitno. Varnostniku sem rekel, da v njej ni nič, da je prazna, in jo obrnil. On pa je vztrajal: »Prosim, pokažite!« Na koncu sem mu jo pokazal in mu dokazal, da v njej ni nič.

A3: To je pritisk na nas.

A4: Mislim, da je to kot zapor.

A5: Pred časom so vztrajno gledali v dva fanta. Eden od njiju je vprašal: »Zakaj me gledaš. Nočem, da me gledaš.« Oni so poklicali policijo.

A6: Policija ju je odvedla kot kriminalca, z vklenjenimi rokami. Fant je rekel, da ni kriminallec. Policist mu je odgovoril: »Ti si azilant. To je isto kot kriminallec.«

A7: To je pritisk.

A8: Človek postane jezen.

A9: To vodi v psihično neuravnovešenost.

A10: Malo zadržuje jezo, ampak vsega ne more zadržati.

A11: Nobenemu ne verjameš.

A12: Prevajalka in drugi svetujejo, da se pretvarjaš, da nisi nič slišal. Jaz se sprašujem, kako naj se pretvarjam, ko pa teptajo moje dostojanstvo. Tega ne morem, po drugi strani pa moram.

A13: To res povzroča psihično neuravnovešenost.

A14: Mislim, da je to [nespoštovanje dogovorov] odvisno od človeka.

A15: Sam človek mora biti odgovoren. Če ne moreš, moraš povedati, da ne moreš. Jaz mislim, da je to stvar človeka.

A16: On je imel firmo, jaz sem imel delo. Imela sva dovolj denarja. Zaradi težav in pritiskov moraš zapustiti vse. Prišli smo sem in začeti smo morali znova.

A17: Za [ljudi na moškem oddelku] ena konzerva tune ni dovolj.

A18: Tisti, ki nimajo svoje hrane, se lahko zatečejo v kriminal. To je nevarno.

A19: Čakati moraš tri, štiri mesece [na zdravstveno pomoč].

A20: Jaz mislim samo na to, da zapustim Azil. To mi je prva skrb.

A21: Doživljaš pritiske in od tega si že utrujen.

A22: Mislim, da vsi v Azilu mislimo samo na to, kako bi čim prej prišli ven. Da bi dobili stanovanje v najem, v njem živeli, dobili službo. To bi bilo boljše.

A23: Pojavljali se bodo tudi problemi. Nekaj posledic bo gotovo ostalo.

A24: V zaporu sem bil samo šest mesecev, kar po svoje ni veliko. Ampak ko si tam, je to le šest mesecev, ki se zdijo dolgi kot šest let. Od takrat naprej čutim posledice. Ne moreš pozabiti, kako te policisti pretepejo, kakšna je administracija, kako govorijo z ljudmi, kako teptajo tvoje dostojanstvo, te ponižujejo.

A25: Če bom šel iz Azila, bodo mogoče prav tako posledice. Nekaj posledic bo, ampak zdaj razmišljaš samo, kako bi čim hitreje prišel ven. Malo bolje bo, ampak v glavi ostanejo misli, da si bil v Azilu in kako je to vplivalo nate.

A26: Ni treba, da me pregledujejo.

A27: Ampak če ima človek delovno dovoljenje, lahko dela. Cel dan ga ni v Azilu. Tudi to je pomembno. Potem nima konfliktov.

A28: Drugače pa mislim, da bi bilo najbolje zamenjati vse: direktorja, socialno službo, vse.

A29: [Dogovorili kdaj in kako pleskati, se zbrali in pobarvali stene] bi [se] lahko.

A30: Ja, samo težava je v tem, da je Azilni dom majhen. Ni veliko dela.

A31: Enkrat lani je socialna služba predlagala, če lahko počistimo dvorišče. Na koncu bi pripravili kaj za pojest in popit. En fant je trkal po vseh vratih in organiziral delo. Ljudje so bili zainteresirani in so šli. Tudi jaz sem šel. Ampak ko smo vse počistili, ni bilo ne hrane ne pijače. Drugič ne bi šli več.

A32: En fant je vedno čistil pred Azilom in znotraj, pomagal pri praznjenju kontejnerja. Kljub temu je dobil tri »negative« in ni nič pomagalo.

A33: Ko pride nov človek, mu povemo, da lahko dobi pomoč, samo ne v Azilu, ampak v mestu. Tam so aktivisti, ki mu bodo pomagali reševati težave.

A34: Večina ne gre nikamor, ker se boji administracije. Če administracija izve, bi takoj dobili »negative«.

A35: Bežal sem stran od zapora, a sem spet prišel v zapor.

A36: Če ljudje nekaj organizirajo, je dobro, ampak tega ne bo končalo. Samo en dan je drugače, potem pa se nadaljuje po starem.

A37: Treba je priti ven. Na tem bi bilo treba delati.

A38: Socialna služba [...] mora ubogati [administracijo].

- A39:** Nekateri se kljub temu pogovarjajo, drugi pa sploh ne. So proti nam. Popolnoma na strani administracije. Kot fašisti.
- A40:** Moja žena pravi, da je že utrujena. Najraje bi šla iz svoje kože.
- B1:** Sistem vpliva na psihologijo, na dostojanstvo, na vse.
- B2:** Normalen človek mora imeti normalno življenje. Svoje stanovanje, svojo službo ipd. Normalen človek dela ali študira.
- B3:** Tukaj, v Azilnem domu, pa je sistem tak, da že leto, dve ali tri ne delaš.
- B4:** Delajo tako, da lahko že po enem mesecu dobiš »negativ« in ne moreš dobiti delovnega dovoljenja. C je tukaj že tri leta in pol, pa ne more dobiti delovnega dovoljenja. Tak je sistem. Lahko čakaš že enajst mesecev in manjka samo še en mesec, da bi dobil delovno dovoljenje, pa dobiš »negativ«. Lahko ti ga dajo kadar hočejo: danes, jutri, kadarkoli.
- B5:** Ni poskrbljeno za potrebe otrok in žensk, za vrtce, za zabavo, nimaš možnosti študija.
- B6:** Nimaš nobenih tečajev.
- B7:** Ne pustijo ti, da bi se integriral.
- B8:** Človek mora prenašati sistem. Pritiske in to. Če to traja dve leti, tega ne moreš stalno.
- B9:** Ni kar tako, če mora človek zapustiti svojo družino in oditi v Evropo.
- B10:** Ni nobene pomoči.
- B11:** Če bi dali vsaj socialno podporo.
- B12:** Zajtrk je od 8:00 do 9:00. Če zamudiš, zamudiš. To je tvoj problem.
- B13:** Vse odločajo drugi.
- B14:** Dela na črno zdaj ni. Vsi rečejo, da je kriza.
- B15:** Zvečer [ob 18:00] dobiš vrečko, v kateri je sok, kruh in še nekaj, na primer pašteta. Majhna. To je za celo noč.
- B16:** Ena stvar je pritisk »na glavo«. Najpomembnejše pa je, da vsak dan čakaš in ne veš, kakšno odločbo ti bodo dali. Ali boš dobil negativ danes ali jutri. Vsak dan čakaš.
- B17:** Vsak dan razmišljaš.
- B18:** Ponoči ne spiš.
- B19:** Vsak dan, že dve leti in pol smo tukaj in mislimo samo na to ali bomo dobili status. Če bomo dobili negativen odgovor, kaj bomo storili potem.
- B20:** Plus brezposelnost. Kam gre ta sistem. Tam je dosti Bosancev, ljudi s Kosova. Mesec, dva, tri, štiri, leto, leto in pol čakajo brez službe.
- B21:** Ko prideš k zobozdravniku, ti on reče, da prosilcu za azil ne more dati plombe.

- B22:** Nimaš normalne zdravstvene pomoči. Če prideš k zdravniku, ti reče, da je vse normalno.
- B23:** Bilo bi dobro, če bi lahko sami [odločali, kaj bomo delali].
- B24:** Dobro, to[, da sami odločamo o vzdrževalnih delih v Azilnem domu] je super ideja. Ampak sodelovali bodo eden, dva, maksimalno tri osebe.
- B25:** V Azilnem domu so različni ljudje in vsak ima svoj poklic. En lahko popravi računalnik, en avto, en je zidar, dela na gradbišču, en je keramičar itn. Lahko bi tudi prosilci kaj postorili storili sami.
- B26:** Nekaj je treba storiti [glede svoje usode]. Ne moreš samo gledati v strop.
- B27:** Če si prosilec za azil, ne moreš registrirati avta. Nama ga je registriral prijatelj. Sama sva ga kupila, vendar ga ne moreva registrirati. Ne moreš dobiti kredita, kartice in takih stvari. Ne moreš delati voznškega izpita. Nič ne moreš. Prosilec za azil nič ne more.
- B28:** Ja, smo kot izbrisani. Živimo leto, dve, tri, tri in pol, štiri, celo pet let živijo ljudje brez papirjev.
- B29:** Azil bi moral biti ustanova, ki pomaga ljudem. Taka je asociacija ob tej besedi.
- B30:** Asociacija za Azilni dom postaja kriminalizacija. Različni pritiski: psihični, moralni, materialni ipd.
- B31:** Administraciji je vseč, če imaš težave, če dobiš »negativ«. Če imaš težave in ti je hudo, je to za njih v redu.
- B32:** Socialna služba se razlikuje od administracije. Ampak ne vem. Včasih vidim, da imajo medsebojne konflikte. Vendar je administracija močnejša.
- B33:** Če bo kdo od socialnih delavk, varnostnikov ali čistilk pomagal, ga bodo takoj odpustili.
- B34:** Za [administracijo] je v redu, če si jezen. Oni to rabijo. Tako delajo, da bi bil jezen.
- B35:** Na to čakajo in delajo tako. Človek mora trpeti.
- B36:** Če je človek nervozen, živčen, to vpliva na zdravje. Nekaj bo ostalo.
- B37:** Za otroke je sistem zelo slab. Vsi govorijo grde besede. Doma jih tega ne učimo. Če gre za pol ure ven, se že nekaj nauči, kar ga ne učiš doma.
- B38:** Samo to nas drži. Da imamo družino, otroke. Z njimi se malo pogovarjamo, igramo. Če družine ne bi bilo, ne vem.
- B39:** Jaz bi zamenjal samo administracijo.
- C1:** Od depresije sem samo spal. Nisem šel ne na večerjo ne na kosilo. Bil sem tako bolan, da sem šel k psihiatru.
- C2:** Imam dokaze, da [sem padel v depresijo] zato, ker tam ni normalnega življenja.

- C3:** Naj dajo ljudem delo
- C4:** naj [prosilkam in prosilcem za mednarodno zaščito] dajo dovolj hrane.
- C5:** Potem se tako sekiraš, da zboliš. Ko sem prišel, sem bil zdrav, zdaj pa so mi dali neke tablete.
- C6:** Tukaj sem tri leta in pol, pa še niso odločili, da mi dodelijo status.
- C7:** Tako pa izgubljam voljo do življenja.
- C8:** Počutim se kot v zaporu.
- C9:** Če nimaš od česa živeti, moraš začeti krasti.
- C10:** Cele dneve spim.
- C11:** Trpim, mučim se.
- C12:** Boljše bo, če bi le dobili svoje stanovanje, službo in to.
- C13:** Lahko bi nam dali kakšno socialno pomoč. Nekaj denarja.
- C14:** Lahko bi nam dali pravico do dela.
- C15:** Lahko bi nam dali kakšno delo v Azilu.
- C16:** Seveda bi lahko sami [po dogovoru pleskali].
- C17:** [Bolj bi mi bilo všeč, da bi Azilni dom vzdrževali v] akciji, vsi skupaj. Da se dogovorimo.
- C18:** Vsem bo [življenje v Azilnem domu] pustilo enake posledice.
- D1:** Tukaj še nisem dolgo, a mislim, da imajo vsi iste težave.
- D2:** Težave nekaterih pa niso ekonomske narave. Tukajšnje vodstvo jim ne verjame, ker veliko ljudi laže o razlogih, zaradi katerih so zbežali. To je težko.
- D3:** Ne, vsi imajo enake težave, resnične težave.
- D4:** Doživljajo ekonomske težave, saj imajo nekateri po pet otrok
- D5:** nimajo dela.
- D6:** Če bi jim vlada dala papirje, da bi poiskali zaposlitev, bi bilo nekaterim bolje.
- D7:** Predvsem zaradi otrok. Tukaj nimajo dobre obleke, nimajo dobre hrane. Otroci bi radi kaj boljšega.
- D8:** Včasih razmišljam o tem in sem zaradi teh otrok zelo žalosten.
- D9:** Samo ločen sem od družine. Že celo leto pa nimam nobenih informacij o svoji družini.
- D10:** Prav tako me utruja sam sistem. Sistem je težek. Varnostniki, urnik.
- D11:** Država bi morala spremeniti pravila. Država mora plačevati za, ne vem, kuharje, za prevoz hrane, za elektriko. Denar bi lahko dali ljudem.

- D12:** Npr. v Y država ljudem plača, da si sami kuhajo, vsak dan dva počistita in dobita 10€. Potem se ljudje trudijo čistiti. To je zelo dobro, da ljudem plačajo za čiščenje. Mislim, da take spremembe ne bi bile preveč težke.
- D13:** Npr. glede kamer imamo 50 kamer za približno 50 ljudi. Zakaj?
- D14:** V X sem bil v zaporu in imeli so samo eno kamero. V Y ni nadzora, nobenih kamer.
- D15:** varnostniki nimajo formalnih uniform. Vsi nosijo vsakdanja oblačila. Socialne delavke, vodstvo in varnostniki.
- D16:** [Obleke socialnih delavk in delavcev so] zelo formalne, da.
- D17:** Ustanova se imenuje Azilni dom. To sploh ni podobno domu.
- D18:** od [varnostnikov] dobim ključ.
- D19:** Če pa nimaš avtomobila, nimaš denarja, [se] ne moreš [razseliti]. Jaz nimam denarja.
- D20:** Mi pa vsak dan jemo krompir. Krompir, testenine, krompir, testenine, itn.
- D21:** Čakamo, spimo, ne vemo, kaj se dogaja.
- D22:** Nekateri ljudje so pogosto zaskrbljeni, potem ko dobijo negative.
- D23:** Jaz še zmeraj nisem dobil niti pozitivna niti negativna, ničesar.
- D24:** Poskušal sem storiti samomor. Prepričan sem bil, da je bolje, če se ubijem.
- D25:** Tudi drugi ljudje imajo psihične težave. Ne mislijo na samomor, to je morda zadnji korak. Mnogi pa iščejo psihiatrično pomoč, ker upajo, da jim bodo pomagali.
- D26:** Če živiš tukaj eno leto in potem dobiš pozitiv in greš ven, si utrujen. Telesno in duševno si utrujen.
- D27:** Ne moreš preklopiti na normalno življenje.
- D28:** Ne rabimo pozitivov oz. negativov, rabimo normalno življenje. Da greš lahko v šolo, kamor hočeš. Ni treba, da mi Slovenci dajo avto ali karkoli, samo normalno življenje.
- D29:** Pogosto nam postavljajo omejitve.
- D30:** Nimajo denarja in ne razmišljajo za mesec, dva ali tri vnaprej. Imajo težko življenje.
- D31:** Radi bi šli ven, kjer so bolj svobodni, dobili prijatelje med slovenskimi vrstniki.
- D32:** Nekateri ljudje tukaj sploh ne morejo iti na tečaj slovenščine, ker so utrujeni od takega življenja, utrujeni od težav.
- D33:** Mislim, da tukaj ljudje ne gredo na tečaj slovenščine, da se je naučijo. Gredo zato, da jim mine čas. Ne, da bi se kaj naučili.
- D34:** Tukaj je zelo drugače, ker so ljudje utrujeni od tega sistema.
- D35:** Slovenija mi ni všeč. Zakaj? Zaradi političnega sistema, država ne pomaga ljudem.

- D36:** Država ne razmišlja o razlikah med ljudmi, ki imajo politične ali pa ekonomske težave. Kljub razlikam vsi pridejo v isto taborišče, podvrženi so istemu sistemu.
- D37:** Pogosto mislijo, da so ljudje prišli le zato, ker prej niso dobro zaslužili.
- D38:** Hočem reči, to ni normalno življenje. Za mnoge ljudi je zelo težko.
- D39:** Ljudje imajo psihične težave.
- D40:** Če npr. ostaneš en teden tukaj, s temi ljudmi, razmišljaš, razmišljaš, razmišljaš in potem imaš psihične težave.
- D41:** spimo, jemo, čakamo, ne moremo ven, ...
- D42:** Jaz razmišljam o tem, da sem v ječi. Samo o tem, da sem v ječi. Vsi smo v isti ječi, vseh 50.
- D43:** Ko grem ven, mi dajo izkaznico, ko pridem nazaj, jo vrnem.
- D44:** Jaz npr. nekaj časa sploh nisem hodil jest. Ne na zajtrk ne na večerjo.
- D45:** Tukaj ni normalne hrane
- D46:** ni normalnega življenja.
- D47:** Saj ste videli danes, kako je fant razbil steklo.
- D48:** Zelo težko je. [Mladoletniki] imajo trdo, trdo življenje.
- D49:** Vse taborišče je tudi narejeno po istem modelu. Vse je enako. Kot bi prebivali v samicah. Ni podobno domu, ampak samici.
- D50:** Še en primer je pralni stroj. Jaz svoje perilo perem ročno. Za pranje v pralnem stroju je treba zbrati 10 kg perila. Jaz nimam 10 kg perila. 10 kg perila od eno osebe? Šele ko imam 10 kg perila, mi dajo ključ od pralnice. Jaz imam samo 2 kg perila.
- D51:** Pralnica bi morala biti stalno odprta, ne pa kar naprej zaprta.
- D52:** Če hočem prati perilo, moram najprej iti do socialnega delavca po ključ.
- D53:** Za vsako stvar moram prositi socialnega delavca.
- D54:** Če hočeš ven, rabiš žetone. Prositi moraš za dva žetona. Enega za v eno smer, drugega za vrnitev v Azilni dom.
- D55:** Zvečer ne hodim ven.
- D56:** Zelo težko je in zelo, zelo malo denarja imam. In TV. Imam zelo star TV. Ničesar drugega nimam.
- D57:** Lahko govorimo in govorimo, pa se nič ne spremeni. To je kot radio. Če samo govorimo kot na radiu, nihče ne posluša. Govoril sem s socialnim delavcem o spremembah obstoječega

sistema. Političnega sistema ne moreš spremeniti. Nihče nas ne posluša, zato je kot na radiu, ki samo govori.

D58: Ni prijetno, če moraš za vse trkati in prositi. Potrkati: »Hočem papir.« Potrkati: »Hočem novice iz W., hočem šampon, hočem ...«.

D59: Socialne delavke in delavci se zato včasih razjezijo. Ljudje so včasih jezni. Zato mi socialne delavke in delavci včasih ne dajo tega, kar hočem. Včasih rečejo, naj zaprosim naslednji dan. Tako kot drugi ljudje so tudi oni psihično obremenjeni. Včasih je samo ena socialna delavka ali socialni delavec na 50 ljudi. Tudi oni so včasih utrujeni. Tudi socialne delavke in delavci postanejo utrujeni od vsega tega.

D60: Tudi oni imajo nadrejene, ki jih omejujejo.

D61: Za vse da denar država. Za toaletni papir, hrano itn. plačuje država. Prav tako za zaposlene, za čistilke, ... Ta denar bi lahko dali neposredno ljudem.

D62: Tudi za človeško psiho ni dobro, če je treba za vsako stvar nekoga prositi.

D63: Da, pravila postavljajo ljudje in jih je možno tudi spremeniti.

D64: Pravzaprav ne delajo socialnega dela. Socialna delavka ali delavec se mora pogovarjati z ljudmi. Nekateri ljudje imajo družinske težave, težave z otroki, nekateri imajo psihične težave. Socialne delavke in delavci bi morali poskušati rešiti tovrstne probleme. Iskati pot k boljšemu življenju.

E1: Rekli so, da je bil [oče] bolan, ampak zbolel je zaradi življenja v Azilnem domu.

E2: Zdaj sem brez matere in očeta. Imam samo še brata in sestro, ki živita v Z.

E3: Tudi hišo so nam požgali. Pokazal sem ti slike. Nimam se kam vrniti.

E4: Tudi mene so udarili. Vidiš tukaj so mi razbili glavo.

E5: Vsega imam že dovolj. Teh ljudi tukaj. Kar naprej je hrupno, otroci tekajo naokrog. Tega ne prenesem več. Včasih ne prenašam niti svojih otrok. Otrok mi joka.

E6: Jaz potrebujem miren kraj da si odpočijem.

E7: Tukaj se hitro zapletem v spor. Včasih brez razloga.

E8: Včasih se mi stemni pred očmi.

E9: Tresejo se mi roke.

E10: Dali so mi [Persen Forte]. Rekli so mi, da so močne. Da nimajo močnejših. Moram k psihiatru.

E11: Včasih sem sam in govorim.

E12: Potem se žena zbudi in mi reče, naj že ležem in zaspim. Ampak jaz ne morem.

- E13:** Kdaj pa kdaj pomislim, da bi vzel vrv in se obesil.
- E14:** Ampak ne morem [se obesiti]. Zaradi otrok. Kako naj živijo sami.
- E15:** Jaz pa mislim, mislim, mislim. Tako ne gre več.
- E16:** Zato sem vložil prošnjo, da se odselim k bratu v Z.
- E17:** Skupaj z bratom bo lažje. Delala bova. Imel bom denar in mir, da si odpočijem od teh ljudi.
- E18:** Tukaj se ne da živeti. Samo spiš, ješ in čakaš.
- E19:** Od čakanja se živciram.
- F1:** Nimam pravice do dela
- F2:** ne dobivamo socialne podpore.
- F3:** Včasih gremo k našim prijateljem, ki so bili prej tukaj, in jih obiščemo. Mogoče enkrat ali dvakrat mesečno.
- F4:** Tudi sam vidiš, da je dolgčas, nimaš kam.
- F5:** Stalno smo v negotovosti. Mislim, težko je, težko je.
- F6:** To vse povzroča psihično nervozo. Če že leta čakaš, jaz npr. skupaj že štiri leta, od tega od drugega prihoda osemnajst mesecev, ti je vsak dan hujše, vse bolj si nervozen. Seveda je težko, ne vem, kaj bi ti rekel. To je psihična obremenitev.
- F7:** Tukaj je veliko ljudi, ki jemljejo pomirjevala.
- F8:** Pa to, to[, tudi če dobiš pozitiv, zaradi psihičnih pritiskov ne moreš več delati].
- F9:** To bi bila poezija[, če bi imel več vpliva na svoje življenje].
- F10:** Če bi dobili nekaj malega socialne pomoči zaradi otrok.
- F11:** hrana mi sploh ni všeč.
- F12:** Oni so sami in jim ni treba skrbeti za druge, vendar imajo še več skrbi in še več nervoze v glavi. Predstavljaš si, sam si v sobi, ne delaš, ne hodiš ven, nimaš kam, sam si v eni sobi. To ti psihično tolče v glavo.
- F13:** Ko imamo čas, se skupaj zafrkavamo in tako mineva dan.
- F14:** In kaj vem, mislim da je njim še dosti težje, če ti povem po pravici. Pustil je družino in vse. Prišel je, da bi mu bilo bolje, da spremeni življenje. Ne vem, kaj bi ti rekel. Težko jim je.
- F15:** Včasih gremo v dvorano in malo kartamo, igramo šah, se zafrkavamo, da bi nekoliko odstranili monotonijo, dolgčas. Moramo biti povezani drug z drugim, da nismo samo vsak zase, da se brigam samo zase.
- F16:** Ni treba, da je ne vem kdo, ampak vsakomur pomagam, če mu lahko.

F17: Seveda bi bilo bolje[, če bi lahko vsaj do neke mere skupaj odločali, kaj bomo delali, da bi lahko organizirali kakšno skupno zabavo, izvedli kakšno akcijo, da bi uredili prostore po našem okusu].

F18: Najbolje je, če nisi od nikogar odvisen. Ko lahko sam nekaj narediš ali karkoli.

Priloga 6: Odprto kodiranje

2. ZNAČILNOSTI/POJAVNE OBLIKE	
2.1. Vplivi na osebnost	
2.1.1. Vplivi na osebnost na osebni ravni	
2.1.1.1. Apatija, brezvoljnost, pasivnost	
Izguba volje do življenja	
C7	Tako pa izgubljam voljo do življenja.
Brezciljnost	
D30	Nimajo denarja in ne razmišljajo za mesec, dva ali tri vnaprej. Imajo težko življenje.
Poležavanje	
C10	Cele dneve spim.
Opuščanje obrokov hrane	
D44	Jaz npr. nekaj časa sploh nisem hodil jest. Ne na zajtrk ne na večerjo.
Opuščanje izhodov iz Azilnega doma	
D55	Zvečer ne hodim ven.
Odvisnost od drugih	
D62	Tudi za človeško psiho ni dobro, če je treba za vsako stvar nekoga prositi.
2.1.1.2. Psihične motnje in težave	
Depresija	
C1	Od depresije sem samo spal. Nisem šel ne na večerjo ne na kosilo. Bil sem tako bolan, da sem šel k psihiatru.
Nemirnost	
E10	Dali so mi [Persen Forte]. Rekli so mi, da so močne. Da nimajo močnejših. Moram k psihiatru.
F7	Tukaj je veliko ljudi, ki jemljejo pomirjevala.
Živčnost	
E19	Od čakanja se živciram.
Obremenjujoče misli	
B17	Vsak dan razmišljam.
B19	Vsak dan, že dve leti in pol smo tukaj in mislimo samo na to ali bomo dobili status. Če bomo dobili negativen odgovor, kaj bomo storili potem.
D40	Če npr. ostaneš en teden tukaj, s temi ljudmi, razmišljam, razmišljam, razmišljam in potem imaš psihične težave.
E15	Jaz pa mislim, mislim, mislim. Tako ne gre več.
Govorjenje s samim sabo	
E11	Včasih sem sam in govorim.

Psihična utrujenost	
A21	Doživljalš pritiske in od tega si že utrujen.
A40	Moja žena pravi, da je že utrujena. Najraje bi šla iz svoje kože.
D32	Nekateri ljudje tukaj sploh ne morejo iti na tečaj slovenščine, ker so utrujeni od takega življenja, utrujeni od težav.
D34	Tukaj je zelo drugače, ker so ljudje utrujeni od tega sistema.
Psihične težave (splošno)	
D25	Tudi drugi ljudje imajo psihične težave. Ne mislijo na samomor, to je morda zadnji korak. Mnogi pa iščejo psihiatrično pomoč, ker upajo, da jim bodo pomagali.
D39	Ljudje imajo psihične težave.
F6	To vse povzroča psihično nervozo. Če že leta čakaš, jaz npr. skupaj že štiri leta, od tega od drugega prihoda osemnajst mesecev, ti je vsak dan hujše, vse bolj si nervozen. Seveda je težko, ne vem, kaj bi ti rekel. To je psihična obremenitev.
2.1.1.3. Psihosomatske motnje in težave	
Bolezni	
C5	Potem se tako sekiraš, da zboliš. Ko sem prišel, sem bil zdrav, zdaj pa so mi dali neke tablete.
E1	Rekli so, da je bil [oče] bolan, ampak zbolel je zaradi življenja v Azilnem domu.
Stemnitev pred očmi	
E8	Včasih se mi stemni pred očmi.
Tresenje rok	
E9	Tresejo se mi roke.
Motnje spanja	
B18	Ponoči ne spiš.
E12	Potem se žena zbudi in mi reče, naj že ležem in zaspim. Ampak jaz ne morem.
2.1.1.4. Nagnjenost k samomorilnosti	
Poskus samomora	
D24	Poskušal sem storiti samomor. Prepričan sem bil, da je bolje, če se ubijem.
Samomorilne misli	
E13	Kdaj pa kdaj pomislim, da bi vzel vrv in se obesil.
2.1.1.5. Čustva in občutki	
Jeza	
A8	Človek postane jezen.
A10	Malo zadržuje jezo, ampak vsega ne more zadržati.
D47	Saj ste videli danes, kako je fant razbil steklo.
Strah	
A34	Večina ne gre nikamor, ker se boji administracije. Če administracija izve, bi takoj dobili »negative«.

Žalost	
D8	Včasih razmišljam o tem in sem zaradi teh otrok zelo žalosten.
Občutek prebivanja v zaporu	
A4	Mislim, da je to kot zapor.
A35	Bežal sem stran od zapora, a sem spet prišel v zapor.
C8	Počutim se kot v zaporu.
D42	Jaz razmišljam o tem, da sem v ječi. Samo o tem, da sem v ječi. Vsi smo v isti ječi, vseh 50.
Trpljenje	
C11	Trpim, mučim se.
Negotovost	
B16	Ena stvar je pritisk »na glavo«. Najpomembnejše pa je, da vsak dan čakaš in ne veš, kakšno odločbo ti bodo dali. Ali boš dobil negativ danes ali jutri. Vsak dan čakaš.
D21	Čakamo, spimo, ne vemo, kaj se dogaja.
F5	Stalno smo v negotovosti. Mislim, težko je, težko je.
Zaskrbljenost	
D22	Nekateri ljudje so pogosto zaskrbljeni, potem ko dobijo negative.
Dolgčas	
D33	Mislim, da tukaj ljudje ne gredo na tečaj slovenščine, da se je naučijo. Gredo zato, da jim mine čas. Ne, da bi se kaj naučili.
F4	Tudi sam vidiš, da je dolgčas, nimaš kam.
2.1.1.6. Vzgojni vplivi	
Slab vzgojni vpliv na otroke	
B37	Za otroke je sistem zelo slab. Vsi govorijo grde besede. Doma jih tega ne učimo. Če gre za pol ure ven, se že nekaj nauči, kar ga ne učiš doma.
2.1.2. Vplivi na medosebne odnose	
Nezaupanje	
A11	Nobenemu ne verjameš.
Spori	
E7	Tukaj se hitro zapletem v spor. Včasih brez razloga.
2.2. Vplivi na materialnem področju	
Materialne težave	
D4	Doživljajo ekonomske težave, saj imajo nekateri po pet otrok
D56	Zelo težko je in zelo, zelo malo denarja imam. In TV. Imam zelo star TV. Ničesar drugega nimam.
Kriminal	
A18	Tisti, ki nimajo svoje hrane, se lahko zatečejo v kriminal. To je nevarno.
C9	Če nimaš od česa živeti, moraš začeti krasti.

3. VZROKI/DEJAVNIKI TVEGANJA	
3.1. Sistemski dejavniki	
3.1.1. Omejene pravice	
3.1.1.1. Pravica do zdravstvenega varstva	
Ni »normalne« zdravstvene pomoči	
B21	Ko prideš k zobozdravniku, ti on reče, da prosilcu za azil ne more dati plombe.
B22	Nimaš normalne zdravstvene pomoči. Če prideš k zdravniku, ti reče, da je vse normalno.
Dolgotrajno čakanje na zdravstveno pomoč	
A19	Čakati moraš tri, štiri mesece [na zdravstveno pomoč].
3.1.1.2. Pravica do socialne varnosti	
3.1.1.2.1. Delo	
Ni dela	
B3	Tukaj, v Azilnem domu, pa je sistem tak, da že leto, dve ali tri ne delaš.
B20	Plus brezposelnost. Kam gre ta sistem. Tam je dosti Bosancev, ljudi s Kosova. Mesec, dva, tri, štiri, leto, leto in pol čakajo brez službe.
D5	nimajo dela.
Ni pravice do dela	
F1	Nimam pravice do dela
Ni dela na črno	
B14	Dela na črno zdaj ni. Vsi rečejo, da je kriza.
3.1.1.2.2. Socialna pomoč	
Ni socialne pomoči	
F2	ne dobivamo socialne podpore.
3.1.1.3. Druge pravice/splošno	
Brez osebnih dokumentov	
B27	Če si prosilec za azil, ne moreš registrirati avta. Nama ga je registriral prijatelj. Sama sva ga kupila, vendar ga ne moreva registrirati. Ne moreš dobiti kredita, kartice in takih stvari. Ne moreš delati vozniškega izpita. Nič ne moreš. Prosilec za azil nič ne more.
B28	Ja, smo kot izbrisani. Živimo leto, dve, tri, tri in pol, štiri, celo pet let živijo ljudje brez papirjev.
3.1.2. Drugi sistemski dejavniki/splošno	
Nedostopnost vsakdanjih dobrin	
D19	Če pa nimaš avtomobila, nimaš denarja, [se] ne moreš [razseliti]. Jaz nimam denarja.
Onemogočanje integracije	
B7	Ne pustijo ti, da bi se integriral.
Ni pomoči	
B10	Ni nobene pomoči.

Država ne pomaga	
D35	Slovenija mi ni všeč. Zakaj? Zaradi političnega sistema, država ne pomaga ljudem.
Neodzivnost odgovornih	
D57	Lahko govorimo in govorimo, pa se nič ne spremeni. To je kot radio. Če samo govorimo kot na radiu, nihče ne posluša. Govoril sem s socialnim delavcem o spremembah obstoječega sistema. Političnega sistema ne moreš spremeniti. Nihče nas ne posluša, zato je kot na radiu, ki samo govori.
Vpliv sistema na ljudi	
B1	Sistem vpliva na psihologijo, na dostojanstvo, na vse.
B8	Človek mora prenašati sistem. Pritiske in to. Če to traja dve leti, tega ne moreš stalno.
D10	Prav tako me utruja sam sistem. Sistem je težek. Varnostniki, urnik.
3.2. Dejavniki na ravni ustanove	
3.2.1. Vplivi totalne ustanove	
3.2.1.1. Vizualni delavniki	
Kamere	
D13	Npr. glede kamer imamo 50 kamer za približno 50 ljudi. Zakaj?
Formalna oblačila zaposlenih	
D16	[Obleke socialnih delavk in delavcev so] zelo formalne, da.
Enoličnost prostorov	
D49	Vse taborišče je tudi narejeno po istem modelu. Vse je enako. Kot bi prebivali v samicah. Ni podobno domu, ampak samici.
Azilni dom ni podoben domu	
D17	Ustanova se imenuje Azilni dom. To sploh ni podobno domu.
3.2.1.2. Pravila	
Tog urnik obrokov	
B12	Zajtrk je od 8:00 do 9:00. Če zamudiš, zamudiš. To je tvoj problem.
Puščanje ključev pri varnostnikih	
D18	od [varnostnikov] dobim ključ.
Puščanje izkaznice pri varnostnikih	
D43	Ko grem ven, mi dajo izkaznico, ko pridem nazaj, jo vrnem.
Opereš lahko samo nad 10kg perila	
D50	Še en primer je pralni stroj. Jaz svoje perilo perem ročno. Za pranje v pralnem stroju je treba zbrati 10 kg perila. Jaz nimam 10 kg perila. 10 kg perila od eno osebe? Šele ko imam 10 kg perila, mi dajo ključ od pralnice. Jaz imam samo 2 kg perila.
Za ključ od pralnice je treba prositi SD	
D52	Če hočem prati perilo, moram najprej iti do socialnega delavca po ključ.

Prositi je treba za žetone LPP	
D54	Če hočeš ven, rabiš žetone. Prositi moraš za dva žetona. Enega za v eno smer, drugega za vrnitev v Azilni dom.
Za vse je treba prositi SD	
D53	Za vsako stvar moram prositi socialnega delavca.
D58	Ni prijetno, če moraš za vse trkati in prositi. Potrkati: »Hočem papir.« Potrkati: »Hočem novice iz W., hočem šampon, hočem ...«.
Vse odločajo drugi	
B13	Vse odločajo drugi.
3.2.1.3. Drugi dejavniki/splošno	
Ni »normalnega« življenja	
C2	Imam dokaze, da [sem padel v depresijo] zato, ker tam ni normalnega življenja.
D38	Hočem reči, to ni normalno življenje. Za mnoge ljudi je zelo težko.
D46	Ni normalnega življenja.
Enolično življenje	
D41	spimo, jemo, čakamo, ne moremo ven, ...
E18	Tukaj se ne da živeti. Samo spiš, ješ in čakaš.
Trdo življenje	
D48	Zelo težko je. [Mladoletniki] imajo trdo, trdo življenje.
Hrupno in nemirno okolje	
E5	Vsega imam že dovolj. Teh ljudi tukaj. Kar naprej je hrupno, otroci tekajo naokrog. Tega ne prenesem več. Včasih ne prenašam niti svojih otrok. Otrok mi joka.
Osamljenost	
F12	Oni so sami in jim ni treba skrbeti za druge, vendar imajo še več skrbi in še več nervoze v glavi. Predstavljaš si, sam si v sobi, ne delaš, ne hodiš ven, nimaš kam, sam si v eni sobi. To ti psihično tolče v glavo.
3.2.2. Zadovoljevanje potreb	
3.2.2.1. Prehrana	
Premalo hrane	
A17	Za [ljudi na moškem oddelku] ena konzerva tune ni dovolj.
B15	Zvečer [ob 18:00] dobiš vrečko, v kateri je sok, kruh in še nekaj, na primer pašteta. Majhna. To je za celo noč.
Enolična hrana	
D20	Mi pa vsak dan jemo krompir. Krompir, testenine, krompir, testenine, itn.
Slaba hrana	
F11	hrana mi sploh ni všeč.

Ni »normalne« hrane	
D45	Tukaj ni normalne hrane
3.2.2.2. Izobraževanje	
Ni tečajev	
B6	Nimaš nobenih tečajev.
3.2.2.3. Druge potrebe/splošno	
Slaba preskrba otrok	
D7	Predvsem zaradi otrok. Tukaj nimajo dobre obleke, nimajo dobre hrane. Otroci bi radi kaj boljšega.
Zanemarjanje potreb ljudi	
B5	Ni poskrbljeno za potrebe otrok in žensk, za vrtce, za zabavo, nimaš možnosti študija.
3.3. Osebni dejavniki zaposlenih	
3.3.1. Socialna služba	
SD ne delajo socialnega dela	
D64	Pravzaprav ne delajo socialnega dela. Socialna delavka ali delavec se mora pogovarjati z ljudmi. Nekateri ljudje imajo družinske težave, težave z otroki, nekateri imajo psihične težave. Socialne delavke in delavci bi morali poskušati rešiti tovrstne probleme. Iskati pot k boljšemu življenju.
Nespoštovanje dogovorov s strani socialne službe	
A31	Enkrat lani je socialna služba predlagala, če lahko počistimo dvorišče. Na koncu bi pripravili kaj za pojedst in popit. En fant je trkal po vseh vratih in organiziral delo. Ljudje so bili zainteresirani in so šli. Tudi jaz sem šel. Ampak ko smo vse počistili, ni bilo ne hrane ne pijače. Drugič ne bi šli več.
Utrujenost in psihična obremenjenost SD	
D59	Socialne delavke in delavci se zato včasih razjezijo. Ljudje so včasih jezni. Zato mi socialne delavke in delavci včasih ne dajo tega, kar hočem. Včasih rečejo, naj zaprosim naslednji dan. Tako kot drugi ljudje so tudi oni psihično obremenjeni. Včasih je samo ena socialna delavka ali socialni delavec na 50 ljudi. Tudi oni so včasih utrujeni. Tudi socialne delavke in delavci postanejo utrujeni od vsega tega.
3.3.2. Služba varovanja	
Pregledovanje	
A2	pregledujejo torbice. Jaz jim nočem kazati torbice. Včeraj sem, na primer, imel čisto prazno. To je bilo očitno. Varnostniku sem rekel, da v njej ni nič, da je prazna, in jo obrnil. On pa je vztrajal: »Prosim, pokažite!« Na koncu sem mu jo pokazal in mu dokazal, da v njej ni nič.
Pritiski varnostnikov	
A3	To je pritisk na nas.
A5	Pred časom so vztrajno gledali v dva fanta. Eden od njiju je vprašal: »Zakaj me gledaš. Nočem, da me gledaš.« Oni so poklicali policijo.
A7	To je pritisk.

3.3.3. Uradne osebe	
Dolgotrajni postopki	
C6	Tukaj sem tri leta in pol, pa še niso odločili, da mi dodelijo status.
D23	Jaz še zmeraj nisem dobil niti pozitivna niti negativna, ničesar.
Posploševanje na ekonomsko migracijo	
D36	Država ne razmišlja o razlikah med ljudmi, ki imajo politične ali pa ekonomske težave. Kljub razlikam vsi pridejo v isto taborišče, podvrženi so istemu sistemu.
D37	Pogosto mislijo, da so ljudje prišli le zato, ker prej niso dobro zaslužili.
Onemogočanje pridobitve delovnega dovoljenja	
B4	Delajo tako, da lahko že po enem mesecu dobiš »negativ« in ne moreš dobiti delovnega dovoljenja. C je tukaj že tri leta in pol, pa ne more dobiti delovnega dovoljenja. Tak je sistem. Lahko čakaš že enajst mesecev in manjka samo še en mesec, da bi dobil delovno dovoljenje, pa dobiš »negativ«. Lahko ti ga dajo kadar hočejo: danes, jutri, kadarkoli.
3.3.4. Vodstvo Azilnega doma	
Nezaupljivost vodstva	
D2	Težave nekaterih pa niso ekonomske narave. Tukajšnje vodstvo jim ne verjame, ker veliko ljudi laže o razlogih, zaradi katerih so zbežali. To je težko.
Sovražnost administracije	
B31	Administraciji je vseč, če imaš težave, če dobiš »negativ«. Če imaš težave in ti je hudo, je to za njih v redu.
B34	Za [administracijo] je v redu, če si jezen. Oni to rabijo. Tako delajo, da bi bil jezen.
B35	Na to čakajo in delajo tako. Človek mora trpeti.
Prepoved zaposlenim, da pomagajo	
B33	Če bo kdo od socialnih delavk, varnostnikov ali čistilk pomagal, ga bodo takoj odpustili.
Omejevanje SD s strani nadrejenih	
D60	Tudi oni imajo nadrejene, ki jih omejujejo.
Podrejenost socialne službe administraciji	
A38	Socialna služba [...] mora ubogati [administracijo].
B32	Socialna služba se razlikuje od administracije. Ampak ne vem. Včasih vidim, da imajo medsebojne konflikte. Vendar je administracija močnejša.
3.3.5. Drugi osebni dejavniki zaposlenih/splošno	
Sovražnost nekaterih zaposlenih	
A39	Nekateri se kljub temu pogovarjajo, drugi pa sploh ne. So proti nam. Popolnoma na strani administracije. Kot fašisti.
Postavljanje omejitev	
D29	Pogosto nam postavljajo omejitve.

Nagovarjanje k pretvarjanju	
A12	Prevajalka in drugi svetujejo, da se pretvarjaš, da nisi nič slišal. Jaz se sprašujem, kako naj se pretvarjam, ko pa teptajo moje dostojanstvo. Tega ne morem, po drugi strani pa moram.
Kriminalizacija prosilcev	
A6	Policija ju je odvedla kot kriminalca, z vklepenimi rokami. Fant je rekel, da ni kriminallec. Policist mu je odgovoril: »Ti si azilant. To je isto kot kriminallec.«
B30	Asociacija za Azilni dom postaja kriminalizacija. Različni pritiski: psihični, moralni, materialni ipd.
3.4. Osebn dejavniki prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito	
Ločenost od sorodnikov	
D9	Samo ločen sem od družine. Že celo leto pa nimam nobenih informacij o svoji družini.
E2	Zdaj sem brez matere in očeta. Imam samo še brata in sestro, ki živita v Z.
F14	In kaj vem, mislim da je njim[ljudem na oddelku za samske moške] še dosti težje, če ti povem po pravici. Pustil je družino in vse. Prišel je, da bi mu bilo bolje, da spremeni življenje. Ne vem, kaj bi ti rekel. Težko jim je.
Pretrgan življenjski tok	
A16	On je imel firmo, jaz sem imel delo. Imela sva dovolj denarja. Zaradi težav in pritiskov moraš zapustiti vse. Prišli smo sem in začeti smo morali znova.
B9	Ni kar tako, če mora človek zapustiti svojo družino in oditi v Evropo.
Travmatski dogodki v preteklosti	
A1	V svoji državi sem bil v zaporu.
A24	V zaporu sem bil samo šest mesecev, kar po svoje ni veliko. Ampak ko si tam, je to le šest mesecev, ki se zdijo dolgi kot šest let. Od takrat naprej čutim posledice. Ne moreš pozabiti, kako te policisti pretepejo, kakšna je administracija, kako govorijo z ljudmi, kako teptajo tvoje dostojanstvo, te ponižujejo.
E3	Tudi hišo so nam požgali. Pokazal sem ti slike. Nimam se kam vrniti.
E4	Tudi mene so udarili. Vidiš tukaj so mi razbili glavo.
Značajske lastnosti	
A14	Mislim, da je to [nespoštovanje dogovorov] odvisno od človeka.
A15	Sam človek mora biti odgovoren. Če ne moreš, moraš povedati, da ne moreš. Jaz mislim, da je to stvar človeka.

4. VAROVALNI DEJAVNIKI	
4.1. Družina	
Pozitiven vpliv družine	
B38	Samo to nas drži. Da imamo družino, otroke. Z njimi se malo pogovarjamo, igramo. Če družine ne bi bilo, ne vem.

Skrb za otroke preprečuje samomor	
E14	Ampak ne morem [se obesiti]. Zaradi otrok. Kako naj živijo sami.
4.2. Socialna mreža	
Medsebojna povezanost lajša monotonijo	
F15	Včasih gremo v dvorano in malo kartamo, igramo šah, se zafrkavamo, da bi nekoliko odstranili monotonijo, dolgčas. Moramo biti povezani drug z drugim, da nismo samo vsak zase, da se brigam samo zase.
Medsebojna pomoč	
F16	Ni treba, da je ne vem kdo, ampak vsakomur pomagam, če mu lahko.
Skupno »zafrkavanje« krajša čas	
F13	Ko imamo čas, se skupaj zafrkavamo in tako mineva dan.
Obisk prijateljev krajša čas	
F3	Včasih gremo k našim prijateljem, ki so bili prej tukaj, in jih obiščemo. Mogoče enkrat ali dvakrat mesečno.
4.3. Informiranje	
Informiranje novincev o »zunanjih« aktivistih	
A33	Ko pride nov človek, mu povemo, da lahko dobi pomoč, samo ne v Azilu, ampak v mestu. Tam so aktivisti, ki mu bodo pomagali reševati težave.
4.4. Motiviranost	
Spoznanje o nujnosti aktiviranja	
B26	Nekaj je treba storiti [glede svoje usode]. Ne moreš samo gledati v strop.
Prepričanje, da je pravila možno spremeniti	
D63	Da, pravila postavljajo ljudje in jih je možno tudi spremeniti.
4.5. Dvom v obstoj varovalnih dejavnikov	
Enake težave vseh	
D1	Tukaj še nisem dolgo, a mislim, da imajo vsi iste težave.
D3	Ne, vsi imajo enake težave, resnične težave.
Enake posledice za vse	
C18	Vsem bo [življenje v Azilnem domu] pustilo enake posledice.
4.6. Vera	

5. DOLGOROČNE POSLEDICE/ŠKODA	
5.1. Psihične motnje in težave	
Psihična »neuravnovešenost«	
A9	To vodi v psihično neuravnovešenost.
A13	To res povzroča psihično neuravnovešenost.

Utrujenost	
D26	Če živiš tukaj eno leto in potem dobiš pozitiv in greš ven, si utrujen. Telesno in duševno si utrujen.
Obremenjujoči spomini	
A25	Če bom šel iz Azila, bodo mogoče prav tako posledice. Nekaj posledic bo, ampak zdaj razmišljaš samo, kako bi čim hitreje prišel ven. Malo bolje bo, ampak v glavi ostanejo misli, da si bil v Azilu in kako je to vplivalo nate.
5.2. Psihosomatske motnje in težave	
Bolezni	
B36	Če je človek nervozen, živčen, to vpliva na zdravje. Nekaj bo ostalo.
5.3. Težave pri integraciji	
Nezmožnost za delo	
F8	Pa to, to[, tudi če dobiš pozitiv, zaradi psihičnih pritiskov ne moreš več delati].
Nezmožnost prehoda na »normalno« življenje	
D27	Ne moreš preklopiti na normalno življenje.
5.4. Druge posledice/splošno	
Problemi v življenju	
A23	Pojavljali se bodo tudi problemi. Nekaj posledic bo gotovo ostalo.

6. ZAŽELENE SPREMEMBE	
6.1. Povečanje vpliva na lastno življenje	
6.1.1. Življenje izven Azilnega doma	
Zapustiti Azilni dom	
A20	Jaz mislim samo na to, da zapustim Azil. To mi je prva skrb.
A37	Treba je priti ven. Na tem bi bilo treba delati.
D31	Radi bi šli ven, kjer so bolj svobodni, dobili prijatelje med slovenskimi vrstniki.
Razselitev	
E16	Zato sem vložil prošnjo, da se odselim k bratu v Z.
Svoje stanovanje in služba	
A22	Mislim, da vsi v Azilu mislimo samo na to, kako bi čim prej prišli ven. Da bi dobili stanovanje v najem, v njem živel, dobili službo. To bi bilo boljše.
C12	Boljše bo, če bi le dobili svoje stanovanje, službo in to.
Miren kraj	
E6	Jaz potrebujem miren kraj da si odpočijem.
Življenje s sorodniki	
E17	Skupaj z bratom bo lažje. Delala bova. Imel bom denar in mir, da si odpočijem od teh ljudi.

»Normalno« življenje	
B2	Normalen človek mora imeti normalno življenje. Svoje stanovanje, svojo službo ipd. Normalen človek dela ali študira.
D28	Ne rabimo pozitivov oz. negativov, rabimo normalno življenje. Da greš lahko v šolo, kamor hočeš. Ni treba, da mi Slovenci dajo avto ali karkoli, samo normalno življenje.
6.1.2. Življenje v Azilnem domu	
6.1.2.1. Vzdrževanje Azilnega doma	
Odločanje o vzdrževanju Azilnega doma	
B23	Bilo bi dobro, če bi lahko sami [odločali, kaj bomo delali].
Vzdrževanje Azilnega doma s skupnimi akcijami	
C17	[Bolj bi mi bilo všeč, da bi Azilni dom vzdrževali v] akciji, vsi skupaj. Da se dogovorimo.
Samostojno pleskanje Azilnega doma	
A29	[Dogovorili kdaj in kako pleskati, se zbrali in pobarvali stene] bi [se] lahko.
C16	Seveda bi lahko sami [po dogovoru pleskali].
Uporaba znanja prosilcev	
B25	V Azilnem domu so različni ljudje in vsak ima svoj poklic. En lahko popravi računalnik, en avto, en je zidar, dela na gradbišču, en je keramičar itn. Lahko bi tudi prosilci kaj postorili storili sami.
6.1.2.2. Financiranje	
Neposredno financiranje prosilcev	
D61	Za vse da denar država. Za toaletni papir, hrano itn. plačuje država. Prav tako za zaposlene, za čistilke, ... Ta denar bi lahko dali neposredno ljudem.
Plačilo prosilcem za delo v Azilnem domu namesto uporabe zunanjih izvajalcev	
D11	Država bi morala spremeniti pravila. Država mora plačevati za, ne vem, kuharje, za prevoz hrane, za elektriko. Denar bi lahko dali ljudem.
Plačilo prosilcem za delo v Azilnem domu namesto čistilk	
D12	Npr. v Y država ljudem plača, da si sami kuhajo, vsak dan dva počistita in dobita 10€. Potem se ljudje trudijo čistiti. To je zelo dobro, da ljudem plačajo za čiščenje. Mislim, da take spremembe ne bi bile preveč težke.
6.1.2.3. Druge spremembe življenja v Azilnem domu/splošno	
Soodločanje o življenju v Azilnem domu	
F17	Seveda bi bilo bolje[, če bi lahko vsaj do neke mere skupaj odločali, kaj bomo delali, da bi lahko organizirali kakšno skupno zabavo, izvedli kakšno akcijo, da bi uredili prostore po našem okusu].
Stalno odprta pralnica	
D51	Pralnica bi morala biti stalno odprta, ne pa kar naprej zaprta.
6.1.3. Druge želje glede vpliva na lastno življenje/splošno	
Neodvisnost	
F18	Najbolje je, če nisi od nikogar odvisen. Ko lahko sam nekaj narediš ali karkoli.

Več vpliva na življenje	
F9	To bi bila poezija[, če bi imel več vpliva na svoje življenje].
6.2. Zadovoljevanje potreb	
6.2.1. Prehrana	
Dovolj hrane	
C4	naj [prosilcam in prosilcem za mednarodno zaščito] dajo dovolj hrane.
Boljša hrana	
6.2.2. Dohodki	
6.2.2.1. Delo	
Delovno dovoljenje	
A27	Ampak če ima človek delovno dovoljenje, lahko dela. Cel dan ga ni v Azilu. Tudi to je pomembno. Potem nima konfliktov.
C14	Lahko bi nam dali pravico do dela.
D6	Če bi jim vlada dala papirje, da bi poiskali zaposlitev, bi bilo nekaterim bolje.
Nudenje dela	
C3	Naj dajo ljudem delo
Delo v Azilnem domu	
C15	Lahko bi nam dali kakšno delo v Azilu.
6.2.2.2. Socialna pomoč	
Pravica do socialne pomoči	
B11	Če bi dali vsaj socialno podporo.
C13	Lahko bi nam dali kakšno socialno pomoč. Nekaj denarja.
F10	Če bi dobili nekaj malega socialne pomoči zaradi otrok.
6.3. Druge spremembe v Azilnem domu	
6.3.1. Kadrovske spremembe	
Zamenjava administracije	
B39	Jaz bi zamenjal samo administracijo.
Zamenjava vseh zaposlenih v Azilnem domu	
A28	Drugače pa mislim, da bi bilo najbolje zamenjati vse: direktorja, socialno službo, vse.
6.3.2. Vizualne spremembe	
Odstranitev kamer	
D14	V X sem bil v zaporu in imeli so samo eno kamero. V Y ni nadzora, nobenih kamer.
Odstranitev ograj	
Ukinitev uniform in formalnih oblačil	
D15	varnostniki nimajo formalnih uniform. Vsi nosijo vsakdanja oblačila. Socialne delavke, vodstvo in varnostniki.

6.3.3. Manj nadzora	
Ukinitve pregledovanja	
A26	Ni treba, da me pregledujejo.
6.4. Druge želje/splošno	
Azilni dom bi moral ljudem pomagati	
B29	Azil bi moral biti ustanova, ki pomaga ljudem. Taka je asociacija ob tej besedi.

7. POMISLEKI/DVOMI	
7.1. Glede možnosti	
Premalo dela v Azilnem domu	
A30	Ja, samo težava je v tem, da je Azilni dom majhen. Ni veliko dela.
7.2. Glede interesa	
Slaba udeležba akcij v Azilnem domu	
B24	Dobro, to[, da sami odločamo o vzdrževalnih delih v Azilnem domu] je super ideja. Ampak sodelovali bodo eden, dva, maksimalno tri osebe.
7.3. Glede učinka	
Kratkotrajni učinek akcij v Azilnem domu	
A36	Če ljudje nekaj organizirajo, je dobro, ampak tega ne bo končalo. Samo en dan je drugače, potem pa se nadaljuje po starem.
Delo v Azilnem domu ne pripomore k pridobitvi azila	
A32	En fant je vedno čistil pred Azilom in znotraj, pomagal pri praznjenju kontejnerja. Kljub temu je dobil tri »negative« in ni nič pomagalo.

2. ZNAČILNOSTI/POJAVNE OBLIKE

1.2. Vplivi na osebnost se pri stanovalkah in stanovalcih Azilnega doma kažejo na osebni in medosebni ravni.

1.2.1. Vplivi na osebnost na osebni ravni so predvsem apatija, brezvoljnost in pasivnost, različne psihične in psihosomatske motnje in težave, nagnjenost k samomorilnosti, različna čustva in občutki, ki jih vzbuja življenje v Azilnem domu, ter slabi vzgojni vplivi na otroke.

1.2.1.1. Apatija, brezvoljnost, pasivnost se kaže zlasti kot izguba volje do življenja, brezciljno življenje iz dneva v dan, poležavanje, opuščanje obrokov in izhodov iz Azilnega doma, vse večja odvisnost od drugih ipd.

1.2.1.2. Psihične motnje in težave stanovalk in stanovalcev Azilnega doma so predvsem depresija, nemirnost, živčnost, obremenjujoče misli o svojem položaju, prihodnosti in negotovi usodi, govorjenje s samim sabo ter splošna psihična utrujenost, možne pa so tudi druge motnje in težave.

1.2.1.3. Psihosomatske motnje in težave so različne bolezni psihičnega izvora ter pojavi kot so stemnitev pred očmi, tresenje rok in motnje spanja.

1.2.1.4. Nagnjenost k samomorilnosti se v Azilnem domu pojavlja v obliki poskusov samomora ali vsaj samomorilnih misli.

1.2.1.5. Čustva in občutki, ki jih vzbuja prebivanje v Azilnem domu, so zlasti jeza, strah pred izgonom, žalost ob pogledu na druge (predvsem otroke), občutek prebivanja v zaporu, trpljenje, negotovost in zaskrbljenost glede prihodnosti, dolgčas ter občutek vedno večje odvisnosti od drugih.

1.2.1.6. Vzgojni vplivi obsegajo različne oblike negativnih vplivov na vzgojo otrok s strani drugih prisotnih v Azilnem domu.

1.2.2. Vplivi na medosebne odnose so predvsem nezaupanje in medsebojni spori.

1.3. Vplivi na materialnem področju so predvsem pomanjkanje različnih dobrin in druge materialne težave, kar lahko vodi tudi v kriminal.

2. VZROKI/DEJAVNIKI TVEGANJA

2.1. Sistemski dejavniki so vsi dejavniki, ki jih pogojujeta azilna politika in zakonodaja, pri čemer prevladujejo različne omejitve pravic.

2.1.1. Omejene pravice so pravica do zdravstvenega varstva, pravica do socialne varnosti, ki jo zagotavljajo predvsem takšni ali drugačni dohodki, in še nekatere temeljne pravice.

2.1.1.1. Pravica do zdravstvenega varstva je omejena na nujno zdravstveno pomoč, na večino zdravstvenih storitev pa morajo prosilke in prosilci za mednarodno zaščito zelo dolgo čakati.

2.1.1.2. Pravica do socialne varnosti v tej raziskavi pomeni prosilkam in prosilcem za mednarodno zaščito zelo omejeno pravico do pridobivanja dohodkov, bodisi kot svobodo dela bodisi v obliki socialne pomoči.

2.1.1.2.1. Delo. Velika večina prosilcev in prosilk za mednarodno zaščito nima pravice do legalnega dela, vse manj je tudi dela na črno in kakršnega koli dela zanje.

2.1.1.2.2. Socialna pomoč se nanaša na dejstvo, da stanovalke in stanovalci Azilnega doma niso upravičeni do denarne socialne pomoči.

2.1.1.3. Druge pravice/splošno. Prosilke in prosilci za mednarodno zaščito ne morejo pridobiti različnih osebnih dokumentov, s katerimi bi lahko uveljavljali različne pravice.

2.1.2. Drugi sistemski dejavniki/splošno. Gre za nedostopnost nekaterih vsakdanjih dobrin, onemogočanje integracije prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito, pomanjkanje pomoči, neodzivnost odgovornih na priporočila, prošnje in zahteve ter za vplive samega sistema na ljudi.

2.2. Dejavniki na ravni ustanove obsegajo neposredne vplive totalne ustanove ter dejavnike, ki vplivajo na zadovoljevanje potreb prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito.

2.2.1. Vplivi totalne ustanove se nanašajo predvsem na različne vizualne dejavnike, pravila v Azilnem domu in razne druge dejavnike, s katerimi totalna ustanova neposredno vpliva na stanovalke in stanovalce.

2.2.1.1. Vizualni dejavniki, ki vplivajo na stanovalke in stanovalce Azilnega doma so že navzven vidni, npr. nadzorne kamere, uniforme varnostnikov in formalna oblačila

drugih zaposlenih (npr. bele halje), enoličnost prostorov ter splošen izgled ustanove, ki ne spominja na dom.

2.2.1.2. Pravila v Azilnem domu določajo tog urnik, predajo in prevzem ključev oz. izkaznic pri varnostnikih, omejitve pri pranju perila, da je treba za večino stvari (ključ od pralnice, žetone, šampon, ...) prositi socialne delavke in delavce. O skoraj vsem odločajo pristojni, ne pa prosilke in prosilci za mednarodno zaščito.

2.2.1.3. Drugi dejavniki/splošno. Intervjuvanci so poudrajali, da je življenje v Azilnem domu »nenormalno«, enolično in težko, da je zaradi skupinskega življenja veliko hrupa in nemira, po drugi strani pa so ljudje v svojih sobah zaradi ločenosti od bližnjih pogosto tudi osamljeni.

2.2.2. Zadovoljevanje potreb obsega dejavnike, ki so povezani s temeljnimi potrebami ljudi, zlasti s prehrano in izobraževanjem in potrebami otrok.

2.2.2.1. Prehrana na tem mestu predstavlja vse dejavnike vpliva na stanovalke in stanovalce Azilnega doma, ki so povezani s prehrano v ustanovi. Predvsem gre za premajhne količine, enoličnost in slabo kvaliteto hrane.

2.2.2.2. Izobraževanje. Pomanjkanje različnih tečajev in pomanjkanje drugih možnosti za izobraževanje.

2.2.2.3. Druge potrebe/splošno. Prosilke in prosilci za mednarodno zaščito opozarjajo tudi na nezadostno preskrbo otrok ter splošno zanemarjanje njihovih potreb.

2.3. Osební dejavniki zaposlenih so tisti dejavniki vpliva na položaj prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito, ki so povezani z osebnimi stališči in odločitvami zaposlenih v Sektorju za mednarodno zaščito pri Ministrstvu za notranje zadeve, zlasti socialnih delavk in delavcev, varnostnic in varnostnikov, inšpektoríc in inšpektorjev ter vodstva.

2.3.1. Socialna služba se tukaj nanaša na vplive na stanovalce in stanovalke Azilnega doma, ki so povezani z osebnimi okoliščinami socialnih delavk in delavcev. Predvsem gre za prepričanje, da ne delajo socialnega dela, včasih ne spoštujejo dogovorov ter da njihova utrujenost in psihična obremenjenost vpliva na njihovo delo.

2.3.2. Služba varovanja. Gre za dejavnike, ki so povezani z osebnimi stališči in odločitvami varnostnic in varnostnikov, kot je, na primer, pregledovanje osebnih stvari ter razni pritiski na stanovalke in stanovalce Azilnega doma z njihove strani.

2.3.3. Uradne osebe. Dejavniki, na katere imajo vpliv uradne osebe in se kažejo zlasti kot dolgotrajnost postopkov, posplošeno prepričanje, da so prosilke in prosilci za

mednarodno zaščito ekonomski migranti ter onemogočanje pridobitve delovnih dovoljenj z zgodnjimi negativnimi odločbami.

2.3.4. Vodstvo Azilnega doma. Dejavniki, ki so povezani z vodstvom Azilnega doma oz. s t.i. administracijo. To naj bi bili predvsem njihova nezaupljivost in sovražnost do prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito, prepovedi drugim zaposlenim, da bi pomagali ter omejevanje in podrejanje socialnih delavk in delavcev.

2.3.5. Drugi osebni dejavniki zaposlenih/splošno. Sovražnost nekaterih zaposlenih ne glede na njihov položaj, postavljanje različnih omejitev, nasveti, naj se prosilke in prosilci za mednarodno zaščito pretvarjajo, njihova kriminalizacija ipd.

2.4. Osebni dejavniki prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito se od drugih razlikujejo po tem, da nanje nimata vpliva niti Azilni dom niti celoten azilni sistem, pri čemer so intervjuvanci poudarjali predvsem ločenost od svojih bližnjih, sem pa sodijo tudi pretrgan življenjski tok, travmatski dogodki iz preteklosti in značajske lastnosti.

3. VAROVALNI DEJAVNIKI

3.1. Družina predstavlja varovalni dejavnik pred negativnimi vplivi življenja v Azilnem domu, saj ukvarjanje z družino in skrb za otroke »drži pokonci« prosilke in prosilce za mednarodno zaščito.

3.2. Socialna mreža je varovalni dejavnik zaradi medsebojne pomoči, pa tudi zato, ker medsebojna povezanost, skupno »zafrkavanje« in obiskovanje prijateljic in prijateljev lajša monotonijo in krajša čas.

3.3. Informiranje. Nekateri prosilci za mednarodno zaščito informirajo novinke in novince o svojem položaju ter o možnosti sodelovanja z zunanjimi aktivistkami in aktivisti.

3.4. Motiviranost obsega predvsem spoznanje o nujnosti osebnega aktiviranja za spremembe in prepričanje, da je vsaka pravila možno tudi spremeniti.

3.5. Dvom v obstoj varovalnih dejavnikov. Gre za dvom v to, da bi kakšne osebne okoliščine varovale pred škodo zaradi bivanja v Azilnem domu, in za prepričanje, da imajo vsi enake težave in da bodo vsi čutili enake posledice.

3.6. Vera vključuje vero v boga, nadnaravne sile ali v neko »veliko idejo«.

4. DOLGOROČNE POSLEDICE/ŠKODA

- 4.1. Psihične motnje in težave**, ki naj bi se pojavljale tudi po zapustitvi Azilnega doma, so intervjuvanci označili kot psihično »neuravnovešenost«, psihično utrujenost, obremenjujoče spomine ipd.
- 4.2. Psihosomatske motnje in težave** pomenijo različne bolezni, ki naj bi se pojavljale kot posledica psihičnih obremenitev.
- 4.3. Težave pri integraciji** označujejo zlasti nezmožnost za delo in druge oblike nezmožnost prehoda na običajno življenje.
- 4.4. Druge posledice/splošno.** To so razni drugi problemi v življenju, ki so posledica azilnih postopkov in prebivanja v Azilnem domu.

5. ZAŽELENE SPREMEMBE

- 5.1. Povečanje vpliva na lastno življenje.** Stanovalke in stanovalci Azilnega doma si želijo predvsem več neodvisnosti in vpliva na svoje življenje, pa naj bo to izven Azilnega doma, kar je za večino prednostna želja, ali pa vsaj znotraj Azilnega doma.
 - 5.1.1. Življenje izven Azilnega doma** pomeni željo prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito, da bi zapustili Azilni dom in se razselili, da bi živeli na mirnem kraju v svojem stanovanju, po možnosti skupaj s svojim sorodstvom ter da bi imeli službo. Skratka, da bi živeli »normalno« življenje, kot so to sami opisali.
 - 5.1.2. Življenje v Azilnem domu.** Želje, po spremembah v samem Azilnem domu, če samostojnega življenja izven ustanove ni možno doseči. Nanašajo se predvsem na vzdrževanje Azilnega doma s strani stanovalk in stanovalcev glede na njihove lastne želje, za kar bi bili tudi ustrezno plačani namesto zunanjih izvajalcev.
 - 5.1.2.1. Vzdrževanje Azilnega doma.** Želja, da bi stanovalke in stanovalci sami odločali o vzdrževanju Azilnega doma, ki bi potekalo kot skupinske akcije, pri čemer bi uporabili bogato znanje, spretnosti in izkušnje, ki jih premorejo.
 - 5.1.2.2. Financiranje.** Gre za željo po neposrednem financiranju stanovalk in stanovalcev Azilnega doma, namesto da se jim nudi določene dobrine in storitve, ter da bi se za različna dela plačevalo njim, ne pa notranjim in zunanjim izvajalcem.
 - 5.1.2.3. Druge spremembe življenja v Azilnem domu/splošno** so na tem mestu želje po prostem dostopu do nekaterih prostorov in po vsestranskem soodločanju o življenju v Azilnem domu.

- 5.1.3. Druge želje glede vpliva na lastno življenje/splošno.** Splošne želje po neodvisnosti in večjem vplivu na svoje življenje.
- 5.2. Zadovoljevanje potreb** obsega želje glede zadovoljevanja potreb po ustrezni prehrani ter dohodkih.
- 5.2.1. Prehrana.** Želje po več in boljši hrani.
- 5.2.2. Dohodki** se tukaj nanašajo na možnosti za pridobitev dohodkov z delom ali pa vsaj v obliki socialne pomoči.
- 5.2.2.1. Delo.** Prosilke in prosilci za mednarodno zaščito si želijo z lastnim delom priti do finančnih sredstev, za kar potrebujejo delovna dovoljenja in ustrezno ponudbo dela. Če ni drugega, vsaj različna dela v Azilnem domu.
- 5.2.2.2. Socialna pomoč.** Če ni mogoče priti dohodka z delom, si želijo vsaj pravico do socialne pomoči.
- 5.3. Druge spremembe v Azilnem domu,** ki si jih želijo intervjuvanci, obsegajo predvsem kadrovske spremembe, odstranitev vidnih obeležij totalne ustanove in manj nadzora.
- 5.3.1. Kadrovske spremembe.** Gre za željo po zamenjavi administracije ali celo vseh zaposlenih v Azilnem domu.
- 5.3.2. Vizualne spremembe** obsegajo odstranitev vidnih znakov totalne ustanove, zlasti nadzornih kamer, kovinskih ograj ter uniform in drugih formalnih oblačil zaposlenih v Azilnem domu.
- 5.3.3. Manj nadzora.** Želja po ukinitvi pregledovanja osebnih stvari, ki ga izvaja služba varovanja.
- 5.4. Druge želje/splošno.** Želja, da bi Azilni dom pomagal ljudem, ki so se zaradi hude stiske zatekli po mednarodno zaščito v Slovenijo.

6. POMISLEKI/DVOMI

- 6.1. Glede možnosti.** Pomislek glede možnosti, da se v Azilnem domu zagotovi dovolj dela za prosilke in prosilce za mednarodno zaščito.
- 6.2. Glede interesa.** Dvom v zadostno udeležbo delovnih akcij v Azilnem domu.
- 6.3. Glede učinka.** Dvom glede trajanja pozitivnih učinkov delovnih akcij v Azilnem domu ter opozorilo, da to ne pripomore k pridobitvi statusa begunca.

Priloga 8: Vprašalnik za (neizvedeni) kvantitativni del raziskave v slovenščini

Sem Matjaž Oven, študent 4. letnika Fakultete za socialno delo. Izvajam raziskavo o pojavu tako imenovane »institucionalne nevroze« v Azilnem domu. »Institucionalna nevroza« je človeku škodljiv pojav, ki se kaže se v apatiji, pomanjkanju volje, izgubi zanimanja za zunanji svet, brezupu, postopnem zanemarjanju svojega videza in svojih navad. Pojavlja se v vseh »totalnih ustanovah«. To so prostori prebivanja in dela, kjer veliko število posameznikov v podobnem položaju, za precejšnje obdobje odrezanih od širše družbe, skupaj preživlja ograjeno, formalno vodeno obdobje življenja. V to kategorijo sodi tudi Azilni dom. Raziskava je namenjena odkrivanju možnosti za zmanjšanje škode, ki jo povzroča življenje v »totalni ustanovi«.

Anketa je anonimna. Podatki bodo skupinsko obdelani in uporabljeni izključno za namene raziskave. Za vaše iskrene odgovore se vam že vnaprej najlepše zahvaljujem.

Matjaž Oven

Vprašalnik:

- 1) Starost: _____
- 2) Spol: Ž M
- 3) Število let šolanja: _____
- 4) V Azilnem domu živite:
 - a. sam(a)
 - b. z zakoncem, brez otrok
 - c. z otroki, brez zakonca
 - d. z zakoncem in otroki
- 5) Število mesecev neprekinjenega prebivanja v Azilnem domu in Centru za tujce: _____
- 6) Število mesecev od zadnje vsaj enomesečne (legalne ali ilegalne) zaposlitve: _____
- 7) Povprečno število ur, ki jih dnevno prebijete v postelji: _____

- 8) Koliko časa ste v primerjavi s tem prebili v postelji v domovini?
- a. manj Zakaj? _____
 - b. približno enako
 - c. več Zakaj? _____
- 9) Kako pogosto izpuščate obroke hrane v Azilnem domu (zajtrk, kosilo ali večerjo)?
- a. nikoli
 - b. redko
 - c. večkrat
 - d. pogosto
 - e. skoraj vedno ali vedno
- 10) Kako pogosto ste v primerjavi s tem izpuščali obroke v domovini?
- a. redkeje Zakaj? _____
 - b. približno enako pogosto
 - c. pogosteje Zakaj? _____
- 11) Kako pogosto po ves dan in ne zapustite Azilnega doma?
- a. nikoli
 - b. redko
 - c. večkrat
 - d. pogosto
 - e. skoraj vedno ali vedno
- 12) Kako pogosto ste v primerjavi s tem ostajali doma v domovini?
- a. redkeje Zakaj? _____
 - b. približno enako pogosto
 - c. pogosteje Zakaj? _____

13) Kako pogosto se udeležujete skupnih dejavnosti?

- a. nikoli
- b. redko
- c. večkrat
- d. pogosto
- e. skoraj vedno ali vedno

14) Kako pogosto ste se v primerjavi s tem udeleževali skupnih dejavnosti v domovini?

- a. redkeje Zakaj? _____
- b. približno enako pogosto
- c. pogosteje Zakaj? _____

15) Kako pogosto sami predlagate drugim skupne dejavnosti?

- a. nikoli
- b. redko
- c. večkrat
- d. pogosto
- e. skoraj vedno ali vedno

16) Kako pogosto ste v primerjavi s tem drugim predlagali skupne dejavnosti v domovini?

- a. redkeje Zakaj? _____
- b. približno enako pogosto
- c. pogosteje Zakaj? _____

17) Kako pogosto pozabite na različne dogovore z drugimi ljudmi?

- a. nikoli
- b. redko
- c. večkrat
- d. pogosto
- e. skoraj vedno ali vedno

18) Kako pogosto ste v primerjavi s tem pozabljali na dogovore v domovini?

- a. redkeje Zakaj? _____
- b. približno enako pogosto
- c. pogosteje Zakaj? _____

Priloga 9: Vprašalnik za (neizvedeni) kvantitativni del raziskave v srbohrvaščini

Ja sam Matjaž Oven, student 4. godine Fakulteta za socialni rad. Vršim istraživanje fenomena zvanog »institucionalna neuroza« u Azilnom domu. »Institucionalna neuroza« je čovjeku štetan fenomen, koji se pokazuje kao apatija, nedostatak volje, gubljene interesa za vanjski svet, očaj, postepeno zanemarivanje vlastitog vanjskog izgleda in vlastitih navika. Pojavljuje se u svim »totalnim institucijama«. To su mjesta boravka i rada, gdje veliki broj pojedinaca u sličnoj situaciji, koji su za duže doba odsječeni od šireg društva, zajedno preživljava ograđeno, formalno upravljano razdoblje života. U tu kategoriju ide i Azilni dom. Istraživanje je namjenjena otkrivanju mogućnosti za smanjenje štete, koju prouzrokuje život u »totalnoj instituciji«.

Anketa je anonimna. Podaci će biti obrađeni grupno in upotrebljeni isključivo u istraživačke namjere. Unaprijed vam se zahvaljujem za vaše iskrene odgovore.

Matjaž Oven

Upitnik:

1) Starost: _____

2) Rod: Ž M

3) Broj godina školovanja: _____

4) U Azilnom domu živite:

- a. sam(a)
- b. sa supružnikom bez djece
- c. sa djecom bez supružnika
- d. sa supružnikom i djecom

5) Broj mjeseca neprekidnog boravka u Azilnom domu i Centru za strance: _____

6) Broj mjeseci od zadnjeg bar jednomjesečnog (legalnog ili ilegalnog) zapošljenja: _____

7) Prosječan broj satova, koje dnevno proživite u krevetu: _____

8) Koliko vremena ste u uspoređenju sa time dneвно proživjeli u krevetu u domovini?

- a. manje Zašto? _____
- b. približno jednako
- c. više Zašto? _____

9) Koliko često propuštate obroke jela u Azilnom domu (doručak, ručak ili večeru)?

- a. nikada
- b. rijetko
- c. više puta
- d. često
- e. gotovo uvijek ili uvijek

10) Koliko često ste u uspoređenju sa time propuštali obroke u domovini?

- a. rijede Zašto? _____
- b. približno jednako često
- c. češće Zašto? _____

11) Koliko često po čitav dan ne napuštate Azilni dom?

- a. nikada
- b. rijetko
- c. više puta
- d. često
- e. gotovo uvijek ili uvijek

12) Koliko često ste u uspoređenju sa time po čitav dan ostajali kući u domovini?

- a. rijede Zašto? _____
- b. približno jednako često
- c. češće Zašto? _____

13) Koliko često učestvujete u zajedničkim aktivnostima?

- a. nikada
- b. rijetko
- c. više puta
- d. često
- e. gotovo uvijek ili uvijek

14) Koliko često ste u uspoređenju sa time učestvovali u zajedničkim aktivnostima u domovini?

- a. rijede Zašto? _____
- b. približno jednako često
- c. češće Zašto? _____

15) Koliko često sami predlažete zajedničke aktivnosti drugima?

- a. nikada
- b. rijetko
- c. više puta
- d. često
- e. gotovo uvijek ili uvijek

16) Koliko često ste u uspoređenju sa time predlagali zajedničke aktivnosti drugima u domovini?

- a. rijede Zašto? _____
- b. približno jednako često
- c. češće Zašto? _____

17) Koliko često zaboravljate na različite dogovore sa drugima?

- a. nikada
- b. rijetko
- c. više puta
- d. često
- e. gotovo uvijek ili uvijek

18) Koliko često ste u uspoređenju sa time zaboravljali na različite dogovore sa drugima u domovini?

- a. rijede Zašto? _____
- b. približno jednako često
- c. češće Zašto? _____

Priloga 10: *Vprašalnik za (neizvedeni) kvantitativni del raziskave v angleščini*

I'm Matjaž Oven, student at Faculty of Social Work. I'm doing a research about a phenomenon called »institutional neurosis« in Asylum home. »Institutional neurosis« is a harmful phenomenon, which expresses itself in apathy, lack of will, loss of interest for the outer world, desperation, gradual negligence of one's own appearance and own habits. It appears in all kinds of »total institutions«. Total institutions may be defined as places of residence and work where a large number of like-situated individuals, cut off from the wider society for an appreciable period of time, together lead an enclosed, formally administered round of life. Asylum home may be categorized as total institution, as well. The aim of the research is to find out possibilities for reduction of harm, caused by living in a »total institution«.

The questionnaire is anonymous. The data will be processed collectively and used solely for research purposes. Thanks in advance for your sincere answers.

Matjaž Oven

Questionnaire:

- 1) Age: _____
- 2) Gender: F M
- 3) Years of education: _____
- 4) You are living in Asylum home:
 - a. alone
 - b. with your spouse without children
 - c. with your children without a spouse
 - d. with your spouse and children
- 5) Months of continuous residence in Asylum home and Centre for foreigners: _____
- 6) Months since your last (legal or illegal) job lasting at least one month: _____
- 7) Average daily hours you spend in bed: _____

8) Compared to this, how much time did you spend in bed in your country?

- a. less Why? _____
- b. about the same
- c. more Why? _____

9) How often do you miss meals in Asylum home (breakfast, lunch or supper)?

- a. never
- b. rarely
- c. repeatedly
- d. often
- e. almost always or always

10) Compared to this, how often did you miss meals in your country?

- a. less frequently Why? _____
- b. about the same
- c. more frequently Why? _____

11) How often you don't leave Asylum home for a whole day?

- a. never
- b. rarely
- c. repeatedly
- d. often
- e. almost always or always

12) Compared to this, how often you stayed at home for a whole day in your country?

- a. less frequently Why? _____
- b. about the same
- c. more frequently Why? _____

13) How often do you participate in collective activities?

- a. never
- b. rarely
- c. repeatedly
- d. often
- e. almost always or always

14) Compared to this, how often did you participate in collective activities in your country?

- a. less frequently Why? _____
- b. about the same
- c. more frequently Why? _____

15) How often do you propose collective activities to other people?

- a. never
- b. rarely
- c. repeatedly
- d. often
- e. almost always or always

16) Compared to this, how often did you propose collective activities in your country?

- a. less frequently Why? _____
- b. about the same
- c. more frequently Why? _____

17) How often do you forget about appointments with other people?

- a. never
- b. rarely
- c. repeatedly
- d. often
- e. almost always or always

18) Compared to this, how often did you forget about appointments in your country?

- a. less frequently Why? _____
- b. about the same
- c. more frequently Why? _____

Priloga 11: Registracijski list (Pravilnik o obliki, vsebini in načinu sprejema prošnje za mednarodno zaščito)

REGISTRACIJSKI LIST		
(36. člen Zakona o mednarodni zaščiti, Uradni list RS, št. 111/07)		
Ime in priimek		
Datum rojstva (dan, mesec, leto)	Spol	
Kraj rojstva (država, kraj)	Državljanstvo	
Narodnost	Država, iz katere je prišel v RS	
Datum, način in kraj vstopa v RS		
Opis poti, po kateri je prišel v Republiko Slovenijo (navedba držav, preko katerih je tujec potoval, opis načina potovanja, s katerimi prevoznimi sredstvi, koliko časa se je zadrževal v posameznih državah oziroma krajih, navedba organizatorja poti ipd.)		
Dokumenti, listine in druge stvari, ki jih ima pri sebi (vrsta in številka dokumentov za izkazovanje identitete, vozne karte, višina denarnih sredstev in drugo.....)		
NAVEDBA RAZLOGOV ZA MEDNARODNO ZAŠČITO		
Način prihoda v azilni dom: - pripeljan v azilni dom - napoten v azilni dom		
Naziv organa:	Kraj in datum:	
Podpis uradne osebe	Žig	Podpis tujca
Podpis tolmača		

Priloga 12: Potrdilo o oddanih dokumentih (Pravilnik o obliki, vsebini in načinu sprejema prošnje za mednarodno zaščito)

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE

Štefanova ulica 2, 1501 LJUBLJANA
Telefon: 01 428 40 00; telefaks: 01 428 47 33
E-pošta: gp.mnz@gov.si; http://www.mnz.gov.si

Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, s sedežem v Ljubljani, Štefanova 2, izdaja na podlagi 43. člena Zakona o mednarodni zaščiti (Uradni list RS, št. 111/07) naslednje

P O T R D I L O O O D D A N I H D O K U M E N T I H

Ministrstvo za notranje zadeve je od tujca

(priimek in ime, rojstni datum in kraj ter državljanstvo)

prejelo naslednje dokumente, listine oziroma potrdila:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.

Podpis uradne osebe, datum

Žig

Priloga 13: Izjava o prejemu brošure z informacijami o postopku priznanja mednarodne zaščite ter pravicah in dolžnostih, ki jih ima kot prosilec (Pravilnik o obliki, vsebini in načinu sprejema prošnje za mednarodno zaščito)

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE
Štefanova ulica 2, 1501 LJUBLJANA
Telefon: 01 428 40 00; telefaks: 01 428 47 33
E-pošta: gp.mnz@gov.si; <http://www.mnz.gov.si>

(ime in priimek, datum, kraj rojstva)

državljan

s svojim podpisom potrjujem:

- da sem v jeziku, ki ga razumem, prejel brošuro Informacije o postopku priznanja mednarodne zaščite ter pravice in dolžnosti prosilcev za mednarodno zaščito,
- da sem seznanjen, da zapustitev sprejemnih prostorov Azilnega doma, Ljubljana, Cesta v Gorice 15, pred sprejemom prošnje za mednarodno zaščito pomeni odstop od namena, da v Republiki Sloveniji zaprosim za mednarodno zaščito. S tem sem tudi seznanjen, da bom v takem primeru obravnavan po zakonu, ki ureja področje tujcev.

Podpis tujca: _____

Datum: _____

Opomba uradne osebe oziroma pooblaščenega varnostnega službe, če tujec potrjuje, da ne želi podpisati:

Podpis uradne osebe oziroma pooblaščenega varnostnega službe:

Priloga 14: Izjava tujca po opravljenem sanitarno-dezinfekcijskem in preventivnem zdravstvenem pregledu, kjer je seznanjen s postopkom priznanja mednarodne zaščite (Pravilnik o obliki, vsebini in načinu sprejema prošnje za mednarodno zaščito)

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE
Štefanova ulica 2, 1501 LJUBLJANA
Telefon: 01 428 40 00; telefaks: 01 428 47 33
E-pošta: gp.mnz@gov.si; http://www.mnz.gov.si

(ime in priimek, datum, kraj rojstva)
Državljan _____
s svojim podpisom potrjujem, da me je uradna oseba pristojnega organa oziroma _____
(navedi ime pooblaščenega predstavnika, nevladne organizacije, podjetja ipd.)

seznanila s postopkom priznanja mednarodne zaščite ter pravicami in dolžnostmi prosilca za mednarodno zaščito v Republiki Sloveniji.

Podpis tujca: _____

Podpis tolmača: _____

Podpis uradne osebe: _____
(oziroma pooblaščenega predstavnika nevladne organizacije, podjetja idr.)

Datum in ura informiranja: _____

Jezik: _____

Opomba uradne osebe, če tujec izjave ne želi podpisati:

Podpis uradne osebe: _____
(oziroma pooblaščenega predstavnika nevladne organizacije, podjetja idr.)

Priloga 15: Prošnja za mednarodno zaščito (Pravilnik o obliki, vsebini in načinu sprejema prošnje za mednarodno zaščito)

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE
Štefanova ulica 2, 1501 LJUBLJANA
Telefon: 01 428 40 00; telefaks: 01 428 47 33
E-pošta: gp.mnz@gov.si; http://www.mnz.gov.si

CR:
EMŠO:

Na podlagi četrtega odstavka 43. člena Zakona o mednarodni zaščiti (Ur. l. RS, št. 111/07) in 22. člena Pravilnika o obliki, vsebini in načinu sprejema prošnje za mednarodno zaščito (Ur. l. RS, št. 68/08) se dne..... oburi v prostorih sprejema naslednja

PROŠNJA ZA MEDNARODNO ZAŠČITO

Prisotni:

-, uradna oseba
-, tujec, ki je izrazil namen vložitve prošnje za mednarodno zaščito
-, tolmač za jezik
-, pooblaščenec
-, zakoniti zastopnik

Drugi prisotni (tujec soglaša z njihovo prisotnostjo):

.....

.....

.....

Uradna oseba: Vsi vaši podatki in izjave so v postopku mednarodne zaščite varovani v skladu z zakonom, ki ureja varstvo osebnih podatkov. Še posebej skrbno so varovani pred organi vaše izvirne države.

Vse podatke in izjave, s katerimi utemeljujete svojo prošnjo, morate navesti samostojno, prepričljivo, natančno in po resnici. Dolžni ste navesti vsa dejstva in okoliščine, s katerimi utemeljujete svojo prošnjo, in predložiti vso dokumentacijo in razpoložljive dokaze, s katerimi svoje izjave dokazujete. Ob nastanitvi v sprejemnih prostorih ste prejeli brošuro z informacijami o postopku priznanja mednarodne zaščite ter o pravicah in dolžnostih prosilcev za mednarodno zaščito. Ali ste vsebino brošure razumeli?

Ali ste razumeli ustno informiranje pred sprejemom prošnje?

Ali pri sprejemu želite odvetnika oziroma pravnega zastopnika?

1. IME PRIIMEK.....
2. DRUGA IMENA IN VZDEVKI
3. ROJSTNI DATUM
4. SPOL moški..... ženski
5. KRAJ ROJSTVA (DRŽAVA, MESTO, KRAJ)
6. DRŽAVLJANSTVO
7. ZAKONSKI STAN
8. NASLOV ZADNJEGA PREBIVALIŠČA (DRŽAVA, MESTO, KRAJ)
9. NARODNOST
10. ETNIČNA ALI PLEMENSKA SKUPINA
11. VEROIZPOVED
12. JEZIK A/ MATERNI.....
 B/ DRUGI
13. DATUM ODHODA IZ MATIČNE DRŽAVE
14. DRŽAVA / E, V KATERIH STE BIVALI PO TEM, KO STE ZAPUSTILI MATIČNO DRŽAVO
15. DATUM VSTOPA V REPUBLIKO SLOVENIJO (DAN, MESEC, LETO)
16. KRAJ VSTOPA V REPUBLIKO SLOVENIJO
17. NAČIN VSTOPA V REPUBLIKO SLOVENIJO
18. DOKUMENTI ZA UGOTAVLJANJE ISTOVETNOSTI
 - A)št. izdan pri
dne....., velja do.....
 - B)št. izdan pri
dne....., velja do.....
 - C)št. izdan pri
dne....., velja do.....

Na kakšen način ste si zagotovili dokument za vstop v Republiko Slovenijo?

19. BIVANJE V REPUBLIKI SLOVENIJI

20. IZOBRAZBA IN POKLIC

- A) osnovna šola (od/do, v letih)..... v kraju
- B) poklicno izobraževanje/srednja šola (od/do, v letih)..... v kraju
- vrsta pridobljene izobrazbe.....
- C) visokošolsko/univerzitetno izobraževanje poklicno (od/do, v letih)..... v kraju
- vrsta pridobljene izobrazbe.....
- D) druge vrste izobraževanja (tečaji, usposabljanja, ipd.)
- E) poklic/kvalifikacije.....

- F) dosedanja zaposlitev/vrsta dela /začnite z zadnjo službo v domovini, za zadnjih 10 let)
1. ime delodajalca, od do....., vrsta dela.....
2. ime delodajalca, od do....., vrsta dela.....
3. ime delodajalca, od do....., vrsta dela.....
4. ime delodajalca, od do....., vrsta dela.....
5. ime delodajalca, od do....., vrsta dela.....

21. VOJAŠKI ROK DA NE

kraj..... od..... do.....

22. ČLANSTVO V POLITIČNI STRANKI ALI ORGANIZACIJI DA..... NE.....

naziv politične stranke ali organizacije.....

od..... do.....

23. ALI STE ŽE ZAPROSILI ZA MEDNARODNO ZAŠČITO V REPUBLIKI SLOVENIJI?

DA..... NE.....

ČE DA, KDAJ?.....

24. ALI STE ZA MEDNARODNO ZAŠČITO ŽE ZAPROSILI V KATERI IZMED DRŽAV ČLANIC EVROPSKE UNIJE?

DA..... NE.....

ČE DA, KDAJ IN KJE?.....

KAKO JE BILO O VAŠI PROŠNJI ODLOČENO?.....

25. ALI STE BILI ŽE KDAJ KAZNOVANI ALI STE PRESTAJALI ZAPORNO KAZEN?

DA..... NE.....

ČE DA, KDAJ IN KJE?.....

26. POSEBNE POTREBE ALI PROBLEMI

27. DRUŽINSKI PODATKI ZA MLADOLETNIKE BREZ SPREMSTVA OZIROMA DRUGE OSEBE S POSEBNIMI POTREBAMI BREZ SPREMSTVA

A/ IME IN PRIIMEK SORODNIKA

B/SPOL SORODNIKA
C/SORODSTVENO RAZMERJE
D/STAROST SORODNIKA
E/SORODNIKOVO BIVALIŠČE (DRŽAVA, MESTO, KRAJ)

28. OŽJI DRUŽINSKI ČLANI, KI SPREMLJAJO PROSILCA

A/IME IN PRIIMEK
B/DATUM ROJSTVA
C/SORODSTVENO RAZMERJE

A/IME IN PRIIMEK
B/DATUM ROJSTVA
C/SORODSTVENO RAZMERJE

29. DRUGI SORODNIKI, KI SPREMLJAJO PROSILCA

A/IME IN PRIIMEK
B/DATUM ROJSTVA
C/SORODSTVENO RAZMERJE

A/IME IN PRIIMEK
B/DATUM ROJSTVA
C/SORODSTVENO RAZMERJE

30. SORODNIKI PROSILCA, KI ŽE BIVAJO V REPUBLIKI SLOVENIJI

A/IME IN PRIIMEK
B/DATUM ROJSTVA
C/SORODSTVENO RAZMERJE

A/IME IN PRIIMEK
B/DATUM ROJSTVA
C/SORODSTVENO RAZMERJE

31. BLIŽNJI DRUŽINSKI ČLANI PROSILCA, KI ŽIVIJO V MATIČNI DRŽAVI

A/BRAT

- ime in priimek....., rojstni datum....., poklic.....
- ime in priimek....., rojstni datum....., poklic.....
- ime in priimek....., rojstni datum....., poklic.....

B/ SESTRA

- ime in priimek....., rojstni datum....., poklic.....
- ime in priimek....., rojstni datum....., poklic.....
- ime in priimek....., rojstni datum....., poklic.....

C/MATI

- ime in priimek....., rojstni datum....., poklic.....

D/OČE

- ime in priimek....., rojstni datum....., poklic.....

E/ZAKONEC

- ime in priimek....., rojstni datum....., poklic.....

F/SIN

- ime in priimek....., rojstni datum....., poklic.....

G/HČI

- ime in priimek....., rojstni datum....., poklic.....

32. DRUŽINSKI ČLANI PROSILCA, KI ŽIVIJO IZVEN MATIČNE DRŽAVE

- ime in priimek....., spol....., rojstni
datum....., sorodstveno razmerje....., država
bivališča....., naslov bivališča..... datum
prihoda....., status

- ime in priimek....., spol....., rojstni
datum....., sorodstveno razmerje....., država
bivališča....., naslov bivališča..... datum
prihoda....., status

- ime in priimek....., spol....., rojstni
datum....., sorodstveno razmerje....., država
bivališča....., naslov bivališča..... datum
prihoda....., status

33. IZJAVA PROSILCA O RAZLOGIH, ZARADI KATERIH PROSI ZA PRIZNANJE MEDNARODNE ZAŠČITE V REPUBLIKI SLOVENIJI

Uradna oseba: Samostojno, natančno in po resnici navedite vse razloge, zaradi katerih ste
zapustili izvirno državo.

34. IZJAVA O SREDSTVIH ZA PREŽIVLJANJE

Uradna oseba: Ali imate sredstva za preživljanje? Če da, koliko?

35. DRUGE UGOTOVITVE URADNE OSEBE

Sprejem prošnje zaključen ob uri. Zapisnik se tujcu prebere v jeziku. Branje
zapisnika zaključeno ob uri.

Navzoči imajo...../nimajo.....pripomb na zapisnik.

Pripombe navzočih:

Zaključeno ob.....

....., uradna oseba

....., tujec, ki je izrazil namen vložitve prošnje za mednarodno zaščito

....., tolmač za jezik

....., pooblaščenec

....., zakoniti zastopnik

Drugi prisotni (tujec soglaša z njihovo prisotnostjo):

.....;

.....;

.....;

Priloga 16: Izkaznica prosilca za mednarodno zaščito (Pravilnik o pravicah prosilcev za mednarodno zaščito)

IZKAZNICA PROSILCA ZA MEDNARODNO ZAŠČITO

Prva stran izkaznice:

 REPUBLIKA SLOVENIJA		Številka izkaznice 00293/08	
IZKAZNICA PROSILCA ZA MEDNARODNO ZAŠČITO			
		Priimek XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX	
		Ime XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX	
		Državljanstvo XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX	
		Datum rojstva DD.MM.LLLL	Spol Ž
		Velja do DD.MM.LLLL	Registrska številka 01152

Druga stran izkaznice:

Naslov začasnega prebivališča XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX	
Kraj izdaje XXXXXXX	
Datum izdaje DD.MM.LLLL	
(Zig)	Uradna oseba
	
Izdajatelj: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije	

Priloga 17: Naznanitev pogrēšitve, izgube ali tatvine izkaznice prosilca za mednarodno zaščito (Pravilnik o pravicah prosilcev za mednarodno zaščito)

DATUM: _____

NAZIV IZDAJATELJA

**NAZNANITEV POGREŠITVE, IZGUBE ALI TATVINE
IZKAZNICE PROSILCA ZA MEDNARODNO ZAŠČITO**

PRIIMEK

IME

DRŽAVLJANSTVO

PREBIVALIŠČE (naselje, ulica, hišna številka z dodatkom)

VRSTA POGREŠITVE IZKAZNICE

REGISTRSKA ŠTEVILKA IZKAZNICE

DATUM NAZNANITVE

PODPIS URADNE OSEBE

ŽIG

POTRDILO O NAZNANITVI POGREŠITVE IZKAZNICE PROSILCA

PRIIMEK

IME

ROJSTNI DATUM IN SPOL

REGISTRSKA ŠTEVILKA IZKAZNICE

Potrdilo se izdaja zaradi naznanitve izgube Sektorju za azil

DATUM NAZNANITVE

PODPIS URADNE OSEBE

ŽIG

OKOLIŠČINE POGREŠITVE:

PODPIS OSEBE, KI JE NAZNANILA POGREŠITEV

Priloga 18: Vloga za nastanitev na zasebnem naslovu ali v drugih primernih institucijah
(Pravilnik o pravicah prosilcev za mednarodno zaščito)

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE
Štefanova ulica 2, 1501 LJUBLJANA
Telefon: 01 428 40 00; telefaks: 01 428 47 33
E-pošta: gp.mnz@gov.si; http://www.mnz.gov.si

**VLOGA ZA NASTANITEV NA ZASEBNEM NASLOVU ALI V DRUGIH
PRIMERNIH INSTITUCIJAH**

Priimek: _____ Ime: _____ Državljanstvo: _____

Datum rojstva: _____ Kraj in država rojstva: _____

Priimek, ime in datum rojstva zakonitega zastopnika oziroma skrbnika (če je vlagatelj zahtevka mladoletna oseba ali oseba, ki ne more samostojno sodelovati v postopku): _____

Naslov prebivališča: _____

Datum izdaje _____ in veljavnost izkaznice prosilca: _____

Prosim za odobritev zasebne nastanitve oziroma nastanitve v drugih primernih institucijah zase in za naslednje družinske člane:

Priimek in ime	Datum rojstva	Sorodstveno razmerje	Številka, datum izdaje in veljavnost izkaznice prosilca

IZJAVA

Izjavljam:

- da s svojim podpisom potrjujem resničnost podatkov, navedenih v vlogi;
- da bom, če se bo katerikoli podatek, naveden v vlogi spremenil, v treh dneh od spremembe o tem obvestil Sektor za azil v Direktoratu za upravne notranje zadeve;
- da sem seznanjen s pravico pristojnega organa do preverjanja vseh okoliščin v zvezi z nastanitvijo na zasebnem naslovu ali v drugih primernih institucijah.

podpis vlagatelja

kraj in datum

PRILOGE:

1. Priloga za nastanitev na zasebnem naslov:

- overjena najemna pogodba;
- overjena izjava o soglasju lastnika, da sprejme prosilca v nastanitev;
- dokazila o obstoju zdravstvenih razlogov.

2. Priloga za nastanitev v drugem ustreznem nastanitvenem objektu:

- dokazila, iz katerih je razvidno, da prosilec potrebuje nastanitev v institucionalnem varstvu (posebni zdravstveni razlogi, starostni razlogi, različne oblike ogroženosti ali zlorab...).

Priloga 19: Izdaja posebnih ali dodatnih obrokov (Pravilnik o pravicah prosilcev za mednarodno zaščito)

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE

Štefanova ulica 2, 1501 LJUBLJANA
Telefon: 01 428 40 00; telefaks: 01 428 47 33
E-pošta: gp.mnz@gov.si; <http://www.mnz.gov.si>

IZDAJA POSEBNIH ALI DODATNIH OBROKOV

PRIIMEK IN IME PROSILCA ZA MEDNARODNO ZAŠČITO:

DATUM ROJSTVA:

SPOL:

VRSTA OBROKA (DIETA):

- želodčna dieta
- žolčna dieta
- bela dieta
- sladkorna dieta

- drugo: _____

ODOBRIL: _____

DATUM: _____

Velja skupaj z izkaznico prosilca za mednarodno zaščito!

Priloga 20: Predlog za izdajo blaga iz skladišča (Pravilnik o pravicah prosilcev za mednarodno zaščito)

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE

Štefanova ulica 2, 1501 LJUBLJANA
Telefon: 01 428 40 00; telefaks: 01 428 47 33
E-pošta: gp.mnz@gov.si; <http://www.mnz.gov.si>

PREDLOG ZA IZDAJO BLAGA IZ SKLADIŠČA

PRIIMEK IN IME PROSILCA ZA MEDNARODNO ZAŠČITO:

ŠT. SOBE: _____

DATUM: _____

ŠT. KOSOV	ARTIKEL	PODPIS

ODOBRIL: _____

IZDAL: _____

PREJEL: _____

Velja skupaj z izkaznico prosilca za mednarodno zaščito!

[illegible]

2. PODATKI O OSKRBI (USTREŽNO OBKROŽI)

- 3.1. Vlagatelj oz. družinski člani nimajo zagotovljene nastanitve in prehrane.
- 3.2. Vlagatelj oz. družinski člani imajo zagotovljeno nastanitev.
- 3.3. Vlagatelj oz. družinski člani imajo zagotovljeno nastanitev in prehrano.
- 3.4. Vlagatelj oz. družinski člani imajo zagotovljeno prehrano.
- 3.5. Vlagatelj oz. družinski člani delajo v skladu s 85. členom Zakona o mednarodni zaščiti (Ur. l. RS, št. 111/07).

4. PODATKI O DOHODKIH

Zaporedna številka	Vrsta dohodka	Časovno obdobje	Višina dohodka
1.			
2.			
3.			
4.			

IZJAVA

Izjavljam:

- da s svojim podpisom potrjujem resničnost podatkov, navedenih v vlogi;
- da bom, če se bo katerikoli podatek, naveden v vlogi, spremenil, v treh dneh od spremembe o tem obvestil Sektor za azil v Direktoratu za upravne notranje zadeve;
- da sem seznanjen s pravico pristojnega organa do preverjanja vseh okoliščin v zvezi z nastanitvijo na zasebnem naslovu ali v drugih primernih institucijah.

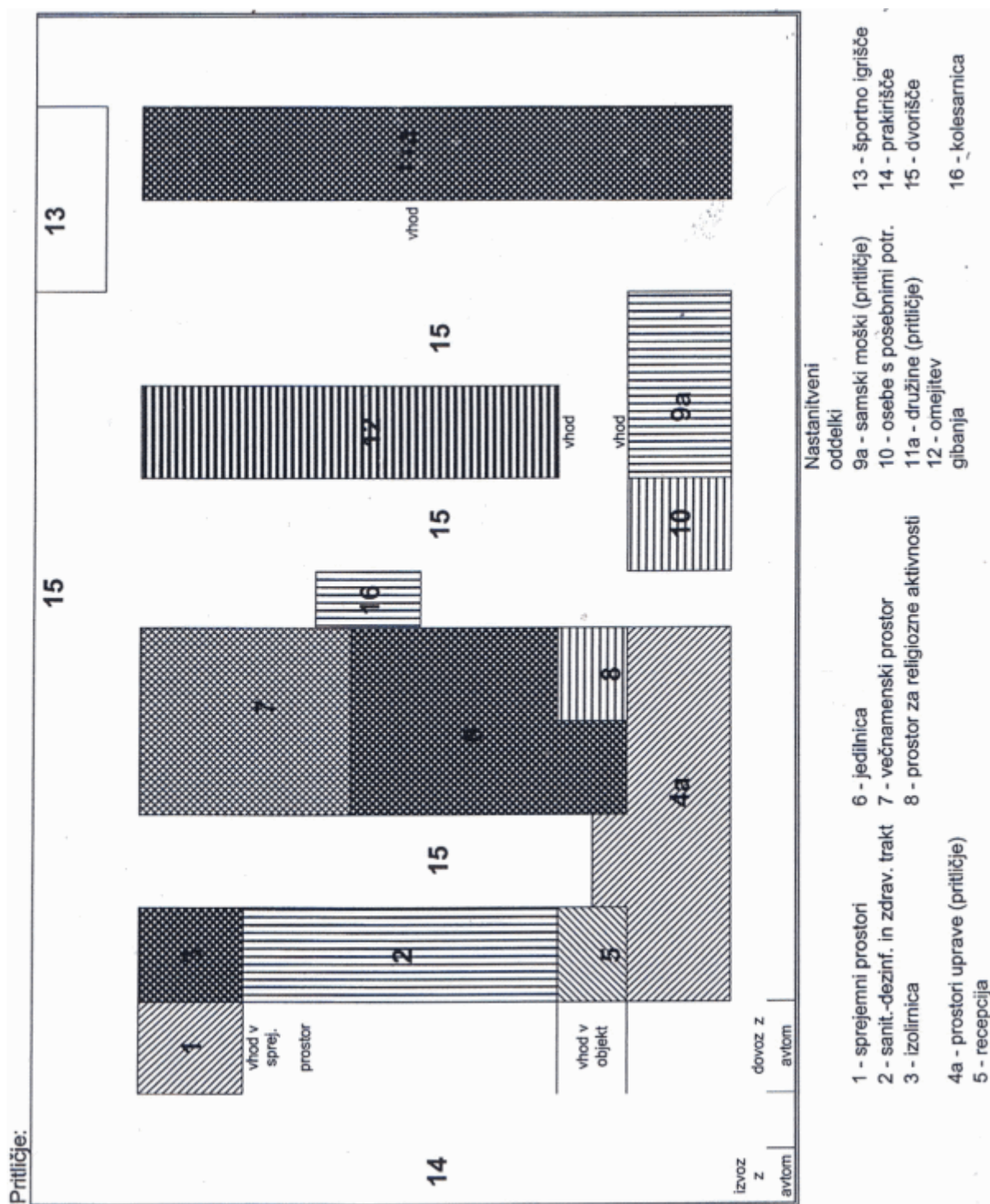
kraj in datum

podpis vlagatelja

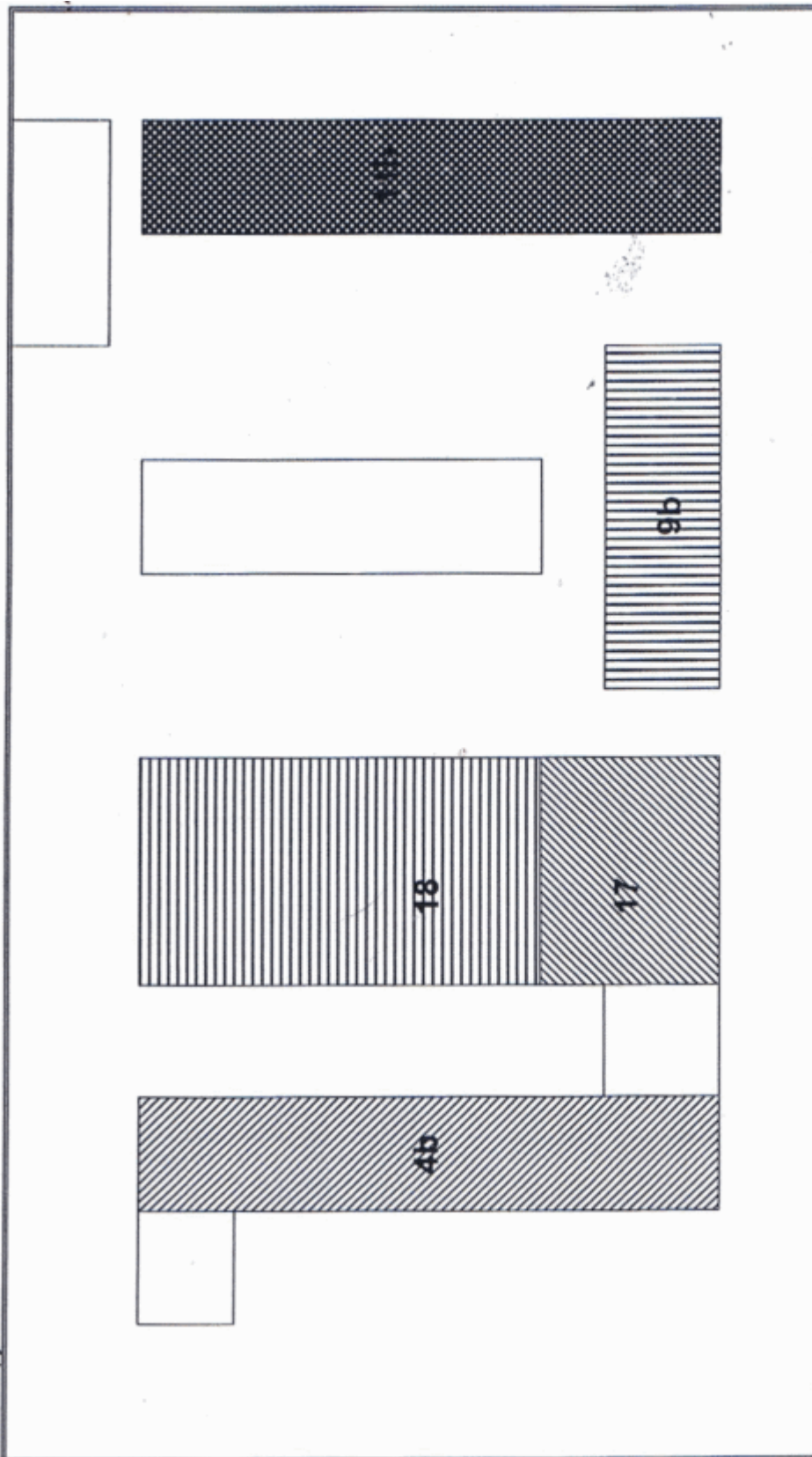
PRILOGA:

- izjava lastnika stanovanja oziroma osebe, ki sprejema prosilca v nastanitev, ali je nastanitev in/ali prehrana za prosilca brezplačna.

Priloga 22: Tloris območja Sektorja za mednarodno zaščito (Hišni red Azilnega doma)

Nadstropje:

4b - prostori uprave

Oddelki
17 - mladoletniki brez
spremstva

18 - samske ženske

9b - samski moški (nadstropje)

11b - družine (nadstropje)

Priloga 23: Dovolilnica – podaljšan izhod iz Azilnega doma (Hišni red Azilnega doma)

**REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE**

Štefanova ulica 2, 1501 LJUBLJANA
Telefon: 01 428 40 00; telefaks: 01 428 47 33
E-pošta: gp.mnz@gov.si; <http://www.mnz.gov.si>

Številka:

Datum:

DOVOLILNICA – podaljšan izhod iz Azilnega doma

Ime in priimek prosilca za mednarodno zaščito	Velja od dne	Velja do dne	Ura izhoda	Ura prihoda

Podatki o dosegljivosti:

Opomba:

Pripravil :

Odobril :

Priloga 24: Dovolilnica – predčasen izhod iz Azilnega doma (Hišni red Azilnega doma)

**REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE**

Štefanova ulica 2, 1501 LJUBLJANA
Telefon: 01 428 40 00; telefaks: 01 428 47 33
E-pošta: gp.mnz@gov.si; <http://www.mnz.gov.si>

Številka:

Datum:

DOVOLILNICA – predčasen izhod iz Azilnega doma

Ime in priimek prosilca za mednarodno zaščito	Velja od dne	Velja do dne	Ura izhoda	Ura prihoda

Podatki o dosegljivosti:

Opomba:

Pripravil :

Odobril :

Priloga 25: Dovolilnica – nočitev izven Azilnega doma (Hišni red Azilnega doma)

**REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE**

Štefanova ulica 2, 1501 LJUBLJANA
Telefon: 01 428 40 00 telefaks: 01 428 47 33
E-pošta: gp.mnz@gov.si; <http://www.mnz.gov.si>

Številka:

Datum:

DOVOLILNICA – nočitev izven Azilnega doma

Ime in priimek prosilca za mednarodno zaščito	Velja od dne	Velja do dne	Ura izhoda	Ura prihoda

Podatki o dosegljivosti:

Opomba:

Pripravil :

Odobril :

Priloga 26: Napotitev na vzdrževalno delo in obračun (Navodilo o pomoči pri delih povezanih z vzdrževanjem in nastanitvijo v Azilnem domu)

NAPOTITEV NA VZDRŽEVALNO DELO IN OBRAČUN

Prosilec za mednarodno zaščito _____
(ime in priimek)

rojen _____, državljan _____ je bil dne _____
(datum rojstva)

napoten na naslednje vzdrževalno delo (opis vzdrževalnega dela):

Vzdrževalno delo bo opravljal (datum in čas) _____.

(podpis)
vodja Azilnega doma

IZPOLNI USLUŽBENEC AZILNEGA DOMA PRISTOJEN ZA VZDRŽEVALNA DELA

izpolni uslužbenec azilnega doma pristojen za vzdrževalna dela			izpolni uslužbenec azilnega doma pristojen za finančne zadeve	
datum izvajanja vzdrževalnega dela	čas izvajanja	število ur	urna postavka	skupaj EUR
SKUPAJ:				

(podpis)
uslužbenec azilnega doma
pristojen za vzdrževalna dela

žig

(podpis)
vodja Azilnega doma

IZPOLNI USLUŽBENEC AZILNEGA DOMA PRISTOJEN ZA FINANČNE ZADEVE

Denarna nagrada izplačana _____
(datum)

Denarno nagrado izplačal uslužbenec azilnega doma pristojen za finančne zadeve _____
(ime in priimek) (podpis)

Denarno nagrado prejel
prosilec za mednarodno zaščito _____
(ime in priimek) (podpis)

10. Povzetek

V prvem delu naloge najprej na podlagi Goffmanove definicije pokažem, da je tudi Azilni dom totalna ustanova. Ima sicer svoje posebnosti, vendar že sam pojem totalne ustanove predstavlja zgolj idealni tip.

Nato preletim zgodovino totalnih ustanov. Ta se je kljub obstoju srednjeveških »protototalnih« ustanov začela z »velikim zapiranjem« v sedemnajstem stoletju, ko so v azile zaprli praktično vse nedelovno prebivalstvo. Dokončno obliko so totalne ustanove dobile v devetnajstem stoletju. Ljudi z različnimi »odkloni« so razvrstili v različne tipe oz. kategorije in jih zaprli v različne specializirane ustanove. Okrog vsake kategorije so se razvile tudi posebne stroke s svojimi »znanstvenimi« teorijami, ki so prevzele monopol nad njimi. Proti koncu istega stoletja se je pokazalo, da te ustanove ne dosegajo svojih deklariranih ciljev, zato so jih postopoma začeli reformirati. Družbena gibanja v šestdesetih letih dvajsetega stoletja pa so sprožila proces dezinstitucionalizacije, ki pa ni bil najbolj uspešen, tako da imamo še danes (pre)velik del prebivalstva zaprt v totalne ustanove različnih tipov.

V nadaljevanju se vprašam, čemu je dejansko namenjen Azilni dom glede na to, da danes kljub vsemu v skupnosti živijo nekatere skupine ljudi, ki bi jih v preteklosti brez dvoma zaprli v totalne ustanove. Azilni dom je proizvod in hkrati orodje slovenske in evropske migracijske politike. Po uveljavitvi »Schengenskega sporazuma«, s katerim so se odprle notranje meje Evropske unije, se je poostрил režim na zunanjih mejah. Oblikovala se je »trdnjava Evropa«, branijo pa jo države, ki so se po priključitvi Evropski uniji znašle na »schengenski periferiji«, med katerimi je tudi Slovenija. Koncentracije ekonomske moči namreč ni mogoče doseči in ohraniti brez instrumentov prisile, ki jih zagotovi država oz. skupnost držav. Za porazdelitev revščine in bogastva po različnih teritorialnih območjih sveta so torej potrebne nepropustne meje. Ker Evropska unija hkrati potrebuje ceneno delovno silo za opravljanje nekvalificiranih del, uporablja različne mehanizme izključevanja tujk in tujcev iz državljanstva ob njihovem hkratnem vključevanju v ekonomijo. Eden glavnih izključevalnih mehanizmov je prav restriktivna migracijska politika. Ta politika je ustvarila tudi totalne ustanove, kakršna sta Center za tujce in Azilni dom.

Značilnosti Azilnega doma in življenja v njem nato primerjam s tistimi, ki so jih v svojih teoretskih delih opisali druge avtorice in avtorji. Predvsem se posvetim Goffmanovim teoretskim konceptom totalne ustanove. Nekaj pozornosti posvetim tudi primerjavi življenja v

ljubljskem Azilnem domu z opisi življenja v begunskih taboriščih v Afriki in drugod po svetu. Skupno jim je namreč to, da so v obeh prebežnice in prebežniki, ki so v svojih domovinah doživeli različne travmatske izkušnje zaradi preganjanja in vojn. Po tem se tudi najbolj razlikujejo od vseh ostalih totalnih ustanov.

Sledi kritični pregled zakonodaje s področja mednarodne zaščite. Posvetim se tako univerzalnim pravnim aktom kot tudi pravnim aktom Evropske unije in Slovenije. Pregled vključuje tudi podzakonske akte in interne akte Ministrstva za notranje zadeve. Pravne akte na vseh nivojih kritično ocenim z očmi bodočega socialnega delavca in ne pravnika. S pravnega vidika so verjetno povsem legalni, vendar pa kljub temu močno posegajo v pravice prosilk in prosilcev za mednarodno zaščito.

Potem s pomočjo organigrama prikažem še organizacijsko strukturo Ministrstva za notranje zadeve, v okviru katerega deluje Azilni dom. Na kratko razčlenim tudi notranjo organizacijsko strukturo same ustanove.

Na koncu naloge se posvetim raziskavi negativnih vplivov življenja v Azilnem domu na prosilke in prosilce za mednarodno zaščito. Uporabil sem kvalitativno raziskavo. Podatke sem v poizvedovalni fazi zbral v obliki skupinskega intervjuja, v nadaljevanju pa še z več individualnimi intervjuji. Populacijo sestavljajo polnoletni prosilci in prosilke za mednarodno zaščito v Republiki Sloveniji, ki so na dan 14.4.2009 prebivali v Azilnem domu v Ljubljani. Za raziskavo sem uporabil priročen vzorec šestih stanovalcev Azilnega doma.

Raziskava potrjuje, da življenje v Azilnem domu pušča na svojih stanovalkah in stanovalcih resne posledice. Opazni so številni znaki tako imenovane institucionalne nevroze, poleg njih pa tudi razne psihične in psihosomatske motnje. To lahko vodi tudi v trajno nezmožnost za delo in za samostojno življenje, zato si država ne bi smela zatiskati oči pred tovrstno problematiko, saj bodo ljudje, ki bodo pridobili status begunca ostali v Sloveniji.

Spremembe so potrebne na vseh nivojih: od systemskega nivoja, preko nivoja ustanove, pa vse do nivoja socialnih delavk in delavcev, zaposlenih v Azilnem domu. Poudarek pa bi moral biti na tem, da se prosilkam in prosilcem za mednarodno zaščito omogoči kar največji vpliv na njihovo lastno življenje. Želijo si namreč predvsem »normalnega« življenja, kakršnega živimo tudi mi.

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisani **Matjaž Oven**, vpisan na Fakulteto za socialno delo v študijskem letu **2005/2006** kot **izredni** študent, izjavljam, da sem diplomsko delo z naslovom **Pojav »institucionalne nevroze« ter drugi negativni vplivi življenja v Azilnem domu na prosilke in prosilce za mednarodno zaščito** napisal samostojno s korektnim navajanjem virov in ob pomoči mentorja **izr. prof. dr. Vita Flakerja**.

Datum: **28.6.2010**

Podpis: